

Contents

I. EDITORIAL

CLIMATE CHANGE AS A PLANETARY LIMIT. LEGAL PERSPECTIVES Mircea M. DUȚU-BUZURA	6
---	---

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

LEGAL CHARACTERISTICS OF THE CONTRACT OF PERSONAL GUARANTEE Valentin-Lucian FLUERARU	20
---	----

THE COMPENSATION FOR DAMAGES RESULTING FROM THE INSURER'S PASSIVITY, IN THE FIELD OF CIVIL LIABILITY INSURANCE FOR DAMAGES CAUSED BY AUTOMOBILES Juanita GOICOVICI	29
--	----

THEORETICAL AND PRACTICAL CONSIDERATIONS REGARDING THE COMPLAINT AGAINST THE PROSECUTOR'S SOLUTION Ioana PĂCURARIU	41
---	----

ADDITIONAL MEASURES REGARDING THE SURVEILLANCE OF PRODUCT CONFORMITY, UNDER THE CONDITIONS OF G.O. NR. 20/2023 Camelia SPASICI	58
--	----

ARTIFICIAL INTELLIGENCE - WHAT PROBLEMS DOES THE LACK OF LEGISLATIVE FRAMEWORK ENTAIL Raluca ANDERCO	69
---	----

EDUCATION PARTNERSHIPS AND INTERCULTURALISM FROM HUMANISTIC, LIBERAL AND LEGAL PERSPECTIVES George VLĂESCU	78
---	----

III. STUDIES, DISCUSSIONS, COMMENTS (R. Moldova and Ukraine)

SCOPE OF INTERNATIONAL CONVENTIONS FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION Alexandru ARMEANIC	94
---	----

EARLY DETECTION OF TERRORIST CAMPAIGNS. CAUSES,
ESCALATING FACTORS AND CLUES

Alexandru PARENIUC, Vasili BEDA.....106

PROPERTY PROTECTION DURING ARMED CONFLICT

Petru LOGHINESCU121

IV. Legislative News143

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice.....196

Cuprins

I. EDITORIAL

SCHIMBĂRILE CLIMATICE CA LIMITĂ PLANETARĂ. PERSPECTIVE JURIDICE	
Mircea M. DUȚU-BUZURA	6

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CARACTERELE JURIDICE ALE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE	
Valentin-Lucian FLUERARU	20

INDEMNIZAREA PREJUDICIULUI REZULTAT DIN PASIVITATEA ASIGURĂTORULUI, ÎN MATERIA ASIGURĂRILOR DE RĂSPUNDERE CIVILĂ, PENTRU DAUNELE PRODUSE DE AUTOVEHICULE	
Juanita GOICOVICI	29

CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE REFERITOARE LA PLÂNGEREA ÎMPOTRIVA SOLUȚIEI PROCURORULUI	
Ioana PĂCURARIU	41

MĂSURI COMPLEMENTARE PRIVIND SUPRAVEGHEREA CONFORMITĂȚII PRODUSELOR, ÎN CONDIȚIILE O.G. NR. 20/2023	
Camelia SPASICI	58

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ - CE PROBLEME ATRAGE LIPSA CADRULUI LEGISLATIV	
Raluca ANDERCO	69

PARTENERIATELE EDUCATIONALE ȘI INTERCULTURALISMUL DIN PERSPECTIVE UMANISTICE, LIBERALE ȘI JURIDICE	
George VLĂESCU	78

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. Moldova și Ucraina)

DOMENIUL DE APLICARE AL CONVENȚIILOR INTERNAȚIONALE PENTRU EVITAREA DUBLEI ÎMPUNERI FISCALE	
Alexandru ARMEANIC	94

DETECTAREA TIMPURIE A CAMPANIILOR TERORISTE. CAUZE, FACTORI DE ESCALADARE ȘI INDICII Alexandru PARENIUC, Vasili BEDA	106
---	-----

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII ÎN TIMPUL CONFLICTELOR ARMATE Petru LOGHINESCU	121
---	-----

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

APROBAREA UNOR MĂSURI DE REDUCERE A CHELTUIELILOR BUGETARE PE ANUL 2023 ÎN VEDEREA ÎNCADRĂRII ÎN ȚINTA DE DEFICIT BUGETAR ASUMATĂ PRIN PROGRAMUL DE CONVERGENȚĂ (O.U.G. NR. 90/2023) Redacția Pro lege	143
---	-----

APROBAREA METODOLOGIEI PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATAREA HĂRȚUIRII PE CRITERIUL DE SEX, PRECUM ȘI A HĂRȚUIRII MORALE LA LOCUL DE MUNCĂ (H.G. NR. 970/2023) Redacția Pro lege	150
---	-----

CODUL FISCAL – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 282/2023) Redacția Pro lege	158
--	-----

ACCES CU PRIORITATE PENTRU FEMEI GRAVIDE, PRECUM ȘI PENTRU PERSOANE ÎNSOȚITE DE COPII CU VÂRSTA DE PÂNĂ LA 5 ANI (LEGEA NR. 280/2023) Redacția Pro lege	162
---	-----

MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA UNOR REGLEMENTĂRI CONTABILE (OMF NR. 2649/2023) Redacția Pro lege	165
---	-----

APROBAREA O.U.G. NR. 14/2022 PENTRU MODIFICAREA LEGII NR. 146/2021 PRIVIND MONITORIZAREA ELECTRONICĂ ÎN CADRUL UNOR PROCEDURI JUDICIARE ȘI EXECUȚIONAL PENALE (LEGEA NR. 261/2023) Redacția Pro lege	171
---	-----

ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA POLIȚIEI MILITARE (LEGEA NR. 273/2023) Redacția Pro lege	172
---	-----

HOTĂRÂREA CEDO DIN 6 DECEMBRIE 2022 ÎN CAUZA S. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 27.122/14)	
Redacția Pro lege	175

LEGEA NR. 303/2022 ȘI ALTE ACTE NORMATIVE DIN DOMENIUL PENSILOR DE SERVICIU – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 282/2023)	
Redacția Pro lege	182

LEGEA NR. 95/2006 PRIVIND REFORMA ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII. ACTE NORMATIVE CU IMPACT ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 88/2023)	
Redacția Pro lege	188

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

RIL	
DECIZIE ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 15/2023 (M. OF. NR. 989/31.10.2023): ART. 452 ALIN. (1) LIT. H) DIN CODUL FISCAL	
Redacția Pro lege	196

HP	
DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 52/2023 (M. OF. NR. 930/16.10.2023): ART. 488 ALIN. (1) PCT. 2 DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ	
Redacția Pro lege	199

DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 58/2023 (M. OF. NR. 965/25.10.2023): ART. 193 ALIN. (2) CU APLICAREA ART. 199 ALIN. (1), PRIN RAPORTARE LA ART. 187 DIN CODUL PENAL	
Redacția Pro lege	201

DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 50/2023 (M. OF. NR. 970/25.10.2023): ART. 138 ALIN. (1) ȘI ART. 139 DIN LEGEA NR. 85/2006 PRIVIND PROCEDURA INSOLVENȚEI, RAPORTATE LA ART. 220 ALIN. (10) ȘI ART. 215 DIN C. PR. FISC.	
Redacția Pro lege	203

I. EDITORIAL

SCHIMBĂRILE CLIMATICE CA LIMITĂ PLANETARĂ. PERSPECTIVE JURIDICE

Drd. Mircea M. DUȚU-BUZURA

Abstract

Climate change is at the top of the nine 'planetary boundaries' identified by scientists as biophysical thresholds, frontiers that cannot be crossed to avoid brutal, non-linear, potentially catastrophic and largely unpredictable environmental change. They represent for the relevant global response both interlinked strategic objectives and concrete measures and actions of public policy and legal regulation within the framework of global environmental governance. Already enjoying a representative international legal regime, climate change is already developing and has important links with other 'planetary boundaries', such as the ozone layer, ocean acidity, biodiversity loss or atmospheric aerosol pollution, and is stimulating the affirmation of appropriate legal rules and standards for them too. In addition, the European Parliament's proposal for the elaboration and adoption of an international agreement on planetary boundaries (2021) raises important legal-political issues of structuring an integrated governance of matter, marking aspects of the transition to international law of the Anthropocene.

Keywords: *climate change; planetary boundaries; international environmental law; anthropocene law; environmental governance; international agreement on planetary boundaries; ecoclimate targets.*

Născut din preocuparea evaluării cât mai exacte și a limitării impactului antropic asupra sistemului Terrei, conceptul de „limite planetare” servește la definirea unui „spațiu sigur pentru dezvoltarea umană” în scopul de a propune o ameliorare a abordărilor vizând minimizarea efectelor acțiunii umane asupra mediului. Considerată deosebit de utilă în cercetarea științifică a problematicii ecologice și în relevarea urgenței și a importanței sale, noțiunea ca atare e nu numai novatoare, dar percepută și exprimată juridic ar angaja întreaga comunitate internațională și ar impune implicații complexe și angajamente majore, fapt pentru

care, deocamdată, nu și-a găsit o consacrare expresă și concretă în textele de drept pozitiv. Ea își găsește, totuși, reflecții indirecte în unele tratate internaționale și documente de *soft law*. Semnificațiile sale sunt prezente plecând în special de la două noțiuni: *principiul precauției* și conceptul de *irreversibilitate*. Declinarea sa juridică în raport cu aceste două noțiuni deja existente a servit într-o oarecare măsură la utilizarea conceptului în negocierile internaționale pertinente, în special cele aferente domeniului prezervării biodiversității și cel al protecției sistemului climatic. Referitor la aceasta din urmă, limita planetară a schimbărilor climatice cunoaște o aplicare importantă în viziunea și textele Acordului de la Paris privind clima¹.

1. Conceptul de limite planetare

Potrivit unui articol, publicat în revista *Natura*, în 2009, Terra ar prezenta 9 praguri biofizice care ar fi – nu fără legătură între ele – veritabile frontiere de nedepășit pentru a evita modificări brutale, nelineare, în mod potențial catastrofice și în mare măsură imprevizibile ale mediului. Ele privesc schimbarea climatică, stratul de ozon în stratosferă, aciditatea oceanelor, transformarea ocupării solului, pierderea de diversitate, consumul de apă dulce, ciclurile azotului și ale fosforului, poluarea cu aerosoli atmosferici, poluarea chimică. Pentru șase dintre acestea s-ar fi atins deja punctul de basculă, ieșind astfel dintr-un spațiu de funcționare securizată pentru a intra într-o zonă de risc, punând la încercare, dincolo de rezonabil, capacitățile de reziliență ale biosferei noastre². Altele două – acidifierea oceanelor și concentrațiile de particule fine poluante în atmosferă – sunt aproape de pragul de alertă, numai starea stratului de ozon fiind sub limită, și ca urmare a efectelor benefice ale adoptării, încă din 1985 de reglementări internaționale vizând limitarea și eliminarea substanțelor care distrug această resursă. Desigur, conceptul de *limite planetare* dezvoltat în științele sistemului Pământului se prezintă ca o nouă paradigmă interdisciplinară menită să permită o mai bună reflecție asupra finitudinii resurselor, interacțiunilor sistematice ale degradării materiei și, în cele din urmă, a locului omului printre celelalte specii trăitoare pe planetă³. El este însă treptat sesizat și de drept, perceput și reflectat ca atare în documente de politici publice și în reglementări juridice, devenind astfel în căutarea unui profil politico-juridic distinct.

¹ Marta Torre-Schaub, *Limites planétaires*, în: Marta Torre-Schaub, Aglaé Jézéquel, Blanche Lormeteau et Agnès Michelot (dir.), „Dictionnaire juridique du changement climatique”, Editions Mare&Martin, Paris, 2022, pp. 327-329.

² Johan Rockström (dir.), *Planetary boundaries: exploring the self operating space for humanity*, în „Ecology and Society”, 2009, vol. 14, nr. 2, p. 32; Johan Rockstrom (dir.), *A self operating space for humanity*, „Nature”, 2009, vol. 461, nr. 7263, pp. 472-475.

³ Aurélien Boutaud, Natacha Gondran, *Les limites planétaires*, Editions La Découverte, coll. „Repères Ecologie”, Paris, 2020, p. 126.

2. Perceperea conceptului de către drept. Implicații metodologice

Drumul de la conceptualizarea științifică la înscrierea pe agenda internațională și până la exprimarea juridico-politică este lung, complex și dificil și mai are de parcurs etape importante. Pornim de la constatarea că răspunsul la identificarea amenințărilor globale rezidă în elaborarea unui drept internațional al mediului care, până acum, în pofida câtorva succese (precum refacerea stratului de ozon), s-a dovedit, în largă măsură, inefficient pentru a reduce sau a limita. Desigur, normativitatea internațională de mediu a produs efecte pozitive, participând la conștientizare și a contribuit la difuzarea în ordinele juridice naționale principii, instrumente și reguli de protecție a mediului. Prevenirea, precauția, poluatorul-plătește, studiul de impact ecologic, participarea publicului la luarea deciziei sunt exemple în acest sens. În același timp, e la fel de evident și faptul că impactul regulilor internaționale de mediu rămâne în mare măsură insuficient, așa cum o atestă realitățile ecoclimatice. Cauzele acestor slăbiciuni, așa cum am arătat și mai sus, sunt destul de numeroase. În fruntea lor se află constatarea că regulile juridice interstatale în materie sunt puțin constrângătoare, nu atât de adecvate și de complete, iar aplicarea lor este și mai imperfectă. Nu în ultimul rând, acoperirea pe domenii a dreptului internațional al mediului cunoaște lacune importante, guvernarea mondială pertinentă e încă „în silos”, ceea ce nu permite tratarea amenințărilor globale în complexitatea lor și e marginalizată în raport cu alte regimuri esențiale (comerț, investiții, proprietate intelectuală ș.a.).

Conceptualizarea limitelor planetare urmărește întocmai ideea de a contribui la și a stimula schimbări în materie de guvernare și reglementare în raport cu noile exigențe ale demersului internațional pertinent. Atunci când era publicat studiul fondator, în 2009, evoluția negocierilor ecoclimatice se situa în circumstanțele Conferinței de la Copenhaga cu o amprentă puternică de criză și tranziție. Definirea de limite planetare posedă, în mod indiscutabil, anumite virtuți pentru dezvoltarea dreptului ecoclimatic⁴. Prima ar fi aceea că o atare măsură (definire) posedă o valoare euristică; ea ar impune una sau mai multe schimbări de perspectivă, ajută la realizarea faptului că viitorul umanității depinde de menținerea marilor echilibre ecologice, anunță sfârșitul consumului iresponsabil și nelimitat de resurse, amintește importanța vitală a mediului și răspunderea umană pentru distrugerea sa. În al doilea rând, „frontierele planetare” sunt cifrate, fiecare fiind dotate cu variabile-cheie și plafoane de nedepășit, se prezintă sub forma de obiective strategice; e ideea unui „tablou de bord” măsurând într-un anumit fel „performanțele omenirii”. Apoi, o atare întreprindere orientează spre acțiune

⁴ Sandrine Maljean-Dubois, *Introduction*, în: Sandrine Maljean-Dubois (dir.), „La définition des «limites planétaires». Quelles implications pour le droit et la gouvernance internationale?”, Editions A. Pedone, Paris, 2023, pp. 10-11.

fiecare dintre domeniile identificate, limitele pentru a da o dimensiune operațională ori o „foaie de parcurs” reflecției asupra antropocenului și nu în ultimul rând ajută la definirea dreptului său.

În al patrulea rând, se consideră că definirea de limite planetare permite a se decentra în raport cu prioritatea climatică, care este avansată ca prioritate și pare a eclipsa alte sectoare la fel de vitale ale protecției mediului. O atare reprezentare ajută la a realiza că schimbarea climatică nu e decât una din cele 9 limite planetare, și nu în mod obligatoriu cea mai amenințătoare, chiar dacă transgresarea acestei limite ar avea consecințe puternice asupra celorlalte. Totodată, s-ar pune în evidență și că nu toate frontierele se bucură de un regim adecvat și suficient. Nu există, de exemplu, încă reglementări și instituții internaționale stabilite în privința ciclului azotului și al fosforului, chiar dacă referitor și la această zonă gravitatea se apropie de maxim. De asemenea, dreptul internațional al mediului nu acoperă în mod exhaustiv folosirea apei dulci, utilizarea terenurilor ori folosirea produselor chimice. Conceptualizarea de limite planetare pentru identificarea lacunelor ajută astfel la prefigurarea evoluțiilor necesare.

Într-un asemenea cadru general al dreptului internațional al mediului, se ridică și problema modului și măsurii în care abordarea prin prisma conceptului de „limite planetare” a structurat ori poate structura dezbaterile, conținutul și punerea în aplicare a dreptului internațional al climei. Răspunsul, fie el la acest moment în mod obiectiv aproximativ, pornește de la premisa că fiecare limită planetară, însoțită de variabile de control capabile de a o explica și a o modeliza nu trimite întotdeauna la un punct de basculă precis. Acesta din urmă se situează adesea într-un evantai de semnificații, o zonă de incertitudini, de realizare și manifestare. În privința schimbării climatice, identificarea unui atare reper, dincolo de care riscul crește și fenomenele în cascadă pot să genereze o ruptură a procesului de reglare a climei, e dificil de identificat. Această limită privește nivelurile de concentrație a CO₂ în atmosferă cuprinse între 350 părți/milion (pp) și 550 pp, fără a mai putea fi astăzi precizat. Față de această constatare, cercetătorii suedezi au propus o noțiune complementară celei de limită, cea de frontieră (*boundary*). Pe această cale s-au introdus în ecuație considerații societale trimițând la riscul pe care colectivitățile sunt gata să și-l asume într-un context de incertitudine. De altfel, perturbațiile proceselor de reglare biochimică a climei nu sunt legate de mai multe gaze cu efect de seră, precum și la variabile naturale, ceea ce face discutabilă în special alegerea unei variabile de control. Fondându-se pe aceste două elemente, unii autori au propus o serie de amenajări teoretice și terminologice⁵. Chiar dacă conceptul nu apare expres în textele juridice în materie, ele

⁵ De exemplu, s-a optat pentru termenul de „frontiere planetare” decât pentru cel de „limite”, pentru a înțelege reprezentarea schimbărilor climatice în dreptul internațional. Marion Lemoine-Schonne, *Généalogie du droit des changements climatiques. Opportunités et obstacles pour une*

reflectă totuși abordarea globală, sistematică și interacțională cu celelalte procese de mediu. Așadar, regimul juridic internațional climatic percepe în mod incomplet și indirect noțiunea de limite: ea nu reglează consecințele ireversibilității depășirilor în curs și abordarea precaută se transformă progresiv în prevenția pe măsura agravării urgenței climatice, contrar a ceea ce presupun limitele planetare. Pentru dreptul internațional al climei includerea limitelor planetare prezintă o oportunitate ori un risc? Răspunsul la o atare întrebare legitimă comportă luarea în considerare a mai multor elemente. Odată cu Acordul de la Paris privind clima din 2015, pentru a rămâne universal și a se manifesta ca atare, el a devenit pragmatic, facilitativ și catalitic. Se evidențiază astfel dificultatea de a stabili reguli comune atunci când ele poartă efecte socio-economice transformative majore la nivel universal. Devenit matur, flexibil și capabil de o reziliență puternică față de evoluțiile cunoștințelor științifice și ale celor politice, el se găsește de acum înaintea confruntat cu o miză de operaționalitate la mai multe niveluri. Se afirmă, pe bună dreptate, că dreptul internațional al climei actual este punctul unui compromis și al unui demers pragmatic, care rămâne fragil și trebuie să fie consolidat. Elaborarea unei guvernante a limitelor planetare vizează în mod schematic aspecte precum: definirea în mod colectiv de traiectorii de dezvoltare naționale și infranaționale indexate asupra obiectivelor de mediu precise pentru a avea un efect transformativ suficient (o declinare teritorială a indicatorilor de evaluare a politicilor publice și nu numai o reprezentare a limitelor la nivel global); includerea de limite planetare în normativitatea internațională, care poartă cu certitudine un risc de depriorizare a acquis-ului juridic în materie de schimbări climatice și de slăbire a instituțiilor Acordului de la Paris, conceput și operaționalizat pentru a produce efecte consolidate în timp; constatarea că întărirea conștientizării urgenței științifice nu e suficientă pentru a consolida punerea în aplicare a dreptului (dacă proiectele de guvernanță a limitelor planetare sunt în mod cert pentru cunoașterea interdependențelor funcției de protecție a locuibilității Terrei, trebuie avut în vedere că nu necunoașterea problemei e cauza inacțiunii, ci factori determinanți complecși, în-deosebi economici), stimularea creării de norme de menținere a stării de locuibilitate a planetei, limitele planetare ca normă de interpretare a dreptului existent.

În privința limitei planetare privind schimbările climatice, autorii conceptului se referă la lucrările și rapoartele periodice și speciale ale IPCC pentru a caracteriza nivelul de degradare a stării naturale a sistemului climatic. Fiecare limită planetară, însoțită de variabile de control capabilă să o explice și să modelizeze, nu trimite întotdeauna la un punct de basculă precis. Acesta situându-se adesea într-o furculiță, o zonă de incertitudine⁶. Referitor la schimbările climatice, identificarea

gouvernance mondiale des limites planétaire, în: Sandrine Maljean-Dubois, „La définition des «limites planétaire». Quelles implications pour le droit et la gouvernance internationale?”, *op. cit.*, p. 55.

⁶ Aurélien Boutaud, Natacha Gondran, *Le cadre d'étude des limites planétaires propose au début du XXIe siècle*, în „Les limites planétaires”, 2020, pp. 19-34.

punctului de basculă, dincolo de care riscul crește și fenomene în cascadă pot să antreneze o ruptură a proceselor de reglare a climei, e dificil de identificat⁷. Această limită se situează la niveluri de concentrare a CO₂ în atmosferă cuprinse între 350 ppm și 550 ppm, fără a putea fi mai preciși la nivelul de azi al cunoașterii științifice. Față de o atare constatare, cercetătorii de la Stockholm Resilience Centre au propus o noțiune complementară celei de limită: frontiera (boundary). Aceasta „face să intre în joc considerații societale ce trimit la riscul pe care colectivitatea este gata să și le asume în contextul marcat de incertitudine”⁸. De altfel, perturbatorii proceselor de reglare bio-chimică a climei nu sunt legați la mai multe gaze cu efect de seră, precum variabilitățile naturale, ceea ce face discutabilă în special alegerea unei variante de control. Fondându-se pe respectivele două elemente, unii autori consideră mai potrivit să se folosească termenul de „frontiere planetare” mai degrabă decât pe cel de „limită” pentru a înțelege reprezentarea schimbărilor climatice în dreptul internațional⁹. Acest concept a fost recepționat într-o anumită măsură și în științele sociale într-o perspectivă de guvernanță. De precizat că noțiunea face obiectul a numeroase critici, contestându-se atât cadrul științific general, cât și punerea în aplicare și interpretarea sa. Ele provin deopotrivă din partea „științelor sistemului pământului” (sciences and technologies studies) și perspectivele de dezvoltare, care se sprijină pe absența luării în calcul a inegalităților socio-istorice și a mizelor de justiție socială în elaborarea conceptului. Unii cercetători în științele sociale propun, de asemenea, o transpunere societală a conceptului, în special combinând pe cel de limite biofizice ale planetei cu considerații de echitate socială ca o condiție pentru durabilitatea globală. În doctrină, desfășurarea unei asemenea analize a dezvoltat două metodologii. Una textuală și tehnologică a tratatelor, deciziilor COP; contribuțiilor determinate la nivel național (CDN), precum și a strategiilor pe termen lung, și o alta analitică, mai critică, reieșită din științele sociale asupra procesului de negocieri onusian, subliniind importanța contextelor istorice, științifice și geopolitice ale acestor evoluții privind structurile dreptului. Ca atare, modul în care o problemă publică e deschisă și înțeleasă din perspectiva încadrării, inclusiv științifice și condiționează soluțiile imaginate și propuse, inclusiv de către drept.

⁷ Will Steffen, Mark Stafford Smith, *Planetary boundaries, equity and global sustainability: why wealthy countries could benefit from more equity*, în „Current Opinion in Environmental Sustainability”, 2013, nr. 51, p. 403.

⁸ Per Espen Stoknes, Johan Rockström, *Redefining green growth within planetary boundaries*, Energy Research & Social Science, 2018, nr. 44, pp. 41-49.

⁹ Fernando Jaramillo, Georgia Destouni, *Comment on „Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet”*, Science, 2015, pp. 348 și urm.

3. Definirea schimbării climatice ca limită planetară

Potrivit analizelor pertinente, limita „schimbării climatice” se caracterizează prin două elemente cumulative: o creștere a concentrației de GES în atmosferă între 350 și 450 ppm și o sporire a forsajului radiativ al pământului între +1 și 1,5 Watt/m² în raport cu nivelurile preindustriale. Ele se raportează la opțiunea variabilă a controlului pertinent. Respectiva alegere a variabilului de control este, la rândul-i, ridicată în lucrările IPCC și continuă să fie dezbătută în științele climatologice. Articolul fondator din 2009 al echipei de oameni de știință suedezi stabilește depășirea acestei frontiere, precum și rapoartele IPCC, fără însă a o menționa în mod explicit ca atare. Astfel, evaluările plurianuale ale IPCC au demonstrat că schimbările climatice sunt reale, au cauze antropice „fără echivoc”, că amploarea și accelerarea lor fără precedent se explică prin emisiile antropice de GES și că impacturile lor sunt perceptibile, se produc din ce în ce mai repetat și într-un mod mai devastator decât se prevăzuse. Potrivit celui de-al VI-lea Raport IPCC (2022) emisiile antropice nu au încetat să crească din era preindustrială, iar media emisiilor din perioada 2010–2019 este mai ridicată decât oricare altă decadă precedentă, o medie anuală de 410 ppm de CO₂, în 2021. Documentul stabilește, de asemenea, că forsajul radiativ a crescut în medie cu 2.72 Watt/m² în 2019, după anul 1750. Această evoluție a climei antrenează bulversări ecologice și socio-economice așa cum nu a cunoscut niciodată umanitatea într-o perioadă atât de scurtă. Astfel, limita (frontiera) schimbărilor climatice a fost depășită cu o viteză ce a permis calificarea antropocenului, această eră geologică în care acțiunea umană e forța de schimbare cu o accelerare fără precedent.

3.1. Schimbările climatice: o limită planetară de referință

În încercarea de ierarhizare a celor nouă limite planetare stabilite în 2009, analiștii domeniului au prezentat schimbările climatice drept o frontieră nucleu-dur, la fel precum integritatea biodiversității. Aceasta înseamnă că ele sunt fenomene emergente înalt integrate la nivelul sistemului Terra și care sunt legate cu toate celelalte limite și au în sine potențialul de a-l destabiliza spre o nouă stare¹⁰. Frontiera „schimbării climatice” e legată îndeosebi de cea privind acidifierea oceanelor, aceasta fiind în marea sa majoritate determinată de faptul că sechestrează circa o treime din emisiile de CO₂ de origine antropică, consecință directă a perturbării ciclului de carbon. S-a stabilit, de asemenea, că schimbarea climatică reprezintă o cauză majoră de erodare a biodiversității, în sensul că ecosistemele și speciile întâmpină dificultăți în adaptarea la rapiditatea astfel impusă. Or, intensificarea producției vegetale pentru a capta CO₂ din aer riscă creșterea nevoii

¹⁰ Will Steffen, Katherine Richardson, Johan Rockström ș.a., *Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet*, op. cit., p. 745.

de azot și fosfor a solului, deci de a spori ciclurile acestora. În fine, schimbarea climatică are efecte asupra ciclului apei și a regimului perturbațiilor meteorologice, cu implicații locale importante asupra disponibilității de apă dulce. În favoarea noțiunilor apropiate, precum sinergiile, ecobeneficiile opțiunilor de atenuare cu obiectivele dezvoltării durabile ale ONU, și mai recent *climate-biodiversity nexus*, dimensiunea nucleului dur a schimbărilor climatice ar apărea clar în expertizele destinate să ghideze evoluția dreptului aferent¹¹.

Rapoartele IPCC sintetizează cunoștințele științifice privind manifestările limitelor planetare (punctele de basculă, inversabilitatea impacturilor, fenomenele de depășire ale temperaturii – overshoot –, caracterul sistematic al interacțiunilor între procesul biogeochimic și non-linearitatea). Abordarea sistemică a sistemului Terra face obiectul unei reprezentări crescânde. În anii 1980–1990, schimbările climatice erau identificate ca fenomen global, sub influența științelor sistemului pământului și dezechilibrul sistemului climatic e vizat în mod din ce în ce mai transversal din anii 1990–2010, înțeleasă ca o încălzire a atmosferei, oceanelor și uscatului și o degradare rapidă și generalizată a circulației în domeniile oceanice, terestre, atmosferice, biosfera, apoi începând din 2000 aerosolii, ciclul carbonului, chimia atmosferică, vegetația dinamică, apoi ghețurile pământului.

Conținutul evaluărilor experților reflectă această complexificare crescândă a modelelor climatice integrând în mod progresiv dimensiunile socio-economice ale climei în favoarea lărgirii disciplinelor: geografie, hidrologie, agronomie, științe economice și mai târziu științele politice, antropologie și în cele din urmă și dreptul. Interacțiunea între degradarea sistemului climatic și celelalte cicluri și procese sunt, de asemenea, bine descrise. Rapoartele conjugate ale IPCC și IPBES publicate în 2021 merg, la rândul lor, în acest sens pentru a informa bilanțul mondial umanitar. Ele nu cuprind noțiunea de limite planetare ca atare, dar numeroase referințe la punctele de basculă și la caracterul sistemic al legăturilor dintre climă și biodiversitate le evocă. Ultimul raport al IPCC cuprinde o variabilă de control diferită de cea propusă de Rockström și Steffen, temperatura medie la suprafața Terrei prin obiectivul de a nu se depăși o creștere a încălzirii de peste 2°C și consecințele importante care le disting de o încălzire de numai +1,5°C. Amploarea schimbărilor recente e „fără precedent de mai multe secole ori mii de ani și plafonul de 1,5°C și 2°C va fi depășit în cursul secolului al 21-lea în lipsa reducerilor masive de CO₂ și alte GES în următoarele decenii”. Pentru atingerea obiectivului de 1,5°C trebuie scăzute emisiile globale nete de CO₂ cu 45% până în 2030 în raport cu nivelul din 2010 și a atinge nivelul net-zero până în 2050.

Lucrările IPCC conțin patru referințe textuale la conceptul de limite planetare, dar reflectă creșterea în importanță a acestuia în ultimul deceniu. Dincolo de

¹¹ Amy Dahan, Hélène Guillemot, *Les relations entre science et politique dans le régime climatique: à la recherche d'un nouveau modelé d'expertise?*, în „Natures Science Sociétés”, vol. 23, supplément, 2015, p. 59.

circumstanțele textuale evaluarea graduată a riscului climatic devine permanentă în rapoartele Grupului în ansamblul lor începând din 2013. În fine, abordarea prin identificare și cuantificare de limite e exprimată în evaluările respective prin definirea unui buget de carbon maximal (implicând a nu se depăși 420 GX între 2018 și 2100) a cărui epuizare ar conduce la accentuarea efectelor devastatoare ale schimbărilor climatice. Importanța dimensiunilor economice, mențiunile de justiție și a imperativelor de echitate care sunt luate în calcul la alegerea opțiunilor de guvernare climatică reflectă clima ca *donut*¹² mai mult decât o limită planetară în sens strict științific.

Așadar, au fost identificate patru funcții ale noțiunii de limite planetare în perspectiva unei guvernante internaționale a climei. Ea permite, în primul rând, să se identifice o zonă de risc crescut, furnizând un referențial de evaluare a impacturilor perturbațiilor antropice asupra sistemului Terra. Se permite apoi de a cuantifica respectivele perturbări, de a le măsura. În al treilea rând, se permite să se țină cont de caracterul sistemic și internațional între limitele planetare și, în final, de a ghida dezvoltarea umană pentru a preveni riscurile importante estimate ca inestimabile. Conceptul poate fi interpretat și față de scopul său politic de transformare a activităților pentru a menține omenirea la un nivel al riscului și de incertitudine acceptabil, care să permită evoluția sa în *seif operating space*. Aceasta presupune luarea în calcul și a anticipa conflictele de interese și valori și efectele distributive în interiorul acestei limite, altfel cadrul de guvernare riscă să cunoască o pierdere de legitimitate și șansă de eficiență.

4. Limita schimbărilor climatice și dreptul internațional al climei

Dacă dreptul internațional pozitiv al climei nu menționează expres conceptul de limită planetară, interpretarea teleologică a textelor sale reflectă semnificațiile conceptului sub mai multe dimensiuni. Astfel, în cadrul celor trei tratate internaționale definitorii în materie – Convenția-cadru, Protocolul de la Kyoto și Acordul de la Paris – nu rețin nicio referire a respectivei sintagme. Totuși, unii indicatori proprii noțiunii ca atare sunt prezenți în normativitatea interstatală pertinentă: cei aferenți reprezentării climei ca o problemă globală, interacțională cu alte procese biogeochimice și ecologice. Desigur, reprezentarea schimbărilor climatice ca problemă de poluare globală caracterizează numeroase texte juridice. Ea rezultă în mod direct din conceptualizarea problemei de către IPCC. În contextul Convenției-cadru din 1992, Pământul nu e vizat ca atare, în sine ci ca un ansamblu de „ecosisteme terestre, de coastă și marine”, precum și drept cadru acțional cu alte procese biogeoclinice, în punctul 2 al Preambulului său invocându-se poziționarea

¹² Kate Raworth, *A safe and just space for humanity: can we live within the doughnut?* Oxfarm discussion papers, Oxfarm GB for Oxfarm international, februarie 2012.

statelor-părți de a fi „Conștiente că schimbările de climă ale planetei și efectele lor nefaste constituie un subiect de preocupare pentru omenirea întreagă”. Interdependențele între țări fundamentează legitimitatea principiului cooperării; interacțiunile sunt, la rândul lor, luate în considerare, sunt relevante apoi definițiile conferite unor termeni (precum cel de sistem climatic, ansamblu înglobând atmosfera, hidrosfera, biosfera și geosfera, precum și interacțiunile lor sau efecte nefaste a schimbărilor climatice, modificări ale mediului fizic ori biotic datorat schimbărilor climatice și care exercită efecte nocive semnificative privind compoziția, rezistența ori productivitatea ecosistemelor naturale și amenajate, asupra funcționării sistemelor socio-economice ori a sănătății și bunăstării omului). În Protocolul de la Kyoto nu există nici o referire la Terra ori la planetă. În fine, Acordul de la Paris cuprinde o singură referință la Pământ subaliniatul Terrei mamă reflectând interdependența între stabilitatea climei și cea a ecosistemului. Referitor la domeniul contribuțiilor determinate la nivel național (CDN), potrivit raportului de sinteză publicat în 2021, cuprinzând informații din situația a 164 de state-părți care acoperă 93,1% din emisiile mondiale totale din 2019, nu există nicio mențiune în această privință. Dimpotrivă, caracterul independent al ecosistemelor și climei apare frecvent relevat, chiar dacă fără o abordare cifrată și sistematică în politicile de atenuare. În unele rapoarte naționale s-au furnizat informații asupra efectelor pozitive între atenuare și adaptare, cel mai frecvent în combinație cu alte obiective ale dezvoltării durabile. În strategiile pe termen lung, două comunicări pe termen lung vizează noțiunea de limite planetare, în sensuri foarte diferite. Pentru Columbia „provocările planetare” – retro planetariopas – presupun emoție, adaptabilitate, imaginație, gândire reflexivă (critică), creativitate, leadership și capacitate de supraviețuire (reziliență). În poziționarea sa, Luxemburgul se preocupă de rarefierea resurselor indicând că într-o economie circulară „producția și schimbul de bunuri și servicii, precum și crearea de valori socio-economice se bazează pe o gestiune holistică a stocului și fluxului de materii, ținând cont de limitele și de capacitățile regenerative ale planetei noastre”. Dincolo de analiza literară a textelor, o contribuție importantă revine interpretării semnificațiilor lor în contextul ecologic dat.

4.1. Limite planetare parțial codificate în substanța dreptului internațional

Finalitatea regimului juridic internațional e menținerea stabilității climatice în limitele sistemului terestru. Logica frontierelor planetare este reflectată în substanța anumitor elemente ale regimului juridic internațional. Astfel, într-o abordare de precauție, definiția riscului global acceptabil e exprimat de regulile de atenuare și obiectivul de 2°C-1,5°C și apoi, într-un mod mult mai precis, în Acordul de la Paris, în perspectiva unei guvernante sistematice și multiscalare. Interpretarea dreptului internațional rămâne destul de îndepărtată de conceptul de limite planetare, așa

cum o atestă conținutul principiului dezvoltării durabile. Într-adevăr, regimul juridic e conceput în așa fel încât să rezolve o problemă de poluare globală, să reglementeze, potrivit unui cadru comun, eforturile de atenuare, indexat pe variabile de control a plafonului de încălzire care nu trebuie depășit¹³.

Așa se face că abordarea globală a schimbărilor climatice cuprinsă în textele juridice și indispensabile cooperării interstatuale care decurge de aici sunt elemente structurante ale reglementărilor internaționale pertinente. Ele pot fi interpretate în raport cu noțiunea de limită planetară. Astfel, clima e „o preocupare comună a umanității” și „natura globală a schimbării climatice cere o cooperare largă, o participare efectivă”. Pentru a evalua gravitatea problemei poluării, dreptul internațional nu se fondează pe cele două variabile definite în literatura științifică și în primele rapoarte ale IPCC, statele trebuind să privilegieze obiectivul ridicării temperaturii medii la suprafața Terrei pentru a identifica riscul pe care dorește să-l evite. Pentru a limita emisiile de GES, Convenția-cadru din 1992 prevede numai simple obligații generale de inventariere a acestora, stabilirea și aplicarea de politici de atenuare și stimularea tehnologiilor și practicilor proprii aferente. Mandatul de la Berlin (1995), pentru negocierea unui protocol adițional, insista asupra necesității pentru Părți de a fixa obiective cantitative de limitare ori de reducere, după împrejurări. Într-o a doua fază a regimului juridic internațional aferentă adoptării Protocolului de la Kyoto (1997), s-au stabilit ținte cifrate și obligatorii pentru emisiile de GES în privința a 37 de țări industrializate și UE (conform anexei I), diferențiate în funcție de emisiile istorice și de capacitățile socio-economice. S-a manifestat o logică de repartitie a efortului de atenuare prin distribuirea de plafoane de emisii, compuse din cote de emisii de GES autorizate pentru statele industrializate spre a converge către obiectivul intermediar de reducere cu 5% a emisiilor echivalent CO₂ până în 2012 în raport cu nivelurile din 1990. Această primă declinare a limitei cifrate cu o cheie de repartizare parțială între statele industrializate a fost respectată în practică. Dar decalajul de moment până la intrarea în vigoare și faptul de a nu fi prevăzut un mecanism gradual de luare în calcul a evoluțiilor nivelurilor de emisii ale Părților a avut două consecințe negative: țările emergente (precum China, India, Brazilia) nu au fost supuse la nici un obiectiv cifrat, tensiune diplomatică ce a condus la impasul procesului de negociere a prelungirii aplicării Protocolului de la Kyoto post-2012; apoi, dacă marea majoritate a statelor din anexa I și-au respectat angajamentele, plafoanele de emisii s-au dovedit a fi mult sub creșterea emisiilor mondiale în perioada de referință¹⁴.

¹³ Mircea Duțu, *Dreptul climei. Regimul juridic al combaterii și atenuării încălzirii globale și adaptării la efectele schimbărilor climatice*, Editura „Universul Juridic”, București, 2021, p. 87 și urm.

¹⁴ Andrei Duțu-Buzura, „Pactul Verde” – strategie de creștere și cadru de dezvoltare a unui drept UE al climei, în: Andrei Duțu-Buzura (coord.), „Dreptul și schimbările climatice. Răspunsuri, preocupări, perspective”, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 113.

4.2. Obiectivul de 1,5°C–2°C ca variabilă de control

Obiectivul ultim al dreptului internațional al climei (stabilit prin art. 2 din Convenția-cadru din 1992) este acela de a evita schimbările climatice periculoase și de a preveni riscurile considerate ca excesive pentru omenire în ansamblul său. El este pur cantitativ, fără a fi însoțit de un calendar de aplicare. Protocolul din 1997 stabilea un obiectiv intermediar constând în reducerea totalului de emisii de GES de către țările prevăzute în anexa I cu cel puțin 5% în raport cu nivelul din 1990 în cursul perioadei de angajament 2008–2012. Modalitățile punerii sale în aplicare au fost precizate în Acordurile de Bonn-Marrakesh în 2001. Acest proces de cuantificare a obiectivului se va cristaliza în cadrul COP de la Copenhaga din 2009 ale cărei decizii finale poartă pentru prima dată obiectivul unei creșteri maxime a temperaturii medii la 2°C în raport cu nivelurile preindustriale, ca un prag care nu trebuie depășit. Obiectivul a fost asumat în paralel și de Uniunea Europeană. Din 2009 până în 2015, acesta s-a afirmat în cadrul negocierilor climatice în baza evaluărilor raportului IPCC din 2001 care descria un efect de prag spre o pericolozitate ridicată pentru numeroși indicatori și raportul din 2007 care susține că la o creștere la peste 2°C consecințele vor fi probabil catastrofale și în mare parte imprevizibile. Robustețea cunoștințelor asupra obiectivului, cuplată cu consensul politic care s-a constituit treptat în cursul negocierilor tehnice și al conferințelor părților, vor face din obiectivul pe termen lung de 2°C un orizont acceptat la nivel global. Așa se face că el va fi preluat și prevăzut expres de Acordul de la Paris privind clima din 2015. El cere statelor să-și fixeze strategii de dezvoltare pe termen lung cu emisii slabe de GES. În urma raportului special din 2018 al IPCC s-a impus ca reper pragul de 1,5°C. Astăzi, preluat și consacrat de tratatul de acum 8 ani, respectivul obiectiv s-a stabilit ca atare, preluat și confirmat periodic în cadrul procesului de materializare a reperelor periodice în materie¹⁵.

5. Dezvoltarea unei abordări juridice sistemice și multiniveluri

În condițiile regimului juridic instituit în materie prin Acordul de la Paris (2015), corespondența între perioadele de timp, scurt, mediu și lung e prevăzută de reglementarea juridică, andosată ciclului de obiective precis stabilite. Se încurajează, totodată, integrarea eforturilor aferente în planuri teritoriale variate, permițându-se un drept fondat pe o abordare mai sistemică a problematicii schimbării climatice. Integrând diferite procese biofizice și lărgind, fie și timid, luarea în calcul a cauzelor socio-economice ale schimbărilor climatice, dreptul internațional al mediului dezvoltă o abordare sistemică a subiectului. Astfel, integrarea la nivel

¹⁵ Mircea Dușu, *Dreptul mediului și al climei*, vol. I, *Partea generală*, Editura „Universul Juridic”, București, 2022, p. 586 și urm.

spațial întemeiată pe realizarea ciclului de ambiții ecoclimatice stabilite prin Acordul de la Paris are la bază articularea următoarelor elemente: CDN – autoangajamente supuse unei obligații procedurale de relevare progresivă la fiecare cinci ani cu libertatea alegerii mijloacelor de aplicare declinându-se obligații de a face mai bine la nivel național, regional și local, o ambiție colectivă de atenuare la cel mai înalt nivel posibil și o progresie în timp, un cadru de transparență a măsurilor, urmărindu-se progresele înregistrate de fiecare Parte în vederea achitării de contribuția sa determinată la nivel național și de aplicare a măsurilor sale de adaptare, în special bune practici, priorități, nevoi și lacune, în vederea clarificării bilanțului mondial. Într-adevăr, Acordul de la Paris reflectă materializarea unei mișcări universale voluntare și ascendente a CDN a căror ambiție și nivel de realizare trebuie să progreseze în timp. Principiul progresiei obligațiilor juridice e conceput ca o tentativă de apropiere între suma eforturilor progresive cumulate de părți și limita care nu trebuie să fie depășită. Ciclul de ambiție la nivel global prezintă astfel o puternică miză de articulație coerentă între obiectivul definit la scară globală și transformarea operată în politicile publice, sector cu sector, de fiecare Parte potrivit ambițiilor de atenuare și de adaptare exprimate în CDN și în strategia sa pe termen lung. Nu întâmplător, Pactul de la Glasgow (2021) subliniază importanța punerii în concordanță a obiectivului pe terme lung cu contribuțiile determinate la nivel național și strategiile la același orizont de timp, precum și între aceste două elemente. O abordare integrativă multiscalară apare în acest fel compatibilă cu termenii și viziunea aferente Acordului de la Paris din 2015.

În același context, se invocă o serie de mențiuni ale noțiunii de echitate între generații (al 11-lea alineat al Preambulului acordului, de ex.) care, prin repetare în alte documente internaționale ulterioare, se impun în aceeași perspectivă. Pentru asigurarea în plan geografic a unei cuprinderi universale, regimul juridic internațional a inclus în mod progresiv norme *top-down* și *bottom-up*, oferind o paletă de opțiuni regulatorii lăsate la dispoziția statelor părți. La rândul lor și actorii infrastatali sunt vizați tot mai mult de textele legale pertinente. Și alte elemente evocă integrarea în plan spațial a schimbărilor climatice ca limită planetară.

În fine, o abordare sistemică e din ce în ce mai vizibilă, inclusiv în dimensiunea socio-economică, se degajă din reglementările, deopotrivă, de *hard* și de *soft law*. Riscul de depriorizare a politicilor climatice mature, faptul că, în orice caz, consolidarea conștientizării urgenței științifice nu e suficientă pentru a întări punerea în aplicare a dreptului climei pertinent, stimularea creării de norme vizând menținerea stării de locuibilitate a Terrei și ipostaza limitelor parlamentare de normă de interpretare a reglementărilor juridice existente sunt alte elemente care întregesc problematica schimbărilor climatice ca limită planetară¹⁶.

¹⁶ Marion Lemoine-Schonne, *Généalogie du droit des changements climatiques: opportunités et obstacles pour une gouvernance mondiale des limites planétaires*, în: Sandrine Maljean-Dubois, „La définition de «limites planétaires»”, *op. cit.*, p. 67 și urm.

6. Concluzii

Implicațiile conceptului de limite planetare în dreptul climei prin intermediul conferirii unui atare statut schimbării climatice sunt evidente și relevante deopotrivă pentru cercetarea tehnico-științifică a problemei și consacrarea juridică a semnificațiilor sale. Este astfel de remarcat mai întâi faptul că pe baza unui studiu publicat în 2011, pragul propus în Acordul de la Paris vizând limitarea creșterii temperaturii medii globale la 2°C în raport cu nivelurile preindustriale a avut un rol deosebit. Concluzia care s-a impus e aceea că depășirea acestei limite ar face anumite părți ale lumii de nelocuit, ar ridica nivelurile mărilor cu câțiva metri și temperaturile cu 4-5°C. Aceasta ar presupune, pentru menținerea sub limita planetară și pentru evitarea catastrofei ecoclimatice, nu numai reducerea emisiilor, ci și alte măsuri menite să contribuie la atenuare și să vizeze, complementar, reziliența și adaptarea. Lipsa sa de înscriere într-un text politico-juridic implică absența luării în calcul a amenințării pe care o conține. De altfel, se consideră că chiar dacă conceptul poate să fie parțial operațional prin intermediul principiului precauției și a noțiunii de ireversibilitate, prin Acordul de la Paris s-a ratat ocazia recunoașterii sale exprese și producerii efectelor juridice pozitive așteptate. În această situație, rămâne ca în cadrul urmărilor tratatului, inclusiv a celor reglementare, să asistăm la cristalizarea unor referiri și referințe.

Potrivit ultimelor evaluări, 6 din 9 limite biogeofizice ale sistemului Terrei ar fi fost depășite punând în pericol „the safe operating space for humanity”. Limita planetară privind ciclul de apă dulce și cea referitoare la noile substanțe se alătură celorlalte alte patru frontiere depășite după 2015. La nivel european, masele de apă, în special cele de suprafață, sunt departe de a atinge starea bună prescrisă de directiva-cadru privind apa nr. 2000/60/CE¹⁷. Șaptezeci și patru la sută din teritoriul UE au fost afectate în vara anului 2022 de importante perioade de secetă și mai bine de o treime din teritoriul european se confruntă cu penuria de apă și stresul hidric afectează puternic ecosistemele. Reutilizarea apei este prezentată ca unul din răspunsurile în logica unei economii circulare. În 2022, Comisia Europeană a publicat liniile directoare pentru susținerea aplicării regulamentului nr. 2020/741/UE relativ la exigențele minimale aplicabile acestei reutilizări a apei. În concordanță cu obiectivul „zero poluare”, a fost lansat un proces de revizuire a directivelor în domeniul apei, așa cum ne arată propunerea de refondare a directivei nr. 91/271/CCE privind apele reziduale. Urgența climatică se circumscrie aceluiași preocupări și i se adaugă noul cadru mondial privind biodiversitatea.

¹⁷ Nathalie Hervé-Fournereau, *Chronique annuelle Droit de l'environnement de l'Union européenne* (Janvier 2022–Décembre 2022), în „Revue de l'Union européenne” nr. 672/10/2023, p. 576 și urm.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CARACTERELE JURIDICE ALE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE

Av. Valentin-Lucian FLUERARU

Abstract

Although suretyship as a guaranteed mechanism is not a new institution and is used in the civil and commercial circuit with considerable intensity since the emergence of the law, it does not enjoy much attention from a doctrinal point of view.

Suretyship as a legal institution is treated marginally in the specialized literature on the occasion of some analyzes of the theory of obligations or the ways of guaranteeing obligations. In domestic law, at present, we could identify only one important work dedicated to the suretyship.

Through this work, we want to make a brief presentation of the legal characteristics of the suretyship, without claiming to consider this work as having an exhaustive character.

Keywords: suretyship, legal characteristics, medical public authorities

JEL codes: K15

1. Accesorialitatea fideiusiunii

Contractul de fideiusiunea nu are o existență de sine stătătoare și depinde atât sub aspectul existenței, cât și cel al întinderi, de obligația principală asumată de debitor, obligație care poate avea natură contractuală sau extracontractuală sau poate avea ca obiect o prestație de a face sau de a nu face¹.

Din caracterul accesoriu al contractului de fideiusiune decurg următoarele consecințe:

i. Fideiusiunea nu poate exista decât pentru o obligație valabilă. Orice cauză de nulitate, absolută sau relativă, a obligației principale atrage și nulitatea fideiusiunii.

¹ L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil – Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012., p. 783.

Excepție face situația în care debitorul se poate elibera invocând incapacitatea sa, cu condiția ca fideiusorul să cunoască aceste împrejurări;

ii. Orice cauză de ineficacitate sau de stingere a obligației principale beneficiază fideiusiunii. Dacă însă este garantată o obligație naturală, iar fideiusorul a cunoscut această împrejurare la momentul încheierii contractului, acesta nu poate refuza executarea obligației;

iii. Fideiusorul poate opune creditorului toate mijloacele de apărare pe care le putea opune debitorul principal, afară de cele care îi sunt strict personale acestuia din urmă sau care au fost excluse prin angajament asumat de fideiusor (art. 2296 C. civ.);

iv. Fideiusorul va executa obligația doar dacă și în măsura în care debitorul nu a executat obligația principală;

v. Fideiusiunea se limitează la întinderea obligației principale. Fideiusiunea care depășește ceea ce este datorat de debitorul principal sau care este contractată în condiții mai oneroase nu este valabilă decât în limita obligației principale.

Fideiusiunea este prin esență o modalitate de garantare a executării obligațiilor, iar nu un mecanism juridic de obținere de către creditor a unui profit patrimonial în dauna fideiusorului și în lipsa unei contraprestații.

În schimb, fideiusiunea poate fi contractată doar pentru o parte din obligația principală sau în condiții mai puțin oneroase (art. 2291 C. civ.).

vi. În lipsa unei stipulații contrare, fideiusiunea unei obligații principale se întinde la toate accesoriile acesteia, chiar și la cheltuielile ulterioare notificării făcute fideiusorului și la cheltuielile aferente cererii de chemare în judecată a acestuia. Fideiusorul datorează cheltuielile de judecată și de executare silită avansate de creditor în cadrul procedurilor îndreptate împotriva debitorului principal numai în cazul în care creditorul l-a înștiințat din timp (art. 2290 C. civ.).

Observăm că fideiusorul își asumă răspundere și pentru eventuale penalități sau dobânzi, legale sau contractele, aplicabile pentru neexecutarea obligației principale de către debitor. Deși legea nu prevede, opinăm că fideiusorul poate fi obligat să suporte eventuale accesorii la obligația principală chiar dacă nu au fost sau nu puteau fi cunoscute de către acesta la momentul încheierii fideiusiunii.

În situația în care fideiusorul dorește să se protejeze de eventuale accesorii pe care nu le prevede la momentul încheierii fideiusiunii, are posibilitatea de stipula în contract faptul că nu își asumă executarea unor eventuale accesorii la obligația principală. În caz contrar, se poate prezuma că fideiusorul și-a sumat riscul de a suporta și astfel de accesorii, cunoscute sau nu.

În ceea ce privește cheltuielile de judecată și de executare silită, legiuitorul urmărește să îl protejeze pe fideiusor împotriva stabilirii în sarcina acestuia unor obligații de plată care pot fi evitate. Astfel, dacă debitorul nu își execută obligația, creditorul este obligat să informeze fideiusorul că urmează să demareze anumite

proceduri judiciare care pot genera cheltuieli suplimentare care, în cele din urmă, pot fi suportate chiar de către fideiutor.

În această situație, fideiutorul, pentru a evita aceste cheltuieli, va executa el însuși obligația principală.

Trebuie totuși precizat că în situația în care creditorul omite să îl înștiințeze pe fideiutor cu privire la procedurile pe care urmează să le demareze împotriva debitorului, nu se poate susține că, creditorul va suporta costurile ocazionate de aceste demersuri. Debitorul nu v-a putea invoca în beneficiul său neinformarea fideiutorului. În cele din urmă, cheltuielile vor fi suportate de către debitor.

vii. Prorogarea termenului obligației principale și decăderea din decăderea din termen a debitorului produce efecte și față de debitor.

Astfel, dacă creditorul și debitorul au convenit prorogarea termenului obligației principale, aceasta îi va beneficia și fideiutorului iar creditorul nu v-a putea solicita fideiutorului executarea obligației. În același sens, dacă debitorul este decăzut din termenul obligației principale, fideiutorul nu poate opune creditorului neajungerea la scadență.

Cu toate acestea, trebuie precizat că prorogarea termenului obligației principale nu afectează dreptul de regres al fideiutorului împotriva debitorului, astfel cum prevăd dispozițiile art. 2312 alin. (2) C. civ.

2. Fideiusiunea este un contract solemn

Dispozițiile art. 1174 alin. (2) din C. civ. prevăd că este solemn acel contract a cărui validitate este condiționată de îndeplinirea unor formalități prevăzute de lege. Iar art. 2282 prevede că *Fideiusiunea nu se prezumă, ea trebuie asumată în mod expres printr-un înscris, autentic sau sub semnătură privată, sub sancțiunea nulității absolute.*

Așadar, pentru încheierea valabilă a contractului de fideiusiune este necesar ca acesta să îmbrace formă scrisă, fie sub semnătură privată, fie în formă autentică.

Această condiție a formei este o excepție de la principiul consensualismului reglementat la art. 1178 C. civ., și urmărește să protejeze atât interesele fideiutorul, asigurând consimțământul acestuia asupra întinderii contractului, dar și asupra opțiunii exprimate față de clauzele esențiale specifice fideiusiunii, respectiv beneficiul de discuțiune și cel de diviziune, dar și creditorul, care are la îndemână un înscris care îi mărește considerabil posibilitatea de a beneficia de executarea obligației din raportul juridic principal.

De asemenea, considerăm că această cerință a legiuitorului urmărește să asigure o eficiență sporită a acestui mecanism de garantare și, în consecință, să obțină o siguranță și o eficiență sporită a executării conforme în cadrul raporturilor juridice obligaționale.

Chiar dacă contractul de fideiusiune are caracter accesoriu contractului principal, nu împrumută forma acestuia din urmă. De pildă, chiar dacă contractul principal este încheiat prin simplul acord de voință a părților, fără a îmbrăca o formă scrisă, contractul de fideiusiune va fi valabil încheiat doar dacă este încheiat în formă autentică sau sub semnătură privată.

De asemenea, dacă contractul principal este încheiat în formă autentică, contractul de fideiusiune este valabil chiar dacă a fost încheiat sub semnătură privată.

3. Fideiusiunea este, în principiu, un contract unilateral

Plecând de la dispozițiile art. 1171 C. civ., care prevăd că este sinalagmatic acel contract în cadrul căruia obligațiile părților sunt reciproce și interdependente, apreciem că, în principiu, contractul de fideiusiune este un contract unilateral deoarece doar fideiusorul se obligă.

Cu toate acestea, caracterul unilateral nu este de esență contractului de fideiusiune, iar acest lucru reiese chiar cuprinsul dispozițiilor art. 2280 C. civ. care prevăd că acesta poate fi încheiat în schimbul unei remunerații.

În acest caz, suntem în prezența unor obligații reciproce și interdependente. Fideiusorul va executa obligația asumată prin contractul de fideiusiune, respectiv obligația neexecutată de către debitorul principal, iar creditorul va achita prețul fideiusiunii.

Trebuie avut în vedere faptul că nu orice obligație existentă în sarcina creditorului față de fideiusor atribuie contractului caracter bilateral. În acest sens, facem trimitere la teza finală a art. 1171 C. civ. care prevede că, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți însă acestea nu sunt reciproce și interdependente.

Astfel, de pildă, obligația creditorului de a oferi fideiusorului, la cererea acestuia, orice informații utile cu privire la conținutul și modalitatea obligației principale și asupra stadiului executării acesteia, nu oferă contractului caracter bilateral.

De asemenea, fideiusiunea își păstrează caracterul unilateral și în situația în care, pentru încheierea contractului, debitorul își asumă față de fideiusor anumite obligații de plată, deoarece aceste obligații fac obiectul unui contract distinct, încheiat între debitor și fideiusor, care nu afectează existența și întinderea contractului de fideiusiunea încheiat cu creditorul.

Calificarea contractului sub acest aspect comportă importanță față de efectele acestuia și de mijloacele de apărare pe care le are la îndemână fideiusorul.

Astfel, în situația în care contractul de fideiusiune este unilateral, fideiusorul poate utiliza mijloacele de apărare specifice acestui contract. Evident, cu condiția să nu fi renunțat prin contract la o parte din acestea (beneficiul de discuțiune, beneficiul de diviziune).

Însă, dacă creditorul s-a obligat ca în schimbul fideiusiunii să achite fideiusorului un preț sau o altă contraprestație și astfel contractul a devenit sinalagmatic, fideiusorul are la îndemână și posibilitatea de a invoca excepția de neexecutare, în condițiile legii.

În această situație, dacă obligația creditorului este scadent anterioară obligației fideiusorului, chiar dacă debitorul din contractul principal nu și-a executat obligația garantată, creditorul nu v-a putea solicita fideiusorului executarea obligației dacă el însuși nu și-a executat obligația asumată față de fideiusor.

Un alt aspect important care derivă din calificarea contractului de fideiusiune în contract unilateral sau bilateral, atunci când a fost semnat sub semnătură privată, ține de puterea doveditoare a contractului în fața instanțelor de judecată.

Dispozițiile art. 273 alin. (1) din C. proc. civ. prevăd că înscrisul sub semnătură privată, recunoscut de cel căruia îi este opus sau, după caz, socotit ca recunoscut, face dovadă între părți până la probă contrară.

În situația în care partea potrivnică dintr-un litigiu nu recunoaște un contract de fideiusiune invocat, pentru ca instanța de judecată să atribuie putere doveditoare contractului este necesar a fi îndeplinite anumite cerințe prevăzute de norma de procedură, diferențiate în funcție de caracterul unilateral sau bilateral al contractului, după cum urmează:

i. În speță, dacă contractul de fideiusiune încheiat sub semnătură privată este sinalagmatic, sunt incidente dispozițiile art. 274 C. proc. civ., care prevăd că acesta are putere doveditoare numai dacă a fost făcut în atâtea exemplare originale câte părți cu interese contrare sunt. Fiecare exemplar original trebuie să facă mențiune despre numărul originalelor ce au fost făcute.

Astfel, partea care invocă în instanță un contract de fideiusiune sinalagmatic, încheiat sub semnătură privată, nerecunoscut de partea potrivnică, trebuie să facă dovada că a fost încheiat în suficiente numere de exemplare originale câte părți cu interese contrare sunt.

Această cerință nu este necesară dacă părțile, de comun acord, au depus un singur exemplar la un terț ales de ele.

ii. În speță, dacă contractul de fideiusiune încheiat sub semnătură privată este unilateral, iar obligația garantată are ca obiect plata unei sume de bani sau a unei cantități de bunuri fungibile, sunt incidente dispozițiile art. 275 C. proc. civ. care prevăd că acesta are putere doveditoare dacă este în întregime scris cu mâna fideiusorului sau cel puțin ca, în afară de semnătură, să fie scris cu mâna sa „bun și aprobat pentru...”, cu arătarea în litere a sumei sau a cantității datorate.

Sanctiunea nerespectării cerințelor arătate mai sus este prevăzută de art. 276 C. proc. civ. și constă în aceea că înscrisurile sub semnătură privată invocate vor putea fi socotite ca început de dovadă scrisă.

Astfel, contractul de fideiusiune încheiat sub semnătură privată invocat în fața instanței de judecată și care nu îndeplinește cerințele arătate va putea fi considerat (*doar*) început de dovadă scrisă.

În mod normal un început de dovadă scrisă poate fi coroborat cu alte probe, de pildă cu martori sau prezumții, și astfel va avea putere doveditoare într-un proces civil. În acest sens prevăd dispozițiile art. 310 C. proc. civ.: „Începutul de dovadă scrisă poate face dovadă între părți numai dacă este completat prin alte mijloace de probă, inclusiv prin proba cu martori ori prin prezumții”.

Însă, în cazul contractului de fideiusiune situația este diferită deoarece dispozițiile art. 309 alin. (3) C. proc. civ. prevăd că în cazul în care legea cere formă scrisă pentru validitatea unui act juridic, acesta nu poate fi dovedit cu martori. Iar dispozițiile art. 329 ultima teză din C. proc. civ. prevăd că prezumțiile pot fi primite numai în cazul în care legea admite dovada cu martori.

Rezultă așadar că în cazul contractului de fideiusiune sub semnătură privată nu pot fi admise ca probe martorii și prezumțiile.

Or, într-o atare situație, dacă contractul de fideiusiune invocat nu îndeplinește cerințele art. 274 sau art. 275 C. proc. civ., după caz, acesta nu are putere doveditoare în fața instanțelor de judecată (în lipsa altor probe admise de lege), iar partea care l-a invocat se află astfel într-o situație dificilă.

Trebuie menționat că cerințele art. 274 și art. 275 C. proc. civ. nu se aplică în raporturile dintre profesioniști.

4. Fideiusiunea este un contract cu titlu gratuit sau oneros

Chiar dispozițiile art. 2280 C. civ. prevăd că fideiusiunea poate fi cu titlu gratuit sau oneros. Caracterul contractului sub acest aspect va fi dat de părți.

Însă, în general, contractul de fideiusiune este cu titlu gratuit dat fiind faptul că dorința fideiursorului de a garanta executarea obligației debitorului rezultă dintr-o relație de prietenie și de încredere existentă între aceștia și nu urmărește obținerea unei contraprestații din partea creditorului.

Fideiusiunea este un act de bine facere față de debitor, care se reflectă în lipsa unei contraprestații din partea creditorului pentru obligația pe care și-o asumă fideiursorul.

Dreptul de regres recunoscut fideiursorului față de debitor nu afectează calificarea contractului de fideiusiune deoarece acesta privește strict relația juridică dintre aceștia, distinctă de relația juridică dintre fideiursor și creditor. Aceeași concluzie este și în situația în care, în schimbul fideiusiunii, debitorul se obligă față de fideiursor.

Dacă în schimbul fideiusiunii creditorul își asumă obligații față de fideiursor, de pildă plata unei sume de bani, suntem în prezența unui contract oneros, cu toate efectele ce decurg din această calificare, arătate mai sus (posibilitatea invocării excepției de neexecutare, aspecte de procedură în materia probelor).

5. Contractul de fideiusiune este *intuitu personae*

Caracterul *intuit personae* al contractului de fideiusiune reiese din dispozițiile art. 2319 C. civ., care prevăd în mod expres faptul că fideiusiunea încetează prin decesul fideiursorului, chiar dacă există stipulație contrară.

Acest caracter al fideiusiunii, reglementat și de legiuitor, așa cum am arătat și mai sus, rezultă din împrejurarea că dorința fideiursorului de a garanta executarea obligației asumate de debitor este întemeiată pe o relație de prietenie și de încredere dintre aceștia. Or, moștenitorii fideiursorului se pot afla în situația de a nu-și însuși și continua această relație.

Există însă în doctrină și poziții potrivit cărora contractul de fideiusiune nu este unul *intuit persoane*, nu este încheiat în considerarea persoanei fideiursorului și, cu atât mai puțin a creditorului, iar faptul că art. 2318 C. civ. prevede că fideiusiunea încetează prin decesul fideiursorului nu este de natură să semnaleze că ea a fost încheiată în considerarea persoanei acestuia².

Precizăm că, în reglementarea vechiului Cod civil, art. 1658 prevedea că îndatoririle fideiursorului se transmiteau moștenitorilor. Apreciem că în vechea reglementare faptul că contractul de fideiusiune nu era unul *intuitu personae* era evident prin prisma acestor dispoziții.

6. Contractul de fideiusiune este comutativ

Este comutativ contractul în care, la momentul încheierii sale, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă; este aleatoriu contractul care, prin natura lui sau prin voința părților, oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expunere totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert (art. 1173 C. civ.).

În doctrină s-a considerat că fideiusiunea nu are caracter aleatoriu întrucât, chiar dacă nu poate determina dacă are de îndeplinit vreo obligație, deoarece depinde de conduita debitorului, fideiursorul nu are șansa unui câștig. Se sugerează astfel că fideiusiunea este contract comutativ doar pentru că nu este aleatoriu³.

Apreciem că fideiusiunea este un contract comutativ întrucât îndeplinește întru totul cerințele încadrării în această categorie dacă la momentul încheierii acesteia obligația debitorului este certă iar întinderea determinată sau determinabilă. La momentul încheierii contractului de fideiusiune ambele părți cunosc existența și întinderea drepturilor și obligațiilor acestora. Faptul că obligația fideiursorului este sub condiție și depinde de conduita debitorului nu lipsește părțile de cunoașterea obligației fideiursorului.

² S.I. Vidu, *Este contractul de fideiusiune unul intuitu personae?*, în Revista română de drept al afacerilor, nr. 6/2016.

³ E. Veress, *op.cit.*, p. 69.

De altfel, o interpretare contrară ar duce la concluzia că orice contract afectat de o condiție, cunoscută de părți, este aleatoriu.

Este însă adevărat că fideiusiunea va putea fi considerată aleatorie dacă obligațiile pe care le garantează decurg dintr-un contract aleatoriu, deoarece contractul principal imprimă fideiusiunii caracterul său⁴.

Bibliografie

I. MONOGRAFII, TRATATE

1. Baias F.A., Chelaru E., R. Constantinovici, Macovei I., *Noul Cod Civil – Comentariu pe articole*, ed. A 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2014.
2. Boroș G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. A 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2012.
3. Boroș G., Spineanu-Matei O., Theohari D.N., Constanda A., Răducanu G., Negrilă C., Gavriș D.M., Păncescu F.G., Dănăilă V., Eftimie M., *Noul Cod de procedură civilă – Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2013.
4. Chiutacu F., *Drept civil - Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Themis Cart, Slatina, 2009.
5. Pop L., Popa I.F., Vidu S.I., *Tratat elementar de drept civil – Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012.
6. Stănescu C., Bârsan C., *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a IX-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008.
7. Veress E., *Contractul de fideiusiune*, Ed. C.H. Beck, București, 2015.

II. ARTICOLE, STUDII

1. Ciutacu F., *Caracterul accesoriu al fideiusiunii. Generalități. Consecințe*, document disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/600370/caracterul-accesoriu-al-fideiusiunii-generalitati-consecinte.html>.
2. Ciutacu F., *Raporturile dintre debitorul principal și fideiutor*, document disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/595520/raporturile-dintre-debitorul-principal-si-fideiutor.html>.
3. Ciutacu F., *Raporturile dintre creditor și fideiutor (I)*, document disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/594594/raporturile-dintre-creditor-si-fideiutor-i.html>.
4. Ciutacu F., *Raporturile dintre creditor și fideiutor (II)*, document disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/595103/raporturile-dintre-creditor-si-fideiutor-ii.html>.

⁴ Ibidem.

5. Ciutacu F., *Accesorialitatea – criteriu de delimitare a fideiusiunii față de alte instituții juridice*, document disponibil online la adresa <https://www.juridice.ro/547368/accesorialitatea-criteriu-de-delimitare-a-fideiusiunii-fata-de-alte-institutii-juridice.html>.

6. Vidu S.I., *Este contractul de fideiusiune intuitu personae?*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor* nr. 6/2016.

III. LEGISLAȚIE

1. Codul civil de la 1818 (Codul Caragea).

2. Codul civil din 26 noiembrie 1864, republicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 45 din 24.02.1948.

3. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 505 din 15.07.2011.

4. Legea nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 247 din 10.04.2015.

5. Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 409 din 10.06.2011.

6. Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 365 din 30.05.2012.

INDEMNIZAREA PREJUDICIULUI REZULTAT DIN PASIVITATEA ASIGURĂTORULUI, ÎN MATERIA ASIGURĂRILOR DE RĂSPUNDERE CIVILĂ, PENTRU DAUNELE PRODUSE DE AUTOVEHICULE

Conf. univ. dr. **Juanita GOICOVICI**

Abstract

The paper approaches the problematics of granting moratorium damages, as penalties for the delayed performance of the insurer's duty to notify the beneficiary on the terms of the liability coverage offer, and, subsequently, for non-compliance by the professional insurer with the obligation described in art. 21, 1st and 2nd para. of Law no. 132/2017. The paper examines the legal reverberations of the insurer's non-compliance to the obligation to address the request for compensatory payment, within 30 days from the date of registration, under conditions similar to those assigned to the scenarios described in the 5th para. of art. 21 of Law no. 132/2017. The study argues that the specific sanction for non-fulfilment, by the insurance professional, of the obligation to respond (within 30 days from the date of registration) to the request addressed by the insured/injured person is that of presuming the existence of the tacit (implicit) consent of the professional insurer regarding the existence and extent of the claimant's right to compensation. Saliiently, the sanction characterising the delayed performance of the obligation to pay the compensation (the amount of which was fixed in a final court decision or which was established consensually, as a result of the intervention, between the insurance professional and the injured person, of the express agreement with regarding the extent of the claim or the tacit agreement) lies in the allocating of liquidated damages in the amount of 0,2% / day of delay, according to the provisions of art. 21, 5th para. of Law no. 132/2017, benefiting the creditor of the compensatory rights.

Keywords: *compensatory damages, insurer's passivity, civil liability insurance, diligent notification, tacit acceptance*

I. Observații introductive

Problematica stabilirii întinderii daunelor-interese acordate beneficiarului asigurării RCA (și a momentului de la care acestea se calculează), în ipoteza în care beneficiarul s-a confruntat cu pasivitatea asigurătorului, care a ignorat cu neglijență nejustificată executarea obligației de a adresa un răspuns solicitantului

într-un interval de 30 de zile de la data înregistrării solicitării, a fost una controversată¹ în practica judecătorească recentă. Rezolvarea acestor neconcordanțe a fost marcată de admiterea de către ÎCCJ a recursului în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Cluj, în Dosarul nr. 1025/1/2023, prin decizia ÎCCJ 18/2023 din 23 octombrie 2023², stabilind că: „În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 21 alin. (1), (2) și (5) din Legea nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie, cu modificările și completările ulterioare, în cazul nerespectării termenului de 30 de zile reglementat de art. 21 alin. (1) și (2) din același act normativ, penalitățile de 0,2% pe zi de întârziere curg de la expirarea celor 30 de zile în care asigurătorul trebuia să răspundă cererii părții solicitante”.

Problema de drept formulată a fost aceea de a stabili dacă, „În cazul nerespectării termenului de 30 de zile reglementat de art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie, asigurătorul datorează penalități de 0,2% pe zi de întârziere?” Problematicile formulate vizează posibilitatea acordării daunelor moratorii (penalităților de întârziere) în beneficiul persoanei prejudiciate, pentru nerespectarea de către profesionist a obligației descrise în art. 21 alin. (1) și (2), de a răspunde solicitării de plată a despăgubirii, în termen de 30 zile de la data înregistrării acestei solicitări, în condiții similare celor alocate ipotezelor descrise în alin. (5) al art. 21 din Legea nr. 132/2017. Interogațiile practice au fost alimentate de faptul că dispozițiile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 care reglementează acordarea penalităților de 0,2%/zi de întârziere fac trimitere doar la alin. (4) al art. 21, privind termenul de 10 zile de achitare a despăgubirilor, termen ce curge de la data intervenirii unui acord al părților (cu privire la întinderea creanței al cărei debitor este asigurătorul) sau de la data comunicării hotărârii judecătorești definitive, fără ca textul art. 21 alin. (5) să conțină vreo trimitere expresă la dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2) din același act normativ, care reglementează termenul de 30 de zile în care trebuie soluționată de către profesionistul asigurător cererea de despăgubire; în acest context, se ridică întrebarea dacă pasivitatea profesionistului, în sensul neemiterii refuzului/acceptului expres cu privire la cererea de despăgubire ar putea valora, simultan, o executare cu întârziere a obligației de plată a despăgubirilor, care să antreneze datorarea de daune-moratorii în cuantumul de 0,2 %/zi de întârziere specificat în art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017.

¹ Liviu Chiric, Carmen-Simona Chiric, Andreea-Cerasela Cimpoca, Alina-Nicoleta Mardare, *Asigurările de bunuri și persoane. Practică judiciară comentată*, Ed. Universul Juridic, București, 2021, pp. 51-56.

² Minuta deciziei ÎCCJ nr. 18/2023, în Dosarul R.I.L. nr. 1025/1/2023, poate fi consultată la adresa <https://www.iccj.ro/2023/10/23/minuta-deciziei-nr-18-din-23-octombrie-2023/>.

În timp ce dispozițiile art. alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017 gestionează formarea acordului privind eligibilitatea solicitării de despăgubire și fixarea întinderii acesteia, prevederile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 sunt alocate problematicii acordării daunelor - interese moratorii pentru fiecare zi de întârziere în ceea ce privește plata despăgubirilor datorate persoanei prejudiciate, posterior expirării termenului de 10 zile alocat prin dispozițiile legale asigurătorului pentru efectuarea plății, în urma stabilirii întinderii creanței principale printr-o hotărâre judecătorească definitivă³ (a), printr-un acord intervenit voluntar între asigurător și asigurat/persoana prejudiciată, ca urmare a acceptării totale sau parțiale de către asigurător, în intervalul de 30 zile de la data înregistrării solicitării, a cererii de despăgubire formulate de asigurat/persoana prejudiciată (b) ori ca urmare a acordului de despăgubire tacit, implicit care intervine cu titlu de sancțiune, conform prevederilor art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017, în situațiile în care asigurătorul nu formulează o notificare de respingere/acceptare a solicitării de despăgubire în intervalul legal de 30 de zile de la data primirii acesteia (c). Sfera de reglementare distinctă a celor două seturi de norme grupate în art. 21 este acompaniată de diferențe semnificative în ceea ce privește natura sancțiunilor aplicabile pentru încălcarea respectivelor prevederi legale, după cum urmează:

(i) sancțiunea specifică neîndeplinirii, de către profesionistul asigurător, a obligației de a răspunde (într-un interval de 30 zile de la data înregistrării⁴) solicitării adresate de către asigurat/persoana prejudiciată este cea a prezumării existenței consimțământului tacit (implicit) al profesionistului asigurător cu privire la existența și întinderea dreptului de creanță al solicitantului despăgubirii;

(ii) sancțiunea specifică executării cu întârziere a obligației de plată a despăgubirii (al cărei quantum a fost fixat în cuprinsul unei hotărâri judecătorești definitive sau care a fost stabilit consensual, ca urmare a intervenirii, între profesionistul asigurător și persoana prejudiciată, a acordului expres cu privire la întinderea creanței ori a acordului tacit, prezumat ca existent la finele intervalului de 30 de zile de la data adresării solicitării, căreia nu i s-a răspuns expres de către profesionist) este alocarea, în beneficiul creditorului despăgubirii, de daune moratorii în

³ Sau, după caz, printr-o decizie a unei entități SAL, în cazurile în care părțile au optat pentru soluționarea alternativă a litigiului prin procedurile SAL.

⁴ Sintagma utilizată de legiuitor în textul art. 21 din Legea nr. 132/2017 [„În termen de 30 de zile de la data înaintării cererii de despăgubire de către asigurat ori de către partea prejudiciată, asigurătorul RCA este obligat (...)”] este evazivă, făcând trimitere la „înaintarea” ori adresarea cererii de către asigurat/persoana prejudiciată, iar nu la momentul primirii (recepției) cererii de către profesionistul asigurător (i) ori la momentul înregistrării cererii (alocarea unui număr de înregistrare) (ii), ca moment de la care începe să curgă termenul legal de 30 de zile alocat răspunsului/rezolvării cererii. Apreciem că, în practică, pentru calculul respectivului termen, va prezenta relevanță momentul înregistrării efective a solicitării, moment de la care profesionistul dispune de un interval de 30 zile pentru acceptarea/refuzarea expresă motivată, totală ori parțială, a cererii.

quantum de 0,2%/zi de întârziere⁵, conform prevederilor art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017.

2. Obligația profesionistului de a răspunde solicitării de plată a despăgubirii, în termen de 30 zile de la data înregistrării solicitării

Profesionistul asigurător este, mai întâi, debitor al unei obligații de a face, al cărei obiect se referă la emiterea unui răspuns expres, în sensul acceptării/respingerii (totale sau parțiale) a solicitării de plată adresate, în termenul de 30 zile stipulat în art. 21 alin. (1) și (2) din actul normativ. Reglementarea expresă, în termeni imperativi, care nu permit derogări convenționale în defavoarea „părții vulnerabile” a raportului juridic⁶ (asiguratul/persoana prejudiciată) a dreptului solicitantului de a primi un răspuns (de a-i fi procesată cererea de acordare a despăgubirilor) într-un interval de timp pe care legiuitorul l-a fixat ca fiind de maxim 30 zile este acompaniată de o sancțiune specifică, și anume operarea cu o prezumție absolută de existență a consimțământului (acordului) tacit, implicit al profesionistului asigurător la expirarea acestui interval, dacă acesta din urmă a omis să își exprime în mod expres acceptul/refuzul cu privire la existența și întinderea creanței solicitantului.

Stabilirea întinderii creanței⁷ al cărei titular este persoana prejudiciată și al cărei debitor este profesionistul asigurător⁸ intervine fie pe cale contencioasă, în dispozitivul unei hotărâri judecătorești rămase definitivă, fie în manieră convențională⁹, printr-un acord intervenit între profesionistul asigurător și solicitantul despăgubirii, acord care va presupune, după caz: (a) existența consimțământului expres al creditorului solicitant (exprimat în cuprinsul cererii adresate asigurătorului) și al profesionistului asigurător¹⁰, exprimat în răspunsul comunicat solicitantului; (b) existența consimțământului expres al creditorului solicitant (exprimat

⁵ Florin Iordache, „Efectele Deciziei 18/2023 privind dispozițiile art. 14 alin. (3) teza a doua din Legea 132/2017”, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/711588/efectele-deciziei-18-2023-privind-dispozitiile-art-14-alin-3-teza-a-doua-din-legea-132-2017.html>.

⁶ Atât raportul juridic contractual instalat între profesionistul asigurător și asigurat, cât și raportul juridic privind obligația de plată a despăgubirii (instalat între persoana prejudiciată și profesionistul asigurător, atunci când intervine convențional, voluntar, iar nu printr-o hotărâre judecătorească definitivă) nu pot conține prevederi derogatorii, care să extindă în beneficiul profesionistului asigurător termenul de 30 zile alocat de legiuitor pentru rezolvarea solicitării de plată a despăgubirilor.

⁷ Irina Sferdian, *Dreptul asigurărilor*, ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 219.

⁸ Sylvie Chanh, Jean Pechinot, *Manuel de l'assurance automobile*, Ed. L'Argus de l'assurance, 5e édition, Antony, 2016, pp. 74-78; Olga Mior, Jean-François Simon, *L'assurance des flottes automobiles. Gestion des risques, tarification et souscription des contrats, règlement des sinistres*, Ed. L'Argus de l'assurance, 3e édition, Antony, 2022, pp. 89-93.

⁹ Pauline Pailler, *Manuel de droit européen des assurances*, 2e édition, Ed. Bruylant, Bruxelles, 2022, pp. 127-132.

¹⁰ Vasile Nemeș, *Dreptul asigurărilor*, ediția a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 378.

în cuprinsul cererii adresate asiguratorului) și, respectiv, a consimțământului tacit al profesionistului asigurator, dedus din absența unei reacții a acestuia cu privire la existența și întinderea creanței (menționate de către solicitant în cuprinsul cererii de acordare a despăgubirilor), în intervalul de 30 de zile alocat prin dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017.

3. Prezumția irefragabilă a acordului tacit cu privire la întinderea despăgubirilor

În ipoteza descrisă în textul art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017, pasivitatea profesionistului asigurator este sancționată prin intervenția unei prezumții absolute, irefragabile cu privire la existența consimțământului acestuia la formarea acordului privind existența și întinderea creanței al cărei titular este persoana prejudiciată, cuantumul creanței fiind preluat din cuprinsul solicitării de acordare a despăgubirii adresate profesionistului; în situațiile în care profesionistul asigurator a permis să intervină expirarea intervalului legal de 30 zile de la data înregistrării solicitării de plată, fără a adresa solicitantului refuzul motivat ori acceptul său cu privire la existența și întinderea creanței de despăgubire, va fi prezumată existența consimțământului tacit al acestuia. Sancțiunea specifică ce intervine în astfel de cazuri este cea a prezumării acordului tacit asupra valorii creanței, la finele termenului de 30 de zile de începând cu data înregistrării solicitării; posterior expirării termenului de 30 de zile fără să fi intervenit un acord expres între părțile raportului juridic privitor la plata despăgubirilor ori fără să fi intervenit respingerea expresă, totală sau parțială a solicitării de acordare a despăgubirilor, întinderea creanței este prezumată ca fiind cea solicitată de către persoana prejudiciată, iar profesionistul asigurator are la dispoziție un interval de 10 zile pentru efectuarea plății, conform prevederilor art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017; dacă, în intervalul de 10 zile de la survenirea acordului tacit, debitorul profesionist nu efectuează plata (în cuantumul menționat în solicitarea de despăgubire, cuantum confirmat tacit prin pasivitatea acestuia în termenul de 30 de zile), vor curge penalități în cuantumul legal de 0,2%/zi de întârziere, începând cu cea de a 41-a zi de la data înregistrării cererii de despăgubire căreia nu i s-a formulat un răspuns, în versiunea refuzului/acceptului profesionistului, în intervalul de 30 zile la care face referire art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017.

Pe cale de consecință, învederăm că, pentru ipotezele în care profesionistul asigurator a omis comunicarea către solicitantul despăgubirii, a unei rezolvări a solicitării (emițând o notificare cu privire la termenii ofertei de despăgubire ori, după caz, în sensul respingerii motivate, totale ori parțiale a cererii adresate) într-un interval de 30 zile de la depunerea de către solicitant a cererii, expirarea

acestui termen va antrena survenirea acordului tacit al părților asupra cuantumului despăgubirii (pentru o valoare care este „preluată” din cuprinsul solicitării de plată înregistrate), iar profesionistul va datora plata acesteia într-un interval de 10 zile de la expirarea termenului de 30 zile stabilit de legiuitor în termeni imperativi.

4. Obligația de plată a despăgubirii în termen de 10 zile de la data stabilirii întinderii creanței și problematica daunelor moratorii

Într-o observație cu caracter de truism acceptat, se poate remarca faptul că prevederile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 reprezintă o aplicație particulară a dispozițiilor de ordin general din textul art. 1535 alin. (1) C. civ. (Daunele moratorii în cazul obligațiilor bănești), conform cărora „În cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până în momentul plății, în cuantumul convenit de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu”.

În materia plății despăgubirii reglementate prin prevederile Legii nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie, scadența obligației de plată incumbând profesionistului asigurător¹¹ este stabilită prin raportare la curgerea termenului de 10 zile de la momentul fixării întinderii creanței beneficiarului, termen menționat în cuprinsul art. 21 alin. (4) teza I din Legea nr. 132/2017, conform căruia „Despăgubirea se plătește de către asigurătorul RCA în termen de 10 zile de la data acceptării ofertei de despăgubire prevăzută la alin. (1) lit. a) sau de la data la care asigurătorul RCA a primit o hotărâre judecătorească definitivă sau acordul entității de soluționare a litigiului cu privire la suma de despăgubire pe care este obligat să o plătească”. Dispozițiile legale menționate au o natură imperativă în beneficiul asiguratului/părții prejudiciate¹², nefiind permisă extinderea acestui termen prin clauze convenite expres în contractul încheiat între profesionistul asigurător și asigurat ori printr-un acord intervenit între profesionistul asigurător

¹¹ Irina Sferdian, *op. cit.*, p. 230.

¹² Fiind vizată, în principiu, încheierea unui contract de adeziune, ale cărui clauze sunt redactate unilateral de către profesionistul asigurător, în postura de *proferens* (cu includerea mențiunilor obligatorii ori a conținutului imperative alocat de legiuitor acestui contract, prin dispozițiile Legii nr. 132/2017) și (de regulă) fără posibilitatea negocierii clauzelor de către asigurat, ipostaziat ca *adherens*, ar putea fi concepută posibilitatea micșorării convenționale a termenului legal de 10 zile, profesionistul debitor al obligației de plată a despăgubirii renunțând parțial la beneficiul termenului stipulat în favoarea sa (termen care ar curge începând cu momentul la care a fost stabilită întinderea creanței). A se vedea, pentru dezvoltări privind formarea contractelor de adeziune, Juanita Goicovici, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Ed. Hamangiu, București, 2022, pp. 64-67.

și persoana prejudiciată (creditor al obligației de plată a despăgubirii); de asemenea, vor fi reputate ca nescrise clauzele anticipatorii¹³, prin care, la momentul încheierii contractului de asigurare, asiguratul ar accepta anticipat extinderea termenului de 10 zile prevăzut de legiuitor.

Termenul de 10 zile prevăzut de dispozițiile art. 21 alin. (4) din Legea nr. 132/2017 pentru executarea obligației de plată a despăgubirii, care incumbă profesionistului asigurator începe să curgă doar de la momentul stabilirii întinderii creanței principale printr-o hotărâre judecătorească definitivă (a), printr-un acord intervenit voluntar între asigurator și asigurat persoana prejudiciată, ca urmare a acceptării totale sau parțiale de către asigurator, în intervalul de 30 zile de la data înregistrării solicitării, a cererii de despăgubire formulate de asigurat (b) ori ca urmare a acordului de despăgubire tacit, implicit cu privire la existența și întinderea creanței, acord tacit care intervine cu titlu de sancțiune, conform prevederilor art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017, în situațiile în care asiguratorul nu formulează o notificare de respingere/acceptare a solicitării de despăgubire în intervalul legal de 30 de zile de la data primirii acesteia (c).

În ultima ipoteză enunțată, care face obiectul sesizării în cuprinsul cererii de recurs în interesul legii, în situațiile în care profesionistul asigurator a omis să-ți îndeplinească obligația de a răspunde solicitării de plată în termenul de 30 de zile, omițând să își exprime consimțământul (acceptul ori refuzul expres, total sau parțial, al cererii de despăgubire), la expirarea intervalului legal de 30 de zile, pasivitatea debitorului asigurator va valora consimțământ implicit, tacit, declanșând curgerea unui interval de 10 zile pentru executarea obligației de plată, termen la care se referă art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017; la expirarea termenului de 10 zile alocat executării obligației de plată incumbând profesionistului, începând cu cea de a 41-a zi de la data înregistrării cererii de plată a despăgubirii, intervenind scadența obligației de plată, în beneficiul creditorului se vor aplica penalități în cuantum de 0,2 %/zi de întârziere, până la data efectuării plății. Plata daunelor moratorii la care se referă dispozițiile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 este datorată de către profesionistul debitor la momentul efectuării plății creanței principale, astfel cum rezultă din teza finală a art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 („Plata penalităților se face odată cu plata despăgubirii”).

Rămân, de asemenea, aplicabile, aserțiunile formulate, din dreptul comun al acordării daunelor moratorii, referitoare la faptul că, pentru alocarea acestor penalități, nu este necesară probarea de către creditor a existenței unui prejudiciu distinct, fiind prezumată *ope legis* existența acestui prejudiciu (al cărui cuantum este stabilit prin dispoziții legale speciale, imperative, în materia asigurărilor obligatorii de răspundere civilă auto la 0,2%/zi) rezultat din întârzierea profesionistului asigurator în efectuarea plății despăgubirii, începând cu cea de a 11-a zi de

¹³ Juanita Goicovici, „Multiple-Party, Multi-Claim Litigation and Permissive Joinder-Perspectives on the Consumer Law”, SUBB Iurisprudentia, vol. 63, Issue 4, 2018, pp. 35-63.

la momentul expirării intervalului de 10 zile (de la data fixării întinderii creanței) pe care debitorul profesionist îl are la dispoziție pentru a efectua plata către persoana prejudiciată.

5. Absența unei suprapunerii între sancțiunile specifice

Întrucât dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2), respectiv prevederile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 reglementează obligații distincte, cu conținut specific, prima dintre acestea fiind o obligație de a face incumbând profesionistului asigurător (de a rezolva solicitarea de plată într-un termen de 30 de zile de la data înregistrării acesteia, prin emiterea refuzului/acceptului expres al profesionistului), iar cea de a doua fiind o veritabilă obligație de plată a cărei executare nu a avut loc în intervalul de 10 zile de la data fixării întinderii creanței, apreciem că sancțiunile specifice neexecutării fiecăreia dintre cele două categorii de obligații incumbând profesionistului nu pot fi extrapolate ori aplicate prin analogie, în alte cazuri decât cele vizate prin prevederile legale speciale menționate. În intervalul de 30 zile alocat de legiuitor profesionistului pentru a răspunde solicitării de plată a despăgubirilor, acestuia nu îi incumbă o obligație de efectuare a plății; obligația de plată revine profesionistului fie în baza dispozițiilor din dispozitivul unei hotărâri judecătorești rămasă definitivă (i), fie din momentul emiterii consimțământului acestuia, în sensul acceptării cererii de plată (ii), fie din momentul intervenirii consimțământului tacit (implicit) al asigurătorului (iii), în urma expirării termenului de 30 zile de la data înregistrării cererii asiguratului/persoanei prejudiciate căreia nu i s-a adresat un răspuns expres în intervalul de 30 zile menționat în cuprinsul art. 21 alin. (1) și (2) din actul normativ. Nefiind scadentă o obligație de plată în intervalul de 30 de zile supus discuției, iar quantumul creanței nefiind stabilit, nu vor putea fi alocate nici accesoriile creanței, sub forma daunelor moratorii la care face referire alin. (5) al art. 21 din Legea nr. 132/2017.

În baza aserțiunilor din paragrafele precedente, concluzionăm că, în ipotezele în care întinderea creanței este stabilită convențional (printr-un acord expres ori tacit, intervenit între profesionistul asigurător și solicitant), iar nu printr-o hotărâre judecătorească definitivă, profesionistului asigurător nu îi incumbă o obligație de plată în termenul de 30 de zile de la data înregistrării cererii de despăgubire, ci îi revine obligația specifică de a furniza un răspuns adresat solicitantului, conținând fie refuzul său motivat de a da curs solicitării de plată a despăgubirii, fie acordul său (total sau parțial) cu privire la întinderea creanței, prin raportare la valoarea despăgubirilor solicitate în cuprinsul cererii. Prin urmare, apreciem că neexecutarea obligației specifice revenind profesionistului asigurător, reglementată în termeni imperativi, în cuprinsul art. 21 alin. (1) și (2) din actul normativ nu poate fi asimilată neexecutării ori executării cu întârziere a unei obligații de plată, încât să atragă, pentru debitor, obligarea la plata unor penalități de întârziere, sub forma

daunelor moratorii de 0,2%/zi de întârziere la care face referire alin. (5) al art. 21 din Legea nr. 132/2017. Sancțiunea specifică neexecutării obligației de a face descrise în textul art. 21 alin. (1) și (2) din actul normativ (de a răspunde solicitării de plată în termen de 30 de zile de la înregistrarea acesteia) intervine *ope legis*, la expirarea intervalului de 30 zile menționat fără ca profesionistul să fi adresat un răspuns solicitantului, în sensul admiterii/respingerii motivate a solicitării; pentru a sancționa pasivitatea profesionistului asigurator și pentru a tempera potențialele încercări ale acestuia de tergiversare a soluționării cererilor de plată a despăgubirilor, în raporturile profesionistului cu „partea vulnerabilă” a raportului juridic, legiuitorul a operat cu prezumarea absolută a acordului acestuia cu privire la existența creanței și cu privire la întinderea despăgubirilor (prezumția existenței consimțământului tacit, implicit al asiguratorului cu privire la valoarea creanței indicate în cuprinsul cererii de despăgubire¹⁴) la expirarea unui interval de 30 de zile alocat profesionistului pentru soluționarea solicitării de plată a despăgubirii. În aceste cazuri, acordul părților (profesionist asigurator și persoana prejudiciată) va interveni tacit, în sensul stabilirii întinderii sau valorii creanței la quantumul solicitat în cuprinsul cererii de plată, pe care profesionistul nu a respins-o (total sau parțial) printr-un refuz motivat, în termenul de 30 zile alocat prin prevederile art. 21 alin. (1) și (2) din actul normativ.

Rolul acordului (tacit sau expres) intervenit între profesionist asigurator și asigurat/persoana prejudiciată este acela de a fixa existența și întinderea creanței al cărei titular a adresat solicitarea de plată (în contextul în care aceste elemente sunt fixate convențional, iar nu printr-o hotărâre judecătorească definitivă). Posterior intervenirii acordului menționat (fie prin emiterea consimțământului expres al profesionistului asigurator, în intervalul de 30 zile de la înregistrarea solicitării, fie prin intervenirea acordului tacit, ca urmare a expirării termenului de 30 zile, în absența unui refuz/accept expres al profesionistului), asiguratorului îi incumbă obligația de plată a despăgubirii în quantumul acceptat expres/tacit, debitorul beneficiind de un interval de 10 zile de la data intervenirii acordului expres/tacit, pentru efectuarea plății, conform prevederilor art. 21 alin. (4), iar dacă acesta nu se conformează, întârziind executarea obligației de plată, va datora penalități de întârziere în quantumul legal, de 0,2 %/zi de întârziere, fiind aplicabile dispozițiile art. 21 alin. (5) din actul normativ. În narativul supus dezbaterii, dacă profesionistul asigurator a omis comunicarea către solicitant, a unei rezolvări a solicitării (fie în sensul respingerii motivate, totale ori parțiale a acesteia, fie în sensul acceptării cererii adresate) într-un interval de 30 zile de la „înaintarea” de către solicitant a cererii, la expirarea acestui termen va interveni acordul tacit al părților cu privire la quantumul despăgubirii (quantum care este „preluat” din cuprinsul solicitării de plată înregistrate), iar profesionistul va datora plata acesteia într-un

¹⁴ Yvonne Lambert-Faivre, Stéphanie Porchy-Simon, *Droit du dommage corporel. Systèmes d'indemnisation*, 9e édition, Ed. Dalloz, Paris, 2022, pp. 112-126.

interval de 10 zile de la expirarea termenului de 30 zile (dată la care intervine acordul tacit între părțile raportului juridic); începând cu cea de a 41-a zi de la momentul „înaintării” cererii de plată a despăgubirii, căreia nu i s-a formulat un răspuns în intervalul legal, vor începe să curgă penalitățile de întârziere (daunele moratorii în cuantum de 0,2 %/zi) pentru obligația de plată devenită scadentă în baza acordului tacit.

6. Concluzii

Urmând un raționament similar celui enunțat în considerentele Deciziei ÎCCJ nr. 18/2023 din 23 octombrie 2023, în sensul imposibilității acordării daunelor moratorii în intervalul de 30 de zile alocat prin dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017 pentru formularea unui răspuns de către profesionistul asigurător, pe care să îl adreseze solicitantului, apreciem că se impune a fi reținut că această obligație de a face are un obiect specific (nefiind o obligație de plată căreia să îi fie acroșate daune moratorii pentru întârzierea în executare); plecând de la existența unei sancțiuni specifice (presumarea existenței consimțământului tacit al profesionistului asigurător), alocarea unor penalități de întârziere în intervalul de 30 zile de la data „înaintării” cererii este inadecvată, sancțiunea acordării daunelor moratorii de 0,2 %/zi de întârziere la care face trimitere textul art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 fiind caracterială doar pentru obligațiile de plată incumbând asigurătorului, a căror executare nu a avut loc în intervalul de 10 zile de la data stabilirii întinderii creanței; considerăm că rezolvarea rămâne a fi identică (în sensul imposibilității acordării daunelor moratorii) în cazul acordului tacit, anterior expirării celor 30 de zile alocate pentru rezolvarea cererii adresate asigurătorului.

Opinăm că pasivitatea profesionistului, în sensul neemiterii refuzului/acceptului expres cu privire la cererea de despăgubire în termenul de 30 zile de la data „înaintării” cererii de către asigurat/persoana prejudiciată se va sancționa cu intervenirea acordului tacit de fixare a cuantumului creanței și că nu se va putea analiza, simultan, într-o neexecutare/executare cu întârziere a obligației de plată a despăgubirilor, care să antreneze datorarea de daune-moratorii în cuantumul de 0,2 %/zi de întârziere specificat în art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017. Astfel cum se precizează în cuprinsul art. 21 alin. (4) din actul normativ, profesionistul (asigurătorul RCA) datorează plata despăgubirii „în termen de 10 zile de la data acceptării ofertei de despăgubire prevăzută la alin. (1) lit. a) sau de la data la care asigurătorul RCA a primit o hotărâre judecătorească definitivă sau acordul entității de soluționare a litigiului cu privire la suma de despăgubire pe care este obligat să o plătească”. Considerăm că sunt de strictă interpretare prevederile art. 21 alin. (5) teza I din actul normativ, conform cărora „Dacă asigurătorul RCA nu își îndeplinește obligațiile în termenul prevăzut la alin. (4) sau și le îndeplinește defectuos,

inclusiv dacă diminuează nejustificat despăgubirea sau întârzie achitarea despăgubirii, acesta este obligat la plata unor penalități de 0,2% pe zi de întârziere calculate la nivelul sumei de despăgubire cuvenită sau la diferența de sumă neachitată". Apreciem, prin urmare, că, astfel cum în mod corect s-a reținut în cuprinsul Deciziei ÎCCJ nr. 18/2023, aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 nu poate fi extinsă pentru a îngloba situațiile de neexecutare a celorlalte obligații de a face care incumbă profesionistului asigurator pentru care legiuitorul a prevăzut o sancțiune specifică (astfel cum este cazul obligației de soluționare a cererii într-un interval de 30 zile și de a formula un răspuns adresat solicitantului, a cărei neexecutare este sancționată cu prezumarea acordului tacit asupra cuantumului despăgubirii, cuantum care nu poate fi diminuat ulterior, în manieră unilaterală, de către asiguratorul RCA).

Întrucât prevederile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 se referă *in terminis* doar la neexecutarea parțială/executarea cu întârziere a obligației de plată; acestea nu vizează formarea acordului tacit privind cuantumul despăgubirii, ci etapa efectuală, posterior intervenirii acordului expres/tacit între părți; sunt vizate de prevederile alin. (5) doar ipotezele în care, posterior stabilirii întinderii creanței, profesionistul debitor recurge la „diminuarea nejustificată a cuantumului despăgubirii” fixat prin hotărâre judecătorească definitivă/decizie a unei entități SAL necontestată în termenul legal/acord expres/acord tacit între persoana prejudiciată și profesionistul asigurator), respectiv recurge la executarea cu întârziere a obligației de plată a despăgubirii al cărei cuantum a fost stabilit într-una din modalitățile descrise. Aceste dispoziții legale privitoare la acordarea daunelor moratorii în valoare de 0,2 % din suma datorată/zi de întârziere prezintă caracter special (iar nu general, nefiind aplicabile tuturor obligațiilor de a face incumbând profesionistului asigurator RCA) și sunt de strictă interpretare, domeniul de aplicare al acestora fiind limitat la cazurile descrise în alin. (5) al art. 21 din actul normativ. În alți termeni, aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017 depinde de preexistența unui acord tacit /expres de fixare a întinderii creanței ori de existența unui act jurisdicțional care a stabilit întinderea creanței solicitantului despăgubirii; în intervalul de 30 zile de la data „înaintării” solicitării către profesionistul asigurator RCA, pentru „activarea” obligației de plată incumbând profesionistului, este necesar să intervină acordul expres al părților asupra întinderii creanței (i) sau acordul tacit al acestora, prin acceptarea implicită a conținutului solicitării, de către profesionistul care nu a emis un răspuns în intervalul legal de 30 zile (ii); pentru situațiile în care pasivitatea profesionistului asigurator a atras aplicarea prezumției acordului tacit cu privire la întinderea creanței, daunele moratorii vor putea fi acordate la expirarea intervalului de 10 zile (de la data intervenirii acordului tacit), interval alocat profesionistului debitor pentru efectuarea plății, conform prevederilor art. 21 alin. (4) din actul normativ.

Bibliografie

1. Chanh, Sylvie; Pechinot, Jean, *Manuel de l'assurance automobile*, Ed. L'Argus de l'assurance, 5e édition, Antony, 2016;
2. Chiric, Liviu; Chiric, Carmen-Simona; Cimpoca, Andreea-Cerasela; Mardare, Alina-Nicoleta, *Asigurările de bunuri și persoane. Practică judiciară comentată*, Ed. Universul Juridic, București, 2021, ISBN: 978-606-39-0863-7;
3. Goicovici, Juanita, „Multiple-Party, Multi-Claim Litigation and Permissive Joinder-Perspectives on the Consumer Law”, SUBB Iurisprudentia, vol. 63, Issue 4, 2018;
4. Goicovici, Juanita, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Ed. Hamangiu, București, 2022, ISBN: 978-606-27-2024-7;
5. Iordache, Florin, „Efectele Deciziei 18/2023 privind dispozițiile art. 14 alin. (3) teza a doua din Legea 132/2017”, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/711588/efectele-deciziei-18-2023-privind-dispozitiile-art-14-alin-3-teza-a-doua-din-legea-132-2017.html>;
6. Lambert-Faivre, Yvonne; Porchy-Simon, Stéphanie, *Droit du dommage corporel. Systèmes d'indemnisation*, 9e édition, Ed. Dalloz, Paris, 2022;
7. Mior, Olga; Simon, Jean-François, *L'assurance des flottes automobiles. Gestion des risques, tarification et souscription des contrats, règlement des sinistres*, Ed. L'Argus de l'assurance, 3e édition, Antony, 2022;
8. Nemeș, Vasile, *Dreptul asigurărilor*, ediția a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2021, ISBN: 978-606-27-1724-7;
9. Pailler, Pauline, *Manuel de droit européen des assurances*, 2e édition, Ed. Bruyillant, Bruxelles, 2022;
10. Sferdian, Irina, *Dreptul asigurărilor*, ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, ISBN: 978-606-18-0839-7.

CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE REFERITOARE LA PLÂNGEREA ÎMPOTRIVA SOLUȚIEI PROCURORULUI

Asist. univ. dr. av. **Ioana PĂCURARIU**

Abstract

The article presents opinions expressed in doctrine, judicial practice, as well as personal opinions regarding some of the issues raised by the complaint against the prosecutor's solution.

I have placed particular emphasis on the procedural quality that a person must possess in order to file a complaint against the prosecutor's decision.

The classification solution based on the reason that the referral does not meet the formal and substantive conditions should not be ordered by the prosecutor, but the referral should be sent, administratively, to the petitioner in order to complete it. Otherwise, the preliminary chamber judge will admit the complaint against the prosecutor's solution and will order the criminal investigation body to do so.

The paper also analyzes the 20-day deadline for filing a complaint against the prosecutor's solution and also exposes the possibility of filing an appeal only against the criminal conclusion of the preliminary chamber judge by which he admits the complaint, abolishes the challenged solution and orders the start of the trial regarding the facts and the persons for whom, during the criminal investigation, the criminal action was initiated.

Keywords: *the procedural quality of the holder of the complaint against the prosecutor's solution, the classification solution, preliminary chamber judge, forfeiture, inadmissibility*

I. Aspecte teoretice și practice

I.1. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală. Dreptul de a face plângere

Orice persoană poate face plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, dacă prin acestea s-a adus o vătămare intereselor sale legitime. Expresia/formula „orice persoană” se referă, în primul rând, la părți, subiecți procesuali principali (persoana vătămată și suspect) și orice alte persoane, chiar străine de cauză cu condiția ca măsura sau actele respective să fi adus o vătămare a intereselor legitime ale acestora.

Dreptul de a face plângerea aparține oricărei persoane, nu doar subiecților procesuali.

Nu orice interes poate fi justificat, ci doar cel legitim, iar o persoană justifică un interes legitim atunci când legea instituie în favoarea acesteia un drept subiectiv propriu sau când legea îi recunoaște în mod expres îndreptățirea de a îndeplini o anume prerogativă pentru apărarea unui drept subiectiv al altuia¹.

Obiectul plângerii îl constituie măsura sau actul intervenite în cursul efectuării urmăririi penale.

Codul de procedură penală expune mai multe ipoteze, respectiv:

1. plângerea formulată către procuror împotriva actelor efectuate de organele de cercetare penală;
2. plângerea formulată către procurorul ierarhic superior împotriva actelor efectuate de procuror sau în baza dispozițiilor acestuia;
3. plângerea formulată către judecătorul de cameră preliminară împotriva ordonanței procurorului de clasare ori împotriva dispoziției de clasare cuprinse în rechizitoriu.

I.2. Plângerea adresată procurorului împotriva actelor efectuate de organele de cercetare penală

Plângerea se adresează procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală și se depune fie direct la acesta, fie la organul de cercetare penală.

Introducerea plângerii nu suspendă aducerea la îndeplinire a măsurii sau a actului care formează obiectul plângerii.

Când plângerea a fost depusă la organul de cercetare penală, acesta este obligat ca în termen de 48 de ore de la primirea ei să o înainteze procurorului împreună cu explicațiile sale, atunci când acestea sunt necesare.

Procurorul este obligat să rezolve plângerea în termen de cel mult 20 de zile de la primire și să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea un exemplar al ordonanței. Termenul de 20 de zile este de recomandare și se calculează de la data înregistrării plângerii la parchet și nu de la data formulării.

Plângerea nu are caracter suspensiv.

Procurorul rezolvă plângerea prin ordonanță, care poate fi de admitere (caz în care actul sau măsura este desființată sau modificată) sau de respingere (actul sau măsura este menținută)².

¹ N. Volonciu, A.S. Uzlaşu (coord.), V. Văduva, *Noul Cod de procedură penală, Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 39.

² A. Zarafiu, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, ediția 2, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 368.

I.3. Plângerea împotriva măsurilor și actelor procurorului

Având în vedere plângerea contra măsurilor și actelor procurorului, Codul de procedură penală, distinge între două categorii de plângeri, respectiv: plângerea împotriva măsurilor și actelor ordinare ale procurorului ori efectuate de către organul de cercetare penală pe baza dispozițiilor date de procuror și plângerea împotriva soluției de clasare.

I.3.1. Plângerea împotriva măsurilor luate și a actelor ordinare efectuate de procuror ori efectuate de către organul de cercetare penală pe baza dispozițiilor date de acesta

Rezolvarea unei asemenea plângeri este de competența conducătorului parchetului din care face parte procurorul care a efectuat actul respectiv sau, după caz, a procurorului ierarhic superior.

Prin procuror ierarhic superior înțelegem, după caz: prim-procurorul parchetului de pe lângă judecătoria, prim-procurorul parchetului de pe lângă tribunal, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

În cazul când măsurile și actele sunt ale prim-procurorului, ale procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, ale procurorului șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori au fost luate sau efectuate pe baza dispozițiilor date de către aceștia, plângerea se rezolvă de procurorul ierarhic superior.

Aceste reguli se aplică în mod corespunzător atunci când ierarhia funcțiilor într-o structură a parchetului este stabilită prin lege specială.

Referitor la natura actelor împotriva cărora se formulează această plângere, se poate afirma că sunt ordinare toate actele, exceptându-le pe cele prin care se adoptă soluția de clasare. Exemple în acest sens, ar fi ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, ca act realizat chiar de către procuror, precum și cele efectuate de organul de urmărire penală în baza dispozițiilor date de procurorul care îi supraveghează activitatea, spre exemplu, ordonanța de schimbare a încadrării juridice emisă de organul de poliție în temeiul dispoziției obligatorii ce i-a fost dată de procuror³.

I.3.2.1. Plângerea împotriva soluției de clasare.

Pornind de la aspectele generale enunțate anterior, înțelegem să definim

plângerea împotriva soluției procurorului ca pe o sesizare care poate fi formulată de către orice persoană care a suferit o vătămare a intereselor sale legitime, împotriva soluției de clasare a procurorului. Prin soluția procurorului

³ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu, *Procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 509.

înțelegem doar clasarea conținută într-o ordonanță sau dispoziția de clasare cuprinsă în rechizitoriu.

Plângerea împotriva soluției de clasare trebuie adresată procurorului ierarhic superior. Iar în cazul în care acesta o respinge, petentul trebuie să se adreseze judecătorului de cameră preliminară, de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. Prin urmare, plângerea împotriva soluției procurorului parcurge două etape, oferă petentului posibilitatea de a urma două căi de jurisdicție.

Persoanele interesate nu au dreptul să formuleze plângere împotriva ordonanței de renunțare la urmărirea penală ori împotriva dispoziției de renunțare la urmărirea penală cuprinsă în rechizitoriu, deoarece acestea sunt supuse doar confirmării judecătorului de cameră preliminară⁴.

În schimb, poate fi atacată cu plângere împotriva actelor procurorului ordonanța prin care a fost infirmată renunțarea la urmărire penală, sesizarea urmând a fi rezolvată de procurorul ierarhic superior celui care a verificat legalitatea și temeinicia soluției (posibilitatea exercitării plângerii rezultă din împrejurarea că infirmarea s-a dispus din oficiu, nu ca urmare a altei plângeri). Ordonanța prin care această plângere a fost rezolvată nu mai poate fi atacată⁵.

În cazul soluțiilor de clasare, plângerea se face în termen de 20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus soluția.

Termenul este unul procedural de decădere⁶.

Ordonanțele prin care se soluționează plângerile împotriva soluțiilor, actelor sau măsurilor nu mai pot fi atacate cu plângere la procurorul ierarhic superior și se comunică persoanei care a făcut plângerea și celorlalte persoane interesate.

În cazul în care petentul atacă soluția de netrimitere în judecată prin plângere direct la instanță, fără să se adreseze cu plângere procurorului ierarhic superior, instanța primind plângerea împotriva soluției procurorului o va trimite organului judiciar competent, în vederea parcurgerii etapelor prevăzute la art. 339 C. proc. pen.⁷

Organul judiciar competent să soluționeze plângerea persoanei nemulțumite în ipoteza în care procurorul ierarhic superior celui care a emis soluția de clasare a admis-o, a infirmat soluția procurorului de caz și a dat o nouă soluție de clasare, pentru alte motive decât cele invocate de petent, în raport cu dispozițiile art. 339 alin. (5) C. proc. pen., este judecătorul de cameră preliminară⁸.

⁴ I. Neagu (coord.), M. Damaschin, A.V. Iugan, *Drept procesual penal. Partea specială. Mapă de seminar*, Ed. Universul Juridic. București, 2016, p. 65.

⁵ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zărafiu, *op. cit.*, p. 510.

⁶ Dec. nr. 15/2009 la R.I.L. încă mai este de actualitate.

⁷ Dec. nr. 17/2009 la R.I.L. încă mai este de actualitate.

⁸ Dec. nr. 9/2022 la R.I.L.

I.3.2.2. Imposibilitatea denunțatorului de a formula o plângere împotriva soluției procurorului deoarece nu are calitatea de persoană vătămată și nu s-a produs o vătămare a intereselor sale legitime⁹

Referitor la calitatea petentului care formulează o plângere împotriva soluției procurorului, articolul 336 alin. (1) C. proc. pen. pen. conferă dreptul oricărei persoane să formuleze o astfel de plângere, doar în măsura în care a suferit o vătămare a intereselor sale legitime. Deci, nu orice persoană dispune de calitatea procesuală necesară pentru a formula o astfel de plângere. În acest sens, martorul denunțator din cauză¹⁰ și Agenția Națională de Integritate¹¹ nu au niciun interes în formularea plângerii împotriva soluției procurorului.

Vom expune o cauză în care instanța a respins ca inadmisibilă plângerea împotriva soluției procurorului formulate de un martor denunțator pe motiv că acesta nu dispune de calitatea procesuală necesară.

Într-o cauză, prin ordonanță s-a dispus clasarea cauzei având ca obiect săvârșirea infracțiunilor de „luare de mită”, faptă prevăzută și pedepsită de art. 289 alin. (1) Cod penal raportat la art. 7 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 78/2000 și „dare de mită”, faptă prevăzută de art. 290 C. pen., întrucât faptele nu există.

În cauză s-au efectuat cercetări *in rem*, cu privire la săvârșirea infracțiunilor indicate anterior, ca urmare a denunțului prin care se reclamă că, în cursul anului 2020, lucrătorul de poliție A, în mod direct a primit, pentru sine, diverse sume de bani și alte foloase de la X, pentru a nu-1 sancționa contravențional cu privire la nereguli în domeniul prelucrării materialului lemnos.

În urma efectuării de cercetări s-a concluzionat că referitor la fapta sesizată sunt aplicabile dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. a) C. proc. pen. și s-a dispus clasarea cauzei, întrucât din probele administrate nu a reieșit faptul că X ar fi oferit bani și produse din carne rezultate din braconaj ofițerului de poliție, pentru ca acesta să nu-și îndeplinească atribuțiile de serviciu, respectiv să protejeze activitatea presupus ilegală. Inclusiv din declarația denunțatorului reiese că acesta nu poate propune probe sau furniza indicii care să confirme aceste susțineri.

Împotriva soluției petentul a formulat plângere la procurorul ierarhic superior.

Prim-procurorul a reținut că denunțatorul nu are calitate procesuală activă pentru a putea formula o plângere împotriva soluției de clasare a cauzei, în baza dispozițiilor art. 339 C. proc. pen. Pentru acest motiv, plângerea împotriva soluției formulată de denunțator apare ca inadmisibilă.

Împotriva soluției, petentul a formulat plângere la judecătorul de cameră preliminară, criticând-o pentru nelegalitate și netemeinicie.

⁹ Încheierea pen. nr. RJ 3947d85g4/28.03.2022, Trib. Suceava, sursa www.sintact.ro, preluată de pe www.rolii.ro.

¹⁰ Dec. nr. 5698/2005, ÎCCJ, secția penală, www.scj.ro.

¹¹ Dec. nr. 13/2011 la R.I.L. încă mai este de actualitate.

Judecătorul de cameră preliminară a invocat inadmisibilitatea plângerii, motivat de faptul că petentul nu are nicio calitate activă de a promova plângere împotriva soluției dispuse de procuror.

Judecătorul de cameră preliminară de la nivelul Tribunalului Suceava a reținut că plângerea este inadmisibilă, pentru următoarele considerente:

Admisibilitatea plângerii întemeiată pe dispozițiile art. 340 C. proc. pen. este dată de condiția esențială ca persoana care face plângerea să-și dovedească calitatea de persoană vătămată sau de persoană ale cărei interese legitime au fost vătămăte prin actul procesual atacat în justiție.

O persoană justifică un interes legitim atunci când legea instituie în favoarea acesteia un drept subiectiv propriu sau când îi recunoaște în mod expres îndreptățirea de a îndeplini o anume prerogativă pentru apărarea unui drept subiectiv al altuia însă, în cauză, petentul nu se află în niciuna din cele două situații, deoarece nu are calitatea de persoană vătămată, nefiind subiectul pasiv al faptelor pretins săvârșite. În funcție de natura infracțiunilor vizate astfel cum sunt descrise în ordonanța procurorului, de subiectul pasiv specific și valorile sociale ocrotite de lege cărora le aduce atingere, se constată că petentul nu are calitatea de persoană vătămată în acest raport juridic de drept penal – decurgând din infracțiunile reclamate, calitatea sa în dosarul de urmărire penală limitându-se la un simplu „denunțator” al unor posibile fapte infracționale.

Aspectul că petentul a „denunțat” autorităților fapte, pe care le-a apreciat ca fiind o încălcare a normelor de drept penal de către persoanele în discuție, nu îi conferă automat și calitatea de „vătămat în interesele sale legitime”, de natură a-i deschide calea plângerii, conform art. 340 C. proc. pen. Or, încunoscând organele judiciare cu privire la săvârșirea unei presupuse infracțiuni, denunțatorul acționează în virtutea unui interes public, ca reprezentant al societății, ajutând astfel aceste organe să cerceteze fapte prevăzute de legea penală despre care ele nu au avut cunoștință pe altă cale (plângere sau sesizare din oficiu). Acest interes public este limitat însă la sesizarea organelor de urmărire penală și nu conferă denunțatorului dreptul de a supune cauza cenzurii instanței de judecată, atunci când nu s-a dispus începerea urmăririi penale sau trimiterea în judecată (astfel cum a reținut Înalta Curte de Casație și Justiție în recursul în interesul Legii nr.13 din 2011).

Astfel, petentul nu întrunește calitatea de persoană vătămată în cadrul raporturilor juridice de drept penal substanțial și procedural decurgând din infracțiunile de „luare de mită” și „dare de mită”, întrucât, pe de o parte, el nu acționează în acest cadru procesual nici în calitate de reprezentant legal al unei instituții juridice posibil prejudiciate și nici în calitate de persoană direct vătămată.

Potentul nu se poate substitui procurorului, ca titular al acțiunii penale cu dreptul de a solicita tragerea la răspundere penală a prezumatului autor, deoarece

dreptul de acces la o instanță consfințit prin art. 6 paragraf 1 C.E.D.O. nu include în câmpul său de aplicare și un drept de a cere condamnarea.

Orice persoană are dreptul a sesiza organele de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, indiferent de producerea unei vătămări sau nu, dar nu orice persoană poate recurge la procedura prevăzută de art. 340 C. proc. pen. invocând apărarea drepturilor și intereselor altor persoane sau ale unei colectivități, sarcina apărării acestora aparținând organelor de urmărire penală. Rațiunea reglementării procedurii plângerii împotriva actelor procurorului este de a da posibilitatea unor persoane care sunt vătămate prin actele procurorului să-și apere drepturile și interesele proprii, concrete, iar nu ordinea de drept generală.

Inadmisibilitatea, ca sancțiune procedurală intervine în cazul în care părțile în proces efectuează acte pe care legea nu le îngăduie sau exercită drepturi procesuale epuizate prin alte căi procesuale sau neprocesuale.

Prin urmare, în prezenta cauză este incidentă această sancțiune, respectiv inadmisibilitatea, întrucât petentul a avut calitatea de denunțator cu privire la săvârșirea infracțiunilor de: „luare de mită” și „dare de mită” și nu de persoană vătămată.

I.3.2.3. Plângerea împotriva soluției procurorului admisă deoarece organul de urmărire penală nu a urmat procedura prevăzută de art. 294 alin. (2) C. proc. pen. în sensul de a-i solicita petentei să completeze plângerea penală de o manieră clară și inteligibilă. Soluția de clasare întemeiată tocmai pe faptul formal al caracterului incomplet al sesizării apare ca fiind prematură¹²

Înțelegem să exemplificăm cu o cauză având ca obiect o plângere împotriva soluției de clasare în cadrul căreia organul de urmărire penală nu a îndeplinit obligația impusă de dispozițiile art. 294 alin. (2) C. proc. pen., în sensul că nu i-a restituit persoanei vătămate, pe cale administrativă, plângerea penală în vederea completării acesteia și nici nu a procedat la audierea acesteia în vederea completării sesizării, ci a dispus soluția de clasare în baza art. 315 alin. (1) lit. a C. proc. pen.

Prin ordonanța Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția pentru Investigarea Infracțiunilor din Justiție, s-a dispus clasarea cauzei, cu privire la presupusa infracțiune de abuz în serviciu prevăzută de dispozițiile art. 297 alin. (1) C. pen., apreciindu-se că în cauză nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării.

Pentru a dispune astfel, s-a constatat că la data de 21.02.2020, a fost înregistrată la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție, plângerea formulată de persoana vătămată, prin care a solicitat efectuarea de cercetări împotriva procurorului și ofițerului de

¹² Înch. pen. nr. RJ 98d553e32/28.12.2022, C. de Ap. Cluj, sursa www.sintact.ro, preluată de pe www.rolii.ro.

poliție, pentru săvârșirea presupusei infracțiuni de abuz în serviciu, prevăzută de dispozițiile art. 297 C. pen., în contextul instrumentării dosarului penal în care petenta are calitatea de persoană vătămată.

Din cuprinsul plângerilor penale formulate și al completărilor aduse ulterior acestora, s-a reținut că petenta apreciază că magistratul procuror și ofițerul de poliție, au săvârșit „grave abuzuri cu rea credință” la momentul soluționării cauzei sale penale.

În 02.06.2022, petenta a formulat plângere împotriva ordonanței de clasare dispuse în dosarul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, apreciind că soluția de respingere a plângerii sale întemeiate pe dispozițiile art. 339 C. proc. pen. este nelegală și netemeinică. Din conținutul plângerii, se desprinde nemulțumirea petentei cu privire la soluția de clasare dispusă în cauză prin ordonanța din 13.04.2021, cu privire la cei doi intimați.

Verificând legalitatea și temeinicia ordonanțelor penale contestate, prin prisma motivelor invocate, precum și din oficiu, în limitele permise de prevederile legale, judecătorul de cameră preliminară de la Curtea de apel Cluj a reținut că plângerea este fondată, pentru următoarele considerente:

Din lecturarea tuturor plângerilor și înscrisurilor în completare depuse la dosarele de urmărire penală de către petentă, precum și din conținutul prezentei plângeri împotriva soluției procurorului, Curtea a reținut că petenta nu are cunoștințe juridice și nu este în măsură să explice de o manieră rezonabilă și inteligibilă faptele pe care le reclamă sau care o nemulțumesc.

Procurorii care au răspuns plângerilor petentei în cele două proceduri, respectiv cea prevăzută de art. 336 C. proc. pen. și cea prevăzută de art. 339 C. proc. pen. au reținut pe fondul analizei, faptul că nemulțumirea petentei poartă asupra unor chestiuni care au mai făcut obiectul cercetării în cadrul unor dosare penale, reclamând conduita intimaților cu ocazia soluționării dosarului său penal.

Curtea a constatat că plângerea împotriva soluției a fost respinsă pe un motiv de formă, în temeiul art. 315 alin. (1) lit. a C. proc. pen., reținându-se că nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării.

Acest caz de clasare a fost supus criticii în teoria dreptului, întrucât el contrazice obligațiile organului judiciar prevăzute în art. 294 alin. (2) C. proc. pen., potrivit căruia „în situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinesc condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă sau neclară, se restituie pe cale administrativă petiționarului, cu indicarea elementelor care lipsesc”.

Această manieră de restituire a plângerii reprezintă o comunicare administrativă cu petentul iar rolul său este acela al obținerii din partea petentului a unor date lămuritoare, pentru ca plângerea să cuprindă toate elementele necesare care să o facă aptă de a fi analizată în conținutul său.

În ipoteza în care sesizarea îndeplinește condițiile de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul din cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzută de art. 16 alin. (1) C. proc. pen., se poate dispune, în acord cu art. 294 alin. (3) C. proc. pen., o soluție de clasare. Ca atare, se admite posibilitatea dispunerii unei soluții de către procuror fără efectuarea de acte de urmărire penală, însă doar în ipoteza în care plângerea petentei este în așa măsură de clară, încât permite aprecierea pe fond a temeiniciei sau netemeiniciei sale.

Or, în condițiile date, nu s-a urmat procedura prevăzută de art. 294 alin. (2) C. proc. pen. în sensul completării plângerii de o manieră clară și inteligibilă (existând și posibilitatea audierii petentei pentru a obține elementele de completare necesare) astfel că soluția de clasare întemeiată tocmai pe faptul formal al caracterului incomplet al sesizării apare ca fiind prematură.

Nu poate fi primit raționamentul procurorului cuprins în ordonanța dispusă, în sensul că restituirea plângerii pe cale administrativă nu ar fi permisă, pentru că ar încălca principiul *non reformatio in pejus*. Argumentul că înregistrarea plângerii ca dosar penal împiedică urmarea procedurii legale stabilite cu titlu imperativ în art. 294 alin. (2) C. proc. pen. nu are niciun fundament, de vreme ce prevederea legală menționată este finalmente în beneficiul petentului, în scopul de a investi organele judiciare cu o sesizare completă, aptă a fi analizată pe fond.

Ca atare, Curtea de apel Cluj a admis plângerea împotriva soluției procurorului formulată de petentă.

1.3.2.4. Respingerea plângerii împotriva soluției procurorului deoarece a fost formulată tardiv¹³

Plângerea împotriva soluției procurorului trebuie formulată în cadrul celor 20 de zile calculate de la comunicarea actului. Termenul de 20 de zile constituie un termen procedural de decădere. Ilustrăm cu un caz din practica judiciară, în cadrul căruia plângerea împotriva soluției procurorului formulată de petent a fost respinsă de către judecătorul de cameră preliminară ca tardivă.

Prin încheierea penală a judecătorului de cameră preliminară, s-a respins ca inadmisibilă plângerea formulată de petent, împotriva soluției de clasare.

Pentru a pronunța această soluție, judecătorul de cameră preliminară a reținut că prin Ordonanța din data de 18.02.2021, s-a dispus clasarea cauzei care face obiectul dosarului penal cu privire la săvârșirea infracțiunii de abuz în serviciu prevăzută de art. 297 alin. (1) C. pen.

Împotriva soluției de clasare petentul a formulat plângere la procurorul ierarhic superior, care a respins plângerea formulată, ca tardivă.

¹³ Încheiere nr. RJ 86d3g2g66/25.01.2022, Trib. Brasov, sursa www.sintact.ro, preluată de pe www.rolii.ro.

Împotriva soluției de neurmărire, petentul a formulat plângere la judecătorul de cameră preliminară, care a constatat că în ceea ce privește admisibilitatea plângerii, conform prevederilor art. 339 alin. (4) C. proc. pen., în cazul soluțiilor de clasare, plângerea se face în termen de 20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus soluția. În cauză comunicarea soluției de clasare a fost efectuată la data de 25.02.2021, conform dovezii de primire întocmite de către serviciul poștal, astfel că depunerea plângerii împotriva soluției la data de 02.08.2021 a fost efectuată cu mult peste termenul prevăzut de lege.

Conform prevederilor art. 268 alin. (1) C. proc. pen., când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen. Ca urmare, soluția de clasare a rămas definitivă și nu mai este deschisă calea reanalizării pe calea plângerii împotriva soluției de neurmărire.

I.4. Plângerea adresată judecătorului de cameră preliminară împotriva ordonanței procurorului de clasare ori împotriva dispoziției de clasare cuprinse în rechizitoriu

Persoana a cărei plângere împotriva soluției de neurmărire sau de netrimitere în judecată, dispusă prin ordonanță sau rechizitoriu, a fost respinsă poate face plângere, în termen de 20 de zile de la comunicare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

Plângerea adresată judecătorului îndreptată împotriva unor măsuri luate sau acte efectuate de procuror, altele decât cele de neurmărire ori de netrimitere în judecată este inadmisibilă¹⁴. Prin urmare, sunt supuse controlului judecătoresc numai soluțiile procesului penal, de netrimitere în judecată, nu și alte dispoziții, precum disjungerea, suspendarea urmăririi penale, restituirea dosarului la organul de cercetare penală etc.¹⁵.

Dacă plângerea nu a fost rezolvată în termenul prevăzut la art. 338 C. proc. pen., dreptul de a face plângere poate fi exercitat oricând după împlinirea termenului de 20 de zile în care trebuia soluționată plângerea, dar nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare. Aceste termene sunt de decădere¹⁶.

În cazul plângerii împotriva soluției procurorului nu se poate solicita repunerea în termen, deoarece sub aspectul naturii juridice, termenele prevăzute pentru introducerea plângerii împotriva ordonanțelor procurorului de netrimitere în

¹⁴ A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 370.

¹⁵ M. Udroui (coord.), I. Kuglay, *Codul de procedură penală, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 889.

¹⁶ Dec. nr. 15/16.04.2009 la R.I.L. încă mai este de actualitate

judecată sau a dispoziției de netrimitere în judecată cuprinsă în rechizitoriu sunt termene de decădere¹⁷.

În cazul în care prin același rechizitoriu, cu privire la unii inculpați se dispune trimiterea în judecată, iar cu privire la alții clasarea, competența de a judeca plângerea făcută conform art. 340 C. proc. pen. aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță în raport cu infracțiunile și calitatea persoanelor față de care s-a dispus clasarea, nu de instanța competentă să judece inculpații trimiși în judecată. Aceasta întrucât trimiterea în judecată, respectiv clasarea sunt două soluții cu natură și consecințe juridice diferite față de persoanele și infracțiunile arătate, care presupun stadii procesuale distincte¹⁸.

Plângerea adresată instanței trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului

ori, pentru persoana juridică, denumirea, sediul, indicarea reprezentantului legal ori convențional;

b) data ordonanței sau a rechizitoriului atacat;

c) numărul de dosar și denumirea parchetului;

d) indicarea motivelor plângerii;

e) semnătura petentului;

Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii.

Plângerea în formă electronică îndeplinește condițiile de formă numai dacă este certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale.

În cazul în care nu cuprinde data ordonanței sau a rechizitoriului atacate, numărul de dosar și denumirea parchetului, plângerea se restituie pe cale administrativă, situație în care completarea plângerii poate fi efectuată nu mai târziu de 20 de zile de la data restituirii.

Nu se poate formula plângere la judecătorul de cameră preliminară pentru a se contesta ordonanța de începere a urmăririi penale, ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, ordonanța de suspendare a urmăririi penale, dispoziția de disjungere, de reunire a cauzelor. Aceste măsuri vor putea face obiectul verificării judecătorului de cameră preliminară doar la momentul dispunerii unei soluții de trimitere sau netrimitere în judecată¹⁹.

Soluțiile de neurmărire sau de netrimitere în judecată pot fi atacate cu plângere adresată judecătorului de cameră preliminară în condițiile art. 340 C. proc. pen. doar dacă în prealabil au fost atacate la procurorul ierarhic superior²⁰.

¹⁷ Dec. nr. 15/2009 la R.I.L. încă mai este de actualitate.

¹⁸ N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), V. Văduva, *op. cit.*, p. 848.

¹⁹ I. Neagu (coord.), M. Damaschin, A.V. Iugan, *op. cit.*, p. 68.

²⁰ A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 370.

Plângerea formulată cu nerespectarea acestei condiții este de asemenea inadmisibilă.

Soluția de netrimitere în judecată este supusă plângerii, însă nu în înțelesul ei restrâns, ci cu privire la toate dispozițiile complementare care decurg din ea. Spre exemplu, sunt supuse plângerii nu doar dispoziția de clasare, ci și cele dispuse de procuror conform art. 315 alin. (2) C. proc. pen. cu privire la măsurile asigurătorii, ori cu privire la restituirea lucrurilor²¹.

I.5. Soluționarea plângerii împotriva soluției procurorului de către judecătorul de cameră preliminară

După înregistrarea plângerii la instanța competentă, aceasta se trimite în aceeași zi judecătorului de cameră preliminară. Plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului judiciar competent.

Nu prezintă importanță pentru determinarea competenței judecătorului de cameră preliminară, gradul parchetului care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală²².

Pentru stabilirea încadrării se va avea în vedere încadrarea stabilită de către procuror, și nu cea indicată de persoana vătămată²³.

Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare și dispune citarea petentului și a intimaților, precum și încunoștințarea procurorului, cu mențiunea că pot depune note scrise cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii.

Dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală, petentul și intimații pot formula cereri și ridica excepții și cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale.

Procurorul, în termen de cel mult 3 zile de la primirea comunicării judecătorului de cameră preliminară, transmite judecătorului de cameră preliminară dosarul de urmărire penală.

În situația în care plângerea a fost depusă la procuror, acesta o va înainta, împreună cu dosarul cauzei, instanței competente.

Plângerea se soluționează în camera de consiliu, cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu.

Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea plângerii.

În cauzele care au obiect plângeri formulate împotriva soluției procurorului, asistența juridică a petentului și a intimatului nu este obligatorie.

Judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea, verifică soluția atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a

²¹ M. Udriou (coord.), I. Kuglay, *op. cit.*, p. 889.

²² I. Neagu (coord.), M. Damaschin, A.V. Iugan, *op. cit.*, p. 67.

²³ *Ibidem*.

oricăror înscrisuri noi prezentate. Prin urmare se poate afirma că singurele probe care pot fi administrate în fața judecătorului de cameră preliminară investit să judece plângerea împotriva soluției procurorului sunt înscrisurile, administrarea unei alte probe fiind inadmisibilă.

Judecătorul de cameră preliminară are posibilitatea să pronunțe următoarele soluții, în funcție de situația cauzelor în care s-a dispus sau nu punerea în mișcare a acțiunii penale:

1.5.1. În cauzele în care nu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge plângerea, ca tardivă sau inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată;

Plângerea poate fi respinsă ca inadmisibilă dacă este îndreptată împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procurori în baza dispozițiilor date de acesta, altele decât soluțiile de neurmărire sau de netrimitere în judecată ori dacă nu conține indicarea vătămării procesuale și a interesului legitim pretins încălcat²⁴.

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat

cauza la procuror pentru a începe sau pentru a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;

În nicio situație cauza nu se poate reține pentru judecarea ei de către instanță, lipsind mijlocul procesual, acțiunea penală, prin care se realizează obiectul judecății, mijloc aflat la dispoziția exclusivă a procurorului.

Judecătorul de cameră preliminară trebuie să arate motivele pentru care a trimis cauza procurorului, indicând totodată faptele și împrejurările ce urmează a fi constatate și prin care anume mijloace de probă²⁵.

c) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

În cazul în care, ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției atacate, plângerea va fi respinsă ca rămasă fără obiect.

Dispozițiile art. 341 alin. (6) lit. c) C. proc. pen, cele referitoare la soluția judecătorului de cameră preliminară prin care admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea au fost declarate neconstituționale prin împiedicarea accesului la justiție în cazul soluțiilor de renunțare la urmărirea penală²⁶.

²⁴ A.L. Lorincz, *Drept procesual penal*, Vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 51.

²⁵ I. Neagu (coord.), M. Damaschin, A.V. Iugan, *op. cit.*, p. 71.

²⁶ Dec. C.C. nr.733/2015.

1.5.2. În cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară:

1. respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă;

2. verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit dispozițiilor din C. proc. pen. referitoare la nulități (art. 280-282 C. proc. pen.) actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și:

a) respinge plângerea ca nefondată;

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a completa urmărirea penală;

c) admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie;

d) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

Dispozițiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. d) C. proc. pen., respectiv cele care vizează soluția prin care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea, au fost declarate neconstituționale prin împiedicarea accesului la justiție în cazul soluțiilor de renunțare la urmărirea penală²⁷.

În cazul în care, ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției atacate, plângerea va fi respinsă ca rămasă fără obiect.

Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile menționate anterior este definitivă.

Judecătorul care a procedat la verificarea legalității netrimiterii în judecată prin rezolvarea plângerii formulate în temeiul art. 340 C. proc. pen. devine incompatibil să exercite și funcția de judecată.

Soluționând plângerea formulată în temeiul art. 340 C. proc. pen., judecătorul de cameră preliminară nu va putea schimba o soluție de neurmărire sau de netrimiterie în judecată cu alta deoarece principiul separării funcțiilor judiciare îl împiedică pe judecător să se substituie procurorului în exercitarea funcției de urmărire penală și exclude posibilitatea asumării unei atribuții exclusive, cum este cea de dispoziție cu privire la stingerea acțiunii penale²⁸.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ A. Zărafiu, *op. cit.*, pp. 374-375.

Judecătorul este îndreptățit să ia act de retragerea plângerii împotriva soluției procurorului, emițând o hotărâre definitivă, nesupusă niciunei căi de atac²⁹.

De la regula potrivit căreia este definitivă încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care se soluționează plângerea împotriva soluției procurorului, există o excepție. Potrivit acesteia doar în cazul încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și dispune începerea judecății, în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii procurorul, petentul și intimatul pot face, motivat, contestație cu privire la modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale.

Contestația nemotivată este inadmisibilă.

Contestația se depune la judecătorul care a soluționat plângerea și se înaintază spre soluționare judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori, când instanța sesizată cu plângere este Înalta Curte de Casație și Justiție, completului competent potrivit legii, care o soluționează în camera de consiliu, cu citarea petentului și a intimaților și cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu. Instanța investită să judece contestația poate dispune una dintre următoarele soluții:

- a) respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată, și menține dispoziția de începere a judecății;
- b) admite contestația, desființează încheierea și rejudecă plângerea dacă excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate.

Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.

Referitor la excepția pe care am expus-o anterior, respectiv că se poate formula contestație doar împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care acesta admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, dorim să învederăm faptul că toate încheierile penale prin care se pronunță celelalte soluții, fie că sunt de admitere sau de respingere sunt definitive, potrivit art. 341 alin. (8) C. proc. pen. Iar formularea unei contestații împotriva lor, va genera respingerea ei ca inadmisibilă, deoarece s-a formulat o cale de atac neprevăzută de lege. Înțelegem să exemplificăm printr-o cauză penală din practica judiciară:

I.5.3. Respingerea ca inadmisibilă a contestației deoarece nu poate fi exercitată o cale de atac neprevăzută de lege³⁰

Prin încheierea penală a judecătorului de cameră preliminară din cadrul Judecătoriei Zărnești, s-a respins ca inadmisibilă plângerea formulată de petent,

²⁹ Dec. nr. 27/2008 la R.I.L. încă mai este de actualitate.

³⁰ Încheiere nr. RJ 86d3g2g66/25.01.2022, Trib. Brașov, sursa www.sintact.ro, preluată de pe www.rolii.ro.

împotriva soluției de clasare. Împotriva încheierii penale, petentul a formulat contestație.

Judecătorii de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, au respins contestația ca inadmisibilă, pentru următoarele considerente:

Potrivit dispozițiilor art. 341 alin. (6) și următoarele din C. proc. pen. este definitivă încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6), respectiv în cauzele având ca obiect plângeri contra ordonanței procurorului în care nu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, iar judecătorul de cameră preliminară pronunță o soluție de respingere a acestei plângeri, deși legea nu prevede posibilitatea exercitării vreunei căi ordinare de atac.

Dând eficiență principiilor legalității căilor de atac și liberului acces la justiție, reglementate de dispozițiile art. 129 și art. 21 din Constituție, precum și exigențelor determinate prin art. 3 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, legea procesual penală a stabilit un sistem coerent al căilor de atac, admisibilitatea acestora fiind condiționată de exercitarea lor potrivit legii, în termenele și pentru motivele reglementate de normele incidente în materie.

Declarând contestație împotriva unei hotărâri definitive, petentul a investit Tribunalul cu soluționarea unei căi de atac ce nu întrunește cerințele textelor de lege menționate mai sus și, în consecință, nu este admisibilă potrivit dreptului comun.

Recunoașterea unei căi de atac în situații neprevăzute de legea procesual penală constituie o încălcare a principiului legalității căilor de atac și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept.

Potrivit art. 341 alin. (8) C. proc. pen., încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6), alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a, b și d și alin. (7)¹ este definitivă. De asemenea, potrivit art. 425¹ alin. (1) C. proc. pen., calea de atac a contestației se poate exercita numai când legea o prevede expres.

Prin urmare, atât timp cât prin lege nu este reglementată posibilitatea contestației împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate în temeiul art. 341 alin. (6), alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a, b și d și alin. (7)¹ C. proc. pen., a admite că o atare cale de atac este admisibilă ar încălca principiului instituit prin art. 129 din Constituția României, potrivit căruia „împotriva hotărârilor judecătorești, părțile [...] pot exercita căile de atac, în condițiile legii”.

Admisibilitatea căilor de atac este condiționată de exercitarea acestora potrivit dispozițiilor legii procesual penale, prin care au fost reglementate hotărârile susceptibile a fi supuse examinării, căile de atac și ierarhia acestora, termenele de declarare și motivele pentru care se poate cere reformarea hotărârii atacate. Inadmisibilitatea reprezintă o sancțiune procedurală care intervine atunci când părțile implicate în proces efectuează un act pe care legea nu îl prevede sau îl exclude, precum și în situația când se încearcă exercitarea unui drept epuizat pe o altă cale procesuală ori chiar printr-un act neprocesual.

II. Concluzii

Plângerea împotriva soluției procurorului este o sesizare care poate fi formulată de către orice persoană care a suferit o vătămare a intereselor sale legitime, împotriva soluției de clasare a procurorului. Prin soluția procurorului înțelegem doar clasarea conținută într-o ordonanță sau dispoziția de clasare cuprinsă în rechizitoriu, nu și soluția de renunțare la urmărire penală.

Nu orice persoană poate dispune de calitatea procesuală necesară de a formula o astfel de sesizare, ci doar persoana vătămată sau cea care a suferit o vătămare a intereselor sale legitime. Denunțatorul este exclus deoarece nu dispune de calitatea procesuală necesară pentru a formula o astfel de sesizare.

Totodată, soluția de clasare întemeiată pe motivul că sesizarea nu întrunește condițiile de formă și de fond, nu ar trebui dispusă spontan de către procuror, ci sesizarea ar trebui transmisă, pe cale administrativă, petiționarului în vederea completării ei. În caz contrar, judecătorul de cameră preliminară, va admite plângerea petentului cu care a fost sesizat și va dispune ca organul de urmărire penală să facă întocmai.

Termenul de 20 de zile pentru formularea plângerii împotriva soluției procurorului este un termen de decădere, care atrage, după depășirea sa, respingerea ca tardivă a plângerii împotriva soluției procurorului.

Referitor la încheierea penală prin care judecătorul de cameră preliminară admite sau respinge plângerea împotriva soluției procurorului, este important a se sublinia că se poate formula contestație doar împotriva acelei încheieri penale prin care se admite plângerea, se desființează soluția atacată și se dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală.

Per a contrario, toate încheierile penale prin care se pronunță celelalte soluții, fie că sunt de admitere sau de respingere sunt definitive. Iar formularea unei contestații împotriva lor, va genera respingerea ei ca inadmisibilă, deoarece s-a formulat o cale de atac neprevăzută de lege.

MĂSURI COMPLEMENTARE PRIVIND SUPRAVEGHEREA CONFORMITĂȚII PRODUSELOR, ÎN CONDIȚIILE O.G. NR. 20/2023

Lect. univ. dr. *Camelia SPASICI*

Abstract

Recently, Government Ordinance nr. 20/2023 on market surveillance and compliance of marketed products, a new and special regulation, in the field.

The new normative act is distinguished by the complementary character of the administrative measures for the surveillance of product conformity, meant to ensure more stability to the legal consumption relations.

The field under analysis is carried out on two parallel planes: the conformity of products marketed to consumers and administrative measures to ensure them.

The work is structured in three sections: "Object requirements in civil and commercial sale"; "The conformity of the products sold, in the regulation O.U.G. nr. 21/2021" "Complementary measures regarding market surveillance and conformity of marketed products, in the regulation O.G. nr. 20/2023".

Keywords: *product conformity, administrative measures, civil and commercial sales*

Legislație relevantă: Codul civil: art. 1225-1234; O.U.G. nr. 140/2021 și Directiva U.E. 2019/771; O.G. nr. 20/2023 și Regulamentul (UE) nr. 1020/2019.

A. Cerințele obiectului în vânzarea civilă și comercială

Potrivit *regulilor generale* impuse prin dispozițiile Codului civil, „obiectul contractului îl reprezintă *operațiunea juridică*, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale” (art. 1225 C. civ.).

Într-o interpretare doctrinară, „a spune despre un act juridic că are drept obiect operațiunea juridică înseamnă, în realitate, a te referi la conduita părților”¹. Astfel, în raporturile juridice patrimoniale, conduita părților se referă la *bunuri materiale*.

¹ Vezi G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 164.

Deoarece vânzarea este un contract bilateral, tot astfel și obiectul prestației părților este dublu. Astfel, *obiectul derivat al contractului* poate fi bunul² sau prețul.

Pentru valabilitatea actului juridic, bunul-obiect al vânzării trebuie să îndeplinească (pe scurt) următoarele *cerințe*.

Bunul vânzării trebuie să fie *posibil* (*ad impossibilia, nulla obligatio*).

Imposibilitatea poate să fie materială sau juridică și se apreciază în raport de momentul încheierii actului juridic.

Doctrinar s-a opinat că cerința este neîndeplinită *numai în caz de imposibilitate absolută* (obiectivă)³.

Bunul vânzării trebuie să *existe* (sau să poată exista).

Cerința existenței bunului este importantă, întrucât de îndeplinirea ei depind și celelalte.

Potrivit art. 1659 C. civ., dacă părțile au avut în vedere un bun existent, dar care *pierise total* în momentul încheierii contractului, vânzarea nu produce niciun efect.

În cazul în care bunul nu există în momentul încheierii contractului, dar poate exista în viitor, vânzarea este valabilă (art. 1228 C. civ.).

Bunul este considerat realizat la data la care devine apt de a fi folosit potrivit destinației în vederea căreia a fost încheiat contractul [art. 1658 alin. (5) C. civ.].

Atunci când bunul sau, după caz, genul limitat nu se realizează, contractul „nu produce niciun efect”.

Bunul vânzării trebuie să fie în *circuitul civil*.

Potrivit Codului civil, „numai bunurile care sunt în circuitul civil pot face obiectul unei prestații contractuale” (art. 1229 C. civ.).

Ca o *derogare* de la principiul liberei circulații a bunurilor susceptibile de apropiere, nu pot forma obiectul contractului de vânzare, bunurile care nu sunt în comerț (*extra commercium*)⁴.

Tot astfel, „orice bun poate fi vândut în mod liber, dacă vânzarea nu este interzisă ori limitată prin lege sau prin convenție ori testament” (art. 1657 C. civ.).

Rezultă că, până la proba contrară, toate bunurile se prezumă a fi „în circuitul civil”⁵.

² De regulă, obiect al vânzării comerciale îl constituie *bunurile mobile* (produsele, mărfurile și titlurile de credit); vezi V. Nemes, G. Fierbințeanu, *Dreptul contractelor civile și comerciale*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 41.

³ În cazul unei imposibilități relative (doar pentru debitor) *obiectul actului juridic civil este valabil*; vezi V. Slavu, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 157.

⁴ În doctrină, s-a opinat că *nu sunt acte de comerț* cumpărările de produse sau de mărfuri făcute pentru uzul sau consumația cumpărătorului ori a familiei sale. Tot astfel, nu sunt acte de comerț nici vânzările produselor pe care fermierul le realizează pe pământul cultivat; vezi V. Nemes, G. Fierbințeanu, *op. cit.*, p. 41.

⁵ Vezi S. Angheni, *Raporturile juridice dintre profesioniștii-comercianți*, Ed. Ch. Beck, București, 2014, p. 80.

Bunurile aflate în circuitul civil sunt cele care pot fi *dobândite sau înstrăinate prin acte juridice civile*, indiferent că ar fi vorba despre bunuri care pot circula neîngrădit sau despre bunuri care pot circula în condiții restrictive⁶.

Bunul vânzării trebuie să fie *determinat sau determinabil*.

Potrivit art. 1226 alin. (2) C. civ., obiectul obligației „trebuie să fie determinat sau cel puțin determinabil și licit”.

Bunurile sunt determinate prin individualitatea lor.

Particular, prin actul vânzării comerciale se tranzacționează, de regulă, bunuri *de gen și bunuri viitoare*, care nu există în materialitatea lor la momentul încheierii contractului (de exemplu, recoltele neculese, mărfurile ce urmează a fi fabricate sau procurate de către vânzător etc.).

Determinarea obiectului de către un terț trebuie să se facă „în mod corect, diligent și echidistant”. În caz contrar, „instanța, la cererea părții interesate, va stabili, după caz, prețul sau elementul nedeterminat de către părți” (art. 1232 C. civ.)⁷.

În contractele încheiate între profesioniști, lipsa prețului atrage prezumția că „părțile au avut în vedere prețul practicat în mod obișnuit în domeniul respectiv sau, în lipsa unui asemenea preț, un preț rezonabil” (art. 1233 C. civ.)⁸.

Bunul vânzării trebuie să fie *licit și moral*.

Potrivit art. 1179 alin. (1) pct. 3, obiectul contractului trebuie să fie în concordanță atât cu legea, cât și cu regulile de conviețuire socială.

Obiectul este ilicit atunci când este „prohibit de lege sau contravine ordinii publice ori bunelor moravuri” [art. 1225 alin. (3) C. civ.].

Nerespectarea cerințelor de mai sus, pentru obiect, atrage *nulitatea contractului*.

B. Conformitatea produselor vândute, în reglementarea O.U.G nr. 140/2021

O.U.G. nr. 140/2021, privind anumite aspecte referitoare la vânzarea de bunuri (denumită, în continuare, Ordonanța de urgență) a instituit noi reguli în materia vânzării de consumație, în special privind conformitatea produselor vândute⁹.

⁶ Vezi C-T Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 158.

⁷ În contractele încheiate între profesioniști, lipsa prețului atrage prezumția că „părțile au avut în vedere prețul practicat în mod obișnuit în domeniul respectiv sau, în lipsa unui asemenea preț, un preț rezonabil” (art. 1233 C. civ.).

⁸ Vezi St. D. Cărpenaru, *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 454.

⁹ Art. 1 din Ordonanța de urgență mai reglementează și măsurile corective în caz de neconformitate, modalitățile de punere în aplicare a respectivelor măsuri corective, precum și garanțiile comerciale în scopul asigurării unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor și a bunei funcționări a pieței interne.

În condițiile Codului civil, vânzătorul are obligația să predea cumpărătorului bunuri care îndeplinesc cerințele legale precum și cele derivate din clauzele convenției.

În limbaj consumerist produsele vânzării trebuie să fie *conforme contractual*.¹⁰

Potrivit art. 5 din Ordonanța de urgență, pentru a fi în *conforme*, bunurile trebuie să îndeplinească următoarele patru *condiții speciale*:

- să respecte descrierea, tipul, cantitatea și calitatea și dețin funcționalitatea, compatibilitatea, interoperabilitatea și alte caracteristici prevăzute în contract;
- să corespundă scopului special pentru care consumatorul le solicită, pe care consumatorul l-a adus la cunoștința vânzătorului, cel târziu în momentul încheierii contractului de vânzare și pe care vânzătorul l-a acceptat;
- să fie livrate împreună cu toate accesoriile și cu toate instrucțiunile, inclusiv de instalare, prevăzute în contract;
- să fie furnizate cu actualizări conform dispozițiilor contractului.

Pe lângă *condițiile speciale* de mai sus, bunurile vândute mai trebuie să îndeplinească și alte condiții [art. 6 alin. (1) din Ordonanța de urgență]:

- să corespundă scopurilor pentru care s-ar utiliza în mod normal bunuri de același tip, în acord cu standardele tehnice sau cu codurile de conduită aplicabile în domeniu;
- să corespundă descrierii unei mostre sau unui model pe care vânzătorul l-a pus la dispoziția consumatorului înainte de încheierea contractului;
- să fie livrate împreună cu accesoriile, inclusiv ambalajul, instrucțiunile de instalare sau alte instrucțiuni pe care consumatorul se poate aștepta în mod rezonabil să le primească;
- să respecte cantitatea și calitatea normală pentru bunurile de același tip, potrivit declarației publice și la care consumatorul se poate aștepta, în mod rezonabil.

Ca excepție, vânzătorul nu este ținut să respecte declarațiile publice, în *trei situații*:

- nu cunoștea și nu ar fi putut, în mod rezonabil, să cunoască declarația publică în cauză;
- până la momentul încheierii contractului, declarația publică a fost rectificată în același mod sau într-un mod similar celui în care a fost făcută;
- decizia de a achiziționa bunurile nu ar fi putut fi influențată de declarația publică (art. 6 pct. 2 din Ordonanța de urgență).

Tot astfel, vânzătorul trebuie se asigure informarea consumatorului cu privire la actualizări pentru menținerea conformității bunurilor atunci când: vânzarea

¹⁰ Vezi și C. Spasici, *Considerații privind conformitatea bunurilor și garanțiile comerciale la vânzarea de consumație, în condițiile O.U.G nr. 140/2021*, în Revista Universul Juridic nr. 10/2022, pp. 20-30.

prevede un singur act de furnizare a conținutului digital sau a serviciului digital sau prevede furnizarea continuă pe parcursul unei anumite perioade.

Dacă consumatorul nu instalează, într-un termen rezonabil, actualizările furnizate în conformitate, vânzătorul nu răspunde pentru nicio neconformitate cauzată exclusiv de lipsa actualizării, cu două *condiții*:

- vânzătorul a informat consumatorul cu privire la disponibilitatea actualizării și,
- neinstalarea sau instalarea incorectă a actualizării de către consumator nu a fost cauzată de existența unor deficiențe în instrucțiunile de instalare furnizate consumatorului (art. 6 pct. 4 din Ordonanța de urgență).

Nu se consideră că există o neconformitate atunci când, la momentul încheierii vânzării, consumatorul a fost informat în mod explicit că o anumită caracteristică a bunurilor nu corespunde cerințelor obiective de conformitate, iar consumatorul a acceptat în mod expres și separat acest lucru¹¹.

De precizat că, instalarea incorectă a bunurilor este considerată o neconformitate a bunurilor în două situații:

- instalarea este obligația vânzătorului sau,
- instalarea a fost asumată de consumator¹².

Atunci când contractul de vânzare prevede furnizarea continuă de bunuri cu conținut digital pentru o anumită perioadă, vânzătorul *răspunde, de asemenea, pentru orice neconformitate* a conținutului digital sau a serviciului digital.

Cazul de mai sus atrage răspunderea vânzătorului în *termen de doi ani de la momentul livrării bunurilor* cu elemente digitale pentru produse cu durată medie de utilizare de până la cinci ani, respectiv în termen de cinci ani de la data respectivă pentru produse cu durată medie de utilizare de peste cinci ani (art. 9 pct. 3 din Ordonanța de urgență)¹³.

Constatarea neconformității, în termen de un an de la data la care bunurile au fost livrate, este prezumată a fi existat în momentul livrării bunurilor.

Prezumția, de mai sus, operează până la proba contrarie sau cu excepția cazului în care prezumția este incompatibilă cu natura bunurilor sau cu natura neconformității [art. 10 alin. (1) din Ordonanță].

¹¹ De precizat că, în condițiile Legi nr. 449/2003 (azi, abrogată), lipsa de conformitate a fost apreciată la momentul încheierii contractului și numai, dacă cumpărătorul-consumator a cunoscut sau nu putea, în mod rezonabil, să cunoască existența acesteia. Pentru amănunte vezi G. Văsii, *Contractul civil versus contractul de consumație*, Ed. Rosetti, București, 2022, pp. 140-141.

¹² Vânzătorul răspunde pentru orice neconformitate care există în momentul livrării bunurilor și care este constatată în termen de doi ani de la data respectivă [art. 9 alin. (1) din Ordonanță]. Răspunderea vânzătorului pentru neconformitate se aplică și bunurilor cu elemente digitale.

¹³ Particular, în cazul *produselor de ocazie*, consumatorul și vânzătorul pot conveni „o perioadă de răspundere contractuală sau un termen de prescripție mai scurtă”, cu condiția ca acestea să aibă o durată de minimum un an de la data livrării bunului (art. 9 pct. 1 din Ordonanța de urgență).

Sarcina probei cu privire la conformitatea conținutului digital revine vânzătorului.

Atunci când se constată neconformitatea bunurilor vândute, consumatorul are dreptul la următoarele măsuri corective¹⁴:

- aducerea în conformitate a bunurilor,
- reducerea proporțională a prețului sau,
- încetarea contractului¹⁵.

Dispoziția de mai sus *nu se aplică* dacă măsura corectivă aleasă ar fi imposibilă sau, în comparație cu cealaltă măsură corectivă disponibilă, ar impune vânzătorului costuri disproporționate.

La aprecierea costurilor disproporționate trebuie luate în considerare toate circumstanțele, inclusiv: valoarea bunurilor; gravitatea neconformității sau posibilitatea executării măsurii corective de către consumator.

Vânzătorul poate refuza să aducă în conformitate bunurile dacă reparația sau înlocuirea este imposibilă sau i-ar impune costuri disproporționate, luând în considerare toate circumstanțele (art. 11 pct. 3 din Ordonanța de urgență).

Încetarea contractului poate fi cerută de cumpărător¹⁶, în patru cazuri:

- vânzătorul nu a finalizat reparația sau înlocuirea bunului neconform;
- se constată o neconformitate, „în pofida eforturilor vânzătorului de a o remedia”;
- gravitatea neconformității justifică reducerea prețului;
- vânzătorul a declarat că nu va aduce bunurile în conformitate într-un termen rezonabil.

Atunci când s-a optat pentru reducerea de preț aceasta trebuie să fie proporțională cu diminuarea valorii bunurilor primite de consumator în comparație cu valoarea pe care bunurile ar avea-o dacă ar fi în conformitate (art. 13 din Ordonanța de urgență)¹⁷.

Aducerea în conformitate a bunurilor, reparațiile sau înlocuirile datorate de vânzător se efectuează:

- fără costuri;
- într-un termen rezonabil, care nu poate depăși 15 zile calendaristice și,
- fără vreun *inconvenient semnificativ* pentru consumator.

¹⁴ Referitor la măsurile corective: reguli și excepții, la vânzarea de consumație, vezi C. Spasici, *Instituții de drept civil și consumeriste*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 162 și urm.

¹⁵ Potrivit art. 11 alin. (2) din Ordonanța de urgență, pentru ca bunurile să fie aduse în conformitate, consumatorul *poate opta între reparație și înlocuire*.

¹⁶ Exercițarea dreptului de a cere încetarea contractului se face printr-o *declarație către vânzător* (art. 14 alin. 1 din ordonanța de urgență).

¹⁷ Consumatorul nu poate cere încetarea contractului dacă *neconformitatea este minoră*. Sarcina probei în acest caz revine vânzătorului [art. 11 alin. (5) din Ordonanța de urgență].

Atunci când neconformitatea urmează să fie remediată prin repararea sau înlocuirea bunurilor, „consumatorul pune bunurile la dispoziția vânzătorului”, iar vânzătorul preia bunurile înlocuite pe propria cheltuială.

Consumatorul nu este obligat să plătească pentru utilizarea normală a bunurilor înlocuite, în perioada care a precedat înlocuirea acestora [art. 12 alin. (5) din Ordonanța de urgență].

În cazul neconformității *remediată prin înlocuire*, pentru bunurile care înlocuiesc bunurile neconforme, termenele de prescripție încep să curgă de la data înlocuirii (art. 11 pct. 7 din Ordonanța de urgență).

Dacă neconformitatea se referă *numai la unele dintre bunurile livrate*, consumatorul poate obține încetarea contractului în raport cu bunurile respective (nulitate parțială, s.n.)

În cazul de mai sus, cumpărătorului i se poate pretinde să accepte să păstreze bunurile conforme.

Efectele încetării contractului sunt următoarele:

- consumatorul trebuie să restituie bunurile, pe cheltuiala vânzătorului;
- vânzătorul trebuie să ramburse prețul plătit (folosind aceleași modalități de plată) ca și cele folosite de consumator pentru tranzacția inițială (în principiu).

C. Măsuri complementare privind supravegherea pieței și conformitatea produselor comercializate, în reglementarea O.G. nr. 20/2023

La data de 3 februarie 2023 a intrat în vigoare¹⁸ O.G. nr. 20/2023 de transpunere în plan național a Regulamentului (UE) 2019/1.020 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor (denumită, în continuare, Ordonanță)¹⁹.

Potrivit pct. 4 din expunerea de motive la Regulament, cadrul pentru supravegherea pieței trebuie să completeze și să consolideze dispozițiile existente în legislația de armonizare a Uniunii referitoare la asigurarea conformității produselor²⁰.

În dispozițiile art. 2 alin. (1), ordonanța definește termenii și expresiile în text, după cum urmează.

¹⁸ Publicată în M. Of., Partea I nr. 86 din 31 ianuarie 2023.

¹⁹ Regulamentul (UE) nr. 1020/2019 (în vigoare de la 15 iulie 2019) a fost emis în scopul de a garanta libera circulație a produselor în Uniune, context în care este necesară garantarea unui nivel ridicat de protecție a intereselor publice, precum sănătatea și siguranța în general, sănătatea și siguranța la locul de muncă, protecția consumatorilor, protecția mediului, a siguranței publice.

²⁰ Astfel, dispozițiile ordonanței se aplică numai în măsura în care nu există dispoziții specifice cu același obiectiv în legislația de armonizare a Uniunii, care reglementează în mod mai detaliat aspectele specifice legate de supravegherea pieței și asigurarea aplicării legislației [art. 1 alin. (3) din Ordonanță].

Autoritatea competentă este un organ al administrației publice centrale, responsabil pentru asigurarea măsurilor necesare aplicării legislației Uniunii Europene de armonizare (din domeniul său de competență)²¹.

Consumatorul poate fi orice persoană fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale²².

Declarația CE de conformitate este documentul care stipulează faptul că îndeplinirea cerințelor specificate a fost demonstrată²³.

Declarația de performanță este documentul prin care fabricantul își asumă responsabilitatea pentru conformitatea produsului pentru construcții cu performanța declarată (în lipsa unor indicii obiective în sens contrar, statele membre presupun că declarația de performanță întocmită de fabricant este exactă și corectă)²⁴.

Documentația tehnică este documentul întocmit de producători care conține informații destinate să demonstreze conformitatea produsului cu cerințele aplicabile.

Potrivit art. 3 alin. (1) din Ordonanță, activitățile de supraveghere a pieței se realizează de către autoritățile desemnate, de transpunere sau punere în aplicare, în legislația națională sau, după caz, a legislației de armonizare a Uniunii Europene ca autorități de supraveghere.

Autoritățile de supraveghere a pieței sunt structuri ale administrației publice centrale, serviciile publice deconcentrate sau instituții publice, organe de specialitate ale administrației publice centrale pentru anumite domenii²⁵.

Autoritatea Vamală Română este responsabilă cu controlul produselor care intră pe piața Uniunii Europene, astfel cum este prevăzut la art. 25 alin. (1) din Regulament.

În acest context, Ministerul Economiei este autoritatea națională pentru coordonarea aplicării prevederilor Regulamentului.

²¹ În conformitate cu definirea dată de art. 2 alin. (1) lit. a) din O.G. nr. 20/2010 privind stabilirea unor măsuri pentru aplicarea unitară a legislației Uniunii Europene care armonizează condițiile de comercializare a produselor.

²² În conformitate cu definirea dată de art. 2 pct. 2 din O.G. nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor.

²³ În conformitate cu definirea dată de potrivit prevederilor art. R 10 alin. 1 din anexa I la Decizia nr. 768/2008 CE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 iulie 2008 privind un cadru comun pentru comercializarea produselor și de abrogare a Deciziei 93/465 CEE a Consiliului.

²⁴ În conformitate cu definirea dată de art. 4 alin. (3) din Regulamentul (UE) nr. 305/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2011 de stabilire a unor condiții armonizate pentru comercializarea produselor pentru construcții și de abrogare a Directivei 89/106/CEE a Consiliului.

²⁵ De precizat că, nu pot fi autorități de supraveghere a pieței entitățile prevăzute la alin. (1) în cadrul cărora funcționează, pentru produsele din domeniul de competență al respectivelor autorități, organisme de evaluare a conformității notificate Comisiei Europene [art. 3 alin. (3) din Ordonanță].

De asemenea, Ministerul Economiei coordonează elaborarea *Strategiei naționale* în domeniul supravegherii pieței.

Autoritățile de supraveghere a pieței au obligația să elaboreze strategiile sectoriale de supraveghere a pieței și să le transmită Biroului unic de legătură, în termen de maximum 60 de zile de la solicitarea acestuia²⁶.

Strategia națională se elaborează pentru *o perioadă de patru ani*.

În aplicarea dispozițiilor de mai sus, Ministerului Economiei organizează un *grup de lucru*, alcătuit din experți, reprezentanți ai autorităților de supraveghere a pieței și ai Autorității Vamale Române, care se reunește trimestrial (sau ori de câte ori este necesar)²⁷.

Autoritățile de supraveghere a pieței au *obligația de a actualiza permanent sistemul de informații și comunicare al Comisiei Europene*, cu informațiile rezultate ca urmare a exercitării competențelor conferite și a îndeplinirii sarcinilor care le revin prin Regulament, precum și de a răspunde solicitărilor Ministerului Economiei, în calitate sa de autoritate națională pentru coordonarea aplicării prevederilor Regulamentului și celor ale Biroului unic de legătură, în termenul precizat de către reprezentanții acestuia, și de a informa ori de câte ori este cazul cu privire la modificările survenite în activitatea acestor autorități [art. 5 alin. (5) din Ordonanță].

În aplicarea dispozițiilor ordonanței, autoritățile de supraveghere a pieței *transmit informările către Comisia Europeană* prin intermediul Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, în calitate de punct național de contact pentru Sistemul de schimb rapid de informații (art. 6 din Ordonanță).

Autoritatea competentă pentru supravegherea pieței privind conformitatea produselor cu cerințe generale de securitate, respectiv Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, precum și celelalte autorități de supraveghere potrivit competențelor au *obligația de a lua măsuri pentru interzicerea introducerii pe piață a produselor care prezintă un risc grav, sunt neconforme sau periculoase* și de a solicita autorității vamale să nu permită punerea în liberă circulație a acestora²⁸.

Potrivit art. 8 alin. (1) din Ordonanță, autoritățile de supraveghere a pieței pot solicita operatorilor economici traducerea în limba română a documentației tehnice a produsului introdus sau pus la dispoziție pe piață.

În cazul de mai sus, respectivele autorități trebuie să definească clar acea parte a documentației care se impune a fi tradusă și să permită realizarea traducerii acesteia într-un timp rezonabil, luând în considerare proporționalitatea cererii.

²⁶ *Formatul strategiilor sectoriale* este comunicat autorităților de supraveghere a pieței de către Biroul unic de legătură [art. 5 alin. (3) din Ordonanță].

²⁷ Concluziile dezbaterilor grupului de lucru sunt prezentate conducerii fiecărei autorități din componența acestuia.

²⁸ În aplicarea dispozițiilor de mai sus, autoritățile de supraveghere a pieței introduc informații în sistemul de informații și comunicare [art. 7 alin. (4) din ordonanță].

Cerința privind traducerea în limba română se poate aplica și declarației de conformitate sau declarației de performanță, dacă traducerea în limba română a acestei documentații nu este prevăzută de legislația de armonizare a Uniunii Europene sau de actul normativ de transpunere a legislației de armonizare a Uniunii Europene, aplicabil, după caz, produsului.

Neprezentarea declarației de conformitate sau a declarației de performanță, respectiv a documentației tehnice *constituie premisă de neconformitate a produsului* cu cerințele stabilite în legislația de armonizare a Uniunii Europene sau în actele normative de punere în aplicare a legislației de armonizare a Uniunii Europene, după caz.

Documentația tehnică se păstrează în format fizic sau digital, cu condiția să fie disponibilă pentru perioada și în condițiile prevăzute de legislația de armonizare a Uniunii Europene sau de actele normative de punere în aplicare a legislației de armonizare a Uniunii Europene, aplicabile produsului [art. 8 alin. (4) din Ordonanță]²⁹.

În aplicarea prevederilor ordonanței, autoritățile de supraveghere a pieței încheie acorduri de colaborare cu Autoritatea Vamală Română prin care se asigură schimbul de informații cu scopul de a evita introducerea pe piață a produselor neconforme, respectiv de a detecta astfel de produse anterior punerii lor în liberă circulație (art. 9 din Ordonanță)³⁰.

Autoritățile de supraveghere a pieței pot face publice, cu luarea în considerare a prevederilor art. 17 din Regulament, informațiile referitoare la măsurile luate cu privire la produsele neconforme, care pun în pericol sănătatea și siguranța utilizatorilor finali (art. 10 din Ordonanță).

CONCLUZII

Ordonanța Guvernului nr. 20/2023 cuprinde dispoziții referitoare la supravegherea pieței și conformitatea produselor comercializate.

Dispozițiile complementare ale ordonanței instituie măsuri administrative speciale, în vederea supravegherii conformității produselor comercializate.

Studiul privește, atât conformitatea produselor comercializate consumatorilor, cât și măsurile administrative de asigurare a acestora.

Parte componentă a lucrării este și O.U.G. nr. 140/2021 care a reglementat elementele de fond, respectiv garanțiile comerciale și garanțiile de conformitate.

În condițiile ordonanței de urgență, garanția de conformitate impune vânzătorului să livreze un produs supus clauzelor contractuale iar, *garanția comercială*

²⁹ În acest caz, autoritățile de supraveghere a pieței pot cere organismelor de evaluare a conformității, informații relevante pentru scopul supravegherii pieței [art. 8 alin. (5) din Ordonanță].

³⁰ În doctrina franceză obligația de conformitate a produselor este implicit legată de „previunile contractuale”; vezi Y. Picod, N. Picod, *Droit de la consommation*, Sirey, 2021, p. 375 și urm.

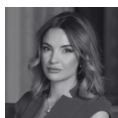
presupune angajamentul garantului de a rambursa prețul plătit sau de a înlocui, a repara sau a întreține bunurile, în caz de neconformitate.

Reglementarea prin acte normative succesive a conformității produselor, inclusiv a unor *măsuri de asigurare complementare*, este o situație unică în raporturile juridice consumeriste (dictată evident, de importanța socială și juridică a instituției).

Bibliografie

1. Angheni S., *Raporturile juridice dintre profesioniștii-comercianți*, Ed. Ch. Beck, București, 2014,
2. Boroi G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012,
3. Cărpenaru St. D., *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2019;
4. Nemes V., Fierbinteanu G., *Dreptul contractelor civile și comerciale*, Ed. Hamangiu, București, 2022;
5. Picod Y., Picod N., *Droit de la consommation*, Sirey, 2021;
6. Slavu V., *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2017;
7. Spasici C., *Instituții de drept civil și consumeriste*, Ed. Hamangiu, București, 2022;
8. Ungureanu C.T., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
9. Văsii G., *Contractul civil versus contractul de consumație*, Ed. Rosetti, București, 2022.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ – CE PROBLEME ATRAGE LIPSA CADRULUI LEGISLATIV

Av. Raluca ANDERCO

Abstract

The age of generative AI is here: only six months after OpenAI's ChatGPT burst onto the scene, as many as half the employees of some leading global companies are already using this type of technology in their workflows, and many other companies are rushing to offer new products with generative AI built in.

But, as those following the burgeoning industry and its underlying research know, the data used to train the large language models (LLMs) and other transformer models underpinning products such as ChatGPT, Stable Diffusion and Midjourney comes initially from human sources – books, articles, photographs and so on – that were created without the help of artificial intelligence. ace with Generative AI.

Now, as more people use AI to produce and publish content, an obvious question arises: What happens as AI-generated content proliferates around the internet, and AI models begin to train on it, instead of on primarily human-generated content?

Keywords: *AI, deepfake, artificial intelligence, intellectual property rights, European regulations*

Epoca Inteligenței Artificiale generativă este aici: la doar șase luni după ce ChatGPT a apărut pe scenă, până la jumătate din angajații unor companii de top la nivel mondial folosesc deja acest tip de tehnologie în fluxurile lor de lucru și multe alte companii se grăbesc să ofere produse noi cu Inteligența Artificială generativă încorporată, sau să integreze AI în produse (a se vedea situația ADOBE, precum și recenta campanie COCA COLA).

Folosită corect, AI poate aduce reale beneficii, însă este important de subliniat câteva aspecte care pot ridica reale probleme.

Știrile recente din SUA arată că vocile cântăreților celebri sunt reproduse din ce în ce mai ușor și mai des, cu ajutorul AI (e.g. Kanye West, Drake), situația care ridică următoarea întrebare:

Cui se vor plăti drepturile de autor pentru o melodie ce reproduce vocea unui artist celebru? Artistului sau celor care reproduc vocea cu AI?

O altă consecință a AI este fenomenul deepfake, prin care i se încalcă victimei drepturile fundamentale ale persoanei fizice: dreptul la viață privată, dreptul la demnitate, dreptul la propria imagine, dreptul la confidențialitate.

Pe măsură ce tot mai mulți oameni folosesc inteligența artificială pentru a produce și a publica, apare încă o întrebare evidentă:

Ce se întâmplă pe măsură ce conținutul generat de inteligența artificială proliferază pe internet?

* * *

Epoca Inteligenței Artificiale (denumită AI, în continuare) este o realitate, iată că, la doar câteva luni după ce ChatGPT a apărut, până la jumătate din angajații unor companii de top la nivel mondial folosesc deja acest tip de tehnologie în fluxurile lor de lucru și multe alte companii se grăbesc să ofere produse noi cu Inteligența Artificială, sau să integreze AI în produse (spre exemplu această situație se regăsește la compania ADOBE, precum și în recenta campanie COCA COLA).

Folosită corect, AI poate aduce reale beneficii, însă este important de subliniat câteva aspecte care pot ridica reale probleme.

Știrile recente din SUA arată că vocile cântăreților celebri sunt reproduse din ce în ce mai ușor și mai des, cu ajutorul AI (e.g. Kanye West, Drake), situația care ridică următoarea întrebare:

Cui se vor plăti drepturile de autor pentru o melodie ce reproduce vocea unui artist celebru, artistului sau celor care reproduc vocea cu AI? Cine reglementează și stabilește întinderea drepturilor de proprietate intelectuală?

Prin conținutul său, AI poate aduce atingere inclusiv drepturilor fundamentale ale persoanei, prin reproducerea unui conținut discriminatoriu sau a înfățișării sale fizice, a vocii sale sau utilizarea unei asemenea reproduceri,

O altă consecință a AI este fenomenul deepfake¹, prin care i se încalcă victimei drepturile fundamentale ale persoanei fizice: dreptul la viață privată, dreptul la demnitate, dreptul la propria imagine, dreptul la confidențialitate.

¹ Deepfake este o formă a Inteligenței Artificiale (AI), ai cărei algoritmi¹ sunt folosiți pentru a schimba fețele oamenilor din conținuturile digitale și a crea, astfel, un fals cu aspect realist. Dacă o persoană vrea să pună anumite cuvinte în gura unui personaj, acest lucru devine posibil prin crearea unui deepfake.

Pe măsură ce tot mai mulți oameni folosesc inteligența artificială pentru a produce și a publica, apare încă o întrebare evidentă:

Ce se întâmplă pe măsură ce conținutul generat de inteligența artificială proliferază pe internet?

Un grup de cercetători din Marea Britanie și Canada au analizat chiar această problemă și au publicat recent o lucrare despre munca lor în jurnalul cu acces deschis. Ceea ce au descoperit este îngrijorător pentru tehnologia AI actuală și viitorul acesteia, astfel că se consideră că utilizarea conținutului generat de modele în cursuri de instruire provoacă pagube ireversibile.

Apare așa zisul fenomen de „Umplere a internetului cu bla bla”, adică așa cum am împrăștiat oceanele cu gunoi de plastic și am umplut atmosfera cu dioxid de carbon, așa suntem pe cale să umplem internetul cu balast.

Această „poluare” cu date generate de inteligență artificială are ca rezultat că modelele să obțină o percepție distorsionată a realității. Chiar și atunci când cercetătorii au instruit modelele să nu producă prea multe răspunsuri repetate, ei au descoperit că încă s-a produs colapsul modelului, deoarece modelele ar începe să inventeze răspunsuri eronate pentru a evita repetarea datelor prea des.

Privind în mod specific distribuțiile de probabilitate pentru modelele AI, text-la-text și imagine-la-imagine, cercetătorii au concluzionat că „învățarea din datele produse de alte modele provoacă colapsul modelului - un proces degenerativ prin care, în timp, modelele uită adevăratul subiect”.

„De-a lungul timpului, greșelile în datele generate se compun și, în cele din urmă, forțează modelele care învață din datele generate să perceapă greșit realitatea și mai departe”, a scris unul dintre autorii principali ai lucrării, Ilia Shumailov, într-un e-mail către VentureBeat: „Am fost surprinși să observăm cât de repede se produce colapsul modelului: modelele pot uita rapid majoritatea datelor originale din care au învățat inițial”.

Cu alte cuvinte, pe măsură ce un model de antrenament al AI este expus la mai multe date generate de AI, are performanțe mai slabe în timp, producând mai multe erori în răspunsurile și conținutul pe care îl generează și producând mult mai puțină varietate neeronată a răspunsurilor sale.

Ted Chiang, aclamat autor SF - „Povestea vieții tale”, roman care a inspirat filmul Arrival și Scriitor la Microsoft, a publicat recent un articol în The New Yorker postulând că, toate copiile AI ale copiilor ar avea ca rezultat o calitate degradată, asemănând problema cu artefactele crescute vizibile atunci când copiați o imagine JPEG în mod repetat.

Un alt mod de a gândi problema este ca în filmul de comedie SF Multiplicity din 1996, cu Michael Keaton, în care un om umil se clonează pe sine și apoi clonează clonele, fiecare dintre acestea având ca rezultat scăderea exponențială a nivelurilor de inteligență și creșterea prostiei.

Există multe alte aspecte care vor duce la implicații mai grave, cum ar fi **discriminarea bazată pe gen, etnie sau alte attribute sensibile**, a spus Shumailov, mai ales dacă AI învață în timp să producă, să zicem, o rasă în răspunsurile sale, în timp ce „uitarea” altora există.

Din fericire, există modalități de a evita prăbușirea modelului, cercetătorii evidențiază două moduri specifice.

Primul este prin păstrarea unei copii de prestigiu a setului de date original produs exclusiv sau nominal de oameni și evitarea contaminării cu date generate de AI. Apoi, modelul ar putea fi reantrenat periodic pe aceste date, sau reîmprospătat în întregime cu acestea, începând de la zero.

A doua modalitate de a evita degradarea calității răspunsului și de a reduce erorile sau repetările nedorite de la modelele AI este introducerea de seturi de date noi, curate, generate de oameni, înapoi în formarea lor.

Cu toate acestea, așa cum subliniază cercetătorii, acest lucru ar necesita un fel de mecanism de etichetare în masă sau efort din partea producătorilor de conținut sau a companiilor de inteligență artificială pentru a face diferența între conținutul generat de inteligență artificială și conținutul generat de oameni.

În prezent, nu există un astfel de efort de încredere sau pe scară largă online.

„Pentru a opri prăbușirea modelului, trebuie să ne asigurăm că grupurile minoritare din datele originale sunt reprezentate corect în seturile de date ulterioare”, a spus Shumailov pentru VentureBeat, continuând:

„În practică, este complet non-trivial. Datele trebuie să fie copiate cu atenție și să acopere toate cazurile de colț posibile. În evaluarea performanței modelelor, utilizați datele pe care se așteaptă să lucreze modelul, chiar și cele mai improbabile cazuri de date. Rețineți că acest lucru nu înseamnă că datele improbabile ar trebui să fie supraeșantionate, ci mai degrabă că ar trebui reprezentate în mod corespunzător. Pe măsură ce progresul vă determină să vă reeducați modelele, asigurați-vă că includeți date vechi și noi. Acest lucru va crește costul instruirii, dar vă va ajuta să contracarați colapsul modelului, cel puțin într-o anumită măsură.”

Ce pot face industria AI și utilizatorii în acest sens?

În timp ce toate aceste știri sunt îngrijorătoare pentru tehnologia actuală de inteligență artificială și pentru companiile care încearcă să monetizeze cu ea, în special pe termen mediu și lung, există o linie fină pentru creatorii de conținut uman: cercetătorii concluzionează că într-un viitor plin de gen, Instrumentele AI și conținutul lor, conținutul creat de oameni vor fi și mai valoroase decât este în prezent – chiar dacă doar ca sursă de date de antrenament impecabile pentru AI.

Aceste constatări au implicații semnificative pentru domeniul inteligenței artificiale, subliniind necesitatea unor metodologii îmbunătățite pentru a menține integritatea modelelor generative în timp.

La toate acestea se adaugă lipsa cadrului legislativ!

Un prim pas a fost făcut, și iată că Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene au propus un Regulament privind inteligența artificială („Regulamentul” sau „AI Act”).

În contextul progreselor recente, scopul Regulamentului este reglementarea și implementarea unor mecanisme de supraveghere și control a sistemelor de inteligență artificială („AI”).

Regulamentul este structurat în funcție de următoarele principii care stau la baza redactării lui:

a) Riscurile sistemelor AI: Regulamentul clasifică sistemele de AI în funcție de nivelul de risc asociat utilizării lor ca: (i) inacceptabil, (ii) risc mare, (iii) risc mediu și (iv) risc mic. O astfel de abordare permite stabilirea unor cerințe și obligații diferite pentru diferite tipuri de sisteme de AI, în funcție de potențialul lor de a aduce atingere drepturilor fundamentale și siguranței cetățenilor.

b) Responsabilitatea furnizorilor de sisteme de AI: Regulamentul stabilește obligații și responsabilități clare pentru furnizorii de sisteme de AI, în scopul de a asigura conformitatea cu principiile etice și normele legale în materie de AI. Acest lucru include, de exemplu, obligația de a realiza o evaluare a conformității, a furniza documentație adecvată și a păstra fișierele de jurnalizare.

c) Protecția drepturilor fundamentale și a intereselor publice: Unul dintre obiectivele principale ale AI Act este protejarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor și promovarea intereselor publice, precum protecția datelor personale, nediscriminarea și transparența. Prin stabilirea unor cerințe stricte pentru sistemele de AI cu risc mare și interzicerea celor cu risc inacceptabil, regulamentul vizează prevenirea abuzurilor și asigurarea că sistemele de AI respectă valorile și principiile democratice ale UE.

d) Cooperarea între statele membre: AI Act promovează cooperarea între statele membre ale UE în domeniul reglementării AI și încurajează schimbul de bune practici și informații. Acesta prevede, de asemenea, înființarea unor autorități naționale de supraveghere și crearea unui Comitet European pentru Inteligență Artificială, pentru a asigura aplicarea coerentă a regulamentului în întreaga UE.

În esență, AI Act urmărește să creeze un cadru legal armonizat pentru sistemele de AI utilizată pe teritoriile statelor membre, care să protejeze cetățenii și consumatorii, fără a afecta inovația și dezvoltarea acestui domeniu, care pot fi împiedicate de o reglementare excesivă.

Propunerea de Regulament se va aplica următoarelor categorii de destinatari:

a) furnizorilor care introduc pe piață sau pun în funcțiune sisteme de AI în Uniune, indiferent dacă aceștia furnizori se află fizic sau sunt stabiliți în cadrul Uniunii sau într-o țară terță;

b) utilizatorilor de sisteme AI care se află fizic sau sunt stabiliți în cadrul Uniunii;

c) furnizorilor și utilizatorilor de sisteme AI care se află fizic sau sunt stabiliți într-o țară terță, în cazul în care rezultatele produse de sistem sunt utilizate în Uniune;

d) importatorilor și distribuitorilor de sisteme AI;

e) producătorilor de produse care introduc pe piață sau pun în funcțiune un sistem de AI împreună cu produsul lor și sub propriul nume sau marcă;

f) reprezentanților autorizați ai furnizorilor, care sunt stabiliți în Uniune.

Nu este surprinzător faptul că legiuitorul european a ales să se concentreze pe creatorii, dar și comercianții acestor sisteme, care oferă acces publicului la acestea prin intermediul **API-urilor („Application Programming Interface”)**.

API-urile reprezintă un set de reguli prin care publicul poate interacționa cu sistemele de inteligență artificială. În acest mod, de exemplu, Chat GPT poate accesa internetul. Însă în lipsa acestor interfețe, ChatGPT nu are acces direct la internet atunci când este folosit de cetățeni. Alte sisteme de inteligență artificială aflate în competiție cu ChatGPT, precum sistemul Bard creat de Google, au acces direct la internet atunci când interacționează cu consumatorii.

Clasificarea riscului sistemelor de AI în AI Act are implicații semnificative pentru dezvoltatorii de software, dar și pentru utilizatorii de sisteme de AI. Este important de menționat că, în ceea ce privește sistemele de AI cu risc inacceptabil, Regulamentul impune o interdicție privind dezvoltarea sau utilizarea lor de către consumatori.

Documentul atenționează dezvoltatorii că ar trebui să fie conștienți de implicațiile etice și legale ale proiectelor lor și să ia măsuri pentru a preveni crearea unor sisteme care ar putea fi considerate cu risc inacceptabil.

Dezvoltatorii de software care lucrează la sistemele de AI cu risc mediu sau mic nu sunt supuși unor cerințe specifice, dar trebuie să respecte în continuare legislația UE și națională existentă. Dezvoltatorii ar trebui să fie conștienți de impactul potențial al sistemelor lor de AI asupra siguranței și drepturilor fundamentale și să ia în considerare aceste aspecte în procesul de dezvoltare.

Propunerea de regulament are în vedere sisteme de inteligență artificială folosite în domenii deja supuse reglementării, precum aviația, automobilele, bărcile, ascensoarele, echipamentele medicale sau utilaje industriale. În aceste situații, cerințele pentru AI cu risc ridicat sunt integrate în procesul actual de evaluare a conformității, realizat de autoritățile de reglementare sectoriale, precum Agenția

Europeană pentru Siguranța Aviației pentru avioane, sau printr-o combinație de organizații terțe aprobate și o entitate centrală a UE, așa cum se întâmplă în cazul dispozitivelor medicale. Astfel, companiile din afara UE care comercializează produse reglementate în spațiul european se supun deja procedurii de evaluare a conformității. AIA modifică doar detaliile acestui control, dar nu și domeniul sau procesul în sine.

Principala critică are în vedere impactul pe care acest Regulament îl poate avea asupra sistemelor open-source. Un sistem open-source este program sau o tehnologie a cărei sursă de cod este deschisă publicului și poate fi utilizată, modificată sau distribuită de oricine, fără restricții. Criticii AI Act susțin că există un risc ca cerințele impuse asupra dezvoltatorilor acestor sisteme ar putea crea o povară administrativă și financiară pentru dezvoltatorii open-source, care de multe ori lucrează în mod voluntar și nu dispun de resursele necesare pentru a se conforma acestor standarde. Dacă o companie ar implementa un sistem de IA open-source care ar duce la un rezultat dezastruos există un risc semnificativ ca aceasta să încerce să își decline responsabilitatea dând în judecată dezvoltatorii open-source care au construit produsul.

Pentru că este direct vizat de acest Regulament, după ce i-am furnizat definiția IA cu risc ridicat, l-am întrebat pe Chat GPT dacă consideră că se încadrează în această categorie. Iată răspunsul: „Conform AI Act, sistemele de IA cu risc inacceptabil sunt cele care pot provoca daune care nu pot fi compensate prin beneficiile obținute și care pot afecta grav siguranța sau drepturile fundamentale ale persoanelor. Exemplele furnizate de AI Act includ sistemele de IA care permit «practicarea manipulării comportamentale» sau sistemele care permit «evaluarea socială» într-un context în care evaluarea nu este permisă în conformitate cu dreptul Uniunii sau al dreptului intern.

Chat GPT este un model de limbaj avansat dezvoltat de OpenAI, care poate genera texte coerente și relevante în funcție de instrucțiunile primite. Deși poate fi utilizat într-o varietate de aplicații, inclusiv asistență virtuală, redactare și generare de conținut, nu este conceput în mod specific pentru a manipula comportamentul oamenilor sau pentru a evalua indivizii într-un context social”.

AI Act prevede și o serie de sancțiuni semnificative pentru încălcarea obligațiilor legale impuse destinatarilor. Violarea unei practici interzise ar putea atrage amenzi de până la 40 de milioane de euro sau 7% din venitul global anual al unei companii, în funcție de care este mai mare, în creștere de la 30 de milioane de euro sau 6% din venitul anual global. Astfel de sancțiuni depășesc semnificativ gama de amenzi existente în domeniul GDPR, care ajung până la 4% din venitul global al unei companii. Sancțiunile pentru furnizorii de modele de bază care încalcă Legea AI ar putea ajunge până la 10 milioane de euro sau 2% din venitul anual, în funcție de care este mai mare.

În plus, față de sancțiunile financiare, pot exista și alte tipuri de sancțiuni. De exemplu, companiile care încalcă AI Act ar putea fi interzise de la aplicarea ulterioară a inteligenței artificiale în anumite contexte, ar putea fi supuse unor revizui

mai frecvente și mai riguroase din partea autorităților, sau ar putea fi forțate să elimine sau să modifice aspecte specifice ale sistemelor lor AI.

În cazul în care o încălcare a Legii AI are ca rezultat daune materiale sau fizice, companiile pot fi, de asemenea, obligate să acorde despăgubiri părților afectate. În cazul în care încălcarea a fost intenționată sau a rezultat din neglijență gravă, aceasta ar putea conduce și la sancțiuni penale, în funcție de legislația specifică a statului membru.

Acest set de sancțiuni reflectă seriozitatea cu care atât Comisia Europeană, cât și Parlamentul European percep potențialele pericole pe care inteligența artificială le poate aduce societății umane. Aceste măsuri reprezintă un pas semnificativ în asigurarea faptului că tehnologia emergentă nu numai că avansează, dar o face într-un mod care păstrează interesele și drepturile fundamentale ale oamenilor în centrul dezvoltării și aplicării sale.

AI Act reprezintă un pas important în reglementarea sistemelor de IA în UE, care încearcă, cel puțin declarativ, să găsească un echilibru între inovație și protecția drepturilor fundamentale. Clasificările de risc și consecințele practice ale acestora pentru dezvoltatori și utilizatori au scopul de a crea unui mediu de încredere și transparență în utilizarea sistemelor de IA, promovând responsabilitatea și conformitatea cu principiile etice și normele legale. Rămâne de văzut dacă aceste mecanisme legislative de control vor fi suficient de puternice să reducă sau chiar să stopeze potențialele efecte negative ale acestor sisteme. Prin introducerea unui cadru legal pentru clasificarea sistemelor de IA în funcție de nivelul de risc, AI Act încurajează dezvoltatorii și utilizatorii să adopte o abordare responsabilă și transparentă în procesul de creare, implementare și utilizare a tehnologiilor bazate pe IA.

O analiză recentă a Stanford University, referitoare la perioada 2016–2022, releva că s-a început cu o lege cu rezonanță în materie și s-a ajuns deja la 37. Prezența AI în procedurile reglementate din 81 țări a crescut aproape de șapte ori. În capul listei se află Spania cu 273 de mențiuni de gen, urmată de Canada cu 211, Marea Britanie cu 140 și SUA cu 138. Și toate acestea în condițiile în care se așteaptă cadrul juridic pertinent al UE considerat cel mai complet și adecvat domeniului. Așadar, a început drumul spre o reglementare adecvată a aplicațiilor AI și toată lumea privește spre marile puteri economice în căutarea și urmarea unei orientări generale, care să evite discrepanțele și neconcordanțele reglementare care ar afecta grav comerțul internațional prin distorsionarea competitivității între țări și marile blocuri economice.

În data de 16.05.2023, Sam Altman, PDG al OpenAI, creatorul robotului conversațional ChatGPT, a fost audiat în congresul S.U.A., de membrii comisiei pentru probleme juridice a Senatului, într-un exercițiu mai degrabă politic și mediatic destinat pentru uzul opiniei publice asupra inteligenței artificiale și a posibilelor sale implicații politico-juridice.

Unele din problemele abordate în cadrul audierii sunt în dezbatere și în cadrul Uniunii Europene, ca de pildă: în caz de daună, care e responsabilitatea fabricanților de softuri precum OpenAI? Aceasta trebuie să fie limitată, precum cea a rețelelor sociale care adăpostesc conținuturi, sau orice cetățean trebuie să poată urmări un editor de AI.

În timp ce Parlamentul European examinează Artificial Intelligence Act, titularii de drepturi de proprietate intelectuală își manifestă din ce în ce mai mult îngrijorările în privința bulversărilor pe care le-ar putea angaja AI privind profesiile de creatori. Potrivit Comisiei Europene, acestea nu ar avea temeii, întrucât chiar dacă a crescut „complexitatea și importanța interacțiunii între inteligența artificială și dreptul de autor”, ea a ajuns totuși la concluzia că dreptul actual asigură un echilibru necesar. S-a apreciat în acest sens că excepțiile prevăzute de directiva (UE) 2019/790 privind dreptul de autor și drepturile conexe în piața unică digitală vizând căutarea de texte și de date „sunt pertinente în contextul IA” și asigură „un echilibru între două elemente: a proteja titularii drepturilor, în special artiștii, și a facilita explorarea de texte și de date, în special de către dezvoltatorii de IA”.

În România, lipsa acută a unui cadru legislativ care să reglementeze AI, are repercusiuni în materia răspunderii civile, în materia drepturilor de proprietate intelectuală și a gravelor încălcări ale drepturilor fundamentale nepatrimoniale.

Într-un astfel de mediu, este dificil de anticipat întinderea prejudiciilor create de folosirea fără limite și reglementări a AI.

Ne întoarcem astfel la normele generale de drept, depășite în mod clar de realitatea AI. Ce e de făcut?

Se pune întrebarea dacă în fața diversității de atitudini și strategii de abordare a acțiunii pertinente din partea diferitelor state, nu s-ar impune totuși ideea unui cadru unificat al reglementării AI, indiferent de dilemele și impreviziunile pe care le implică. În așteptarea mării revoluții juridice pe care o presupune cea științifico-existențială la începuturile căreia asistăm deja, se poate recurge la o abordare treptată care să presupună mai întâi actualizarea reglementărilor existente, urmată de noi dezvoltări normative bazate inclusiv și mai ales pe colaborarea interstatală, așa încât obiectivele să fie concertate pentru ca în acest mod să se atingă rezultatele eficiente și relevante. Și în cele din urmă să se ajungă la adoptarea unor norme și reglementări comune, nediferențiate, ale inteligenței (umane și artificiale), una sigură supusă unei guvernante responsabile și eficiente. Prin urmare, un cod juridic (universal) al inteligenței terestre, unul deja al prezentului și mai ales al viitorului!

PARTENERIATELE EDUCAȚIONALE ȘI INTERCULTURALISMUL DIN PERSPECTIVE UMANISTICE, LIBERALE ȘI JURIDICE

Av. George VLĂESCU

Abstract

Intercultural educational partnerships, prodigious sources of human culture development, have laid the foundations of valuable exchanges with illustrative values for the standards of civilizations of peoples, communities, groups and individuals.

However, the study aims to highlight the fact that, in the current intercultural conditions, partnerships also bring with them the risk of the depreciation of national identity (the most precious human identity) insofar as local education is not good and armoniously developed, especially in a liberal, humanist and legal educational environment.

Keywords: *intercultural educational partnership, autonomous culture, national identity, humanism, rights and freedoms*

Prolog. Convingere mea asupra modului în care școala se oglindește în viața unui individ interferează prea puțin cu noțiunea de *cultură* și mai deloc cu cea de *libertate* de gândire sau de creație. În schimb, termenul pare mult mai ajustat cu ceea ce ne transmite, din perspective social-culturologice, noțiunea de *instituție de stat*. O entitate menită să „forjeze” personalitatea umană, prin șablonarea și distrugerea individualităților, a libertăților, în vederea înregimentării oamenilor într-o civilizație bântuită de ideea *progresului material*.

Din nefericire, aceasta este adevărata percepție. Și ea a fost consolidată pe măsura dobândirii unei experiențe de viață, în special ca jurist, când libertățile umane mi-au devenit familiarizate și din perspectiva acestei tagme profesionale. Lucru care mă conduce involuntar la teribila comparație dintre genocid și etnocid făcută de profesorul Bartolome Clavero care spunea că „*genocidul ucide oameni în timp ce etnocidul ucide culturi sociale prin uciderea sufletelor individuale*”¹.

¹ Bartolome, Clavero, *English dictionary* [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://educalingo.com/ro/dic-en/ethnocide>.

Chiar și după 3 decenii de la așa-zisa „revoluție”, observăm că situația nu s-a îmbunătățit. Dimpotrivă, este mai cenușie. Sistemul este subfinanțat, suprapopulat cu cadre didactice neadecvate, îndesat cu o birocrăție organizațională irespirabilă (asemenea normelor juridice care-l definesc) și cu o eficiență generală aproape de zero. Tinerii se înscriu în universități fără o orientare profesională adecvată, sunt tot mai dezorientați, mai absorbiți de kitsch-urile tehnologice și de ideea unei civilizații focusate pe valori financiare. Și, ceea ce este mai grav, sunt din ce în ce mai slab pregătiți deoarece, spune un autor, „*târâsc după ei... carențele acumulate pe parcursul a trei cicluri de școală obligatorie defectuoasă*”².

Evident, nu vom dezbate aici cauzele care au devorat sistemul educațional. Este suficient să știm cine și cum îl tutelează. Cât despre componenta privată a sistemului nici nu are rost să vorbim. Ea continuă să joace același rol decorativ, superpozabil sau mai bine-zis de „taxator”, în contextul în care cea mai importantă parte a regulilor jocului continuă să fie impuse de către state prin propriile ministere de resort.

1. Parteneriatele educaționale interculturale și cultura autohtonă

Pentru a înțelege impactul parteneriatelor interculturale în îmbunătățirea, fie și parțială, a calității educației, trebuie ca în prealabil să vedem ce sunt *parteneriatele*, respectiv *parteneriatele interculturale*, termeni atât de îndrăgiți astăzi de actorii politicilor publice.

1.1. Referințe retrospective. Per ansamblu, se spune că parteneriatele sunt înțelegeri, acorduri, convenții, contracte sau asocieri interumane care urmăresc implicarea părților în vederea atingerii unor scopuri dinainte stabilite. Vechimea lor se pierde în geneza și interconexiunile civilizațiilor, înregistrând, ca orice alte constructe umane, un flux indefinit de transformări formale și de fond, în funcție de epoci și zone geografice, de particularitățile culturale, de interesele, de scopurile sau idealurile urmărite. În Antichitatea timpurie, de pildă, au existat parteneriate (nescrise sau scrise) care au stat la baza instruirii popoarelor egiptene și grecești de către pelasgi³ sau acelea care au vizat transferul artelor și filosofiei dinspre Grecia Antică în spațiul culturii romane.

⁴ Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Gustave Le Bon atrăgea atenția asupra faptului că schimbarea popoarelor este determinată de caracterele lor, nu de instituții, legislații sau forme de guvernământ. Gustave Le Bon, *Psihologia mulțimilor*. Traducere de Potcoavă I. București: Ed. Librex, 2022, pp.108-109.

² Gheorghiu, M., *Învățământul superior românesc în confruntare cu crizele suprapuse*. În: Tribuna Învățământului. Revista de educație și cultură nr. 34/2022, Anul III, Serie Nouă, <https://tribuna.invatamantului.ro/invatamantul-superior-romanesc-in-confruntare-cu-crizele-suprapuse/>.

³ Vlăescu, Ge., *Buna-credință și standardele de conduită la pelasgi, în lumina teoriilor densușiene*. În: Revista Universul Juridic, nr.1, București, 2023.

În orice caz, literatura ne mai spune că, la romani, pe lângă persoanele fizice care s-au bucurat de o recunoaștere firească a dreptului de a încheia parteneriate (persoanele fizice se bucurau de o veritabilă capacitate juridică), existau și persoane juridice sau morale cunoscute sub denumirea generică de „*corpus*” (corporație), „*universitas*” (comunitate) și „*collegia*” (colegii)⁴. Ele aparțineau de regulă comunităților sau asociațiilor de persoane create pe bază de asocieri, adică în forma unor înțelegeri – parteneriate – guvernate de realizarea unor scopuri comune dinainte definite. Din această categorie largă făceau parte stabilimentele publice (statul roman, orașele, teritoriile), dar și cele private (asociații profesionale, asociații pentru exploatarea salinelor și minereurilor etc.)⁵.

Cu toate acestea, până la legea *Iulia de collegiis*, respectivele entități, publice sau private, nu aveau dreptul de a deține patrimoniul proprii (în cazul asociațiilor, patrimoniul era socotit că aparține membrilor asociați), ceea ce înseamnă ele că nu se puteau bucura de o capacitate juridică integrală⁶. Chestiune destul de stânjenitoare pentru încheierea unor acte juridice, dar care totuși nu le obstrucționa capacitatea de desfășurare a anumitor activități economice, inclusiv de întruitorare⁷ sau, în cazul statului, de a se implica în crearea unui ambient favorabil investițiilor private sau publice (diligente începute încă din timpul lui Cezar și care, ulterior, au continuat). De asemenea, nu ne sunt străine nici intervențiile statului în stimularea educației și aici putem aminti o serie de facilități acordate profesorilor în materie fiscală, civilă sau chiar politică (acordarea cetățeniei dascălilor care aveau domiciliul la Roma)⁸.

Așadar, viața economică și socială era indiscutabil influențată de parteneriate, însă ponderea și fiabilitatea lor depindea de nivelul de dezvoltare economică și de gradul de instruire al populației (analfabetismul la romani era de proporții oarecum reduse⁹). La Roma și Constantinopol, de pildă, școlile se aflau sub controlul ierarhic al senatelor propriilor orașe, iar spre deosebire de cele de astăzi, se bucurau de o largă autonomie, mai ales asupra programelor de studii¹⁰. Tot la romani mai reținem și faptul că studiul dreptului s-a bucurat de un înalt prestigiu, fiind pe bună dreptate considerat indispensabil vieții politice¹¹.

⁴ Hanga, V., *Drept privat roman*. București: Editura didactică și pedagogică, 1978, p. 220.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, p. 221.

⁷ Carry, M., Scullard, H.H., *Istoria Romei până la domnia lui Constantin*. Ediția III, ed. ALL, 2008, p. 545.

⁸ Ibidem, pp. 322, 618.

⁹ Drimba, O., *Istoria culturii și civilizației*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1985, p. 738.

¹⁰ Carry, M., Scullard, H.H., *op.cit.*, p. 618.

¹¹ Drimba, O., *op. cit.*, p. 739.

1.2. Valențele contemporane ale *parteneriatului educațional intercultural (educația interculturală) și identitatea națională/europeană*

În termenii literaturii noastre contemporane, *parteneriatul* este conceptualizat ca fiind expresia libertății de asociere sau de comunicare interumană. El este, așa cum remarcă un autor, un proces „de colaborare dintre două sau mai multe părți, care acționează împreună pentru realizarea unor interese sau scopuri comune”¹². Adică, o convenție (contract), de regulă scris, al cărei obiect constă într-o coactivitate subsumată unui scop dinainte determinat. În timp ce parteneriatul educațional are un scop circumscris - formativ de personalitate -, adică vizează atingerea unui obiectiv care să servească direct sau indirect dezvoltării armonioase a omului și societății.

Transpunând această ultimă accepțiune în planul tendințelor fenomenelor interculturale postmoderniste, se poate susține că parteneriatele educaționale, pe lângă infuziile de subiecți din culturi diferite, cu identități naționale diferite, înregistrează și un suflu doctrinar nou care nu lasă loc segregacionismului sau respingerii celorlalte culturi. Dimpotrivă, se înfățișează ca un cosmopolitism liberal¹³ în baza căruia „se poate elibera multiplicitatea identității și a loialităților, dar se și construiește o comunitate globală a dialogului”¹⁴. Altfel spus, parteneriatul educațional intercultural poate fi privit ca un fenomen care poate fi explicat prin aceea că implică intersectarea unor obiceiuri și credințe diferite, poate chiar ireconciliabile, și care necesită soluția prescrisă de filosoful ghanez Kwame Anthony Appiah. Și anume aceea de cunoaștere, de acceptare și de rezolvare a diferențelor pe baza formulei „*trăiește-și-lasă-i-și-pe-alții-să-trăiască*”¹⁵. De aceea, nu întâmplător se spune că ele reprezintă o variantă a *educației interculturale*. Evident, scopul fiind acela de a contribui la realizarea unui proiect comun, timp în care se pot stabili unele punți lingvistice și culturale suficient încât să demonstrăm că, deși suntem diferiți, ne asemănăm și suntem deopotrivă capabili să apreciem valoarea. Concluzie a cărei lipsă de originalitate nu-i știrbește valoarea. Ea se desprinde și din Declarația Consiliului Europei privind diversitatea culturală. Un document care promovează schimbul de practici și servicii culturale diferite, în temeiul art. 151 din Tratatului de Instituire a Comunității Europene, text ce promovează din nefericire doar teoretic (nu și practic) diversitatea culturilor.

Cum însă asemenea parteneriate se perfectează între subiecți cu identități naționale diferite, iar consecințele acestor schimburi de informații sunt inevitabile, se cuvine să ne întrebăm cum va fi influențată *identitatea națională* despre care se spune că este una dintre **cele mai puternice identități** indiferent că ne raportăm la

¹² Băran-Pescaru, A., *Parteneriat în Educație*. București: Ed. Aramis, 2004, p. 21.

¹³ În materia parteneriatelor, conceptul de *cosmopolitism* este mai puțin agreat.

¹⁴ Ikenberry, G. J., *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. În: *Foreign Affairs*, May/June 2006. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2006-05-01/cosmopolitanism-ethics-world-strangers>.

¹⁵ Manolache, V., *Appiah is Coming to Dinner: Cosmopolitanism & Etic*. În: *Revista de filosofie*, Tomul LXIV, Numărul curent: Nr. 3, 2017, p.380. Apud. Kwame Anthony Appiah.

indivizilor, la grupul sau la comunitatea din care face parte. Sigur că noțiunea nu este lipsită de controverse¹⁶, dar dacă pornim de la sensul generic agreat de doctrină și anume de la faptul că „*exprimă atitudini, mentalități și comportamente colective rezultate din apartenența indivizilor la un stat național*”¹⁷, trebuie să admitem că identitatea națională reprezintă sediul conștiinței colective și, totodată, izvorul culturii și formării personalităților. Aceeași sursă doctrinară reține faptul că în cadrul procesului istoric de formare a statelor naționale s-a constatat că „*identitatea politică are nevoie de două elemente esențiale: conștiința cetățenilor de a aparține aceleiași structuri politice, care are puterea să ia decizii pentru viața lor, și identificarea acestor cetățeni cu un proiect politic comun*”¹⁸. Ori tocmai din cauza deficitului unuia dintre cele 2 elemente și anume că „*lipsește... un nivel suficient de identificare a cetățenilor ei cu UE, privită ca un sistem de organizare căruia îi aparțin și ai cărui membri sunt*”, cetățenii rămân atrași de propriile țări¹⁹. Ceea ce înseamnă că UE este o categorie politică și nu una culturală. Și asemenea concluzii concordă cu opiniile unui număr mare de cercetători europeni care susțin că nu există o solidaritate în forma unei identități europene, deoarece lipsește o „*conștiința cosmopolită*”²⁰. De altfel, preeminența culturii autohtone față de ce europeană este recunoscută și de Raportul Comisiei Internaționale pentru Educație (către UNESCO), document unde se precizează că: „*educația trebuie să-i facă pe indivizi conștienți de propriile rădăcini, astfel încât să poată avea puncte de referință pentru a-și găsi locul în lume, dar trebuie să-i învețe și respectul pentru alte culturi*”²¹. Altfel spus, școala trebuie să fie mai degrabă în litera și spiritul culturii naționale sau locale (în concordanță cu specificul comunității de bază) și numai în subsidiar interculturală²².

În plus, dacă ținem seama de migrațiile ce au cuprins astăzi întreaga Europă, diferențele culturale mai sus semnalate transformă parteneriatele educaționale interculturale în mijloace de creare a premiselor aculturației (cunoscută și ca teorie a integrării sau asimilării).

Și, aici, nu ne referim doar la aculturații în sens psihologic (turiștii, studenții care participă la schimburile între universități etc.), ci și din punct de vedere antropologic (privită ca un proces al absorbției complete a culturii de origine de către cultura gazdă). Amintind și faptul că psihologia abordează fenomenele

¹⁶ Ștefănescu, S., Anca Velicu A., *Național și/sau european? reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*. București: Ed. Expert, 2006, pp.16-17.

¹⁷ Schifirneț, C., *Identitatea românească în contextul modernității tendențiale*. În: Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XX, nr. 5-6, București, 2009, p. 464.

¹⁸ Ibidem, p. 468.

¹⁹ Ibidem, p. 469.

²⁰ Ibidem, p. 470. Apud. Chalmers, A., *Refiguring the European Union's Historical Dimension*. În: European Journal of Political Theory, Vol. 5, No. 4, 2006, p. 438.

²¹ Apud. Delors, J. (coord.), *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*. Iași: Ed. Polirom, 2000, p. 36.

²² Cucos, C., *Pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Ed. Polirom, 2002, p. 133.

aculturațiilor la nivel individual, cum ar fi *tiparul complex al stabilității și schimbărilor în norme, valori, atitudini, comportament, obiceiuri după migrare*²³, în timp ce antropologia se referă la *acele fenomene care rezultă atunci când grupuri de persoane care au diferite culturi vin în contact direct, în mod constant, ce au ca efect modificări ulterioare în modelele culturale originale ale unuia sau ambelor grupuri*²⁴.

Cu toate acestea, condiția esențială care se desprinde din cercetările mai sus enunțate vizează faptul că partenerii trebuie să dispună de culturi autohtone bine cristalizate (cultura autohtonă fiind mult mai relevantă decât cea interculturală). Altminteri, există riscul ca aculturațiile să se producă în detrimentul culturilor mai precare, cu consecința pe termen lung a deprecierei sau chiar a pierderii identităților naționale. De aceea sunt regretabile acele tendințe pedagogice care, în contextul dezvoltării interculturalismului, susțin „*capacitatea de a-ți revizui credințele și valorile din perspectiva altor culturi*”²⁵. Mai ales atunci când astfel de îndemnuri vizează credințele și valorile fundamentale.

Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că oricât de nobile și bine-intenționate ar fi bunurile culturale din perspectiva parteneriatelor, politicile educaționale interferează cu zona de interes a procesului de globalizare. Fiindcă globaliștii au nevoie de un „atelier” de cultură cosmopolită, desigur nu „marca Appiah”, dat fiind faptul că globalizarea necesită prin definiție o circulație fluentă a valorilor culturale.

Așadar, revenind la ipoteza noastră de lucru, credem că parteneriatele educaționale interculturale ar putea reprezenta o soluție viabilă pentru îmbunătățirea sistemului educațional, dar numai în condițiile dezvoltării unei culturi liberale umaniste și juridice elementare și, de ce nu, al depolitizării și al autonomizării educației, așa cum vom putea vedea în continuare.

2. Cultura autohtonă umanistă și liberală

2.1. Umanismul. Nimeni nu contestă beneficiile pe care le poate aduce dezvoltarea în om a unor valorilor umaniste. Totuși, atunci când este vorba de susținerea (în special economică) unor asemenea demersuri, bunele intenții se evaporă. De aceea, apreciem că în contextul bizareriilor care au pus stăpânire pe omul rațional, se impune să aducem în discuție câteva observații legate de necesitatea stabilirii unui echilibru curricular între științele umaniste și cele tehnologice.

²³ Van de Vijver, F. J. R., *Dimensiuni ale aculturației: una, două, sau multe?* În: Psihologia Resurselor Umane, vol. 13, nr. 2, 2015, p. 26.

²⁴ Ibidem, Apud. Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. H. *Memorandum on the study of acculturation*. American Anthropologist, 1936, p. 149.

²⁵ Silistraru, N., *Formarea competențelor interculturale a studenților-pedagogi*. Lucrare prezentată în Conferința *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior: Conferința științifico-practică internațională*, Cahul, Moldova, 2014, pp. 141-145. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/141-146_22.pdf.

Așa cum bine știm, începând cu secolul trecut științele umaniste, a căror preocupare a reprezentat-o cunoașterea omului și a binelui public, au fost devansate accelerat de către științele tehnologice și ale naturii, implicate în progresul material. Omul a fost îndoctrinat, cum spune Bertrand de Jouvenel, în vederea integrării în „civilizația lui mereu mai mult”²⁶. Și pentru ca individul uman să fie astfel „resetat”, tehnologii au declanșat o adevărată cruciadă. Una îndreptată împotriva umaniștilor acuzați de faptul că au enunțat principii contradictorii, dar și „au propovăduit moderația în nevoi, au lăudat stabilitatea moravurilor și au prezentat dorința de îmbogățire ca adevărata cauză a decăderii moravurilor”²⁷.

Așa au încep lucrurile... iar bătălia dintre ei a fost, previzibil, câștigată de primii. Desigur, nu prin valoarea argumentelor, ci pentru că au avut de partea lor marile capitaluri. De aceea, creația culturală, care după Constantin Noica reprezintă cel mai de preț bun național (aserțiune care în opinia noastră este valabilă și pentru alte popoare), din păcate nepusă în valoare, a înregistrat un declin colosal. Lucru care a periclitat grav dezvoltarea armonioasă a omului, mai ales în noua eră a digitalizării, evident în favoarea modelelor mercantile și a artificialelor crize economico-financiare. Crize care în ultimă instanță nu sunt altceva decât expresia unei *crize morale*. Una care adâncește în fiecare zi decalajul între științele tehnologice și cele umaniste, aspect sonorizat recent și de către Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca²⁸.

Este fără doar și poate că idealul educațional trebuie eliberat de sub politic și instituțiile statale și redat societății civile. Adică, redat adevăratului finanțator și beneficiar, desigur ca parte a *idealului comun al omenirii*: propășirea plenară a ființei umane pe calea unei gândirii libere, morale și în spiritul respectării valorilor umane fundamentale. Fiindcă asemenea valori, și nu *competențele*, trebuie să se bucure de întâietate din moment ce valorile au menirea de a dezvolta umanul din natura umană - *Om nu ești, ci devii* - o aserțiune ale cărei repercusiuni sunt esențiale asupra viitorului lumii.

Prin urmare, trebuie descurajate excesele politicilor educaționale globalizatoare direcționate către eclipsarea valorilor naționale și a educării populației în spirit patriotic (în lumina iubirii față de țară, a istoriei, a literaturii și a limbii naționale). Teză care se bucură atât de susținerea psihologiei, dar și de nenumărate tratate internaționale. De pildă, Convenția privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale abordează diversitatea culturală ca pe o „*caracteristică definitorie a umanității*” și își propune să o ocrotească, spune același document, deoarece reprezintă „*principalul resort al dezvoltării durabile a comunităților, popoarelor*”

²⁶ Bertrand de Jouvenel, *Progresul în om*. București: Editura politică, 1983, p. 49.

²⁷ Ibidem, p. 51.

²⁸ Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Comunicatul de presă, din 6 aprilie 2023. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.agerpres.ro/comunicate/2023/04/06/comunicat-de-presa-universitatea-babes-bolyai-din-cluj-napoca-1088941>.

și națiunilor”²⁹. O manifestare evident salutară (din păcate doar pe hârtie) care, în opinia profesorului Mircea Duțu, reprezintă „prima și cea mai energică expresie a eforturilor internaționale de a corecta excesele actualei mondializări”³⁰.

Ori în aceste condiții devine inadmisibil discursul educațional cantonat pe așa-zisele „valori” comerciale, numite *competențe*³¹, în detrimentul celor fundamentale și umanistice. Lucru care din nefericire este încurajat permanent de către comunitatea europeană prin conținutul curricular dar și prin dirijarea resursele economice în favoarea primelor. Ceea ce a făcut din științele umaniste, așa cum plastic remarca un autor contemporan „Cenușăreasa noii cunoașteri, o cunoaștere dominată de științele exacte și de științele naturii. Cele mai mari finanțări sunt acordate proiectelor de cercetare din aceste domenii, artele și științele umaniste fiind sortite unei consecvente discriminări”³². Sintetic, putem spune că umanismul are nevoie de o *restitutio in integrum*, inclusiv pe calea parteneriatelor interculturale. Desigur cu condiția să fie riguros dezvoltat în cadrul culturii autohtone. Doar așa poate fi în măsură să asigure, împreună cu valorile autohtone, conținutul a ceea ce numim *moralitate*. Adică, acel concept iudeo-creștin pe care disciplinele socio-umane de astăzi l-au indexat pe nedrept în categoria largă a *eticii* și care, realmente, susține întreaga infrastructură bio-psiho-socială a individului și a colectivităților umane. Așadar, fără a exclude importanța utilitarismului (și a „competențelor”) despre care se face atâta caz, nu putem să negăm faptul că idealul educațional trebuie totuși întemeiat prioritar pe o educație morală fiindcă în cele din urmă aceasta reprezintă fundamentul pe care se clădesc toate celelalte valori³³. Mai ales că studiile antropologiei pedagogice au ajuns la concluzia că pentru a ajunge la un optim axiologic valorile umanistice generale (sacru, binele, adevărul și frumosul) trebuie coroborate cu cele ale culturii moderne și postmoderne (libertate, democrație, egalitate, solidaritate, creativitate, toleranță, educație permanentă ș.a.), inclusiv cu valorile naționale³⁴. Este deci ilustrativ faptul că pentru a ajunge la un optim al îmbunătățirii valorice (prin combinarea valorilor umane generale, moderne, postmoderne și naționale) este nevoie de o educație morală.

²⁹ Preambulul Convenției privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale, publicate în M. Of. nr. 559 din 28 iunie 2006.

³⁰ Duțu M., *op.cit.* p. 121. [vizualizat la 21. 11. 2022]. Disponibil online: <http://store.ectap.ro>.

³¹ Despre acest subiect am scris și cu alte ocazii, inclusiv în publicații naționale și internaționale. Mitul dreptului și al liberei dezvoltări a personalității umane din perspective juridice și psihopedagogice, în Revista Universul Juridic nr. 4/2023. Eterna criză a libertății activității didactice, în Revista Universul Juridic nr. 5/2023, Libertățile omului și idealul educațional în era cunoașterii și a digitalizării, în publicația Conferinței Internaționale „Asigurarea egalității de șanse prin management educațional și servicii de asistență psihopedagogică în contextul provocărilor actuale”, Ediția a V-a hibrid Arad, 3-5 mai 2023.

³² Pătrașcu, H.V., *Un nou Iluminism?* În: România literară nr. 7/2000, <https://romanaliterara.com/2020/03/un-nou-iluminism/>.

³³ Cuznețov L. *Educația prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău, UPS „Ion Creangă” din Chișinău, 2010, p. 38.

³⁴ Ibidem, pp. 37-38. *Apud* Nicola I. *Pedagogie și antropologie filosofică* // Revista de Pedagogie. nr. 1967 ș.a.

2.2. Cultura liberală și liberalizarea educației. Recunoașterea dreptului la educație în categoria drepturilor universale ale omului, drepturi care au la bază principiul liberei dezvoltări a personalității umane, ne conduce către o abordare a mai largă a principiului *libertății*³⁵ în 2 direcții esențiale. Odată din perspectiva guvernării curriculare a educației și, pe de altă parte, ca mod de organizare și funcționare a sistemului educațional.

2.1.1. Libertatea din perspective curriculare implică promovarea în școli a unei culturi solide a libertăților omului, deși libertățile, inseparabile de drepturile omului și dimensiunea umanistă a persoanei, se constituie într-o problemă doctrinară extrem de spinoasă. Spunem asta deoarece pentru a le aduce în sfera curriculumului educațional trebuie să înțelegem în prealabil *echitatea* și mecanismele democrației, fără de care libertățile și umanismul ar fi simple figuri de stil. Sau chiar ar avea efecte opuse³⁶. Iar cel mai util și poate cel mai cuprinzător domeniu al înțelegerii acestor valori funciare este *Dreptul*, mai ales din perspectiva fundamentelor sale filosofice și axiologice. Concluzii care nu derivă din judecata noastră, ci a unor titani ai psihologiei, precum Abraham Maslow, Rădulescu-Motru C. ș.a. și, de ce nu, din normele dreptului pozitiv internațional care precizează că „Învățăământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale”³⁷, respectiv că „prin educație orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă, că educația trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase și să încurajeze dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii”³⁸.

Prin urmare, aprofundarea libertăților și a dreptului ar trebui să reprezinte o preocupare a omului încă din primele cicluri de școală și pe tot parcursul vieții. În primul rând, pentru a distinge dreptul de *legislație* (acte normative legislative) cu care se află într-o îndelungată confuzie. Altminteri, există pericolul juridicizării educației și al societății. Un pericol care echivalează cu formarea de executanți și, evident, cu suprimarea libertăților. Însă toate acestea chestiuni sunt revendicate, în plan educațional, de profunzimea profesională și măiestria pedagogică.

³⁵ Juridic, nu există un drept „al libertății, ci există o pluralitate de drepturi/libertăți, însă aici sensul are conotație axiologică, deși există autori ca atribuie libertății actului educațional rangul de principiu.

³⁶ Azi în școli, *libertatea* la propriu creează adevărate ravagii tocmai din cauza lipsei unei culturi autentice a echității și a drepturilor omului.

³⁷ Art. 26 alin. (2) din *Declarația Universală a Drepturilor omului*, document care a fost adoptat și proclamat de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. România a semnat Declarația la 14.12.1955. Admisă prin Rezoluția 955 (X) a Adunării generale a ONU.

³⁸ Art. 13 din PIDEȘC, adoptat de către Adunarea Generală a ONU și a intrat în vigoare la data de 03.01.1976. România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212 din 1974.

2.1.2. Libertatea ca mod de organizare și funcționare a sistemului educațional (a educației formale) implică depolitizarea și autonomizarea educației. Altminteri, eficientizarea principiului libertății educației și recunoașterea dreptului omului de a schimba maniera de guvernare vor rămâne doar vorbe-n vânt. Mai ales că știm cu toții cât de putred și pernicios este un asemenea sistem. Sigur că acest lucru ar putea friza unele teze politologice, psihologice, constituționale sau chiar teologice. De pildă, Bertrand de Jouvenel susține că destinele popoarelor depind de caracterele lor și nu de instituții³⁹, iar Sfântul Ioan Botezătorul spunea că mai înainte de a se schimba împărățiile, trebuie să se schimbe oamenii. Pe de altă parte însă, continuarea educației sub liberul arbitru al statului, adică a celui care l-a devorat, ar contraveni oricărui raționament și gândiri logice. Fiindcă oricât de convingătoare ar fi teza reputatului filosof francez, la care și noi ne raliem, totuși în viața unui sistem social sunt cazuri și cazuri, iar în speță este inadmisibilă menținerea educației formale într-o captivitate vizibil malefică (nu poate exista libertate *sub ocupație*, mai ales sub una incompetentă). De altfel idealul educațional trebuie să fie apolitic și nicidecum subordonat capriciilor ministerelor, directivelor europene sau globaliste și nici să-și reseteze prioritățile după interesele piețelor financiare/muncii. Iar dacă luăm în calcul competențele educaționale (despre care, în teorie, se spune că asigură conținutul idealului educațional), constatăm fără efort că utilitarismul despre care se vorbește cu atâta activism educațional nu face decât să camufleze interesele egotice ale stăpânilor capitalurilor financiare și ale artiștilor globalizării. Ca să nu mai spunem că este și profund inechitabil ca politicile educaționale europene, strâns racordate la recomandările Casei Albe, să descurajeze patriotismul în statele membre, în timp ce politicile americane să și-l dezvolte neîncetat.

Așadar, depolitizarea și autonomizarea învățământului ar putea reprezenta o prioritate justă, iar ca acest lucru să se întâmple este nevoie de un singur text normativ. Unul care să stabilească faptul că atribuțiile ministerului de resort sunt preluate de un for alcătuit din câțiva dascăli merituosi, apolitici și aleși democratic (preferabil pe bază votului electronic).

Evident că, asemenea oricărei teze sau teorii, și această susținere are vulnerabilitățile ei, mai ales în condițiile în care nimeni nu poate garanta că respectivul for democratic va guverna mai bine. Trebuie însă să admitem că, deși nu reprezintă o garanție, poate să însemne o șansă extraordinară pentru educație. Oricum una incomparabil mai mare față de ipoteza menținerii educației formale sub administrarea unui sistem *garantat* disfuncțional.

³⁹ În cea mai mare parte, această secțiune este inspirată din lucrarea autorului *Educația pentru drepturile omului*, lucrare folosită în semestrul 2, anul universitar 2022-2023, la disciplina *Didactica domeniului și dezvoltări în didactica specialității (învățământ liceal, postliceal, universitar)* – Socio-umane, în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

3. Educația drepturilor omului și întreținerea manipulărilor instituționale⁴⁰.

Cum *principiile* au fost dintotdeauna *forțele care au mișcat istoria*, constatăm că secolul trecut ne-a adus o nouă filosofie de viață. Cea a drepturilor omului. Una concentrată pe realizarea unei democrații cât mai echitabile și mai eficiente și care se dorește a fi creată în jurul ideilor de libertate, demnitate și, am adăuga noi, egalitate. Acesta din urmă (egalitatea) fiind un concept tot mai puțin scos în evidență, urmare a multiplelor migrene pe care le-a cauzat teoreticienilor și practicienilor, deși în opiniile multor gânditori, inclusiv a lui Vedel, reprezintă fundamentul tuturor drepturilor naturale și „*condiția însăși a recunoașterii omului*”⁴¹.

Evitând deci supra-teoreticizarea conceptului, putem spune că drepturile omului, recunoscute ca izvorând din dreptul natural, își au astăzi reflexul cauzal în intenția edenică a creării premiselor fericirii omului (premise privite ca maxim al confortului de trai).

Și totuși, școala, de-a lungul evoluției sale instituționale, nu a inclus drepturile omului în praxisul ei educațional, neacordându-le aproape nicio atenție curriculară. Ori în asemenea condiții nu ar trebui să ne surprindă eșecul răsunător al pedagogiei care, de-a lungul existenței sale, nu a reușit niciodată să modeleze societatea într-un format al libertății, egalității (pe care o rezumă la *egalitatea de gen/șanse*). Ca să nu mai vorbim de *fericire*, un concept rămas aproape străin educației formale.

Așadar, drama educației neadecvate are „state de plată” vechi. Și pentru ilustrarea retrospectivă a acestei susțineri vom da câteva exemple autohtone care nu sunt străine nici altor culturi.

Rădulescu-Motru scria într-una din broșurile dedicate tinerilor că „*deși poporul român se bucură de drepturi constituționale... sufletul ciocoiului trăiește și azi în mijlocul nostru*”⁴². Poporul nostru, spune mai departe marele cărturar, continuă să fie guvernat oligarhic prin „*frică*” și „*hatâr*”, lucru care nu s-a schimbat nici după adoptarea constituției, astfel că drepturile au rămas doar pe hârtie⁴³. Lipsa de încredere a omului în autorități, necunoașterea drepturilor sau luare lor în „*zeflema*” reprezintă o constantă a poporului care vrea schimbare, dar nu știe cum și în ce fel⁴⁴.

Tot pe hârtie au rămas și drepturile românilor în perioada interbelică. Analfabetismul l-a depășit pe cel al cetățenilor antichității romane, ajungând în proporție de cca 50% din populație chiar și după Constituția din 1923. Acest act

⁴⁰ Apud. Dănișor D.C., *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I. Teoria generală, Tratat. București: C.H. Beck, 2007, p. 620.

⁴¹ Paraschiv, R.-G., *Evoluții privind recunoașterea și respectarea drepturilor omului*. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 3. Issue 2/2014, https://www.ugb.ro/Juridica/Issue6RO/2_Evolutii_in_recunoasterea_si_respectarea_drepturilor_omului.Ramona_Paraschiv.RO.pdf.

⁴² Rădulescu-Motru, C., *În vremurile noastre de anarhie*, Ed. Anima, 1992, p. 29.

⁴³ Ibidem, p. 15.

⁴⁴ Ibidem, pp. 19-20.

fundamental, atât de lăudat de juriști pentru liberalismul și principiile sale democratice, dar și pentru Titlul II care conținea drepturile și libertățile cetățenești, conținea totuși norme juridice lapidare și inerte, care nu se respectau defel. Ba chiar erau contrazise fățiș de diverse legi, inclusiv de actele normative cu caracter discriminatoriu din perioada guvernelor Tătărescu (1934-1937), Goga-Cuza (1937-1938) și a dictaturii regale (1938-1940). Cert este că proasta guvernare, antisemitismul și abuzurile contra drepturilor cetățenilor au încheiat această epocă istorică cu abolirea prin lege a democrației și începutul dictaturilor⁴⁵.

Survenirea nazismului german a făcut din noțiunea de *lege*, privită ca act normativ, „Zeul Suprem”. Un concept care a fost importat în întreaga lume și care guvernează dreptul *Uniunii Europene* și al statelor membre („*Nimeni nu este mai presus de lege*”, spune constituția noastră⁴⁶). Cu toate acestea, pierderea războiului de către Axă, a reprezentat prilejul istoric propice reconceptualizării și internaționalizării drepturilor omului, așa cum acestea au fost expuse în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* din 1948⁴⁷. Drepturi care au fost dezvoltate de multiple tratate internaționale și care, ulterior, au fost preluate de legislațiile interne ale majorității statelor lumii, iar ONU le-a alocat chiar și o zi de aniversare internațională⁴⁸. Este într-adevăr un progres juridic care face onoare nu numai *dreptului*, ci și omenirii și care conține germele schimbării radicale a filosofiei de gândire a omului în toate domeniile vieții.

Cu toate acestea, ca dintr-o inerție inextricabilă, drepturile omului au continuat să fie frecvent încălcate de statele comuniste, dar și de cele capitaliste friedmaniene. Iar ca dovadă, amintim faimoasele detenții ale regimului comunist, nenumăratele restricții civile (sub pretextul ordinii publice sau binelui comun), dar și amploarea condamnărilor CEDO postdecembriste și mai ales inegalitățile economice care s-au adâncit fără precedent în cadrul fiecărei societăți. Și exemple asemănătoare s-au înregistrat în toate țările lumii.

Ori toate aceste lucruri ignobile care au explodat în plină eră a drepturilor omului au înăbușit per ansamblu șansele omului postmodern de a se bucura de o libertate autentică și de un trai pe măsura demnității sale (drept fundamental).

Pentru a înțelege cum au fost posibile, sociologia contemporană ne spune că inegalitățile sociale îmbracă multiple forme de organizare și sunt modelate de

⁴⁵ Bucur, B., *Sociologia proastei guvernări în România interbelică*. Cuvânt-înainte de Ioan-Aurel Pop. București: Ed. RAO, 2019.

⁴⁶ Art.16 alin. (2) din Constituția României, adoptată în ședința Adunării Constituante din 21.11.1991, publicată în M. Of., partea I, nr. 233 din 21.11.1991, modificată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în M. Of., partea I, nr.758 din 29.10.2003.

⁴⁷ ONU. *Declarația Universală a Drepturilor omului*, document care a fost adoptat și proclamat de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. România a semnat Declarația la 14.12.1955. Admisă prin Rezoluția 955 (X) a Adunării generale a ONU.

⁴⁸ Este vorba de ziua de 10 decembrie, care marchează data adoptării Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948.

instituții de așa manieră încât ele caracterizează în profunzime viața socială⁴⁹, iar un rol evident în acest proces îl joacă și sistemele de educație formală⁵⁰. Altfel spus, **inegalitățile sunt parte a unui proces de legitimare a puterii**. Mai explicit, a unui „proces de consolidarea unei ordini sociale în care inegalitățile sociale ajung să fie conturate ca realități de la sine înțelese”⁵¹. Autorul susținând că, în felul acesta, populația ajunge să perceapă diferențele de statute sociale dintre persoane ca pe un „fenomen ineluctabil și inexorabil («parte a naturii»), când de fapt acestea sunt contingente și construite social («parte a culturii»)”⁵².

Ori, față de realitățile concrete și rezultatele cercetărilor mai sus enunțate, reținem că școala nu numai că nu a contribuit la prevenirea acestei manipulări, ci a participat activ. Lucru care nu se poate explica decât prin neconștientizarea importanței drepturilor omului, respectiv prin ignoranță, ambele fiind deopotrivă caustice actului educațional/societății și, desigur, favorizante manipulării.

Așa se face că astăzi asistăm la nenumărate prelegeri prin care tinerilor li se vorbește de la catedră despre respectarea legilor. Și nu a legilor respectabile și nici măcar a *dreptului*, ci despre modele educaționale bazate pe *competențe* care să corespundă „pieței muncii”, deși în realitate este vorba doar de interesele regimurilor politice și economice aflate la putere. Așa se face că atunci când vorbim despre *drepturile omului* există o veritabilă confuzie la nivelul percepției sociale, ca și când am vorbi despre politică sau truisme filosofice. La fel se întâmplă și cu distincția dintre *bine* și *rău*, care reprezintă fundamentul axiologic al oricărei culturi umane (și fără de care dreptul și-ar pierde sensul). Aceasta a ajuns să fie propovăduită de toți dascălii, indiferent de pregătire, doar pe baza proverbialelor supoziții: „Cei șapte ani de-acasă” sau „bunul simț”. Căci doar așa s-a născut și cultura muzicală... din lăutărie!

Concluzii

Așa cum rezultă din cele de mai sus expuse, în pofida plusului de valoare furnizat, parteneriatele interculturale prezintă un risc major pentru acele părți contractuale implicate și neechipate cu o robustă cultură autohtonă, cultură care, spunem noi, nu se poate abstrage umanismului și gândirii liberale. Prin urmare, a fi „*interculturalist*” înseamnă mai înainte de toate a fi om moral și liber (libertatea este condiționată și de o bază materială, de o minima proprietate privată), dar și echipat cu o solidă cultură autohtonă. Chestiuni care nu trebuie nici ignorate și nici

⁴⁹ Toma G.-A., FORME DE LEGITIMARE A INEGALITĂȚILOR SOCIALE, În: „Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXIII, nr. 1-2, București, 2022, p. 53.

⁵⁰ Ibidem, 59-60.

⁵¹ Ibidem, 72.

⁵² Ibidem, 72.

răstălmăcite, în special din perspectiva „naționalismului”, termen care astăzi este deviat cu brutalitate de la adevărata sa semnificație.

Cert este că politicile educaționale actuale, puternic etatizate, rătăcesc pe drumuri conceptual greșite. Ele încearcă să acrediteze ideea unui interculturalism lipsit de o cultură autohtonă solidă (cu consecința periclitării culturilor minore), fie a unei culturi a libertăților dirijate de state prin legislații (libertăți confiscate prin însăși discursurile politicilor instituționale propovăduitoare), fie a valorilor comerciale în detrimentul celor fundamentale și, în sfârșit, a creativității și a inteligenței în condițiile în care omenirea niciodată nu a dus lipsă de asemenea calități naturale.

Prin urmare, ceea ce lipsește din educație este exact esențialul. Adică promovarea unei culturi *autohtone*, *umanistice* și a *libertății* (drepturi și libertăți). Sintetic, am putea spune că întreaga cunoaștere a drepturilor omului și promovarea lor curriculară se impune din *n* motive, însă cele mai importante, în opinia noastră, sunt cele care:

- Asigură optimul axiologic al dezvoltării personalității umane;
- Ne conștientizează asupra inechităților și discriminărilor la care suntem expuși și neutralizează tendințele de manipulare socială, economică și mai ales politică. În timp ce necunoașterea drepturilor omului duce în derizoriu statul de drept, democrația, libertățile și, în general condiția umană; iar rezultatele le știm și continuăm le simțim zilnic, începând de lipsa de respect a autorităților față de omul de rând până la „anecdoticele” fraude electorale, economice etc.;
- Ajută la menținerea stării de siguranță/securitate și încredere de sine. Fiindcă trebuie să recunoaștem că tinerii și oamenii în general nu au o reprezentare clară a acestor drepturi.

Referințe bibliografice:

1. Băran-Pescaru, A., *Parteneriat în Educație*. București: Ed. Aramis, 2004.
2. Bertrand de Jouvenel., *Progresul în om*. București: Editura politică, 1983.
3. Carry, M, Scullard, H.H., *Istoria Romei până la domnia lui Constantin*. Ediția III, ed. ALL, 2008.
4. Chalmers, A., *Refiguring the European Union's Historical Dimension*. În: *European Journal of Political Theory*, Vol. 5, No. 4, 2006.
5. Clavero, Bartolome, *English dictionary*. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://educalingo.com/ro/dic-en/ethnocide>
6. Cucos, C., *Pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Ed. Polirom, 2002.
7. Cuznețov L. *Educația prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău, UPS „Ion Creangă” din Chișinău, 2010.

8. Dănișor D.C., *Drept constituțional și instituții politice, vol. I. Teoria generală*, Tratat. București: C.H. Beck, 2007.
9. Delors, J. (coord.), *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*. Iași: Ed. Polirom, 2000.
10. Drîmba, O., *Istoria culturii și civilizației*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1985.
11. Duțu, M., *Spre un nou model de globalizare – perspectivele altermondialismului*. [vizualizat la 21. 11. 2022]. Disponibil online: <http://store.ectap.ro/articole/64.pdf>.
12. Gheorghiu, M., *Învățământul superior românesc în confruntare cu crizele suprapuse*. În: Tribuna Învățământului. Revista de educație și cultură Nr. 34/2022, Anul III, Serie Nouă, <https://tribunainvatamantului.ro/invatamantul-superior-romanesc-in-confruntare-cu-crizele-suprapuse/>.
13. Gustave Le Bon. *Psihologia mulțimilor*. Traducere de Potcoavă I. București: Ed. Librex, 2022.
14. Hanga, V., *Drept privat roman*. București: Editura didactică și pedagogică, 1978.
15. Legislație internă și internațională.
16. Ikenberry, G. J., *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. În: Foreign Affairs, May/June 2006. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2006-05-01/cosmopolitanism-ethics-world-strangers>.
17. Manolache, V., *Appiah is Coming to Dinner: Cosmopolitanism & Etic*. În: Revista de filosofie, Tomul LXIV, Numărul curent: Nr. 3, 2017, p.380. Apud. Kwame Anthony Appiah
18. Pătrașcu, H.V., *Un nou Iluminism?* În: România literară nr. 7/2000. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://romanaliterara.com/2020/03/un-nou-iluminism/>
19. Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. H. *Memorandum on the study of acculturation*. American Anthropologist, 1936.
20. Schifirneț, C., *Identitatea românească în contextul modernității tendențiale*. În: Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XX, nr. 5-6, București, 2009.
21. Silistraru, N., *Formarea competențelor interculturale a studenților-pedagogi*. Lucrare prezentată în Conferința *Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior: Conferința științifico-practică internațională*, Cahul, Moldova, 2014, pp.141-145. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/141-146_22.pdf.
22. Ștefănescu, S., Anca Velicu A., *Național și/sau european? reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*. București: Ed. Expert, 2006.
23. Universitatea Babeș-Bolyai, Comunicatul de presă, din 6 aprilie 2023, al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.agerpres.ro/comunicate/2023/04/06/comunicat-de-presa-universitatea-babes-bolyai-din-cluj-napoca-1088941>.

24. Van de Vijver, F. J. R., *Dimensiuni ale aculturației: una, două, sau multe?* În: Psihologia Resurselor Umane, vol. 13, nr. 2, 2015.

25. Vlăescu, Ge., *Buna-credință și standardele de conduită la pelasgi, în lumina teoriilor densușiene*. În: Revista Universul Juridic, nr.1, București, 2023.

26. Vlăescu, Ge., *Mitul dreptului și al liberei dezvoltări a personalității umane din perspective juridice și psihopedagogice*. În Revista Universul Juridic nr. 4/2023.

27. Vlăescu, Ge., *Eterna criză a libertății activității didactice*, în Revista Universul Juridic nr. 5/2023.

28. Vlăescu, Ge., *Libertățile omului și idealul educațional în era cunoașterii și a digitalizării*. În publicația Conferinței Internaționale „Asigurarea egalității de șanse prin management educațional și servicii de asistență psihopedagogică în contextul provocărilor actuale”, Ediția a V-a hibrid Arad, 3-5 mai 2023.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII

DOMENIUL DE APLICARE AL CONVENȚIILOR INTERNAȚIONALE PENTRU EVITAREA DUBLEI IMPUNERI FISCALE

Conf. univ. dr. Alexandru ARMEANIC

Abstract

Unlike the definitions given by the OECD Model Convention (1977), the conventions concluded by the Republic of Moldova on the notion of "person" do not include the element of society, replacing it with the notion of a legal entity. However, the conventions concluded by the Republic of Moldova in the article that will refer to the general definitions (art. 3), will not even refer to the content of a legal person, as is done in the case of the Model Convention, when it refers to the notion of "society". These distinctions do not have deviant interpretations, because the notion of "company" is defined by the Model Convention in the following way: "the term "company" designates any legal person or any entity that is considered for taxation purposes as a legal person". Therefore, in the broad sense of the concept of "legal person", used in the conventions concluded by the Republic of Moldova, only those legal persons that are taken into account "for the purpose of taxation" can be defined, i.e. legal persons that are subject to taxation with regard to taxes which are covered by the convention. In the case of legal entities, when it is a resident of both contracting states, it is considered resident in that contracting state where the effective management body is located. It is necessary to underline the fact that the international benefits of elimination of double taxation are offered only to subjects' resident in one or both signatory states. A taxable subject who is not resident in one of these states will not be able to benefit from the provisions of the conventions. However, the principle according to which the provisions of the conventions are applied only to the residents of the signatory states is not applicable in two situations: the one regulated in art. 24 (principle of non-discrimination); as well as the one from art. 26 (exchange of information) between the two signatory states.

Keywords: tax, double taxation, company, legal entity, tax convention

Introducere

Domeniul de aplicare a tratatelor internaționale pentru evitarea dublei impuneri vizează trei aspecte diferite, și anume: *impozitele care cad sub incidența acesteia, spațiul geografic pe care aceasta produce efecte și persoanele pe care le vizează*. Propunem examinării fiecare dintre aceste domenii în parte.

A) Impozitele care cad sub incidența tratatelor. Cel de-al doilea articol al Tratatului Model OCDE cuprinde reglementări de maximă importanță referitoare la taxele și impozitele care vor constitui obiectul convențiilor bilaterale de înlăturare a dublei impunerii. Scopul acestui articol este de a clarifica nomenclatura utilizată în clasificarea taxelor și impozitelor acoperite de convențiile bilaterale, prin aceasta urmărindu-se armonizarea aplicării lor în contextul legislațiilor internaționale și totodată eliminarea necesității introducerii de noi convenții în cazul modificării taxelor și impozitelor existente¹.

În principiu, convenția se aplică impozitelor pe venit și pe avere prelevate în statele contractante, în conformitate cu prevederile legale. De exemplu, Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, în art. 2 alin. (1) prevede că: „Prezentul Acord se aplică impozitelor pe venit și pe proprietate percepute în numele statului contractant, indiferent de modul în care sunt percepute”.

Impozitarea venitului este cea mai importantă parte a Convenției, în acest sens vom aduce ca exemplu Convenția model a OCDE, care include 15 articole care alocă dreptul de impozitare ale diferitelor elemente ale veniturilor, fie pentru statul a cărui rezident este persoana care a câștigat aceste venituri, fie pentru statul în care s-au drepturile de impunere sunt: veniturile din proprietăți imobiliare (art. 6); profitul din afaceri (art. 7 și 9); venitul din transporturile internaționale (art. 8); dividende (art. 10); dobânzi (art. 11); redevențe (art. 12); creșteri de capital (art. 13); venitul din servicii personale și independente (art. 14, care în varianta 2000 e suprimat); profesii independente (art. 15); onorariul directorilor (art. 16); veniturile artiștilor și sportivilor (art. 17); pensii (art. 18); veniturile din activități publice (art. 19); veniturile studenților și stagiariilor (articolul 20); alte venituri (art. 21).

Impozitarea capitalului include numai art. 22, care alocă dreptul de impozitare a unui număr variat de elemente ale capitalului între statul în care posesorul elementelor de capital este rezident și statul în care elementele de capital sunt situate.

Într-un stat pot exista două sau mai multe autorități fiscale împuternicite să perceapă impozite de natura celor de mai sus arătate. *Din această cauză considerăm necesar ca în textul convenției să fie indicat cu claritate care impozite cad sub incidența acestuia.*

Deseori, convențiile stipulează totalitatea acestor impozite, precizând că ele se aplică impozitelor pe venit și pe avere percepute în contul fiecăruia dintre statele contractante, al subdiviziunilor administrativ-teritoriale și al colectivităților lor locale, indiferent de sistemul de percepere. „Prezenta Convenție se aplică asupra impozitelor asupra veniturilor și averii percepute în contul unui Stat contractant,

¹ C. Leicu, *Eliminarea dublei impunerii în relații financiar-comerciale*, Ed. „Lumina Lex”, București, 1995, p. 32.

de către subdiviziunile sale politice sau de colectivitățile sale locale, indiferent de sistemul de percepere²”.

În unele cazuri, deși convenția nu conține textul de mai sus, ea nu exclude impozitele percepute la eșaloane inferioare, după cum rezultă din enumerarea impozitelor pe care le vizează. De *exemplu*, cazul convenției româno-germane, care, la art. 2 alin. (3), enumeră impozitele române pe venit și pe avere ce se prelevă atât la bugetele de stat, cât și la bugetele unităților administrativ-teritoriale, respectiv impozitele germane care alimentează atât bugetul federal, cât și bugetele landurilor și bugetele locale³”.

Convențiile încheiate de Republica Moldova în domeniu nu conțin textul art. 2 alin. (1) din Convenția Model OCDE, dar nici nu includ în lista impozitelor vizate o serie de impozite cu caracter local.

Uneori autoritatea publică centrală (federală), la încheierea de convenții pentru evitarea dublei impunerii, se mărginește să rezolve problemele legate de impozitele aflate în competența sa, lăsând în afara convenției pe cele care intră în atribuțiile subdiviziunilor politico-administrative (state, provincii sau regiuni membre ale federației) și ale colectivităților locale (districte, comunitate, orașe, comune etc.).

Acest lucru se petrece atunci când, potrivit Constituției organele federale sunt în drept să instituie și să perceapă impozite numai la eșalon federal; la eșaloanele ierarhic inferioare, cu asemenea drepturi sunt investite autoritățile acelor subdiviziuni (organele reprezentative și deliberative ale entității ale federației sau locale, după caz).

Inserarea în convenție a unui asemenea text, ca cel sugerat de convenția OCDE la art. 2 alin. (1), ar constitui o încălcare a dispozițiilor legale, o imixtiune în treburile interne ale altor autorități publice.

Autoritățile subdiviziunilor statale și ale colectivităților locale, deși dispun de competențele fiscale pe teritoriile aflate sub jurisdicția lor, nu se bucură de suveranitate politică și, ca atare, nu pot încheia acorduri internaționale. *Consecința acestui conflict de competențe este evidentă: dubla impunere la alte eșaloane decât cel federal nu poate fi evitată pe cale de convenție.*

Definițiile legale date impozitelor pe venit și pe proprietate în convențiile încheiate de Republica Moldova sunt următoarele: „Vor fi considerate impozite pe venit și pe proprietate toate impozitele percepute pe venitul total ori pe valoarea proprietății, sau din anumite elemente ale acestora⁴”.

Convenția model a OCDE stipulează următoarea definiție: „Sunt considerate impozitele pe venit și pe avere, impozitele pe venitul total, pe averea totală sau

² Art. 2 alin. (1) din Convenția Model OCDE.

³ I. Văcărel, *Relații fiscale internaționale*, editura Academiei Române, București, 1995, p. 59.

⁴ Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, din 12.04.96, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21, p. 232; aceeași definiție este prevăzută și în celelalte Convenții încheiate de R. Moldova cu alte state.

asupra unor părți din venit sau de avere, inclusiv impozitele asupra veniturilor provenind din înstrăinarea bunurilor mobile sau imobile, precum și impozitele asupra creșterii valorii⁵”.

După cum observăm, contribuțiile pentru securitatea socială⁶ sau alte sarcini sociale nu sunt considerate impozite asupra cuantumului total al salariilor, și, deci, nu fac obiectul convenției pentru evitarea dublei impunerii. Statul nu percepe contribuții în calitate de autoritate publică, ci de asigurător, adică de organizator, la nivel național, al unor prestații sociale. *Așadar, dreptul de a percepe contribuții are numai statul care acordă protecție în cadrul securității sociale persoanelor ce își desfășoară activitatea pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa.*

În convenția model a OCDE nu se face nici o precizare referitoare la *impozitele extraordinare*. Lipsa unei referiri exprese în acest sens nu trebuie interpretată ca fiind dovada intenției de a le exclude, ci ca o expresie a libertății de care se bucură statele contractante de a hotărî, de comun acord, dacă urmează să le includă sau nu⁷.

Cel de al treilea alineat al art. 2 din Convenția Model OCDE se referă la lista impozitelor și taxelor care fac obiectul convenției pentru eliminare a dublei impunerii în cele două state semnatare. Este vorba despre taxele și impozitele în vigoare la momentul semnării convenției. *„Cu toate acestea această listă nu are menirea să fie exhaustivă, ci doar ilustrativă pentru definițiile din aliniatul anterior. Tendința actuală (reflectedă în cadrul convențiilor încheiate recent) este însă de a oferi o enumerare cât mai completă a impozitelor și taxelor existente în cele două state, la momentul semnării convenției”⁸.*

Paragraful următor prevede faptul aplicării continue a convenției, indiferent de schimbările ulterioare intervenite în sistemul impozitelor și taxelor statelor semnatare. *„Acordul se va aplica, de asemenea, oricăror impozite identice sau în esență similare, care vor fi percepute de oricare dintre Statele Contractante, după data semnării prezentului Acord în plus sau în locul impozitelor existente la care se face referire la punctul 3 al prezentului Acord. Autoritățile competente ale Statelor Contractante se vor informa reciproc asupra oricăror modificări importante aduse în legislația lor fiscală”⁹.* Deci, în acest caz, este prevăzută doar o singură condiție, și anume ca impozitele și taxele introduse ulterior să aibă o

⁵ Convenția Model OCDE din 1977, art. 2 alin. (2).

⁶ A. Nastas, Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În: Revista „Legea și viața”, nr. 4 (304), Chișinău, 2017. ISSN 1810-309X.

⁷ A. Nastas, Răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2017, p. 60.

⁸ C. Leicu, *op. cit.*, p. 33.

⁹ Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, art. 2 alin. (4), publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21, p. 232.

natură identică sau similară celor aflate în vigoare la data semnării convenției. *Această prevedere este importantă, deoarece previne eventualele schimbări ale sistemului de impozitare în cele două state.*

B) Spațiul geografic. Spațiul geografic sau teritoriul supus prevederilor unei convenții fiscale este, de obicei, acela asupra căruia fiecare stat contractant își exercită suveranitatea. Conform art. 3 din Constituția¹⁰ Republicii Moldova: „Teritoriul Republicii Moldova este inalienabil. Frontierele țării sunt constituite prin lege organică, respectându-se principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional”.

Conform art. 2 din Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova¹¹: „Frontiera de stat a Republicii Moldova se stabilește de către Parlament, respectându-se principiile și normele dreptului internațional și nu poate fi modificată decât prin lege”. Iar în art. 3 alin. (l) se stipulează: „Frontiera de stat se stabilește în tratatele încheiate de Republica Moldova cu statele vecine pe baza totalurilor activității comisiilor bilaterale de delimitare și demarcare, și se marchează pe teren cu semne de frontieră clar vizibile. Tratatul privind trasarea și marcarea frontierei de stat pe teren urmează să fie ratificat de Parlament”.

În practica internațională se întâlnesc nu puține situații în care convențiile fiscale încheiate de anumite state nu se vor aplica unor teritorii dependente de aceste state, întrucât aceste teritorii au o autonomie fiscală¹².

C) Persoanele vizate. În convențiile fiscale se precizează că ele „se aplică persoanelor care sunt rezidente ale unuia sau ambelor state contractante¹³”. „Prezenta Convenție se aplică asupra persoanelor care sunt rezidenți ai unui stat contractant sau ai ambelor state contractante¹⁴”.

Este evident că pentru a preciza mai concret sfera de aplicare a convențiilor cu privire la persoane trebuie stabilit conținutul următoarelor noțiuni: *rezident și persoană* (subiect impozabil).

Rezident. Spre deosebire de proiectele anterioare care erau aplicabile cetățenilor statelor semnatare, Tratatul Model utilizează un termen mai larg - de rezident. „Această orientare nouă nu face deosebire între subiecții impozabili de naționalități diferite, a fost considerată adecvată în vederea satisfacerii cerințelor

¹⁰ Monitorul Oficial nr. 1 din 29 iulie 1994.

¹¹ Legea nr. 108-XIII din 17.05.94 privind frontiera de stat a Republicii Moldova, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 12 din 03.11.

¹² De exemplu, în această situație se găsesc: Noua Caledonie, Guadelupa, Martinica, Reunion, Polinezia franceză și alte teritorii de peste mări ale Franței.

¹³ Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21, p. 232.

¹⁴ Art. 1 din Convenția model OCDE.

corespunzătoare actualului stadiului de dezvoltare a relațiilor financiare internaționale¹⁵". Convenția model a OCDE stipulează¹⁶:

„1. În sensul prezentei Convenții, expresia „rezident al unui Stat contractant” desemnează orice persoană care, în virtutea legislației acestui Stat, este considerată subiect de impunere în acest Stat, în dependență de domiciliul său, de rezidența sa, de sediul său de conducere sau de oricare alt criteriu de natură analogă și se aplică de asemenea acestui Stat, precum și tuturor subdiviziunilor sale politice sau colectivităților sale locale. Totuși această expresie nu include persoanele care nu sunt considerate ca subiecte de impunere în acest Stat decât pentru veniturile sursa cărora este situată în acest Stat ori pentru averea din acest Stat.

2.. Dacă, conform dispozițiilor paragrafului 1, o persoană fizică este rezident al ambelor State contractante, situația sa este reglementată în modul următor:

a) această persoană este considerată ca rezident numai al Statului unde ea dispune de domiciliu permanent; dacă ea dispune de domiciliu permanent în ambele State, ea este considerată ca rezident numai al Statului cu care are legături personale și economice mai strânse (centrul intereselor vitale);

b) dacă Statul unde această persoană are centrul intereselor sale vitale nu poate fi determinat, sau dacă ea nu dispune de o locuință permanentă în nici unul dintre State, ea este considerată ca rezident numai în Statul unde ea stă în mod regulat;

c) dacă această persoană stă în mod regulat în ambele State sau dacă ea nu stă în mod regulat în nici unul dintre ele, ea este considerată ca rezident numai al Statului al cărei cetățenie o posedă;

d) dacă această persoană posedă cetățenia ambelor State sau dacă ea nu este cetățean al niciunuia dintre aceste State, autoritățile competente ale Statelor contractante vor rezolva chestiunea dată de comun acord.

3. Dacă, în conformitate cu dispozițiile paragrafului 1, o persoană, alta decât persoana fizică, este rezident al ambelor State contractante, ea este considerată ca rezident numai în Statul unde se află sediul său de conducere efectivă”.

Cuprinderea și descifrarea sensului noțiunii de „rezidență” este importantă prin stabilirea sferei de aplicare a convențiilor în soluționarea cazurilor în care dubla impunere apare ca rezultat a dublei rezidențe și, în sfârșit, în soluționarea cazurilor în care dubla impunere este generată de reglementările aplicate în statul de rezidență vizavi de cele aplicate în statul de sursă.

Deci, autorii tratatelor trebuie să soluționeze două chestiuni, respectiv:

- care persoană este considerată rezident al unuia dintre *statele semnatare*;
- cum trebuie să fie soluționate cazurile de *dublă rezidență*.

¹⁵ C. Leicu, *op. cit.*, p. 82.

¹⁶ Art. 4, Convenția model OCDE.

Conținutul art. 4 din Tratat, 1 Model OCDE (1992) este preluat și de convențiile încheiate de Republica Moldova. Codul fiscal al Republicii Moldova, în art. 5 pct. 5 și 6, definește atât noțiunea de rezident¹⁷, cât și cea de nerezident. Este considerat rezident:

a) orice persoană fizică care corespunde uneia din cerințele de mai jos:
- are domiciliu permanent în Republica Moldova, inclusiv:

- se află la tratament sau la odihnă, sau la învățătură, sau în deplasare peste hotare;

- este o persoană cu funcții de răspundere a Republicii Moldova, aflată în exercițiul funcției peste hotare;

- se află în Republica Moldova cel puțin 183 de zile pe parcursul anului fiscal.

b) orice persoană juridică, întreprindere individuală sau gospodărie țărănească (de fermier), a cărei activitate de întreprinzător este organizată sau gestionată în Republica Moldova ori al cărei loc de bază de desfășurare a activității este Republica Moldova.

Iar conform art. 5 pct. 6, persoane nerezidente sunt: Orice persoană fizică care nu este rezidentă în conformitate cu pct. 5 lit. a) ori, deși corespunde cerințelor p. 5 lit. a), se află în Republica Moldova:

- în calitate de persoană cu statut diplomatic sau consular ori în calitate de membru a familiei unei asemenea persoane;

- în calitate de colaborator a unei organizații internaționale, create în baza acordului interstatual la care Republica Moldova este parte, sau în calitate de membru de familie a unui asemenea colaborator;

- la tratament sau la odihnă, sau la învățătură, sau în deplasare, dacă această persoană fizică s-a aflat în Republică Moldova exclusiv în aceste scopuri;

- exclusiv în scopul trecerii dintr-un stat străin în alt stat străin prin teritoriul Republicii Moldova (trecere tranzit);

c) orice persoană juridică sau întreprindere individuală, sau gospodărie țărănească (de fermier), care fie corespunde cerințelor pct. 5 lit. b) al Codului fiscal.

După cum s-a putut observa, prevederile convenției mai leagă noțiunea de rezident și cu cea de reprezentanță permanentă sau de sediul permanent¹⁸. Astfel,

¹⁷ Nu toate actele normative din Republica Moldova stipulează aceeași definiție a instituției de rezident. Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova definește în art. 19 ca rezidenți:

- Persoana fizică care se află neîntrerupt pe teritoriul Republicii Moldova pe parcursul unui an de zile sau mai mult.

- Persoanele juridice, inclusiv întreprinderi individuale și societăți în comandită, care se află și sînt înregistrate în Republica Moldova, de asemenea, și reprezentanțele permanente a unor asemenea persoane juridice, întreprinderi individuale și societăți în comandită, care se află în străinătate.

- Filialele înregistrate în Republica Moldova a persoanelor juridice, întreprinderilor individuale și a societăților în comandită, înființate în afara Republicii Moldova.

¹⁸ Se poate observa că în majoritatea convențiilor încheiate de Republica Moldova se utilizează termenul de reprezentanță permanentă, iar în cele încheiate de România se utilizează termenul de sediu permanent, pentru desemnarea în cele din urmă a aceluiași concept.

în sensul Acordului între Republica Moldova și Republica Ungară privind evitarea dublei impunerii și prevenirea evaziunii fiscale referitor la impozitele pe venituri și pe proprietate, din 1 ianuarie 1997, termenul de „reprezentanță permanentă” desemnează locul de activitate permanent prin intermediul căruia întreprinderea unui stat contractant își desfășoară activitatea de antreprenoriat în celălalt stat contractant. De altfel, art. 5 pct. 5 lit. b) al Codului fiscal prevede o definiție similară.

• Expresia de „sediul permanent” înseamnă un loc fix de afaceri, prin care întreprinderea își desfășoară în întregime sau în parte activitatea sa¹⁹.

- Expresia sediu permanent include:
 - un loc de conducere, o sucursală, un birou;
 - uzină, un atelier;
 - instalații pentru prospectări în scopul obținerii de venituri;
 - mină, un puț petrolier sau de gaze, o carieră sau orice alt loc de extracție a resurselor naturale;
 - un depozit sau alte asemenea, folosite pentru livrări de bunuri în scopul obținerii de venituri;
 - un șantier de construcții, un proiect de construcții, de montaj instalație sau activitățile de supraveghere în legătură cu acestea, dar numai când asemenea șantier, proiect sau activități durează o perioadă mai mare de 12 luni;
 - furnizarea de servicii, inclusiv de servicii de consultanță, de către o întreprindere a unui stat contractant, cu condiția ca această activitate să dureze, pentru același proiect sau pentru un proiect conex, o perioadă sau perioade care însumează mai mult de 12 luni.

Simplul fapt că o întreprindere exercită o activitate de afaceri într-un alt stat prin intermediul unui broker²⁰, agent comisionar general sau orice alt agent cu statut independent; faptul că o societate, care este rezidentă a unui stat contractant, controlează sau este controlată de o societate care este rezidentă a celui alt stat (printr-un sediu permanent sau în alt mod), nu este suficient pentru a face din aceste societăți un sediu permanent al celeilalte²¹.

Se pot întâlni des cazuri în care persoana fizică²² este rezidentă a mai multor state (*cazul conflictelor de rezidență*), în acest caz soluțiile propuse de convențiile încheiate în domeniu sunt următoarele²³:

¹⁹ A se vedea art. 5 din Convenția dintre Guvernul României și Guvernul Ucrainei pentru evitarea dublei impunerii și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozite pe venit și capital, semnată la Ismail, la 29 martie 1996.

²⁰ Nastas A., Cernomoreț S., Cebotari O., Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon. În: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr. 1 (17), Chișinău, 2020. ISSN1857-4440, ISSN 2587-3393.

²¹ A se vedea art. 5 pct. 6,7 din Convenția dintre Guvernul României și Guvernul Ucrainei..., semnată la Ismail, la 29 martie 1996.

²² Nastas A., Cernomoreț S., Declarațiile prin prisma legii penale În: Conferința științifică națională cu participare internațională. „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată aniversării

a) aceasta va fi considerată rezidentă a statului contractant în care are locuință permanentă; dacă dispune de locuință permanentă în ambele state contractante, va fi considerată rezidentă a *statului contractant cu care legăturile sale personale și economice sunt mai strânse (centrul intereselor vitale)*;

b) dacă statul contractant, în care această persoană are centrul intereselor vitale, nu poate fi determinat sau dacă ea nu dispune de locuință permanentă în nici unul din statele contractante, atunci ea va fi considerată rezidentă în *statul contractant în care de fapt își are domiciliul*;

c) dacă această persoană locuiește de fapt în ambele state contractante sau în nici unul dintre ele, ea va fi considerată rezidentă a *statului contractant a cărui cetățean este*;

d) dacă fiecare stat contractant consideră că această persoană este cetățeanul său sau al nici unuia dintre state, atunci *autoritățile competente ale statelor contractante rezolvă problema dată de comun acord*.

O situație aparte poate apărea în cazul în care statele semnatare ale convenției prevăd în legislațiile lor interne²⁴ posibilitatea dublei cetățenii, în această ipoteză convențiile fiscale vor cuprinde prevederi referitoare la modalitatea de determinare a statutului persoanei pentru o repartizare corectă a dreptului de impunere²⁵.

În cazul persoanei juridice, când aceasta este rezidentă a ambelor state contractante, se consideră rezident în acelui stat contractant unde este situat organul de conducere efectiv.

Se impune, în final, sublinierea faptului că beneficiile internaționale de eliminare a dublei impunerii sunt oferite numai subiecților rezidenți în unul sau ambele state semnatare. Un subiect imposibil ce nu este rezident în unul dintre aceste state nu va putea beneficia de prevederile convențiilor. Cu toate acestea, principiul potrivit căruia prevederile convențiilor sunt aplicate numai rezidenților statelor semnatare nu este aplicabil în două situații: cea reglementată în art. 24 (principiul nediscriminării); precum și cea din art. 26 (schimbul de informații) între cele două state semnatare.

a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Științe Juridice și Economice, 11 noiembrie 2021. CZU: 341.231.14:343.2(094.5), ISBN 978-9975-158-56-5.

²³ A se vedea art. 4 pct. 2. al Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, semnat la Moscova, la 12 aprilie 1996, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21, p. 232.

²⁴ A. Nastas, E. Piterschi, Analiza juridică a declarației cu rea voință privind încrederea publică. În: Protecție, pază și securitate – amenințări și soluții. Culegere de articole științifice. Chișinău, 2019. ISBN 978-9975-3313-3-3.

²⁵ A se vedea art. 4 pct. 2 lit. d) din Convenția dintre Guvernul României și Guvernul Ucrainei..., semnată la Ismail, la 29 martie 1996, prevede că: „dacă persoana este național (cetățean) a ambelor state contractante sau al nici unuia dintre acestea, autoritățile competente ale statelor contractante vor rezolva problema de comun acord”.

Din această scurtă analiză a art. 4 reiese pe deplin importanta noțiunii de „rezidență” și caracterul detaliat al soluțiilor oferite pentru fiecare din problemele ridicate de eliminarea dublei impunerii în relațiile dintre statele semnatare.

Persoana (subiect impozabil). Art. 3 alin. (l) lit. a) din Convenția Model stipulează: termenul „persoană” include persoanele fizice, societățile și oricare alte asocieri de persoane.

Concluzie

Este de remarcat faptul că, spre deosebire de definițiile date de Convenția Model a OCDE (1977), convențiile încheiate de Republica Moldova, definind noțiunea de „persoană”, nu cuprind elementul de societate, înlocuind-o cu noțiunea de persoană juridică. Cu toate acestea, convențiile încheiate de Republica Moldova în articolul care se va referi la definițiile generale (art. 3), nici nu vor face referire la conținutul de persoană juridică, așa cum se procedează în cazul Convenției Model, când aceasta se referă la noțiunea de „societate”. Aceste deosebiri nu sunt uniformizate fiindcă noțiunea de „societate” este definită de Convenția Model în felul următor: „termenul «societate» desemnează orice persoană juridică sau orice entitate care este considerată în scopul impozitării ca persoană juridică”. Deci, din sensul larg al noțiunii de „persoană juridică”, folosit în convențiile încheiate de Republica Moldova, se pot delimita doar acele persoane juridice care sunt luate în considerare „în scopul impozitării”, adică persoanele juridice care sunt subiecți ai impunerii cu privire la impozitele pe care le vizează convenția.

În Convenția Model OCDE referitoare la evitarea dublei impunerii în materie de succesiuni se precizează la art. 1 că termenul „rezident” se referă la persoana fizică care în momentul decesului își avea domiciliul într-unul din statele contractante sau în amândouă.

Convențiile încheiate de Republica Moldova, referindu-se la subiecții pe care îi vizează, utilizează și termenul de „persoană națională” care desemnează²⁶:

- orice persoană fizică care are cetățenia statului contractant;
- orice persoană juridică, întovărășire sau asociație care au primit acest statut în baza legislației în vigoare a statului contractant.

Convențiile fiscale trebuie să precizeze care este „autoritatea competentă” să aducă la îndeplinire prevederile acesteia, să rezolve litigiile apărute pe parcurs, să transmită informațiile la care părțile contractante s-au angajat, în unele state Ministerul Finanțelor constituie autoritatea competentă, în timp ce în altele această responsabilitate se încredințează unui alt organ.

²⁶ Convenția încheiată între R. Moldova și Rusia, art. 3 alin. (l) lit. „f”.

Bibliografie:

1. Leicu C., Eliminarea dublei impunerii în relații financiar-comerciale, Lumina Lex, București, 1995.
2. Nastas A., Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În: Revista „Legea și viața”, nr. 4 (304), Chișinău, 2017. ISSN 1810-309X.
3. Nastas A., Răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017.
4. Nastas A., Cernomoreț S., Cebotari O., Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon. În: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr.1 (17), Chișinău, 2020. ISSN1857-4440, ISSN 2587-3393.
5. Nastas A., Cernomoreț S., Declarațiile prin prisma legii penale În: Conferința științifică națională cu participare internațională. „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Științe Juridice și Economice, 11 noiembrie 2021. CZU: 341.231.14:343.2(094.5), ISBN 978-9975-158-56-5.
6. Nastas A., Pitserschi E., Analiza juridică a declarației cu rea voință privind încrederea publică. În: Protecție, pază și securitate – amenințări și soluții. Culegere de articole științifice. Chișinău, 2019. ISBN 978-9975-3313-3-3.26.
7. Văcărel I., Relații fiscale internaționale, editura Academiei Române, București, 1995.
8. Art. 2 alin. (l) din Convenția Model OCDE. <https://sfs.md/uploads/files/TAMP/Comentarii%20Conventia%20OECD.pdf>.
9. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, din 12.04.96, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21; aceeași definiție este prevăzută și în celelalte Convenții încheiate de R. Moldova cu alte state.
10. Convenția Model OCDE din 1977, art. 2 alin. (2). <https://www.oecd.org/fr/ctp/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-2017-full-version-g2g972e-en.htm>.
11. Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impunerii pe venit și proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, art. 2 alin. (4), publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21.
12. Monitorul Oficial nr. 1 din 29 iulie 1994.
13. Legea nr. 108-XIII din 17.05.94 privind frontiera de stat a Republicii Moldova, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 12 din 03.11.
14. *De exemplu*, în această situație se găsesc: Noua Caledonie, Guadelupa, Martinica, Reunion, Polinezia franceză și alte teritorii de peste mări ale Franței.

15. Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impuneri pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21.

16. Art. 1, Convenția model a OCDE. <https://www.oecd.org/fr/ctp/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-2017-full-version-g2g972ee-en.htm>.

17. Art. 4, Convenția model a OCDE. <https://www.oecd.org/fr/ctp/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-2017-full-version-g2g972ee-en.htm>.

18. Nu toate actele normative din Republica Moldova stipulează aceeași definiție a instituției de rezident. Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova definește în art. 19: <https://www.bnm.md/ro/content/regulamentul-privind-conditiile-si-modul-de-efectuare-operatiunilor-valutare-aprobat-prin-0>

19. Art. 5 din Convenția dintre Guvernul României și Guvernul Ucrainei pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozite pe venit și capital, semnată la Ismail la 29 martie 1996. https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act?ida=34181

20. Art. 4 pct. 2. al Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impuneri pe venit și proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, semnat la Moscova, la 12 aprilie 1996, publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21. https://mfa.gov.md/sites/default/files/lista_tratatelor_bilaterale_incheiate_de_republica_moldova_0.pdf.

DETECTAREA TIMPURIE A CAMPANIILOR TERORISTE. CAUZE, FACTORI DE ESCALADARE ȘI INDICII

Conf. univ. dr. Alexandru PARENIUC,

Drd. Vasili BEDA

Abstract

The emergence and spread of terrorism has certain historical premises and is associated with both internal economic, political, social, inter-ethnic, confessional and external contradictions, including those common to the entire world community, terrorist threats.

In this context, the factor of democracy in the context of motivation and opportunity can play a dual role. On the one hand, democracies limit violent ways of conflict through legitimate methods of redressal justice. On the other hand, freedom of association and movement in an open society expands the scope of terrorist acts.

In this study we continue to examine the issue of early detection of terrorist campaigns, studying their causes, indicators and escalation factors.

Keywords: *terrorism, terrorist activity, terrorist campaign, national security, violent conflicts, early detection.*

Introducere

În era contemporană, securitatea globală reprezintă una dintre cele mai pre-sante preocupări ale societății umane. Interconexiunea și dependență crescută de tehnologie determină evoluția semnificativă a amenințărilor teroriste, care deveni mai sofisticate și dificil de anticipat. Detectarea timpurie a campaniilor teroriste este esențială pentru prevenirea actelor de violență și pentru protejarea vieții și securității.

Studiul se centrează asupra unui factor crucial în domeniul securității globale - detectarea timpurie a campaniilor teroriste. Vom explora cauzele care stau la baza acestor campanii, factorii care le pot amplifica și, în mod special, indicii și metode pentru depistarea acestor amenințări la stadiul incipient.

Pe măsură ce vom analiza această temă complexă, vom identifica factori critici, precum radicalizarea ideologică, instabilitatea geopolitică și utilizarea tehnologiei avansate, care pot contribui la escaladarea campaniilor teroriste. Propunem analiza

perspectivei comprehensive asupra detectării timpurii a campaniilor teroriste, punând accent pe necesitatea cooperării internaționale, dezvoltarea tehnologiilor de top și dezvoltarea strategiilor eficiente de contracarare.

Legitimitatea internă a statelor în raport cu problematica terorismului

Împărtășim opinia precum că – „statele democratice sunt mult mai vulnerabile față de atacuri teroriste, decât cele cu regimuri autocratice sau dictatoriale”¹. Posibilitatea unei difuzări media libere și a urmăririi penale echitabile, adesea îngăduitoare, în condițiile statului de drept creează condiții atât de favorabile în țările democratice pentru violența teroristă și ascensiunea impactului propagandistic al acesteia, care sunt absente în regimurile dictatoriale și alte regimuri represive².

În același timp, întrucât populația este implicată pe scară largă în procesul politic, iar nemulțumirea rar atinge cote amenințătoare, guvernarea democratică este de obicei percepută de propria populație ca fiind mai legitimă. Chiar și atunci când democrațiile trebuie să facă față atacurilor teroriste interne, rata victimelor (numărul mediu de decese pe act) este relativ scăzută.

Democrațiile, în special cele cu un sistem de reprezentare proporțională, oferă multe canale alternative non-violente pentru protestul politic și oportunități de schimbare a sistemului, astfel încât nemulțumirea să poată fi exprimată în cea mai mare măsură prin mijloace pașnice³. Acest lucru este confirmat de cercetările lui Jan Oskar Engene privind problema terorismului intern în Europa de Vest⁴. El ajunge la concluzia că apariția terorismului în general este asociată cu neglijarea unor valori precum libertatea și democrația. Astfel, regimurile nedemocratice oferă un teren mai fertil pentru motivarea teroriștilor, dar democrațiile extrem de vulnerabile sunt țintele cele mai accesibile.

Un alt scenariu periculos se referă la țările democratice percepute ca forțe externe puternice care ar sprijini guvernările ilegale în alte state, ceea ce face din aceste țări principalele ținte ale terorismului⁵. Potrivit lui Monty Marshall, riscul de a deveni o țintă a violenței teroriste este deosebit de mare pentru „vechile” democrații implicate în conflicte internaționale⁶.

¹ Eubank Lee, Weinberg Leonard, "Does democracy encourage terrorism?", in *Terrorism and Political Violence*, vol. 6, No. 4 (Winter 1994), pp. 417-443.

² Rummel Ronald J., "Power Kills" (New Jersey, Transaction Publishers, 1997), p. 129.

³ Rummel Ronald J., "Power Kills" (New Jersey, Transaction Publishers, 1997), p.130.

⁴ Engene Jan Oskar, "Patterns of terrorism in Western Europe, 1950-1995", dissertation, Department of Comparative Politics, University of Bergen, 1998, p. 290.

⁵ Bjorgo Tore. Ed., *Root Causes of Terrorism: Proceedings of an International Expert Meeting*, Oslo, 9811 June 2003 (Norwegian Institute of International Affairs, 2003), p. 236.

⁶ Marshall Monty, "Global terrorism: an overview and analysis", University of Maryland, 2002.

Destul de pronunțată este relația dintre legitimitatea internă a guvernării și tendințe cu caracter terorism într-un stat sau altul. Mai mulți cercetători indică la existența unei legături sistematice între campaniile teroriste și problemele interne de legitimitate a guvernului existent⁷. În spațiul european, tocmai țările în care problemele de legitimitate se manifestă mai acut (din cauza fragmentării etnice, continuității sau integrării migranților), sunt cele care se confruntă cu cea mai mare amenințare teroristă (cum ar fi Spania, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Italia etc.)⁸.

Strâns legate de problema legitimității regimului sunt consecințele schimbărilor sociale sau economice accelerate. Analiza specialiștilor din domeniu arată că ascensiunea terorismului ideologic este vizibilă mai ales în țările cu rate de creștere ridicate⁹. Se conturează o tendință clară precum că nivelurile de manifestări teroriste sunt mai ridicate în țările cu inegalități distribuționale mai accentuate, în timp ce sărăcia în sine nu pare a fi o cauză directă a terorismului. Corelația dintre acțiunile asociate cu încălcările drepturilor omului și terorismul par a fi mult mai semnificative decât cea între terorism și sărăcie¹⁰.

După cum arată rezultatele studiului lui Weinberg și Richardson asupra terorismului în Europa de Vest, primele focare în acest sens s-au demonstrat a fi democrațiile care au experimentat anterior dictatura sau ocupația nazistă. Grupările teroriste și-au explicat comportamentul ca o continuare a mișcării de rezistență formată în lupta împotriva fascismului¹¹.

La rândul său Marshall remarcă, de asemenea, un coeficient de corelație ridicat între terorism și un set de evenimente care au mărturisit eșecul statului în trecut, exprimat în războaie revoluționare, războaie interetnice, schimbări negative de regim și genocid sau „politicid”^{12,13}.

⁷ Engene Jan Oskar, "Patterns of terrorism in Western Europe, 1950-1995", dissertation, Department of Comparative Politics, University of Bergen, 1998, p. 292.

⁸ Engene Jan Oskar, "Patterns of terrorism in Western Europe, 1950-1995", dissertation, Department of Comparative Politics, University of Bergen, 1998, p.210, 215.

⁹ Brynjar Lia and Skjölberg Katja, "Why terrorism occurs: a survey of theories and hypotheses on the causes of terrorism". Oslo, FFI/RAPPORT12000/02769, 2000, p. 17.

¹⁰ Schmid Alex P., "The nexus between terrorism, poverty, illicit drugs and organized crime". Summary report of the United Nations Office on Drugs and Crime/Organization for Security and Cooperation in Europe International Conference on Enhancing Security and Stability in Central Asia: Strengthening Comprehensive Efforts to Counter Terrorism, Bishkek, 13 and 14 December 2001, pp. 122-125.

¹¹ Weinberg Leonard and Richardson Louise, "Conflict theory and the trajectory of terrorist campaigns in Western Europe". 2002.

¹² „Politicidul” este o formă de crimă în masă ținută în care un grup de oameni este exterminat pentru convingerile sale politice sau ideologice. Acest concept este similar cu genocidul, dar diferența este că Politicidul nu este îndreptat către un anumit grup etnic, rasial sau cultural (Oxford English Dictionary. https://www.oed.com/dictionary/politicide_n).

¹³ Marshall Monty, "Global terrorism: an overview and analysis". University of Maryland, 2002.

Cauzele imediate a campaniilor teroriste

Cauzele imediate, spre deosebire de cele fundamentale, influențează direct asupra probabilității de desfășurare a unei campanii teroriste. Acestea includ un set specific de actori, o situație de conflict și dinamica de grup care duce la o campanie teroristă atunci când apare un grup motivat cu un anumit potențial.

După cum s-a menționat supra, strategia teroristă, spre deosebire de operațiunile militare sau războiul de gherilă, se concentrează în primul rând pe reacția publicului. Prin urmare, ar trebui să se țină cont de comportamentul și așteptările publicului-țintă în care se desfășoară acțiunile teroriste, după cum este arătat mai jos¹⁴:

Mediul-țintă, care include diverse grupuri	
Publicul-țintă eventual	Scopul
1. Cei care au deja o atitudine pozitivă față de un grup terorist (susținători)	1. De a câștiga simpatia și/sau de a convinge să-și sporească sprijinul
2. Oponenții lor deschiși/adversarii	2. De a demoraliza, intimida și/sau constrânge și a șantaja
3. Persoane neutre, aleatorii și observatori nevătămați	3. De a impresiona și/sau de a impune întrebarea „Ce se întâmplă?”
4. Membrii organizației teroriste propriu-zise	4. De a întări starea morală, de a încuraja susținătorii să se alăture organizației
5. Grupări rivale	5. De a demonstra cine este mai îndrăzneț și „de succes”

1. *Susținători*

Susținătorii care oferă sprijin logistic, financiar sau ideologic, dintre care se recrutează și noi membri, confirmând astfel „legitimitatea” unei campanii teroriste de lungă durată, joacă un rol foarte important în calculele strategice și tactice ale grupării. În funcție de tipul de comunitate, de așteptările sale și de gradul său de toleranță față de violență, gruparea teroristă încearcă să regleze intensitatea acțiunilor sale violente.

Cu cât mai mult teroriștii se află în dependență de susținătorii lor, cu atât țin mai mult cont de dorințele acestora. Acest aspect este cel mai evident în cazul sprijinului grupării teroriste acordat de structurile statale.

2. *Adversari*

Teroriștii aleg potențiale ținte sau grupuri-țintă în funcție de cine sunt oponenții lor deschiși și de rolul pe care aceștia îl joacă în conflict. Cu cât un adversar

¹⁴ Gerrits Robin P.J.M., "Terrorists' perspectives: memoirs", *Terrorism and the Media: How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media*, p. 92.

sau o coaliție de oponenți este mai puternic sau mai represiv, cu atât mai mare este probabilitatea ca acest grup va încerca să atragă atenția comunității internaționale printr-o strategie de provocare.

Natura unui atac terorist determină, de regulă, răspunsul cel mai probabil. Cu cât măsurile de ripostă sunt mai dure, cu atât teroriștii vor argumenta mai insistent că violența lor este justificată¹⁵. Prin urmare, este important să fie dezvoltată o strategie de contracarare, pe care teroriștii și susținătorii lor nu ar putea să o folosească în interesul lor.

3. Persoane neutre

În interiorul țării, persoane neutre fac parte din populația îngrijorată, fiind prinsă între două puncte focare, adică acea parte a populației care nu suportă nici violența teroriștilor, nici represiunea din partea guvernului. Acești oameni trebuie să decidă:

- a) cine are mai mari șanse să câștige;
- b) cine este mai legitim;
- c) cine prezintă mai mare pericol în viitorul apropiat.

Acest factor nu are influență practică directă asupra planurilor teroriștilor. Aici scopul lor este să-i convingă persoanele neutre și, dacă este cazul, să-i forțeze să ia o parte sau alta. Atâta timp cât societatea nu este complet polarizată și atâta timp cât există segmente neutre în ea, lupta pentru potențiali susținători va fi un element al campaniei teroriste^{16,17}.

4. Membrii organizației teroriste propriu-zise

Un act terorist afectează întotdeauna dinamica internă și gradul de tensiune în grup. De obicei, teroriștii trăiesc izolat de lumea exterioară și în starea constantă de pregătire de luptă. Adesea se conduc de o dorință de răzbunare pentru umilință¹⁸.

O acțiune desfășurată cu succes provoacă euforia și elimină nemulțumirea față de viața tenebră. În același timp, o astfel de acțiune este considerată un pas către delegitimizarea inamicului și, prin urmare, ridică starea morală a militanților¹⁹. Pentru a menține existența grupului, atentatele teroriste sunt efectuate cu o anumită regularitate²⁰.

¹⁵ Weinberg Leonard and Richardson Louise, "Conflict theory and the trajectory of terrorist campaigns in Western Europe", 2002, p. 3.

¹⁶ Schmid Alex P. and Graaf Janny, "Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media" (London, Sage Publications, 1982).

¹⁷ Hoffman Bruce, "Inside Terrorism" (London, Victor Gollancz, 1998).

¹⁸ Waldmann Peter, "Revenge without rules: on the renaissance of an archaic motif of violence", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 24, 2001, pp. 435-450.

¹⁹ Reddy Pynchon Marisa and Borum Randy, "Assessing threats of targeted group violence: contributions from social psychology", United States Secret Service, 1999.

²⁰ Hoffman Bruce, "Inside Terrorism" (London, Victor Gollancz, 1998), p. 235.

5. Grupări teroriste rivale

Calculul strategiei și tacticii grupului în prezența altor participanți include, de asemenea, un element al rivalității între grupuri. Grupurile rivale care urmăresc obiective similare concurează între ele pentru resurse, sprijin, atenție, recunoaștere, prestigiu și cadrele de personal²¹.

Escaladarea rapidă a violenței este considerată o tactică promițătoare în lupta pentru poziția dominantă. În această privință, autorii din domeniu descriu rivalitatea în timpul recrutărilor în taberele refugiaților palestinieni din Iordania după Războiul de șase zile din 1967²². Unul dintre motivele importante ale escaladării conflictelor militare se consideră prezența actorilor-terți (bande neo-fasciste, grupuri militarizate de protest, grupuri de gherilă etc.), care contribuie la creșterea violenței pe spirală.

Pentru elaborarea unor prognoze reale a intențiilor grupului cu privire la începutul sau escaladarea unei campanii teroriste, modelul eficient de detectare timpurie ar trebui să țină cont de aceste cinci forme de interconectare și de așteptare a diverșilor participanți.

Situație conflictuală

Terorismul poate fi cea mai puternică formă de protest sau cea mai slabă formă de rebeliune, ori un fel de tactică specială de război²³. Foarte des campaniile teroriste sunt legate de alte moduri de a conduce un conflict. Ele pot reprezenta fie o escaladare a unui conflict politic, fie o nouă atenuare, după o escaladare, a unui conflict de intensitate scăzută.

În conflictele de intensitate înaltă, actele teroriste își pierd de obicei efectul de propagandă pe fondul formelor extreme de violență și devin o formă de crimă de război.

Activitatea normală a organelor de stat constă în instituirea unor relații sociale adecvate de dirijare între organele de stat și persoane, în cadrul cărora subiecții se află pe poziții de subordonare, relații ce se exprimă în realizarea de către organele competente a atribuțiilor de administrare²⁴.

²¹ Post Jerrold, Ruby G. and Shaw Eric D., "The radical group in context: An integrated framework for the analysis of group risk for terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 25, No. 73 (2002), p. 76.

²² Post Jerrold, Ruby G. and Shaw Eric D., "The radical group in context: An integrated framework for the analysis of group risk for terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 25, No. 73 (2002), p. 83.

²³ Marshall Monty, "Global terrorism: an overview and analysis". University of Maryland, 2002, p. 9.

²⁴ Cernomoreț S., Nastas A., Ordinea de administrare și de realizare a drepturilor în calitate de obiect al protecției juridico-penale, în Conferința „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău, Moldova, 10-11 noiembrie 2021, p. 36.

Primul și principalul punct care merită atenție sunt campaniile teroriste ca urmare a activării mișcărilor socio-politice militante. Când devine evident că mișcarea de protest nu se dezvoltă într-una de masă, nucleul ei poate trece pe poziții clandestine. Din zona tenebră, cei mai activi militanți încearcă să declanșeze o revoluție politică cu ajutorul unei campanii teroriste provocatoare²⁵.

A doua cale o reprezintă campaniile teroriste realizate ca o consecință a slăbirii conflictelor de intensitate scăzută. Grupurile militante conduse de ideologia naționalistă caută adesea să-și intensifice atacurile teroriste atunci când se reduce baza lor de resurse sau oportunitățile lor de recrutare. Având resurse modeste ei încearcă să creeze impresia de eficiență nelimitată. Avantajul acțiunilor desfășurate împotriva țințelor civile este că acestea necesită mult mai puține fonduri, și cele care sunt mai ușor de obținut, în comparație cu un atac asupra unei țințe militare²⁶.

O a treia situație conflictuală care provoacă declanșarea campaniilor teroriste apare atunci când un nou grup militant, încă necunoscut în această calitate, încearcă să atragă rapid atenția asupra sa într-un conflict deja existent și aflat în desfășurare.

Aceleași grupuri alternează sau combină tacticile de gherilă și teroriste, mai ales în conflictele interne, deoarece conflictele violente au mai multe fațete. Pe lângă metoda principală de desfășurare a unui conflict, poate fi folosită orice alta.

De rând cu calculele strategice și tactice, durata conflictului joacă un rol important. Când crește o generație întreagă care nu a avut suficientă educație, dar a participat la ostilități încă din copilărie, societatea se înăsprește și devine dură, iar standardele ei morale sunt reduse. Efecte similare apar și după conflicte. Mulți oameni reușesc să învețe cum să mănuiască armele, iar unii le păstrează, neavând încredere în procesul de reglementare pașnică a conflictului²⁷.

Factori de accelerare și decelerare

Deși riscul unei campanii de violență este mare, judecând după prezența unor factori favorabili, există și factori care accelerează sau inhibă campaniile teroriste, după cum urmează:

Factori de accelerare

Un grup care este pregătit deja să comită un act terorist încearcă să grăbească finalizarea pregătirilor dacă se simte amenințat sau presupune ca inamicul să-l

²⁵ Waldmann Peter, "Terrorismus: Provokation der Macht" (Gerling, Munich, 1998), p. 121.

²⁶ Forum on Early Warning and Early Response, "Root causes of terrorism in the Caucasus, 2003", p. 5. (www.fewer.org/res/128.pdf).

²⁷ Tuinnesson Stein, "Annex D: historical approaches", in Terrorism and Armed Conflict: Report on a Seminar Coorganized by the International Peace Research Institute and Stockholm International Peace Research Institute, Voksenes, Oslo, 819 December 2002.

depășească. Disponibilitatea resurselor este un indicator ambiguu, întrucât o campanie poate accelera atât achiziția neașteptată de resurse – organizaționale, financiare sau politice – cât și pierderea acestor resurse. În cazul pierderii resurselor, campania este concepută pentru a da impresia de pregătire pentru luptă, chiar dacă capacitățile reale ale grupului sunt insuficiente.

Factorii externi, cum ar fi zilele simbolice (sărbători, mitinguri etc.) sau viitoarele alegeri și discuțiile de pace, atunci când grupul își poate demonstra capacitatea de a le perturba, sunt mai ușor de urmărit decât factorii variabili bazați pe informații despre starea internă a grupului.

În primul rând, măsurile autorităților de prevenire a unei campanii teroriste pot avea un efect puternic de accelerare, mai ales atunci când campania este însoțită de un număr mare de victime civile, fapt ce provoacă apeluri la răzbunare²⁸.

Factori de decelerare

Procesul de identificare a factorilor care inhibă desfășurarea campaniilor teroriste nu este simplu, mai ales că planurile teroriștilor adesea includ acțiuni neprevăzute, comise în momentul cel mai oportun pentru ei. Cu toate acestea, putem presupune că factorul opus celui care accelerează va fi cel de decelerare. Când vine vorba de campanii de combatere a terorismului conduse de autoritățile guvernamentale, experiența trecută arată că utilizarea moderată a măsurilor cu caracter violent are un efect de întârziere, dacă măsurile utilizate sunt legale și percepute ca legitime și adecvate.

Slăbirea bruscă a grupului ca urmare a pierderii adăpostului, a unui lider carismatic și a unor surse importante de sprijin duce la o decelerare, cel puțin pe termen lung. Întrucât terorismul este, de asemenea, o strategie de propagandă și nu doar o modalitate de a obține victorii militare, el poate fi limitat și cu ajutorul unei acoperiri adecvate a actelor teroriste în mass-media.

Dacă atacurile teroriste ar fi prezentate în mass-media nu atât de captivant, dar mai atent, panica în rândul populației ar putea să scadă, iar atacul asupra civililor ar putea să-și piardă o parte din „utilitatea” ca modalitate de a înainta revendicările politice.

Cu toate acestea, în contextul comercializării mass-media, când concurența și urmărirea ratingurilor afectează serios procesul de luare a deciziilor editoriale, este greu de introdus în ele un principiu responsabil de auto-constrângere.

²⁸ Newsome Bruce, "Mass casualty terrorism: second quarterly forecast".

URL: www.rdg.ac.uk/GSEIS/University_of_Reading_terrorism_forecast_2003Q2.pdf.

Indicii

Dacă o campanie teroristă este deja începută, există diverse semne care indică la apropierea unui atac terorist. Pentru evaluarea unor astfel de semne, este necesar să existe informații detaliate și sistematice despre starea internă a grupului²⁹.

Deoarece acesta este punctul central al serviciilor de intelligence, mai jos sunt enumerate doar semnele cele mai evidente.

La faptul pregătirii unei campanii teroriste indică anumite semne care precedă un act terorist sau o serie de astfel de acte. Perceperea corectă a acestor semne oferă ultima oportunitate de a preveni un atac. Informațiile conform cărora grupul evaluează riscurile asociate actului terorist trebuie clasificate drept semn al planificării unei campanii teroriste³⁰.

Joshua Sinai, expertul SUA în detectarea timpurie a atacurilor teroriste, a elaborat o listă de *semne revelatoare* care include *consolidarea capacităților, activități semnificative în ascuns și pregătire specială cu recrutări de adepți noi*³¹.

Ca *semne suplimentare* de pregătire logistică se mai poate adăuga o *creștere bruscă a remitențelor, achiziția de arme, explozibili, documente personale false și angajarea de specialiști din exterior*. Chiar înainte de începerea acțiunii, în unele cercuri, se vehiculează *declarații care justifică acțiuni violente împotriva inamicului și, în același timp, se intensifică eforturile de delegitimare a inamicului*³².

În plus, cu puțin timp înainte de atac terorist, figuri-cheie pot fi văzute dispărând, iar supravegherea țintelor potențiale se intensifică. În ultima etapă a pregătirilor, represaliile interne pot escalada, în special cu potențialii dezertori, astfel încât implementarea planului să nu eșueze chiar în ultimul moment³³.

În final, redăm *lista indicilor pentru detectarea timpurie a campaniilor teroriste* elaborată de Joshua Sinai³⁴:

²⁹ Sinai Joshua, "Forecasting the next waves of catastrophic terrorism: strategic overview", Business Briefing Security Systems, p. 28.

URL: www.wmrc.com/businessbriefing/pdf/seuresystems2002/publication/sinai.pdf.

URL: www.rdg.ac.uk/GSEIS/IPIS_Mass_Casualty_terrorism_forecast_Q1_2003.pdf.

³⁰ Post Jerrold, Ruby G. and Shaw Eric D., "The radical group in context: Identification of critical elements in the analysis of risk for terrorism by radical group type", Studies in Conflict and Terrorism, vol. 25, No. 2 (2002), p. 76.

³¹ Sinai Joshua, "Forecasting the next waves of catastrophic terrorism: strategic overview", Business Briefing Security Systems.

URL: www.wmrc.com/businessbriefing/pdf/seuresystems2002/publication/sinai.pdf.

URL: www.rdg.ac.uk/GSEIS/IPIS_Mass_Casualty_terrorism_forecast_Q1_2003.pdf.

³² Post Jerrold, Ruby G. and Shaw Eric D., "The radical group in context: An integrated framework for the analysis of group risk for terrorism", Studies in Conflict and Terrorism, vol. 25, No. 73 (2002), p. 76.

³³ Waldmann Peter, "Terrorismus: Provokation der Macht" (Gerling, Munich, 1998), p. 165.

³⁴ Sinai Joshua, "Forecasting the next waves of catastrophic terrorism: strategic overview", Business Briefing Security Systems.

Cauze esențiale

1. Lipsa democrației;
2. Încălări ale drepturilor omului;
3. Regimuri nelegitime;
4. Sprijin pentru regimuri ilegitime;
5. Inegalitatea avansată sau în creștere în distribuția resurselor;
6. Experiența istorică a acțiunilor violente în timpul conflictelor;
7. Acordarea de sprijin grupurilor care folosesc metode teroriste;
8. Vulnerabilitatea democrațiilor moderne;
9. State eșuate sau refugii sigure în afara controlului statului.

Cauze imediate

1. Contramăsuri care escaladează conflictul;
2. Așteptările grupului de sprijin (în special diaspora);
3. Scăderea sau creșterea sprijinului;
4. Acoperire media mai puțin extinsă;
5. Grupuri rivale „de succes”;
6. Probleme de coeziune internă a grupului;
7. Strategie în ceea ce privește promovarea imaginii liderului grupului;
8. Reducerea conflictului de intensitate scăzută;
9. Escaladarea conflictelor politice violente;
10. Apariția de noi participanți la conflict, al cărui scenariu este deja în dezvoltare;
11. Situație post-conflict.

Factori de accelerare

1. Campanie de combatere a terorismului cu un număr mare de victime, care provoacă efecte de răzbunare;
2. Umilirea grupului sau a susținătorilor acestuia;
3. Amenințare;
4. Negocieri de pace;
5. Alegeri;
6. Zile simbolice.

Factori de decelerare

1. Contramăsuri moderate cu aplicarea mijloacelor legitime;
2. Pierderea unui lider carismatic sau a resurselor majore, sau zone de retragere;
3. Concesiuni ca răspuns la solicitările politice ale grupului;
4. Acoperire mediatică oportună și responsabilă.

Susținem clasificarea propusă de autorul Joshua Sinai, ținem să menționăm și unele *indicii (semne)* de bază ale manifestărilor care recedează declanșarea campaniilor teroriste, cum ar fi:

1. **Evaluarea pericolului actelor teroriste** - un proces complex desfășurat de către agențiile guvernamentale și de securitate pentru a identifica, analiza și anticipa amenințările teroriste. Scopul principal al acestei evaluări este elaborarea unor strategii eficiente de prevenire a actelor teroriste și de protejare a cetățenilor și a infrastructurii critice.

Acest proces include următoarele activități importante, cum ar fi:

✓ *Colectarea de informații*: evaluarea pericolului începe cu colectarea de informații de la o varietate de surse, inclusiv agenții de informații, informatori, supraveghere electronică, analiza datelor și rapoartele elaborate de agențiile de securitate ale altor state. Informațiile colectate includ date despre grupările teroriste, liderii lor, obiectivele și modus operandi.

✓ *Analiza informațiilor*: informațiile colectate sunt analizate pentru a identifica tendințe, modele și potențiale riscuri. Acest proces implică adesea analiști de informații care folosesc tehnici și instrumente specifice pentru a evalua credibilitatea și relevanța informațiilor.

✓ *Evaluarea nivelului de pericol*: pe baza analizei informațiilor, se realizează o evaluare a nivelului de pericol asociat cu anumite grupuri teroriste, evenimente sau locații specifice.

✓ *Identificarea vulnerabilităților*: concomitent cu evaluarea pericolului, se identifică și se evaluează vulnerabilitățile existente în infrastructură, transport, securitatea publică și alte domenii. Aceasta ajută la dezvoltarea unor strategii adecvate de protecție și de reducere a impactului unor eventuale atacuri.

✓ *Elaborarea strategiilor de prevenire și răspuns*: pe fundalul evaluării pericolului și a identificării vulnerabilităților, se dezvoltă strategii și planuri de prevenire a actelor teroriste și de gestionare a situațiilor de criză în cazul unor astfel de atacuri. Aceste strategii pot implica măsuri de securitate sporite, cooperare internațională și educație publică.

✓ *Monitorizarea continuă*: evaluarea pericolului actelor teroriste este un proces continuu, deoarece amenințările pot evolua în timp. Agențiile de intelligence și securitate monitorizează în mod constant datele și informațiile pentru a se asigura că sunt în stare să reacționeze rapid la orice schimbare a situației legate de riscuri cu caracter terorist.

2. **Logistică și pregătiri tehnice** - evaluarea pericolului actelor teroriste implică analiza logistică și a pregătirilor tehnice ca indicii posibili de pregătire a unui atac. În acest sens agențiile de securitate și forțele de ordine se concentrează asupra detectării următoarelor indicii luate în considerare în acest sens:

✓ *Achiziții neobișnuite de materiale periculoase*: explozive, substanțe chimice periculoase sau alte echipamente care pot fi folosite într-un atac terorist generează

bănuieli rezonabile. Organele de aplicare a legii monitorizează tranzacțiile de acest tip și, în unele cazuri, pot interveni pentru investigații mai minuțioase. În acest sens, este relevantă constatarea autorului Cernomoreț S., precum că riscul terorismului internațional crește pe seama conflictelor armate din regiunea de Est a Ucrainei și escaladarea tensiunilor în Crimeea. Pe acest fundal scade, pe de o parte, controlul autorităților constituționale asupra obiectelor de risc sporit, iar pe de altă, este în creștere riscul proliferării armelor chimice, biologice, radioactive și nucleare, inclusiv obținerea acestora de actorii non-statali³⁵.

✓ *Navigarea platformelor specifice din internet:* teroriștii pot căuta informații pe internet despre modul de fabricare a bombelor, tacticile de atac sau alte aspecte legate de planurile lor. Monitorizarea comunicărilor și activităților online poate dezvălui potențiale amenințări.

✓ *Călătorii sistematice în zonele de activitate teroristă:* dacă indivizi sau grupuri de persoane efectuează călătorii frecvente în zone de conflict sau în țări expuse riscurilor de natură teroristă, acest fapt poate ridica semne de întrebare. Organele de securitate cooperează cu organizații internaționale pentru a monitoriza deplasările suspecte.

✓ *Tactica de recunoaștere:* teroriștii efectuează acțiuni de cercetare și recunoaștere ale locurilor țintă înainte de atac. Aceasta poate include fotografierea sau înregistrarea video a zonelor potențiale de atac, studierea teritoriului sau vizite repetate la aceste locuri.

✓ *Colectarea de informații:* încercarea de a obține informații sensibile sau clasificate, cum ar fi planuri de securitate sau schemă de protecție a unor instituții. Orice încercare de a obține astfel de informații poate fi calificat ca indiciu de pregătire a unui atac.

3. **Delegitimizarea inamicului:** eforturile de a submina sau devaloriza legitimitatea, autoritatea sau poziția adversarului sau a opoziției într-un anumit context, cum ar fi politic, social sau economic. Acesta poate fi utilizat ca tactică în diverse domenii pentru a obține avantaje sau pentru a câștiga sprijin pentru propria poziție sau cauză.

Acest proces presupune:

✓ *Atacuri la adresa credibilității adversarului:* eforturi de a submina încrederea publicului sau a altor părți interesate în adversar, punând la îndoială acuratețea informațiilor pe care le furnizează sau caracterul lor moral.

✓ *Etichetare negativă:* persoanele sau grupurile pot încerca să atribuie adversarilor etichete sau epitete negative pentru a îi discredita.

✓ *Dezinformarea sau răspândirea informațiilor tendențioase:* folosirea informațiilor false sau distorsionate pentru a submina credibilitatea adversarului.

³⁵ Cernomoreț S., Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale, în Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului European 2019/ISBN 978-9975-3298-2-8, p. 239.

✓ *Subminarea legitimității instituțiilor* sau proceselor pe care le susține sau în care se bazează adversarul pentru a-și promova cauza sau poziția.

✓ *Utilizarea propagandei și manipulării emoțiilor*: utilizarea retoricii persuasive sau manipulării emoțiilor pentru a influența opinia publică împotriva adversarului face parte, de asemenea, din eforturile de delegitimizare.

4. **Dispariția figurilor-cheie** (liderilor grupărilor teroriste) din zonă de acțiune poate fi privit ca un indiciu al pregătirii unui atac terorist, deoarece teroriștii pot lua măsuri pentru a se ascunde și a-și proteja identitatea înainte de a comite un act de violență. Aceasta face parte dintr-o serie de tactici și strategii pe care teroriștii le pot folosi pentru a evita detectarea și pentru a-și asigura succesul atacului (*utilizarea identității ascunse, schimbarea locului de dislocare, izolarea fizică, eliminarea urmelor digitale etc.*).

5. **Creșterea interesului față de potențiale ținte** presupune studierea de către teroriști a activității, agendei zilnice, deprinderilor și altor factori specifice de activitate a obiectivului-țintă (care poate persoană fizică sau o organizație, obiectiv de infrastructură critică etc.), în scopul planificării locului și timpului de comitere a atacului terorist.

6. **Creșterea violenței în cadrul grupului**: la etapa finală a pregătirii către un atac terorist pot fi înăspriț regimul intern în cadrul celei teroriste și ridicat nivelul de control în interiorul grupului, pentru a evita scurgerea de informații sau decizerea unui membru al grupării de realizarea atentatului terorist.

Concluzii

Identificarea cauzelor nemijlocite a desfășurării campaniilor teroriste, combinată cu cauzele fundamentale și semnele activităților teroriste, permite construirea unui model de detectare timpurie cuprinzător. Doar o activitate sistematică orientată asupra detectării timpurii permite aducerea luptei împotriva terorismului la un nivel eficient pro-activ și preventiv.

Modelul pentru detectarea timpurie a campaniilor teroriste necesită o analiză detaliată și complexă a numeroși factori și indicii. Această analiză cuprinde atât elemente care pot declanșa sau accelera procesul, cât și factori care ar putea încetini sau opri potențiala campanie teroristă.

În stadiul inițial al procesului, se impune identificarea și evidențierea unor elemente-cheie din lista extinsă a cauzelor, factorilor și indiciilor. Aceste elemente furnizează baza pentru crearea unui tablou inițial de date, care servesc drept punct de plecare pentru investigații mai amănunțite. Acest pas este esențial pentru a determina dacă există suspiciuni valide cu privire la pregătirea unui atac terorist sau nu. Contextul în care, cooperarea între agențiile de securitate și forțele de ordine publică este crucială. Este necesară pentru a asigura un schimb eficient de informații și pentru a coordona acțiunile în vederea prevenirii și contracarării potențialelor amenințări teroriste care pot afecta securitatea națională.

Bibliografie:

1. Bjorgo Tore. Ed., *Root Causes of Terrorism: Proceedings of an International Expert Meeting*, Oslo, 9811 June 2003 (Norwegian Institute of International Affairs, 2003).
2. Brynjar Lia and Skjiulberg Katja, "Why terrorism occurs: a survey of theories and hypotheses on the causes of terrorism". Oslo, FFI/RAPPORT 12000/02769, 2000.
3. Cernomoreț Sergiu, *Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale, în Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european 2019/ISBN 978-9975-3298-2-8*.
4. Cernomoreț Sergiu, Nastas Andrei, *Ordinea de administrare și de realizare a drepturilor în calitate de obiect al protecției juridico-penale, în Conferința „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău, Moldova, 10-11 noiembrie 2021.
5. Engene Jan Oskar, "Patterns of terrorism in Western Europe, 1950-1995", dissertation, Department of Comparative Politics, University of Bergen, 1998.
6. Eubank Lee, Weinberg Leonard, "Does democracy encourage terrorism?", in *Terrorism and Political Violence*, vol. 6, No. 4 (Winter 1994).
7. Forum on Early Warning and Early Response, "Root causes of terrorism in the Caucasus, 2003" (www.fewer.org/res/128.pdf).
8. Gerrits Robin P.J.M., "Terrorists' perspectives: memoirs", *Terrorism and the Media: How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media*.
9. Hoffman Bruce, "Inside Terrorism" (London, Victor Gollancz, 1998).
10. Marshall Monty, "Global terrorism: an overview and analysis", University of Maryland, 2002.
11. Newsome Bruce, "Mass casualty terrorism: second quarterly forecast". URL: www.rdg.ac.uk/GSEIS/University_of_Reading_terrorism_forecast_2003_Q2.pdf.
12. Post Jerrold, Ruby G. and Shaw Eric D., "The radical group in context: An integrated framework for the analysis of group risk for terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 25, No. 73 (2002).
13. Reddy Pyncheon Marisa and Borum Randy, "Assessing threats of targeted group violence: contributions from social psychology", United States Secret Service, 1999.
14. Rummel Ronald J. "Power Kills" (New Jersey, Transaction Publishers, 1997).
15. Schmid Alex P. "The nexus between terrorism, poverty, illicit drugs and organized crime". Summary report of the United Nations Office on Drugs and Crime/Organization for Security and Cooperation in Europe International

Conference on Enhancing Security and Stability in Central Asia: Strengthening Comprehensive Efforts to Counter Terrorism, Bishkek, 13 and 14 December 2001.

16. Schmid Alex P. and Graaf Janny, "Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media" (London, Sage Publications, 1982).

17. Sinai Joshua, "Forecasting the next waves of catastrophic terrorism: strategic overview", Business Briefing Security Systems.

URL:

www.wmrc.com/businessbriefing/pdf/seuresystems2002/publication/sinai.pdf

URL:

www.rdg.ac.uk/GSEIS/IPIS_Mass_Casualty_terrorism_forecast_Q1_2003.pdf

18. Tuinnesson Stein, "Annex D: historical approaches", in Terrorism and Armed Conflict: Report on a Seminar Co8organized by the International Peace Research Institute and Stockholm International Peace Research Institute, Voksenesen, Oslo, 819 December 2002.

19. Waldmann Peter, "Revenge without rules: on the renaissance of an archaic motif of violence", Studies in Conflict and Terrorism, vol. 24, 2001.

20. Waldmann Peter, "Terrorismus: Provokation der Macht" (Gerling, Munich, 1998).

21. Weinberg Leonard and Richardson Louise. "Conflict theory and the trajectory of terrorist campaigns in Western Europe", 2002.

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII ÎN TIMPUL CONFLICTELOR ARMATE

Av. drd. **Petru LOGHINESCU**

Abstract

Human history is a succession of generations, but also a succession of wars that have marked the fate of generations. The horrors of armed conflict do not affect today's decision-makers' stance on unleashing new atrocities. Hence the natural impulse of international society to limit destruction and suffering.

*The protection of property in armed conflict is governed by the *lex specialis* - the law of armed conflict. This fact can be ascertained by consulting the relevant legal and doctrinal sources, as well as the case law of the European Court of Human Rights, when the Court is seised of applications in which plaintiffs claim compensation for material damage caused by armed action. Knowing the particularities of the protection of property during armed conflict is indispensable for the proper implementation of justice.*

Keywords: *property, armed conflict, Geneva Conventions, protection of property, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights.*

Introducere

Dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului au fost considerate mult timp de doctrinari și practicieni două corpuri de drept distincte. Cele două seturi de norme au fost considerate ca excluzându-se reciproc, în principal datorită faptului că au urmat o evoluție istorică diferită și au răspuns unor scopuri diferite¹. Reglementările internaționale în domeniul drepturilor omului protejează indivizii de eventualele abuzuri de putere ale autorităților statului, stabilind astfel o serie de limitări pentru acestea din urmă. Dreptul internațional umanitar, pe de altă parte, reglementează conduita părților la un conflict armat, limitând metodele și mijloacele de purtare a conflictelor armate. Se reține, în acest sens, că Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 și Convențiile

¹ KRIEGER H. A Conflict of Norms: the Relationship Between Humanitarian Law and Human Rights Law in the ICRC Customary Law Study. [online]. In: *Journal of Conflict & Security Law*. 2006, vol. 11, no. 2, pp. 265-291. p. 266. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/26294462>.

de la Geneva din 1949² privind protecția victimelor conflictelor armate au fost elaborate și semnate în aceeași perioadă istorică.

Când comparăm regulile dreptului internațional al drepturilor omului cu dreptul internațional umanitar, devine clar că acesta din urmă protejează doar anumite drepturi ale omului și numai în măsura în care sunt puse în pericol de conflict armat și nu sunt, ca atare, incompatibile cu existența în sine a un conflict armat. Este de netăgăduit că dreptul la securitate socială, dreptul la libera alegere, libertatea gândirii, dreptul la întrunire și asociere, egalitatea între soți nu sunt reglementate de dreptul internațional umanitar și, într-o serie de situații, regulile acestuia pot fi cuprinse în termeni mai adaptați problemelor specifice care apar în conflictele armate. Dreptul internațional umanitar este în mod tradițional formulat în termeni de reguli obiective de conduită pentru state și grupuri armate, în timp ce dreptul internațional al drepturilor omului este exprimat în termenii drepturilor subiective ale individului în raport cu statul și dezvoltat ca parte a dreptului constituțional al statelor. În plus, în timp ce normele dreptului internațional umanitar privind tratamentul persoanelor aflate sub puterea inamicului pot fi înțelese ca punerea în aplicare a drepturilor omului, ținând cont de necesitatea militară și de particularitățile conflictelor armate, anumite reguli privind desfășurarea ostilităților nu sunt abordate de către dreptul internațional al drepturilor omului, prin urmare, cele două concepte se completează reciproc și ar trebui interpretate unul în raport cu celălalt³.

Trecerea timpului a exercitat un impact puternic asupra evoluției, atât a dreptului internațional umanitar, cât și a drepturilor omului, având ca rezultat transformări profunde care au purtat aceste cadre juridice către noi orizonturi. Pe măsură ce relațiile sociale evoluau, aceste domenii distincte ale dreptului s-au trezit nu numai modificate substanțial, ci și convergente în momente critice, ducând la apariția unor materii complexe. Acest proces a favorizat o aliniere remarcabilă a obiectivelor – o convergență care demonstrează aspirația comună de promovare și salvagardare a demnității umane, indiferent de context.

Evoluția este o dovadă a flexibilității și rezilienței sistemelor juridice în fața provocărilor istorice și a complexității relațiilor sociale din lumea contemporană. În așa mod, au apărut premisele pentru conturarea unei societăți globale armonioase și juste. Cu fiecare pas pe această cale, dreptul internațional umanitar și drepturile omului nu numai și-au extins sferile de aplicare, ci și-au îmbogățit și esența,

² Convenția de la Geneva (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția de la Geneva (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate pe mare; Convenția de la Geneva (III) privind tratamentul prizonierilor de război; Convenția de la Geneva (VI) privind protecția persoanelor civile în timp de război. Geneva, Elveția. Adoptate la 12.08.1949, în vigoare din 21.10.1950.

³ NASTAS A., CAZACU D., Some reflections on the state of emergency within the meaning of article 15 of the european convention on human rights Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale 2021, Issue 1, Volume 16, pp. 9-23. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 p.

recunoscând caracterul indivizibil al drepturilor omului și imperativul de a le susține chiar și în context conflictual.

Istoricul protecției proprietății în conflictele armate

Recunoașterea explicită a aplicării drepturilor omului în perioada conflictelor armate a avut loc în cadrul Conferinței Internaționale pentru Drepturile Omului de la Teheran (22 aprilie-13 mai 1968). Acest eveniment esențial a marcat o piatră de hotar semnificativă, deoarece Națiunile Unite au recunoscut în mod oficial relevanța principiilor drepturilor omului în contextul ostilităților. Conferința a fost urmată de adoptarea Rezoluției 2444 a Adunării Generale⁴ și de două rapoarte ale Secretarului General care concluzionează că drepturile omului asigură o protecție mai cuprinzătoare decât legile existente ale războiului⁵.

O materie centrală pe arena drepturilor omului este conținutul dreptului de proprietate și consolidarea limitelor acestuia. Or, sistemele economice contemporane și, în fapt, întreaga ordine mondială își bazează existența, succesul și cursul firesc pe consacrarea și respectarea plenară inclusiv a dreptului de proprietate privată.

Convergența inexorabilă dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului a propulsat o evoluție profundă în peisajul juridic, în special în perioada postbelică. Această transformare a fost susținută de apariția unor principii și valori noi în cadrul societății, care au jucat un rol esențial în stabilirea și consolidarea protecției dreptului la proprietate în cadrul reglementărilor privind conflictele armate.

În mod inevitabil, această interacțiune dinamică a dreptului internațional umanitar și a drepturilor omului a condus la afirmarea hotărâtă a dreptului de proprietate, un aspect critic al experienței umane care își extinde efectele inclusiv în contextul conflictelor armate. Recunoscând multiplele efecte adverse și distructive pe care conflictele armate le declanșează atât asupra ființelor umane, cât și asupra mediului, evoluția gândirii juridice a îmbrățișat imperativul de a proteja drepturile de proprietate de ravagiile războaielor.

Această schimbare de paradigmă a fost esențială în modelarea perspectivei că izbucnirea ostilităților armate reverberează cu ramificații multiple, cuprinzând însăși regimul proprietății statului inamic. Această înțelegere nuanțată recunoaște că declanșarea conflictelor armate induce o serie de efecte complexe care nu numai că perturbă viețile indivizilor, ci și au un impact semnificativ asupra proprietății

⁴ Rezoluția Adunării Generale nr. 2444. *Respect for Human rights in armed conflicts*. Adoptată la a 1748-a ședință plenară, 19 decembrie 1968. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/202681>.

⁵ MOLANGO M. M. *Property Right during Armed Conflict: Application of Adopting Principles of International Humanitarian Law by the European Court of Human Rights*. Washington College of Law. ILSP Law Journal. [online]. p. 70. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R23036.pdf>.

acestora. În interacțiunea dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului, această recunoaștere capătă o importanță crucială, elucidând legăturile complicate dintre bunăstarea indivizilor, funcționarea societăților și respectarea dreptului de proprietate. Marea majoritate a autorilor studiilor în domeniul dreptului conflictelor armate menționează că în timpul conflictului armat bunurile ce aparțin statului inamic urmează a fi confiscate. Totodată, cu referire la regimul proprietății private, o asemenea poziție categorică lipsește. Cert este că regula stabilită în antichitate „*Omnium maxime sua esse credebant quae ex hostibus cepissent*” cu certitudine nu poate fi aplicată raporturilor juridice contemporane.

Conținutul protecției proprietății în conflictele armate

Proprietatea rămâne sub protecție chiar și în circumstanțe extraordinare survenite în timpul unui conflict armat, atunci când un spectru larg de drepturi, libertăți și instituții își încetează sau suspendă aplicabilitatea. În perioada conflictului armat, protecția proprietății își găsește fundamentul în principiile conturate de dreptul internațional umanitar și dreptul penal internațional. Aceste cadre juridice articulează în mod distinct interzicerea distrugerii arbitrare și a însușirii ilegale atât a proprietății publice, cât și a celei private. Instrumentele juridice care reglementează desfășurarea războiului conțin prevederi referitoare la protecția proprietății private și multe dintre aceste norme juridice au dobândit până acum statutul de drept internațional cutumiar ca urmare a faptului că au fost acceptate ca obligatorii de către majoritatea statelor. Acceptarea lor ca parte a dreptului cutumiar reflectă un consens între națiuni că respectarea proprietății private, chiar și în timpul conflictelor, este o responsabilitate comună.

Dreptul internațional umanitar a protejat proprietatea civilă aproape la fel de mult timp - și din aceleași motive - cât a protejat persoana civilă. Instrumentele de protecție existente au fost concepute pentru a proteja civilii împotriva tacticilor pământului pustiit și pârjolit prin interzicerea distrugerii intenționate a obiectelor esențiale pentru supraviețuire, cum ar fi alimente, apă și animale. Necesitatea practică a unei astfel de protecții, din păcate, este clară⁶.

Odată cu dezvoltarea dreptului internațional în Europa, s-a acordat prioritate problemelor legate de ostilitate în relațiile internaționale. Treptat, principiile și regulile privind desfășurarea ostilităților armate au fost încorporate într-o serie de texte cu efect obligatoriu sub forma unor tratate bilaterale și multilaterale⁷.

Codificarea obligațiilor care vizează protejarea drepturilor individuale se observă în Regulamentul de la Haga, care a fost anexat la Convenția de la Haga

⁶ BRILMAYER L., CHEPIGA G. Ownership or Use? Civilian Property Interests in International Humanitarian Law. [online] In: *Harvard International Law Journal*. 2008, vol. 49, nr. 2, pp. 413-446. p. 418. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/72829564.pdf>.

⁷ LOUCAIDES G. L. The Protection of the Right to Property in Occupied Territories. *Cambridge University Press. The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 53, No. 3, iulie 2004. [online]. pp. 677- 690. p. 678. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/3663294>.

din anul 1907⁸. Acest moment istoric a reprezentat momentul cristalizării principiilor și liniilor directe fundamentale menite să asigure protecția drepturilor inerente indivizilor, marcând o epocă în care societatea internațională a recunoscut în mod colectiv importanța primordială a protecției demnității umane în contextul conflictelor armate.

Prevederile Regulamentelor sunt încă în vigoare ca parte a dreptului cutumiar pentru toate statele și sunt aplicabile nu numai în cazurile de ocupație în timpul războiului, ci și în cazurile de ocupație ca urmare a oricărei operațiuni militare, inclusiv cele efectuate de state în conformitate cu Carta ONU⁹. Acestea conțin clauze specifice referitoare la proprietatea privată în teritoriile ocupate. Articolul 46 prevede: „Onoarea și drepturile familiei, viața persoanelor și proprietatea privată, precum și convingerile și practica religioasă, trebuie respectate. Proprietatea privată nu poate fi confiscată”.

Distrugerea extinsă și însușirea proprietății, nejustificată de necesitate militară și efectuată în mod ilegal reprezintă o încălcare gravă a Convențiilor de la Geneva din 1949, acest act îndreptat împotriva persoanelor sau bunurilor protejate în temeiul Convențiilor, se încadrează în sfera crimelor de război¹⁰.

Potrivit Regulamentelor de la Haga, proprietatea municipalităților și a instituțiilor dedicate religiei, carității și educației, artelor și științei, chiar și atunci când constituie proprietate a statului, trebuie tratată ca proprietate privată (articolul 56). În consecință, este interzisă confiscarea sau distrugerea unor astfel de proprietăți, inclusiv monumente istorice și opere de artă și știință (articolul 40).

Interzicerea confiscării proprietății private este codificată în articolul 46 din Regulamentul de la Haga. Această interdicție nu înseamnă că nicio proprietate privată nu poate fi sechestrată¹¹, deoarece, așa cum se precizează în articolul 53 din Regulamentul de la Haga: „Toate aparatele, fie pe uscat, pe mare sau în aer, adaptate pentru transmiterea de știri sau pentru transport de persoane sau lucruri [...] depozitele de arme și, în general, tot felul de muniții de război pot fi confiscate,

⁸ Convenția de la Haga (IV) privind legile și obiceiurile războiului pe uscat și anexa acesteia: regulamente privind legile și obiceiurile războiului pe uscat. Haga, Olanda. Adoptată la 18.10.1907, în vigoare 26.01.1910.

⁹ STARKE J. G. *An introduction to international law*. [online]. Butterworth and Co. (Publishers) LTD. London, 1972. p. 500. ISBN: 0 406 65952 4. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/444938287/An-introduction-to-international-law-pdf#>.

¹⁰ *Protection of Civilians in Armed Conflict Glossary*. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. [online]. p. 22. [citată la 28.08.2023]. Disponibil: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/OCHA%20Protection%20of%20Civilians%20in%20armed%20conflict_%20Glossary.pdf.

¹¹ HENCKAERTS J. M., DOSWALD-BECK L. *Customary International Humanitarian Law*. Vol I. Rules. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. p. 180. ISBN 978-0-521-80899-6. ISBN 978-0-521-00528-9 [citată la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.

chiar dacă aparțin unor persoane particulare, dar trebuie restaurate și stabilite despăgubiri la încheierea păcii”.

În Regulamentul de la Haga din anul 1907 și în Convenția de la Geneva din anul 1949 sunt incluse clauze distincte și bine definite care se referă la tratamentul proprietății private în teritoriile aflate sub ocupație. Aceste cadre de reglementare reprezintă piloni ai sistemului normativ internațional, delimitând drepturile și responsabilitățile puterilor ocupante, asigurând în același timp că proprietății private îi este acordată protecția cuvenită și în perioade de conflict.

Pentru înțelegerea dinamicii nuanțate care guvernează utilizarea proprietăților în teritoriile ocupate sunt importanți doi parametri care joacă un rol esențial în modelarea latitudinii și limitărilor însușirii și utilizării proprietății: caracterul public sau privat al resursei implicate; și utilitatea resursei pentru purtarea conflictului armat, a modului în care resursa în cauză servește scopului războiului. Preluarea proprietății private trebuie să fie justificată de o necesitate militară legitimă, iar proprietatea privată nu poate fi însușită pentru îmbogățirea proprie a ocupantului.¹² Suplimentar, o persoană privată de proprietatea sa în astfel de circumstanțe are dreptul la despăgubiri din partea ocupantului¹³. Primele trei Convenții de la Geneva actualizează legile războiului aplicate comportamentului combatanților unul față de celălalt.

În textul Convenției III de la Geneva, care reglementează tratamentul prizonierilor de război, pot fi reliefate reglementările și procedurile referitoare la gestionarea bunurilor personale deținute, a prizonierilor. Aceste reglementări stabilesc faptul că prizonierii de război ar trebui, în general, să păstreze posesia bunurilor lor personale. Cu toate acestea, anumite categorii de bunuri, precum banii și obiectele de valoare, pot fi confiscate temporar, cu condiția ca acestea să fie restituite la încetarea prizonieratului (art. 18). După ce prizonierii de război evadează, sunt repatriați, eliberați sau în caz de deces, bunurile lor personale trebuie să fie predate familiilor lor (art. 122). În mod remarcabil, Convenția impune ca părțile aflate în conflict să garanteze, în cazurile de transfer dintr-un lagăr în altul, ca prizonierii să-și poată aduce bunurile cu ei, fie să aranjeze ca bunurile lor să le fie transmise ulterior (art. 48, 65, 68, 119).

A patra Convenție de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război din anul 1949 a devenit primul instrument internațional conceput special pentru a proteja civilii, conținând și o serie de dispoziții în materia protecției bunurilor ce aparțin particularilor. Protejarea civililor în timpul conflictelor

¹² JESSUP C. P. A Belligerent Occupant's Power over Property. [online]. In: *The American Journal of International Law*. 1944, vol. 38, nr. 3, pp. 457-461 p. 458. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/2192387>.

¹³ OPPENHEIM M. A. *International Law. A treatise. War and Neutrality*. Vol. II, Second edition. Longmans, Green and Co. London, 1912. [online]. p. 186. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.gutenberg.org/files/41047/41047-h/41047-h.htm>.

armate reprezintă o piatră de temelie a dreptului internațional umanitar, care oferă un cadru solid în care civilii sunt protejați. Această protecție se extinde asupra mediului și proprietății lor directe, cunoscute și sub denumirea de „obiecte civile”¹⁴. În general, scopul convenției implică protecția ființei umane, totuși, aceasta conține și anumite prevederi referitoare la proprietate, menite să scutească oamenii de suferințele rezultate din distrugerea bunurilor lor reale și personale (așa cum este prevăzut inclusiv de art. 53).

Interdicția cuprinsă în alineatul 2 al art. 33 al Convenției a IV-a de la Geneva conține un vechi principiu de drept internațional, enunțat deja în Regulamentul de la Haga în două dispoziții: articolul 28, care prevede: „Jefuirea unui oraș sau loc, chiar dacă este luat prin asalt, este interzisă”, iar articolul 47 prevede: „Jaful este interzis în mod oficial”. Această interdicție are un domeniu general de aplicare. Este vorba nu numai de jefuirea prin acte individuale fără acordul autorităților militare, ci și de jefuirea organizată, ale căror efecte sunt redată în istoriile fostelor războaie, când prada alocată fiecărui soldat era considerată ca parte a salariului său.

Alineatul 2 al articolului 33 al Convenției a IV-a este extrem de concis și clar; nu lasă loc de interpretare. Înaltele Părți Contractante interzic ordonarea precum și autorizarea jefuirii. În plus, acestea se angajează să prevină sau, dacă a început, să oprească jafurile individuale. În consecință, în acest sens este necesar a fi întreprinse toate măsurile legislative necesare. Interdicția jefuirii se aplică atât pe teritoriul unei părți la conflict, cât și pe teritoriile ocupate. Protecția este garantată în privința oricărei forme de proprietate, fie că aparține unor persoane private, fie că aparține unor comunități sau statului. Pe de altă parte, în acest context, rămâne intact dreptul de rechiziție, expropriere sau de sechestru.

Interzicerea jafului este o regulă bine înrădăcinată în dreptul internațional cutumiar. Jefuirea este interzisă în toate circumstanțele în conformitate cu Regulamentul de la Haga (art. 28, art. 47). Aceasta este identificată drept crimă de război în Raportul Comisiei asupra responsabilității autorilor războiului și aplicării sancțiunilor¹⁵ înființată după Primul Război Mondial, precum și în Carta Tribunalului Militar Internațional (Nürnberg)¹⁶ instituit în urma celui de-al Doilea Război Mondial. În temeiul Statutului Curții Penale Internaționale¹⁷, „jefuirea unui

¹⁴ ICRC: *How does law protect in war?. Protection of Civilians*. ©2018 [cit. 28.08.2023]. Disponibil: <https://casebook.icrc.org/highlight/protection-civilians>.

¹⁵ *Report of the Commission on Responsibility of The Authors of The (First World) War and on Enforcement of Penalties*. International Law Studies. Vol. 60, 29.03.1919. [cit. la 26.08.2023]. Disponibil: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1917&context=ils>.

¹⁶ *Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis*. Londra, Regatul Unit la Marii Britanii și Irlandei de Nord. Semnată: 08.08.1945. Articolul 6(b). [cit. la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf.

¹⁷ *Rome Statute of the International Criminal Court*. Roma, Italia. Semnat la 17.07.1998. În vigoare 01.07.2002. United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Articolul 8(2)(b)(xvi). [cit. la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

oraș sau loc, chiar și atunci când este luat prin asalt”, constituie o crimă de război în conflictele armate internaționale.

În temeiul alineatului 3 al articolului 33 al Convenției a IV-a de la Geneva, sunt interzise măsurile de represalii împotriva persoanelor protejate și a bunurilor lor. Represaliile sunt măsuri contrare legii, dar care, atunci când sunt întreprinse de un stat față de un alt stat pentru a asigura încetarea anumitor fapte sau pentru a obține despăgubiri pentru acestea, sunt considerate legale în condițiile particulare în care sunt întreprinse¹⁸.

Interdicția de a recurge la represalii servește ca măsură de protecție pentru toate persoanele aflate sub protecție, indiferent dacă acestea se află pe teritoriul unei părți în conflict sau în regiunile ocupate. Această interdicție este de natură completă și obligatorie, lipsită de orice excepții implicite referitoare la justificarea necesităților militare.

Interdicția expresă impusă de Convenție Capacitatea Convenției a fost asigurată prin instituirea de mecanisme alternative pentru a asigura respectarea dreptului. Aceste mecanisme, înrădăcinate în principiile supravegherii de către Puterile protectoare și în obligația de a trage indivizii la răspundere pentru încălcările grave, au înlocuit nevoia de represalii. Interzicerea represaliilor este intrinsec legată de alte prevederi care garantează aplicarea Convenției în toate circumstanțele, subliniind datoria sa primordială de a proteja bunăstarea umană.

Toate cele patru Convenții de la Geneva din 1949 conțin o interdicție expresă a represaliilor împotriva persoanelor și bunurilor protejate în condițiile lor. În Convenția a IV-a, această interdicție este extinsă asupra pedepselor colective și măsurilor de terorizare a populației civile din teritoriul ocupat, precum și asupra luării de ostatici¹⁹.

Prin articolul 53 al Convenției se interzice Puterii ocupante de a distruge bunurile mobile sau imobile aparținând persoanelor particulare, individual sau colectiv, statului sau altor autorități publice, organizațiilor sociale sau cooperatiste, în afară de cazurile în care aceste distrugerii ar deveni absolut necesare în urma operațiunilor militare.

Se are în vedere faptul că interdicția se referă doar la „distrugere”. Conform dreptului internațional, autorităților ocupante le este recunoscut dreptul, în anumite circumstanțe, de a dispune de bunuri din teritoriul ocupat – și anume dreptul de a rechiziționa proprietățile private, dreptul de a confisca orice bunuri

¹⁸ UHLER M. O., COURSIER H., SIORDET F., PILLOUD C., BOPPE R., WILHELM R. J. *Commentary. IV Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war*. [online]. Geneva International Committee of The Red Cross. Geneva, Switzerland, 1958. p. 227. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/lmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

¹⁹ KALSHOVEN F. *Human Rights, The Law of Armed Conflict, and Reprisals*. [online]. The Henry Dunant Institute. International Congress on Humanitarian Law. San Remo, 1970. p. 187. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400023792a.pdf>.

mobile aparținând statului care pot fi utilizate pentru operațiuni militare și dreptul de a administra și de a beneficia de utilizarea bunurilor imobile aparținând statului ocupat²⁰.

Pentru a înlătura eventuale interpretări eronate cu privire la întinderea domeniului de aplicare al articolului 53, este imperativ să se clarifice că protecția prevăzută în acesta nu cuprinde proprietatea în sens general; mai degrabă, convenția impune în mod specific protejarea acesteia în teritoriile ocupate. Ca atare, aplicabilitatea articolului se limitează numai la cazurile în care distrugerea rezultă din acțiunile întreprinse de puterea ocupantă.

Interdicția distrugerii proprietăților în teritoriile ocupate conține o rezervă semnificativă, aceasta nu se aplică atunci când o astfel de distrugere devine absolut necesară în contextul operațiunilor militare. Altfel spus, forțele ocupante se pot angaja, în baza unor exigențe militare convingătoare, în distrugerea completă sau parțială a anumitor proprietăți private sau publice din regiunea ocupată. Este de competența Puterii ocupante să evalueze gravitatea acestor cerințe militare. Cu toate acestea, există o preocupare conform căreia o interpretare fără scrupule a acestei rezerve ar putea submina eficacitatea garanției de salvagardare intenționate. Potențiala utilizare abuzivă a clauzei de necesitate militară ar putea împuternici Puterea ocupantă să se sustragă de la interdicția expres prevăzută de Convenție.

În consecință, este imperativ ca Puterea ocupantă să exercite prudență în interpretarea clauzei în cauză. Atunci când se ia în considerare recurgerea la distrugere, autoritățile ocupante ar trebui să depună eforturi pentru a menține un sentiment de proporționalitate juxtapunând câștigurile militare anticipate cu pagubele rezultate. Provocarea constă în atingerea unui echilibru rezonabil între nevoile militare imperative și conservarea bunurilor civile.

În esență, dispozițiile articolului 53 servesc ca mijloc de prevenire a distrugerilor inutile și involuntare în teritoriile ocupate. Clauza de salvagardare împotriva unei astfel de distrugerii, recunoscând în același timp importanța exigențelor militare, subliniază nevoia de abordare rațională și de luare a deciziilor în spiritul reglementărilor de drept internațional umanitar. Atingerea acestui echilibru este esențială pentru a asigura faptul că acțiunile Puterii ocupante rămân aliniate cu principiile generale ale umanității și protecției proprietății civile, așa cum sunt stabilite în Convenție.

Simultan, potrivit articolului 97 al Convenției IV, internații vor fi autorizați să păstreze obiectele de uz personal. Banii, cecurile, titlurile etc., precum și obiectele de valoare pe care le au cu ei, nu le vor putea fi luate decât în conformitate cu procedurile stabilite. O chitanță amănunțită li se va da pentru acestea. Sumele vor trebui să fie trecute în contul fiecărui internat; ele nu vor putea fi schimbate într-o altă monedă decât dacă legislația teritoriului în care este internat proprietarul o

²⁰ PICTET J. S., *op. cit.*, p. 301. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

cere, sau dacă internatul consimte la aceasta. Obiectele având, în special, o valoare personală sau sentimentală nu le vor putea fi luate. [...]

La eliberarea sau la repatrierea lor, internații vor primi în bani soldul creditor al contului, precum și toate obiectele, banii, cecurile, titlurile etc., care le-au fost luate în timpul internării, cu excepția obiectelor sau valorilor pe care Puterea deținătoare ar trebui să le păstreze în baza legislației în vigoare. În cazul în care un bun aparținând unui internat ar fi reținut, în baza acestei legislații, interesatul va primi o chitanță amănunțită.

Documentele de familie și de identitate pe care internații le au asupra lor nu le vor putea fi luate decât contra unei recipise. Internații nu vor putea fi lăsați niciun moment fără act de identitate. Dacă ei nu îl au, vor primi acte speciale care vor fi stabilite de autoritățile deținătoare și care le vor ține loc de acte de identitate până la sfârșitul internării.

Internații vor putea să aibă asupra lor o anumită sumă în bani sau în bunuri de cumpărare, pentru a-și putea face cumpărăturile. Articolul 98 reglementează natura și regimul alocațiilor primite de internați.

Domeniul de aplicare al articolelor considerate bunuri personale nu cuprinde numai articole precum îmbrăcăminte, lenjerie de pat, păături și produse de îngrijire, ci se extinde și mai mult pentru a include bunuri precum cărți, mașini de scris portabile, consumabile medicale și orice alte articole utilizate în mod obișnuit în viața de zi cu zi. camerele video sunt tratate cu prudență, ca o excepție, având în vedere preocupările Puterii deținătoare cu privire la obiectele care ar putea contribui la spionaj sau propagandă nefavorabilă. Această recunoaștere a dreptului internaților de a-și păstra bunurile personale subliniază principiul conform căruia internarea ar trebui să funcționeze în primul rând ca o măsură de securitate, cu impact minim asupra drepturilor și privilegiilor individuale.

Cu toate acestea, Puterea deținătoare își păstrează prerogativa de a se proteja împotriva potențialei utilizări abuzive a resurselor reținute ale internaților, în special a activelor lor financiare. Acest lucru rezultă din imperativul Puterii deținătoare de a preveni evadările și de a zădărnici eforturile de a compromite paznicii prin luare de mită. În mod similar, Puterea încearcă să contracareze propaganda subversivă, justificând astfel privarea de posesia de bani, cecuri, obligațiuni, bunuri de comerț și bunuri de valoare a internaților la internarea acestora. Este esențial ca astfel de confiscări să fie realizate conform unei proceduri bine stabilite, asigurând că internații nu sunt supuși depozitării arbitrare.

Alineatul 3 al articolului introduce o avertizare cu privire la autoritatea Puterii deținătoare de a sechestra obiecte de valoare de la internați, vizând în mod specific bunurile care posedă o valoare personală sau sentimentală. Această excepție nuanțată subliniază echilibrul delicat dintre preocupările de securitate și conservarea bunurilor prețuite de internați în mod deosebit. Asta înseamnă că importanța

acordată posesiei lor nu depinde de valoarea lor comercială, ci mai degrabă de ceea ce reprezintă în sfera sentimentală²¹.

O atenție deosebită se acordă interpretării articolului 97 al Convenției IV coroborat cu articolul 35, care se referă la dreptul persoanelor protejate de a părăsi teritoriul. Inclusiv în cazurile în care indivizii sunt repatriați la încetarea unui conflict, procedura stabilită pentru o astfel de repatriere poate implica, inevitabil, întârzieri, timp în care prevederile articolului 97 vor rămâne aplicabile.

Articolul descrie meticolos procedura specificată. Ea impune restituirea sumelor de bani, cecuri, obligațiuni și bunuri de valoare, cu excepția cazului în care acestea sunt reținute de către Puterea deținătoare în conformitate cu legislația sa internă în vigoare. Pot exista cazuri în care Puterea deținătoare consideră că este necesar să sechestreze anumite documente de identitate (cum ar fi permisul de conducere) pentru a împiedica tentativele de evadare. Cu toate acestea, la confiscarea unor astfel de documente, este imperativ ca Puterea deținătoare să se asigure că internații păstrează un mijloc de verificare a identității acestora.

Articolul 98 al Convenției IV precizează că internații cu resurse financiare de care dispun au dreptul să primească venituri din proprietatea lor în conformitate cu legile Puterii deținătoare. În timp ce legislația din timpul războiului ar putea supune proprietățile inamice sechestrului, veniturile obținute din aceasta pot fi încă accesate.

În anul 1977, Convențiile de la Geneva din anul 1949 au fost completate cu două protocoale adiționale. Aceste protocoale au avut menirea de a dezvolta conținutul protecției victimelor conflictelor armate și de a adapta prevederile Convențiilor de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate la două tipuri de conflicte armate: conflictul armat internațional și conflictul armat fără caracter internațional.

Protocolul Adițional I, care se referă la protecția persoanelor afectate de conflicte internaționale, impune părților contractante responsabilitatea de a stabili acorduri care să faciliteze repatrierea rămașiștelor persoanelor decedate și a bunurilor lor personale. Acest proces este inițiat fie la cererea țării de origine, fie la cererea rudelor apropiate a defunctului (art. 34).

Articolul 48 din Protocolul adițional I din 1977 prevede: „Pentru a asigura respectul și protecția populației civile și a bunurilor civile, părțile la conflict trebuie să facă în orice moment o distincție între bunuri civile și obiective militare”. În cazul în care există o îndoială în privința unui obiect care este în mod normal un bun civil, dar care ar putea fi un obiectiv militar, acesta trebuie considerat ca fiind un obiect civil.

În temeiul prevederilor articolului 54 al Protocolului Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate

²¹ *Ibidem*. p. 422. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/llmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

internaționale, este interzis de a se ataca, a se distruge, a lua sau a scoate din uz bunuri indispensabile supraviețuirii populației civile. „Obiectele indispensabile supraviețuirii populației civile” nu sunt definite în dreptul internațional umanitar, în schimb, dispozițiile relevante oferă o listă neexhaustivă de exemple precum produse alimentare și zonele agricole în care acestea se produc, recoltele, vișele, instalațiile și rezervele de apă potabilă și lucrările de irigații, în scopul de a lipsi, ca urmare a valorii lor de subzistență, populația civilă sau partea adversă, oricare ar fi motivația de la care se pornește, fie pentru a înfometa persoanele civile, a provoca deplasarea acestora, sau pentru oricare alt motiv.

Aceste interdicții nu se aplică dacă obiectele enumerate sunt folosite ca întreținere exclusiv pentru membrii forțelor armate sau în alte scopuri decât întreținerea populației civile²².

Totuși, una dintre provocările conflictelor armate contemporane se manifestă prin faptul că o multitudine de obiecte sunt folosite simultan în scopuri militare și civile. De exemplu, un post de tragere poate fi situat pe acoperișul unei case civile sau al unui apartament dintr-o clădire cu mai multe etaje, folosită ca post de comandă²³. În mod similar, o centrală electrică poate furniza energie electrică atât unei unități militare, cât și restului orașului. Dacă utilizarea sa în scopuri militare transformă un obiect civil (sau partea separabilă a acestuia) într-un obiect militar, acesta va deveni o țintă legală.

Cu toate acestea, punctul de vedere predominant, împărtășit de Comitetul Internațional al Crucii Roșii, este că principiile proporționalității și precauțiilor rămân relevante, nu numai în ceea ce privește daunele accidentale aduse altor bunuri civile, ci și în ceea ce privește consecințele pentru civili ale împiedicării utilizării civile a acel obiect. Conform acestui punct de vedere, de exemplu, atacul trebuie îndreptat spre acoperișul casei civile sau spre apartamentul specific din clădirea cu mai multe etaje, cu condiția ca acest lucru să fie fezabil în circumstanțe, pentru a preveni posibilitatea ca civilii să-și piardă casele și mijloacele de trai²⁴.

Se are în vedere faptul că, din punct de vedere juridic, un obiect este fie un obiectiv militar, fie un obiect civil, nu există o categorie intermediară de obiecte cu

²² ICRC: *How does law protect in war?. Objects indispensable to the survival of the civilian population*. ©2018 [cit. 28.08.2023]. Disponibil: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/objects-indispensable-survival-civilian-population.

²³ GISEL L. *The principle of proportionality in the rules governing the conduct of hostilities under international humanitarian law*. Report. ICRC. International Expert Meeting. Quebec, 22-23 june 2016. p. 37. [cit. la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.icrc.org/en/download/file/79184/4358_002_expert_meeting_report_web_1.pdf.

²⁴ *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. Recommitting to Protection in Armed Conflict On The 70th Anniversary Of The Geneva Conventions*. ICRC Report. p. 19. [cit. la 28.08.2023]. Disponibil: <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-recommitting-to-protection-in-armed-conflict-on-the-70th-anniversary-of-the-geneva-conventions-pdf-en>.

dublă utilizare. Dacă atacul este îndreptat împotriva obiectelor cu dublă utilizare care ar putea fi ținte militare legitime, dar care servesc și unei nevoi civile legitime, atunci acest factor trebuie echilibrat cu atenție în raport cu beneficiile militare atunci când se face o determinare a proporționalității.

Într-un caz concret, în cadrul conflictului dintre Rusia și Georgia, în raportul sumativ asupra conflictului, s-a reiterat faptul că vehiculele civile nu pot fi supuse atacurilor datorită caracterului lor civil. În contextul conflictului din august 2008, două circumstanțe pot explica daunele cauzate vehiculelor civile și pot avea implicații juridice pentru a stabili dacă astfel de daune ar putea echivala cu o încălcare a dreptului internațional umanitar: fie o țintă militară legitimă se afla în vecinătatea vehiculului atunci când acesta a fost avariat sau luptători înarmați din miliție se aflau în vehicul când a fost atacat. În acest ultim caz, un luptător de miliție este o țintă militară legitimă dacă participă direct la ostilități. Acest lucru este semnificativ deoarece în cursul conflictului multe persoane au raportat că luptătorii miliției din Osetia de Sud au furat mașini și le-au folosit în diferite scopuri²⁵.

În cadrul aceluiași raport, s-a reafirmat faptul că, prin natura lor, casele și clădirile rezidențiale sunt obiecte civile care, conform dreptului internațional umanitar, nu pot fi atacate decât dacă sunt utilizate în scopuri militare. În rezultat, s-a stabilit faptul că pagubele cauzate de artilerie, atacuri aeriene și tancuri ridică motive serioase de îngrijorare, în special în ceea ce privește principiul proporționalității și obligația de a lua precauțiile cerute de dreptului internațional umanitar²⁶.

Potrivit Comentariului la Protocoalele Adiționale, prevederea formulată în alineatul 1 al articolului 54 de interdicere a înfometării populației civile, descrie cele mai comune modalități în care aceasta poate fi aplicată²⁷. În același spirit, articolul 14 al Protocolului II interzice înfometarea civililor ca metodă de luptă. Prin urmare, este interzis atacul, distrugerea, îndepărtarea sau facilitarea inutilității, în acest scop, a obiectelor indispensabile supraviețuirii populației civile.

În ceea ce privește Protocolul adițional II, care se referă la protecția persoanelor afectate de conflicte armate fără caracter internațional, acesta interzice în mod explicit jefuirea „oricând și în orice loc” (art. 4). De asemenea, prevede ca părțile contractante să protejeze răniții, bolnavii și naufragiații de jaf, asigurând totodată conservarea bunurilor decedatului (art. 8).

²⁵ *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Report, Vol. II.* Septembrie 2009. p. 330. [citat la 28.08.2023]. Disponibil: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf.

²⁶ *Ibidem.* p. 335.

²⁷ HENCKAERTS J. M., DOSWALD-BECK L., *op. cit.*, p. 189. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.

Generalizând constatările tribunalelor penale internaționale, Curtea Penală Internațională deduce că intenția instanțelor internaționale este de a diminua distincția cantitativă și calitativă dintre crimele de război săvârșite în contextul conflictelor armate cu caracter internațional și crimele de război comise în contextul conflictelor armate fără caracter internațional. Considerăm că această tendință este benefică din perspectiva asigurării realizării principiului reprimării universale a crimelor de război și, în general, din perspectiva realizării consecvente a dreptului internațional umanitar²⁸.

Totodată, la acest moment ne raliem poziției expuse de autorii Dorul O., și Nastas A., că noile realități impun o altă tipologie a crimelor de război. Cea propusă de autorii Statutului de la Roma a Curții Penale Internaționale era una firească pentru contextul istoric, politic și, subsecvent, juridic existent la sfârșitul mileniului al II-lea. Din cele demonstrate în practica instanțelor internaționale de jurisdicție penală, clasificarea conflictelor armate în vederea angajării răspunderii internaționale penale la care face trimitere Statutul CPI riscă să nu acopere din punct de vedere juridic situațiile ce apar în cadrul conflictelor armate contemporane, fapt care ar favoriza impunitatea și ar compromite pacea și securitatea internațională²⁹.

Protecția proprietății în timpul conflictelor armate în mecanismul european de protecție a drepturilor omului instituit de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

Mecanismul instituit în temeiul Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenție), în opinia noastră, este instrumentul european regional primordial în domeniul protecției drepturilor omului. Pe parcursul a șapte decenii, acesta a evoluat și a devenit cel mai complex și cel mai consolidat tratat în materia protecției drepturilor omului.

Hotărârile recente ale Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) au constatat și dezvoltat necesitatea protecției drepturilor omului în timpul conflictelor armate. Jurisprudența emblematică a Curții evidențiază că încălcările dreptului de proprietate în perioadele de conflict reprezintă încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului.

Protocolul I la Convenție face corp comun cu aceasta și în art. 1 reglementează protecția proprietății. Termenii utilizați în acest articol oferă un scut robust pentru o gamă variată de intervenții pe terenul protecției proprietății. Acesta cuprinde atât bunuri imobiliare, cât și bunuri personale, active tangibile și intangibile.

²⁸ DORUL O., NASTAS A., *War crimes committed in non-international armed conflicts*. In: ACROSS ISSN 2602-1463 Vol. 7(5) 2023 Cross-border Laws and Regulations www.across-journal.com <https://doi.org/10.5281/zenodo.8037268>, p. 82.

²⁹ DORUL O., NASTAS A., *Conflictele armate în sensul articolului 8 al Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale*. În: Revista Universul Juridic (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență (România) | ISSN 2393-3445) august, 2023 <https://www.universuljuridic.ro/conflictele-armate-in-sensul-articolului-8-al-statutului-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale/>.

Ca și în cazul tuturor tratatelor privind drepturile omului, cu excepția sistemului african, articolul 15 din Convenție conține prevederi de derogare. Derogarea este dreptul legal al unui stat în temeiul unui tratat de a limita aplicarea deplină a anumitor drepturi, în caz de urgență sau criză (și război)³⁰. Totuși, pentru ca o astfel de abatere să fie legitimă, Partea care recurge la ea trebuie să dovedească că măsurile care derogă de la obligație au fost strict impuse de exigențele situației. În plus, aceste măsuri trebuie să se alinieze cu angajamentele asumate de către Parte conform dreptului internațional și nu trebuie să fie în contradicție cu acestea.

Având în vedere că, în temeiul articolului 15, măsurile derogatorii nu trebuie să fie incompatibile cu alte obligații prevăzute de dreptul internațional, Partea care recurge la acestea nu poate invoca articolul 15 pentru a justifica orice ingerință în orice drept de proprietate în orice teritoriu ocupat de acesta, contrar obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului internațional cutumiar, cum ar fi cele prevăzute în Regulamentele de la Haga. Articolul 15 al Convenției conține procesele impuse din punct de vedere politic și legal prin care statele își pot suspenda obligațiile internaționale pentru a proteja drepturile individuale în perioade de urgență sau criză. Cu toate acestea, asumarea răspunderii de a-și proteja cetățenii nu oferă statelor o scuză pentru încălcări ale drepturilor omului care pot echivala în cele din urmă cu crime împotriva umanității³¹.

Atunci când o instituție internațională este creată în temeiul unui tratat concret, structura își susține competența în limitele drepturilor și obligațiilor limitate prevăzute în tratatul respectiv. Aceasta este în mod clar poziția adoptată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care este un organism ce asigură respectarea drepturilor omului și care aplică dreptul internațional al drepturilor omului. Aplicarea dreptului internațional umanitar este evidentă într-un număr de hotărâri ale Curții, în care influența sa este perceptibilă. Deși sunt cazuri în care deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului au fost influențate în mod deosebit de principiile și liniile directe consacrate în dreptul internațional umanitar, există o abordare generală de evitare precaută atunci când este vorba de aplicarea directă normelor acestei ramuri de drept.

Primul caz în care CEDO a pus în legătură reglementările dreptului internațional umanitar și cele privind protecția drepturilor omului a vizat ocuparea Ciprului de Nord de către forțele turce în anul 1974. În urma acestor evenimente, la CEDO au fost înregistrate mai multe cereri individuale, în care s-a invocat inclusiv

³⁰ NI AOLAIN F. *Transitional Justice and The European Convention on Human Rights*. [online]. Geneva Academy. Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. Transitional Justice Institute. Academy Briefing no. 10. 2017. p. 42. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Ni_Aolain-2017-transitional_justice_and_the_ECHR.

³¹ ZAND J. Article 15 of The European Convention on Human Rights and the notion of state emergency. In: *Journal of İnönü University Faculty of Law*, Vol. 5, no. 1, 2014. [online]. pp. 159-224. p. 165. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.acarindex.com/pdf/acarindex-027feeb5b9e3da4787572bef0c6eb5fe.pdf>.

încălări ale dreptului la protecția proprietății. În *cauza Loizidou c. Turciei*³², reclamantul pretindea că i-a fost refuzată accesul la câteva dintre loturile sale de teren în urma invaziei turce, pretinzând încălcarea articolului 1 din Protocolul 1. Indiferent de ocupația militară aparentă, CEDO nu a aplicat principiile dreptului internațional umanitar. Acest lucru este surprinzător, deoarece Curtea a exprimat în hotărârea sa importanța interpretării hotărârilor sale în conformitate cu principiile Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor și în special cu articolul 31 alineatul (3) litera (c) din tratatul menționat, care stabilește că „orice norme relevante de drept internațional aplicabile în relațiile dintre părți” trebuie luate în considerare.

CEDO a avut numeroase ocazii de a se pronunța în materia protecției proprietății atât în cazul conflictelor armate internaționale, cât și cele fără caracter internațional, având oportunități ample de a stabili precedente și de a elucida contururile protecției proprietății în diferite tipuri de conflict.

În cauzele în care reclamanții s-au plâns de distrugerea locuințelor lor în contextul unor conflicte armate, CEDO a acceptat revendicarea dreptului de proprietate pe baza extraselor dintr-un inventar al locuințelor emis de administrația orașului după atacul incriminat (*Kerimova și alții c. Federația Rusă*³³). În *cauza Damayev c. Federația Rusă*³⁴, CEDO a considerat că un reclamant care se plângea de distrugerea locuinței sale ar trebui să furnizeze cel puțin o descriere succintă a bunului în cauză. Ca exemple suplimentare de probe *prima facie* privind dreptul de proprietate sau reședința aflată în proprietate, Curtea a acceptat documente precum titluri de proprietate asupra locuinței sau terenului, extrase din registrele funciare sau fiscale, documente emise de administrația locală, planuri, fotografii și chitanțe pentru lucrări de întreținere, precum și probe ale expedierilor poștale, declarații ale martorilor sau orice alte probe relevante (*Prokopovich vs. Federația Rusă, Elsanova vs Federația Rusă*)³⁵.

Cu referire la jurisprudența CEDO pe terenul articolului 1 Protocolul nr. 1 al Convenției în contextul conflictului armat ce a avut loc în anul 1992 pe teritoriul

³² Cauza *Loizidou c. Turciei* Cerere nr. 15318/89. Hotărârea CEDO din 23.03.1995. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57920%22%7D>.

³³ Cauza *Kerimova și alții c. Federația Rusă*. Cerere nr. 17170/04, 20792/04, 22448/04, 23360/04, 5681/05, 5684/05. Hotărârea CEDO din 03.03.2011. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%2C%22appno%22%3A%2217170%2F04%22%2C%2222448%2F04%22%2C%2223360%2F04%22%2C%225681%2F05%22%2C%225684%2F05%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-104662%22%7D>.

³⁴ Cauza *Damayev c. Federația Rusă*. Cerere nr. 36150/04. Hotărâre CtEDO din 22.10.2012. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%2C%22appno%22%3A%2236150%2F04%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-110944%22%7D>.

³⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății*. Actualizat la 30 aprilie 2020. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_ROM.pdf.

Republicii Moldova, merită a fi menționată *cauza Ilașcu și alții vs. Republica Moldova și Federația Rusă* pe care Curtea s-a expus la 8 iulie 2004. Reclamanții au fost condamnați de către o instanță de judecată din regiunea stângă a Nistrului, care nu era competentă în sensul articolului 6 al Convenției, nu au avut parte de un proces echitabil, și în urma procesului de judecată, *inter alia*, aceștia au fost lipsiți de bunurile lor.

Guvernul Federației Ruse a declarat că pretențiile reclamanților nu pot fi imputate Federației Ruse și că, în orice caz, ele sunt nefondate. Guvernele României și Republicii Moldova nu au exprimat nicio opinie cu privire la acest subiect.

Chiar dacă admitem că CEDO avea competența *ratione temporis* de a examina aceste pretenții, Curtea la acel timp a constatat că faptele prezentate pentru a susține pretențiile respective nu sunt suficiente. Prin urmare, deoarece această pretenție nu a fost probată, Curtea a considerat că nu a existat o violare a articolului 1 al Protocolului 1 la Convenție.

Este important să menționăm la acest capitol că existența regimului separatist amplifică și astăzi discrepanța din cadrul juridic unic al Republicii Moldova, condiționând imposibilitatea acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stânga Nistrului, periclitând totodată cooperarea internațională judiciară pe acest segment. Este necesar astăzi să fie intensificate eforturile în vederea soluționării problemei acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), în circumstanțele garantării drepturilor și libertăților fundamentale consacrate prin instrumente juridice cu conotație internațională și europeană la care Republica Moldova este parte. Căile de soluționare a conflictului transnistrean se vor baza pe Constituția Republicii Moldova³⁶.

Concluzii

Protecția proprietății reprezintă o preocupare atât în timp de pace, cât și în timpul conflictelor armate. Constituțiile statelor și legile naționale sunt concepute pentru a proteja proprietatea împotriva încălcărilor neautorizate. Simultan dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional umanitar oferă, de asemenea, instrumente vitale de protecție. Deși în prezent este recunoscut pe scară largă faptul că drepturile omului rămân în vigoare în timpul conflictelor armate, alături de dispozițiile dreptului internațional și drepturilor omului, sursa juridică principală care guvernează limitarea impactului pe timp de război și protecția categoriilor vulnerabile de persoane și a bunurilor acestora este dreptul internațional umanitar. În acest cadru, numeroase norme ale dreptului internațional umanitar se

³⁶ CERNOMOREȚ S. *Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european, Chișinău: 2019, pp. 230-245. ISBN 978-9975-3298-2-8 p. 230.

regăsesc cu fermitate în dreptul cutumiar, dar și în cel al tratatelor, reglementând cu meticulozitate protecția proprietății în timpul conflictelor armate.

Aceste reglementări cuprind diverse aspecte, delimitând circumstanțele specifice în care anumite tipuri de proprietate pot fi confiscate în mod legal și interzicând categoric acțiuni precum jefuirea și alte depozedări ilicite de proprietate. În pofida prezenței unor cadre juridice cuprinzătoare menite să supravegheze protecția drepturilor de proprietate, realitatea nefericită rămâne că aceste drepturi sunt încălcate în mod repetat în cadrul conflictelor contemporane.

Strategia de urmărire penală națională, fie internațională trebuie formulată detaliat pentru a cuprinde toate aspectele nerespectării proprietății. În plus, urmărirea ar trebui să cuprindă diversele expresii și dimensiuni ale infracțiunilor legate de conflictul armat și de formele proprietății. Este imperativ să se garanteze că infracțiunile care implică dobândirea ilicită a proprietății sunt supuse urmăririi penale atât prin acuzații distincte, cât și în contextul mai larg al altor crime.

Referințe bibliografice:

1. KRIEGER H. A Conflict of Norms: the Relationship Between Humanitarian Law and Human Rights Law in the ICRC Customary Law Study. [online]. In: *Journal of Conflict & Security Law*. 2006, vol. 11, no. 2, p. 265–291. p. 266. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/26294462>.
2. Convenția de la Geneva (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția de la Geneva (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate pe mare; Convenția de la Geneva (III) privind tratamentul prizonierilor de război; Convenția de la Geneva (VI) privind protecția persoanelor civile în timp de război. Geneva, Elveția. Adoptate la 12.08.1949, în vigoare din 21.10.1950.
3. NASTAS A., CAZACU D., Some reflections on the state of emergency within the meaning of article 15 of the european convention on human rights *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale* 2021, Issue 1, Volume 16, Pages 9-23. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963
4. Rezoluția Adunării Generale nr. 2444. *Respect for Human rights in armed conflicts*. Adoptată la a 1748-a ședință plenară, 19 decembrie 1968. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/202681>.
5. MOLANGO M. M. *Property Right during Armed Conflict: Application of Adopting Principles of International Humanitarian Law by the European Court of Human Rights*. Washington College of Law. ILSP Law Journal. [online]. p. 70. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R23036.pdf>.
6. BRILMAYER L., CHEPIGA G. Ownership or Use? Civilian Property Interests in International Humanitarian Law. [online] In: *Harvard International Law*

Journal. 2008, vol. 49, nr. 2, p. 413 – 446. p. 418. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/72829564.pdf>.

7. LOUCAIDES G. L. The Protection of the Right to Property in Occupied Territories. *Cambridge University Press. The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 53, No. 3, iulie 2004. [online]. p. 677 – 690. p. 678. [citată la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/3663294>.

8. Convenția de la Haga (IV) privind legile și obiceiurile războiului pe uscat și anexa acesteia: regulamente privind legile și obiceiurile războiului pe uscat. Haga, Olanda. Adoptată la 18.10.1907, în vigoare 26.01.1910.

9. STARKE J. G. *An introduction to international law*. [online]. Butterworth and Co. (Publishers) LTD. London, 1972. p. 500. ISBN: 0 406 65952 4. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/444938287/An-introduction-to-international-law-pdf#>.

10. *Protection of Civilians in Armed Conflict Glossary*. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. [online]. p. 22. [citată la 28.08.2023]. Disponibil: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/OCHA%20Protection%20of%20Civilians%20in%20armed%20conflict_%20Glossary.pdf.

11. HENCKAERTS J. M., DOSWALD-BECK L. *Customary International Humanitarian Law*. Vol I. Rules. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. p. 180. ISBN 978-0-521-80899-6. ISBN 978-0-521-00528-9 [citată la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.

12. JESSUP C. P. A Belligerent Occupant's Power over Property. [online]. In: *The American Journal of International Law*. 1944, vol. 38, nr. 3, p. 457-461 p. 458. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/2192387>.

13. OPPENHEIM M. A. *International Law. A treatise. War and Neutrality*. Vol. II, Second edition. Longmans, Green and Co. London, 1912. [online]. p. 186. [citată la 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.gutenberg.org/files/41047/41047-h/41047-h.htm>.

14. ICRC: *How does law protect in war?. Protection of Civilians*. ©2018 [citată la 28.08.2023]. Disponibil: <https://casebook.icrc.org/highlight/protection-civilians>.

15. *Report of the Commission on Responsibility of The Authors of The (First World) War and on Enforcement of Penalties*. International Law Studies. Vol. 60, 29.03.1919. [citată la 26.08.2023]. Disponibil: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1917&context=ils>.

16. *Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis*. Londra, Regatul Unit la Marii Britanii și Irlandei de Nord. Semnată: 08.08.1945. Articolul 6(b). [citată la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf.

17. *Rome Statute of the International Criminal Court*. Roma, Italia. Semnat la 17.07.1998. În vigoare 01.07.2002. United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Articolul 8(2)(b)(xvi). [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

18. UHLER M. O., COURSIER H., SIORDET F., PILLOUD C, BOPPE R., WILHELM R. J. *Commentary. IV Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war*. [online]. Geneva International Committee of The Red Cross. Geneva, Switzerland, 1958. p. 227. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

19. KALSHOVEN F. *Human Rights, The Law of Armed Conflict, and Reprisals*. [online]. The Henry Dunant Institute. International Congress on Humanitarian Law. San Remo, 1970. p. 187. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400023792a.pdf>.

20. ICRC: *How does law protect in war?. Objects indispensable to the survival of the civilian population*. ©2018 [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/objects-indispensable-survival-civilian-population.

21. GISEL L. *The principle of proportionality in the rules governing the conduct of hostilities under international humanitarian law*. Report. ICRC. International Expert Meeting. Quebec, 22 – 23 june 2016. p. 37. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.icrc.org/en/download/file/79184/4358_002_expert_meeting_report_web_1.pdf.

22. *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. Recommitting to Protection in Armed Conflict On The 70th Anniversary Of The Geneva Conventions*. ICRC Report. p. 19. [citat la 28.08.2023]. Disponibil: <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-recommitting-to-protection-in-armed-conflict-on-the-70th-anniversary-of-the-geneva-conventions-pdf-en>.

23. *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia*. Report, Vol. II. Septembrie 2009. p. 330. [citat la 28.08.2023]. Disponibil: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf.

24. DORUL O., NASTAS A., *War crimes committed in non-international armed conflicts*. In: ACROSS ISSN 2602-1463 Vol. 7(5) 2023 Cross-border Laws and Regulations www.across-journal.com <https://doi.org/10.5281/zenodo.8037268> p. 82

25. DORUL O., NASTAS A., *Conflictele armate în sensul articolului 8 al Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale*. In: Revista Universul Juridic (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență (România) | ISSN 2393-3445) august, 2023 [citat la 16.09.2023]. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/conflictele-armate-in-sensul-articolului-8-al-statutului-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale/>

26. NI AOLAIN F. *Transitional Justice and The European Convention on Human Rights*. [online]. Geneva Academy. Academy of International Humanitarian Law

and Human Rights. Transitional Justice Institute. Academy Briefing no. 10. 2017. p. 42. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Ni_Aolain-2017-transitional_justice_and_the_ECHR.

27. ZAND J. Article 15 of The European Convention on Human Rights and the notion of state emergency. In: *Journal of Inönü University Faculty of Law*, Vol. 5, no. 1, 2014. [online]. p. 159 – 224. p. 165. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.acarindex.com/pdf/acerindex-027feeb5b9e3da4787572bef0c6eb5fe.pdf>.

28. Cauza *Loizidou c. Turciei* Cerere nr. 15318/89. Hotărârea CEDO din 23.03.1995. [citat la 24.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57920%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57920%22]}).

29. Cauza *Kerimova și alții c. Federația Rusă*. Cerere nr. 17170/04, 20792/04, 22448/04, 23360/04, 5681/05, 5684/05. Hotărârea CEDO din 03.03.2011. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2217170/04%22,%2220792/04%22,%2222448/04%22,%2223360/04%22,%225681/05%22,%225684/05%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-104662%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2217170/04%22,%2220792/04%22,%2222448/04%22,%2223360/04%22,%225681/05%22,%225684/05%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-104662%22]}).

30. Cauza *Damayev c. Federația Rusă*. Cerere nr. 36150/04. Hotărâre CEDO din 22.10.2012. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2236150/04%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-110944%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2236150/04%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-110944%22]}).

31. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății*. Actualizat la 30 aprilie 2020. [citat la 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_ROM.pdf.

32. CERNOMOREȚ S. *Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale*. In: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european*, Chișinău: 2019, pp. 230-245. ISBN 978-9975-3298-2-8 p. 230

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In October 2023, several legislative acts were published in the Official Journal, among which the following: GEO no. 90/2023 for the approval of some measures to reduce budgetary expenditure for the year 2023 in order to comply with the budget deficit target assumed in the Convergence Programme, as well as for the amendment and completion of some normative acts; Government Decision (GD) no. 970/2023 for the approval of the Methodology on preventing and combating gender-based harassment and moral harassment at work; Law no. 280/2023 priority access for pregnant women and for persons accompanied by children up to 5 years of age; Law No. 261/2023 approving Government Emergency Ordinance No. 14/2022 amending Law No. 146/2021 on electronic monitoring in certain judicial and executive criminal proceedings; Law No. 273/2023 on the organisation and functioning of the military police.

Moreover, in October, several legislative acts were amended, among which: Tax Code; 1. Accounting rules for annual individual financial statements and annual consolidated financial statements, 2. Accounting regulations in compliance with International Financial Reporting Standards, Accounting regulations for non-profit legal entities; Law no. 303/2022 on the status of judges and prosecutors, Law no. 567/2004 on the status of specialized auxiliary staff of the courts and public prosecutors' offices and staff working in the National Institute of Forensic Expertise; Law no. 95/2006 on health care reform, GEO no. 144/2008 on the exercise of the profession of general medical assistant, midwife and medical assistant and the organisation and functioning of the Order of General Medical Assistants, Midwives and Medical Assistants of Romania, GEO no. 77/2011 on the establishment of contributions to finance certain expenditure in the field of health, Law no. 136/2020 on the establishment of measures in the field of public health in situations of epidemiological and biological risk, Law no. 56/2021 on food supplements, GEO no. 29/2022 on the establishment of the institutional framework and measures necessary for the implementation of Regulation (EU) No. 536/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on interventional clinical trials with medicinal products for human use and repealing Directive 2001/20/EC, and amending certain regulatory acts in the field of health, Framework Law No 153/2017 on the salaries of staff paid from public funds.

Not least, the Official Gazette of October also published the ECHR judgment of 6 December 2022 in the case of *S. v. Romania* (Application No. 27.122/14).

**APROBAREA UNOR MĂSURI DE REDUCERE
A CHELTUIELILOR BUGETARE PE ANUL 2023 ÎN VEDEREA
ÎNCADRĂRII ÎN ȚINTA DE DEFICIT BUGETAR ASUMATĂ
PRIN PROGRAMUL DE CONVERGENȚĂ (O.U.G. NR. 90/2023)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
O.U.G. nr. 90/2023 pentru aprobarea unor măsuri de reducere a cheltuielilor bugetare pe anul 2023 în vederea încadrării în ținta de deficit bugetar asumată prin Programul de convergență, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 979 din 27 octombrie 2023)	<i>Se aprobă unele măsuri de reducere a cheltuielilor bugetare pe anul 2023 în vederea încadrării în ținta de deficit bugetar asumată prin Programul de convergență.</i>

În M. Of. nr. 979 din data de 27 octombrie 2023 s-a publicat **O.U.G. nr. 90/2023 pentru aprobarea unor măsuri de reducere a cheltuielilor bugetare pe anul 2023 în vederea încadrării în ținta de deficit bugetar asumată prin Programul de convergență, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative.**

Redăm, în cele ce urmează, prevederile principale ale acestei Ordonanțe.

Art. I

(1) În anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, ordonatorii de credite ai autorităților și instituțiilor publice, astfel cum sunt definite la art. 2 alin. (1) pct. 30 din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, și la art. 2 alin. (1) pct. 39 din Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, **nu pot încheia angajamente legale** pentru categoriile de cheltuieli prevăzute la următoarele articole de cheltuieli bugetare:

- a) „Bunuri și servicii” pentru alineatul „Furnituri de birou”;
- b) Reparații curente;
- c) Bunuri de natura obiectelor de inventar;
- d) Cărți, publicații și materiale documentare;
- e) Consultanță și expertiză;

- f) Pregătire profesională;
- g) Studii și cercetări;
- h) Contribuții ale administrației publice locale la realizarea unor lucrări și servicii de interes public local, în baza unor convenții sau contracte de asociere;
- i) Alte cheltuieli, cu excepția alineatelor „Chirii”, „Prime de asigurare non-viață” și „Executarea silită a creanțelor bugetare”;
- j) Asociații și fundații, cu excepția angajamentelor ce vizează domeniile „Sănătate”, „Asistență socială” și finanțarea structurilor asociative ale autorităților administrației publice locale prevăzute la art. 86 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare, și ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară prevăzute la art. 10 din Legea serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Conducătorii autorităților și instituțiilor publice prevăzute la alin. (1) au obligația de a dispune măsurile necesare astfel încât plățile lunare efectuate în perioada noiembrie-decembrie 2023 la titlul de cheltuieli bugetare „Bunuri și servicii” să fie cel mult la nivelul mediei plăților efectuate în perioada ianuarie-septembrie 2023, în limita bugetului aprobat la acest titlu de cheltuieli.

(3) Prevederile alin. (1) și (2) nu se aplică pentru cheltuielile cu medicamentele și materialele sanitare, cu serviciile medicale cu îngrijirea bolnavilor, cu serviciile cu asigurarea hranei în unitățile sanitare, în instituții de asistență socială și în unități de asistență medico-socială, pentru cheltuielile cu acțiuni și programe de sănătate, cheltuielile aferente unităților de învățământ preuniversitar și universitar, precum și în cazul cheltuielilor generate de intervenții în situații de urgență, de menținerea ordinii publice și operative, precum și cheltuielile aferente lucrărilor de dezapezire.

(4) În anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, instituțiile și autoritățile publice locale, indiferent de modul de finanțare și subordonare, nu pot finanța din fonduri publice, cu excepția celor provenite din donații și sponsorizări, organizarea de evenimente comunitare cum ar fi festivaluri, concerte, competiții locale, festivități, sărbători tematice, dar fără a se limita la acestea.

(5) Sunt exceptate de la prevederile alin. (4) cheltuielile cu evenimentele ocazionate de zilele declarate ca fiind zile oficiale ale unităților administrativ-teritoriale, alte sărbători publice stabilite prin lege, cheltuielile cu evenimentele ocazionate de sfârșitul de an, precum și cele aferente Programului național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”. Cheltuielile cu organizarea acestor evenimente nu pot depăși media cheltuielilor lunare de aceeași natură realizate în perioada ianuarie-septembrie 2023. Eventualele cheltuieli de această natură care depășesc plafonul stabilit anterior pot fi suportate din donații și sponsorizări.

(6) Prin excepție de la prevederile art. I alin. (1) lit. i), instituțiile publice de cultură care organizează și desfășoară activități și/sau oferă servicii cultural-artistice, indiferent de forma de finanțare și subordonare, care organizează și/sau desfășoară proiecte culturale, pot efectua cheltuieli potrivit art. 32 din Ordonanța Guvernului nr. 51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare nerambursabilă a proiectelor culturale, cu modificările și completările ulterioare.

(7) Prin excepție de la prevederile alin. (1) și (2), în situații excepționale, temeinic justificate, Guvernul României poate aproba pe bază de memorandum inițiat de ordonatorii principali de credite sau, după caz, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, în situația unităților/subdiviziunilor administrativ-teritoriale, încheierea de angajamente legale, respectiv depășirea limitelor de plăți la titlul de cheltuieli bugetare „Bunuri și servicii”.

(8) În cazuri temeinic justificate, ordonatorul principal de credite poate aproba ordonatorilor secundari și/sau terțiari de credite din subordine depășirea nivelului prevăzut la alin. (2), situație în care respectarea condiționalității prevăzute la alin. (2) se urmărește cumulativ la nivel de ordonator principal de credite, pentru fiecare sursă de finanțare în parte.

Art. II

(1) În anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, instituțiile și autoritățile publice prevăzute la art. I alin. (1) nu încheie angajamente legale pentru categoriile de investiții prevăzute la art. 381 din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare, și la art. 46 din Legea nr. 273/2006, cu modificările și completările ulterioare, cu excepția procedurilor de achiziție publică care se află în etapa de comunicare a rezultatului procedurii de achiziție publică.

(2) Conducătorii autorităților și instituțiilor publice prevăzute la art. I alin. (1) au obligația de a dispune măsurile necesare astfel încât plățile lunare efectuate în perioada noiembrie-decembrie 2023 la cheltuielile prevăzute la alin. (1) să fie cel mult la nivelul mediei plăților efectuate în perioada ianuarie-septembrie 2023, în limita bugetului aprobat.

(3) Se exceptează de la prevederile alin. (1) și (2) cheltuielile aferente implementării proiectelor finanțate din fonduri externe nerambursabile și din Planul național de redresare și reziliență.

(4) Prin excepție de la prevederile alin. (1) și (2), în situații excepționale, temeinic justificate, Guvernul României poate aproba pe bază de memorandum inițiat de ordonatorii principali de credite sau, după caz, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, în situația unităților/subdiviziunilor administrativ-teritoriale, încheierea de angajamente legale, respectiv depășirea limitelor de plăți pentru categoriile de cheltuieli de investiții prevăzute la art. 381 din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare, și la art. 46 din Legea nr. 273/2006, cu modificările și completările ulterioare.

(5) În cazuri temeinic justificate, ordonatorul principal de credite poate aproba ordonatorilor secundari și/sau terțiari de credite din subordine depășirea nivelului prevăzut la alin. (2), situație în care respectarea condiționalității prevăzute la alin. (2) se urmărește cumulativ la nivel de ordonator principal de credite, pentru fiecare sursă de finanțare în parte.

(6) Prin excepție de la prevederile alin. (1), în situații temeinic justificate, generate de necesitatea contractării unor lucrări de intervenții în situații de urgență, Guvernul României poate aproba pe bază de memorandum încheierea de angajamente legale de către ordonatorii principali de credite. În cazul unităților/subdiviziunilor administrativ-teritoriale, memorandumul se inițiază de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, la solicitarea justificată a acestora.

(...)

Art. IV

În anul 2023, de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, nu se încheie angajamente legale pentru subprogramele prevăzute la art. 2 alin. (1) lit. a)-d), f), h) și m) din anexa nr. 3 la Ordonanța Guvernului nr. 25/2001, aprobată cu modificări prin Legea nr. 117/2002, cu modificările și completările ulterioare, cu excepția angajamentelor legale pentru ajustările de preț necesare ca urmare a creșterilor de preț la elementele de cost care intră în structura costului investițiilor și numai dacă acestea sunt strict necesare pentru finalizarea lucrărilor până la data de 31 decembrie 2023 și valoarea contractelor de finanțare încheiate nu mai permite realocarea de resurse financiare.

(...)

Art. VI

- Articolul IX din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare, prorogarea unor termene, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 415 din 15 mai 2023, cu modificările și completările ulterioare, se abrogă.

Art. VII

(1) Prin derogare de la prevederile art. 14 alin. (2), ale art. 19 alin. (2) și ale art. 22 alin. (12) din Legea bugetului de stat pe anul 2023 nr. 368/2022 sumele prevăzute în bugetele ordonatorilor principali de credite la titlul 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare”, la titlul 58 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile aferente cadrului financiar 2014-2020”, la titlul 60 „Proiecte cu finanțare din sumele reprezentând asistența financiară nerambursabilă aferentă PNRR”, precum și la titlul 61 „Proiecte cu

finanțare din sumele aferente componentei de împrumut a PNRR”, pot fi cedate la Fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului, prevăzut în bugetul de stat pe anul 2023, cu respectarea prevederilor art. 54 alin. (1) din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Prevederile alin. (1) nu se aplică în cazul sumelor prevăzute în bugetele ordonatorilor principali de credite la alineatul bugetar „Finanțarea externă nerambursabilă” din cadrul titlului 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare” și al titlului 58 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile aferente cadrului financiar 2014-2020”.

(3) Prin derogare de la prevederile art. 22 alin. (12) din Legea nr. 368/2022, în anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, se autorizează ordonatorii principali de credite ai bugetului de stat să efectueze virări de credite de angajament și credite bugetare de la titlul 61 „Proiecte cu finanțare din sumele aferente componentei de împrumut a PNRR” la titlul 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare”, la titlul 58 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile aferente cadrului financiar 2014-2020”, respectiv la titlul 60 „Proiecte cu finanțare din sumele reprezentând asistența financiară nerambursabilă aferentă PNRR”.

(4) În anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență se autorizează ordonatorii principali de credite ai bugetului de stat să efectueze virări de credite de angajament și credite bugetare între articolele și alineatele din cadrul titlului 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare”, pentru asigurarea cheltuielilor din cadrul programelor/proiectelor aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2021-2027, inclusiv a politicii agricole comune pentru perioada de programare a Uniunii Europene 2023-2027, precum și virări de credite de angajament și credite bugetare între titlul 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare” aferente proiectelor din cadrul perioadei de programare a Uniunii Europene 2021-2027 și titlul 58 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile aferente cadrului financiar 2014-2020”, pentru asigurarea finanțării programelor/proiectelor în perioada de eligibilitate a cheltuielilor.

(5) Totalul aferent sumelor prevăzute la alineatele „Finanțare externă nerambursabilă” din cadrul titlurilor 56 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare” pentru finanțarea proiectelor aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2021-2027 și 58 „Proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile aferente cadrului financiar 2014-2020”, nu poate fi diminuat urmare a virărilor efectuate conform alin. (4).

(6) Se autorizează ordonatorii principali de credite să introducă modificările determinate de aplicarea prevederilor prezentului articol în anexele la bugetele acestora.

Art. VIII

În anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, prin derogare de la prevederile art. 58 din Legea nr. 273/2006, cu modificările și completările ulterioare, autoritățile deliberative ale administrației publice locale pot aproba utilizarea excedentului anilor anteriori nerepartizat, exclusiv pentru asigurarea finanțării proiectelor ce beneficiază de fonduri externe nerambursabile, inclusiv a celor finanțate din Planul național de redresare și reziliență. Fac excepție de la aceste prevederi sumele aflate în excedentul anilor anteriori, pentru care prin acte normative a fost aprobată o destinație specială.

(...)

Art. XXV

(1) Se autorizează Ministerul Educației să efectueze în anexa nr. 3/25/13 „Bugetul pe capitole, subcapitole, paragrafe, titluri de cheltuieli, articole și alineate pe anii 2023-2026 (sume alocate pentru activități finanțate integral din venituri proprii)” modificări în volumul și structura veniturilor, inclusiv prin introducerea de subcapitole noi și redistribuiri între subcapitole.

(2) Se autorizează Ministerul Educației ca în anexa nr. 3/25/13 „Bugetul pe capitole, subcapitole, paragrafe, titluri de cheltuieli, articole și alineate pe anii 2023-2026 (sume alocate pentru activități finanțate integral din venituri proprii)” să introducă modificări în volumul și structura cheltuielilor corespunzător majorării veniturilor, cât și a utilizării a 400.000 mii lei din disponibilitățile înregistrate de instituțiile de învățământ superior de stat în anii precedenți.

(3) Se autorizează Ministerul Finanțelor să aprobe repartizarea pe trimestre a modificărilor efectuate potrivit prezentului articol.

Art. XXVI

(1) În cazul în care ordonatorul principal de credite cu rol de coordonator de reforme și/sau investiții care a încheiat anterior intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență contracte/decizii/ordine de finanțare pe baza creditelor de angajament aprobate pe subdiviziuni de cheltuieli bugetare în mod eronat sau pentru contracte care au fost anulate de drept/reziliate în anii următori, sunt autorizați să dezangajeze creditele de angajament respective și să le reangajeze la subdiviziuni bugetare corespunzătoare potrivit categoriilor de beneficiari.

(2) Pentru realizarea operațiunilor prevăzute la alin. (1) se autorizează ordonatorul principal de credite cu rol de coordonator de reforme și/sau investiții să introducă în buget și anexele la acesta creditele de angajament respective.

(3) Se autorizează Ministerul Finanțelor la propunerea ordonatorului principal de credite să efectueze repartizarea pe trimestre ca urmare a modificărilor efectuate potrivit prevederilor prezentului articol.

(4) Creditele de angajament rezultate din dezangajările prevăzute la alin. (1) nu pot fi utilizate de coordonatorul de reforme și/sau investiții în vederea încheierii/emiterii de noi angajamente legale.

Art. XXVII

(1) Începând cu data intrării în vigoare a prevederilor prezentei ordonanțe de urgență, încheierea de angajamente legale și efectuarea de plăți cu nerespectarea prevederilor art. I și II constituie contravenție și se sancționează cu amendă contravențională între 2.000 și 20.000 lei dacă fapta contravențională nu a fost săvârșită în alte condiții încât potrivit legii penale să constituie infracțiune. Amenda se aplică persoanelor fizice care au îndeplinit calitatea de ordonator de credite la data săvârșirii faptei.

(2) Prevederilor alin. (1) le sunt aplicabile dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare.

(3) Constatarea contravenției prevăzute la alin. (1) și aplicarea sancțiunii se fac de către organele de inspecție economico-financiară din cadrul Ministerului Finanțelor și de Curtea de Conturi.

**APROBAREA METODOLOGIEI PRIVIND PREVENIREA
ȘI COMBATerea HĂRȚUIRII PE CRITERIUL DE SEX,
PRECUM ȘI A HĂRȚUIRII MORALE LA LOCUL DE MUNCĂ
(H.G. NR. 970/2023)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 970/2023 pentru aprobarea Metodologiei privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă (M. Of. nr. 939 din 17 octombrie 2023)	<i>Având în vedere:</i> – art. 2 alin. (55) și alin. (10) lit. a) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată; – Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, rep.; – pct. 3.4.c) din Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2022-2027, aprobată prin H.G. nr. 1.547/2022, care prevede „elaborarea unui ghid de bune practici folosite la nivel european și internațional pentru gestionarea cazurilor de	<i>Se aprobă Metodologia privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă.</i>

	<i>discriminare la locul de muncă de către autoritățile responsabile, cum ar fi Inspecția Muncii”;</i> În temeiul: – art. 108 din Constituția României, republicată; – art. 25 lit. e) din Codul administrativ.	
--	---	--

În M. Of. nr. 939 din data de 17 octombrie 2023 s-a publicat **Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 970/2023 pentru aprobarea Metodologiei privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă.**

Redăm, în continuare, principalele prevederi ale hotărârii:

Articol unic

Se aprobă Metodologia privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezenta hotărâre.

Anexă

METODOLOGIE privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Obiective, măsuri și direcții de acțiune

CAPITOLUL III: Identificare, măsuri, monitorizare și sancționare a cazurilor de hărțuire pe criteriul de sex și hărțuire morală la locul de muncă

Art. 7

(1) Un caz de hărțuire pe criteriul de sex și de hărțuire morală la locul de muncă poate cuprinde mai multe situații distincte în funcție de evoluția acesteia. Presupusa victimă are posibilitatea de a depune plângere/sesizare în oricare dintre aceste situații cu privire la următoarele aspecte:

a) apariția unor divergențe de opinii, ușoare conflicte interpersonale care se pot rezolva la nivelul persoanelor implicate, dar care, dacă rămân nerezolvate, pot degenera;

b) instalarea treptată a stării de tensiune, prin acțiuni agresive sistematice/repetate îndreptate de către o persoană sau de un grup de persoane împotriva altei persoane;

c) o stare de tensiune accentuată care necesită intervenția reprezentanților angajatorului/conducătorului, în vederea medierii conflictului, pentru a evita escaladarea acestuia;

d) stigmatizare și/sau izolare socială la locul de muncă, concedierea sau constrângerea victimei de a demisiona de la locul de muncă, fapt care diminuează șansele acesteia de a se încadra din nou, la alte locuri de muncă.

(2) Victima poate depune plângere/sesizare persoanei responsabile/comisiei de primire și soluționare a cazurilor în oricare dintre situațiile specificate la alin. (1), în formă scrisă, olograf sau electronic, dar obligatoriu asumată prin semnătură de către victimă, cu respectarea protecției datelor de identitate, în vederea asigurării protecției acesteia, sau poate depune o sesizare verbală persoanei responsabile/comisiei de primire și soluționare a cazurilor, în urma căreia se va întocmi un proces-verbal.

(3) Etapele pe care le poate urma victima actelor de hărțuire pe criteriul de sex și de hărțuire morală la locul de muncă sunt:

a) abordarea directă a presupusului hărțuitor sau, dacă o victimă nu poate aborda direct un presupus hărțuitor, el/ea poate informa superiorul ierarhic al presupusului hărțuitor despre comportamentul nedorit și deranjant;

b) informarea persoanei responsabile/comisiei de primire și soluționare a cazurilor de hărțuire asupra oricăror acțiuni sistematice/repetate de hărțuire pe criteriul de sex și de hărțuire morală la locul de muncă;

c) încercarea soluționării amiabile a cauzei;

d) sesizarea instanței de judecată.

(4) Obligațiile angajatorilor/conducătorilor în vederea prevenirii și combaterii oricăror forme și acte de hărțuire pe criteriul de sex și hărțuire morală la locul de muncă sunt următoarele:

a) punerea în aplicare a prezentei metodologii, adaptată situației specifice a angajatorului/conducătorului, cu mențiunea că fiecare angajator își poate elabora propriul ghid privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă, adaptat condițiilor specifice de muncă, cu respectarea termenelor și principiilor prevăzute în anexa la metodologie;

b) introducerea dispozițiilor Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și ale Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în regulamentul de ordine interioară;

c) interzicerea și sancționarea oricăror acțiuni care pot conduce la hărțuire morală la locul de muncă sau pe criteriul de sex;

d) depunerea de diligențe în scopul creării unui cadru de măsuri de prevenire și protecție în cazurile de hărțuire pe criteriul de sex și de hărțuire morală la locul de muncă prin instruirea angajaților în vederea conștientizării și prevenirii fenomenului de hărțuire;

e) informarea și instruirea tuturor angajaților, prin organizarea unor cursuri de formare cu privire la prevederile metodologiei, cu caracter anual;

f) diseminarea metodologiei prin toate mijloacele interne de comunicare/informare a angajaților.

Art. 8

(1) Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse, prin Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, denumită în continuare ANES, asigură sprijin, îndrumare și coordonare metodologică instituțiilor și autorităților administrației publice centrale și locale, civile și militare, precum și companiilor private, în aplicarea prevederilor metodologiei.

(2) Instituțiile și autoritățile administrației publice centrale și locale, civile și militare elaborează un raport anual privind implementarea prevederilor metodologiei, care va fi transmis către ANES.

(3) ANES publică anual, în luna martie, un raport privind stadiul implementării prevederilor prezentei metodologii, pe baza raportărilor anuale ale instituțiilor și autorităților publice.

Art. 9

Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, prin Inspekția Muncii, asigură exercitarea controlului asupra aplicării dispozițiilor prezentei metodologii și transmite către ANES, anual, cazurile de nerespectare a prevederilor acesteia, potrivit competențelor specifice, conform art. 37 alin. (3) lit. a) din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

ANEXĂ: MODEL DE GHID privind prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă

CAPITOLUL 1: Principii directoare

CAPITOLUL 2: Cadrul legal

SECȚIUNEA 1: 2.1. Cadrul legal european

SECȚIUNEA 2: 2.2. Legislație națională:

- Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

- Legea nr. 53/2003 - Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

- Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare;

- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare;

- Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

- Hotărârea Guvernului nr. 262/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați.

CAPITOLUL 3: Scop/Obiective

CAPITOLUL 4: Aplicabilitatea

Prevederile ghidului se aplică tuturor angajaților, precum și persoanelor cu care aceștia interacționează în timpul programului de lucru.

Hărțuirea poate să apară atât între persoane de sex diferit, cât și între persoane de același sex. În situațiile în care au loc acțiuni care contravin conduitei legale, etice și profesionale la locul de muncă și care nu sunt dorite sau bine primite de către destinatar, se vor dispune măsurile prevăzute în cuprinsul ghidului.

Hărțuirea este o manifestare a relațiilor de putere și se poate înregistra și în cazul relațiilor inegale la locul de muncă, de exemplu, între conducerea instituției și angajați, dar nu în mod exclusiv. Relațiile de putere pot lua forme multiple și se pot manifesta subtil și imprevizibil (angajații din poziții subordonate nu sunt întotdeauna numai victime). Orice tip de hărțuire este interzis, atât la locul de muncă, cât și în afara acestuia, când este vorba de participarea la diverse evenimente, deplasări în interes de serviciu, sesiuni de formare sau conferințe, inclusiv în relație cu beneficiarii instituției.

CAPITOLUL 5: Definiții

SECȚIUNEA 1: 5.1. Definirea conceptului de hărțuire

Hărțuirea este un comportament nedorit, inclusiv de natură sexuală, care face o persoană să se simtă ofensată, umilită sau intimidată. Aceasta include situațiile în care unei persoane i se solicită să se angajeze în activități sexuale ca o condiție a angajării persoanei respective, precum și situațiile care creează un mediu ostil, intimidant sau umilitor. Hărțuirea implică mai multe incidente și/sau acțiuni cu caracter repetitiv, care constituie hărțuire fizică, verbală și nonverbală.

SECȚIUNEA 2: 5.2. Exemple de hărțuire

CAPITOLUL 6: Roluri și responsabilități

SECȚIUNEA 1: 6.1. Conducătorul instituției

SECȚIUNEA 2: 6.2. Persoana responsabilă/Comisia de primire și soluționare a cazurilor de hărțuire

CAPITOLUL 7: Procedura de plângere/sesizare și de soluționare

SECȚIUNEA 0:

Procedurile de plângere/sesizare și de soluționare, realizate la nivelul angajatorilor, au caracter administrativ.

SECȚIUNEA 1: 7.1. Procedura informală

SECȚIUNEA 2: 7.2. Procedura formală

I.

Atunci când persoana responsabilă/Comisia de primire și soluționare a cazurilor de hărțuire primește o plângere/sesizare de hărțuire, aceasta trebuie:

1. să înregistreze plângerea/sesizarea și informațiile relevante în registru;

2. să se asigure că victima înțelege procedurile pentru soluționarea plângerii/sesizării;

3. să păstreze o evidență confidențială a tuturor discuțiilor;

4. să respecte alegerea victimei;

5. să se asigure că victima știe că poate depune plângere/sesizare și la alte instituții care au competențe în domeniul hărțuirii.

Pe parcursul procedurii de soluționare a plângerii/sesizării, victima are dreptul de a beneficia de suportul unui consilier din cadrul instituției/angajatorului.

Victima poate fi asistată de un reprezentat sindical sau al salariaților pe parcursul procedurii de soluționare a plângerii/sesizării.

Comisia se asigură de informarea victimei cu privire la posibilitatea de a solicita consiliere juridică sau psihologică.

II.

Tabelul cu persoanele responsabile, respectiv membrii comisiei și funcția lor va fi afișat în incinta instituției și diseminat tuturor angajaților, după modelul următor:

(1) Persoane responsabile/Comisia desemnate/desemnată prin act administrativ al conducătorului

Nr.	Numele și prenumele	Structură/Departament	E-mail	Telefon	
1.		Resurse umane			
2.		Juridic			
3.		Personal de conducere			
4.		Reprezentantul sindical/al salariaților			

Conducătorul instituției are rolul de a pune în aplicare ghidul fără a putea face parte din comisie, cu excepția situațiilor în care prezența acestuia este obligatorie (de exemplu, superiorul ierarhic al presupusului hărțuitor).

Desemnarea unei alte persoane responsabile se poate face numai printr-un act administrativ al conducătorului instituției/angajatorului.

(2) Pasul 1 – Depunerea plângerii/sesizării

Plângerea/Sesizarea poate fi formulată de persoana vătămată în formă scrisă (olograf sau electronic, dar obligatoriu asumată prin semnătură de către victimă, cu respectarea protecției datelor de identitate, în vederea asigurării protecției acesteia) sau verbală (discuție cu persoanele responsabile, în urma căreia se va întocmi un proces-verbal).

(3) Pasul 2 – Raportul de caz

Persoana desemnată/Comisia care a primit plângerea/sesizarea va demara realizarea unui raport de caz care va cuprinde:

1. Datele din plângere

Vor fi înregistrate imediat toate informațiile relevante furnizate în plângere: datele, orele și faptele incidentului/incidentelor.

2. Date rezultate din procesul de îndrumare și consiliere a victimei

Persoana responsabilă/Comisia sesizată trebuie:

a) să comunice victimei posibilitățile de soluționare și să analizeze solicitările acesteia și să clarifice opiniile victimei cu privire la rezultatul dorit și să consemneze decizia luată;

b) să o îndrume către consiliere psihologică, juridică și să consemneze măsura propusă și agreată;

c) să se asigure că se păstrează un registru confidențial despre desfășurarea anchetei.

3. Date rezultate din procesul de audiere și consiliere a persoanei presupuse a fi înfăptuit acte de hărțuire

Persoana responsabilă/Comisia sesizată trebuie:

a) să ofere posibilitatea presupusului hărțuitor să răspundă plângerii;

b) să se asigure că presupusul hărțuitor înțelege mecanismul de reclamare;

c) să informeze presupusul hărțuitor cu privire la politica instituției în cazul hărțuirii, hărțuirii sexuale, dar și cu privire la legislația națională în domeniu;

d) să informeze presupusul hărțuitor cu privire la posibilele sancțiuni;

e) să faciliteze, dacă este cazul și doar în urma acordului prealabil al victimei, discuțiile între cele două părți;

f) să se asigure că se păstrează un registru confidențial despre desfășurarea anchetei.

Raportul de caz se realizează în termen de maximum 7 zile lucrătoare de la depunerea plângerii/sesizării. Prin raportul de caz persoana responsabilă/comisia propune conducătorului, dacă este cazul, măsuri de protecție a victimei cu respectarea prevederilor legale.

(4) Pasul 3 – Ancheta

Raportul de caz este înaintat, în funcție de măsurile dispuse: departamentului de resurse umane/conducerii instituției/expertului egalitate de șanse/consilierului de etică.

Persoana responsabilă/Comisia trebuie:

a) să intervieveze separat victima și persoana acuzată;

b) să intervieveze separat alte părți terțe relevante;

c) să întocmească un raport al anchetei, care să cuprindă sesizarea, investigațiile, constatările și măsurile dispuse;

d) în cazul în care faptele au avut loc, să propună modalități de soluționare a sesizării, luând în considerare care este soluția potrivită pentru victimă, prin consultare cu aceasta;

e) în cazul în care nu poate determina dacă faptele au avut loc sau nu, să facă recomandări pentru a se asigura că nu este afectat climatul de muncă, respectiv: informare, conștientizare, grupuri de suport;

f) să țină o evidență a tuturor acțiunilor întreprinse;

g) să asigure păstrarea confidențialității tuturor înregistrărilor referitoare la cazul investigat;

h) să se asigure că procesul de soluționare a plângerii/sesizării se realizează cel mai târziu în termen de 45 de zile lucrătoare de la data la care a fost făcută plângerea/sesizarea.

SECȚIUNEA 3: 7.3. Soluționarea plângerii/sesizării

SECȚIUNEA 4: 7.4. Plângerea/Sesizarea externă

CAPITOLUL 8: Sancțiuni

CAPITOLUL 9: Monitorizare și evaluare

CODUL FISCAL - MODIFICĂRI (LEGEA NR. 282/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015; cu modif. și compl. ult.)	Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 950 din 20 octombrie 2023)	- <i>modifică: art. 101.</i>

În M. Of. nr. 950 din 20 octombrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.**

Redăm, în cele ce urmează, modificările aduse respectivului act normativ.

Art. 101

Vechea reglementare

„Art. 101: Reținerea impozitului din venitul din pensii

(1) Orice plătitor de venituri din pensii are obligația de a calcula lunar impozitul aferent acestui venit, de a-l reține și de a-l plăti la bugetul de stat, potrivit prevederilor prezentului articol.

(2) Impozitul se calculează prin aplicarea cotei de impunere de 10% asupra venitului impozabil lunar din pensii.

(3) Impozitul calculat se reține la data efectuării plății pensiei și se plătește la bugetul de stat până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei pentru care se face plata pensiei.

(4) Impozitul reținut este impozit final al contribuabilului pentru veniturile din pensii.

(5) În cazul unei pensii care nu este plătită lunar, impozitul ce trebuie reținut se stabilește prin împărțirea pensiei plătite la fiecare din lunile cărora le este aferentă pensia.

(6) Drepturile de pensie restante se defalcă pe lunile la care se referă, în vederea calculării impozitului datorat, reținerii și plății acestuia.

(7) Veniturile din pensii de urmaș vor fi individualizate în funcție de numărul acestora, iar impozitarea se va face în raport cu drepturile cuvenite fiecărui urmaș.

(8) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii stabilite pentru perioade anterioare, conform legii, impozitul se calculează asupra venitului impozabil lunar și se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății, și se plătește până la data de 25 a lunii următoare celei în care s-au plătit.

(9) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii, sumelor reprezentând actualizarea acestora cu indicii de inflație, stabilite în baza hotărârilor judecătorești rămase definitive și irevocabile/hotărârilor judecătorești definitive și executorii, impozitul se calculează separat față de impozitul aferent drepturilor lunii curente, prin aplicarea cotei de 10% asupra venitului impozabil, impozitul reținut fiind impozit final. Venitul impozabil din pensii se stabilește prin deducerea din suma totală a contribuției individuale de asigurări sociale de sănătate, datorată, după caz, potrivit legii în vigoare în perioada căreia îi sunt aferente și a sumei neimpozabile lunare, stabilită potrivit legislației în vigoare la data plății. Impozitul se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății veniturilor respective. Impozitul astfel reținut se plătește până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care s-au plătit veniturile.

(10) Impozitul pe veniturile din pensii se reține și se plătește la bugetul de stat.

(11) [textul din Art. 101, alin. (11) din titlul IV, capitolul VI a fost abrogat la 01-ian-2022 de Art. XXIV, punctul 3. din Ordonanța urgentă 130/2021]

(12) Contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând până la 3,5% din impozitul stabilit la alin. (11), pe venit datorat pentru susținerea entităților nonprofit care se înființează și funcționează în condițiile legii și a unităților de cult, precum și pentru acordarea de burse private, potrivit legii, în conformitate cu reglementările art. 123¹.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 101 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 101: Calculul impozitului pe venitul din pensii și termenul de plată

(1) Orice plătitor de venituri din pensii are obligația de a calcula lunar impozitul, potrivit prevederilor prezentului articol, la data efectuării plății pensiei, de a-l reține și de a-l plăti la bugetul de stat până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei pentru care se face plata pensiei. Impozitul reținut este impozit final.

(2) Impozitul lunar se determină de fiecare plătitor de venit din pensii, astfel:

a) pentru venitul lunar din pensii determinat ca urmare a aplicării principiului contributivității, indiferent de nivelul acestuia, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, se aplică o cotă de impunere de 10%;

b) pentru venitul lunar din pensii care are atât componentă contributivă, cât și componentă necontributivă, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, pentru partea contributivă se aplică dispozițiile lit. a), respectiv o cotă de impunere de 10%, iar pentru partea necontributivă se aplică progresiv următoarele cote de impunere:

(i) 10%, pentru partea mai mică decât nivelul câștigului salarial mediu net sau egală cu acesta;

(ii) 15%, pentru partea cuprinsă între nivelul câștigului salarial mediu net și nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat sau egală cu acesta;

(iii) 20%, pentru partea ce depășește nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat;

c) pentru venitul lunar din pensii care are doar componentă necontributivă, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, se aplică progresiv următoarele cote de impunere:

(i) 10%, pentru partea mai mică decât nivelul câștigului salarial mediu net sau egală cu acesta;

(ii) 15%, pentru partea cuprinsă între nivelul câștigului salarial mediu net și nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat sau egală cu acesta;

(iii) 20%, pentru partea ce depășește nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat.

(3) Determinarea câștigului salarial mediu net prevăzut în prezentul articol se stabilește prin deducerea din câștigul salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat a contribuțiilor sociale obligatorii prevăzute la art. 2 alin. (2) lit. a) și b) și a impozitului pe venit.

(4) În cazul unei pensii care nu este plătită lunar, impozitul ce trebuie reținut se stabilește prin împărțirea pensiei plătite la fiecare din lunile cărora le este aferentă pensia.

(5) Drepturile de pensie restante se defalcă pe lunile la care se referă, în vederea calculării impozitului datorat, reținerii și plății acestuia, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății.

(6) Veniturile din pensiile de urmaș vor fi individualizate în funcție de numărul acestora, iar impozitarea se va face în raport cu drepturile cuvenite fiecărui urmaș, conform prevederilor alin. (2).

(7) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii stabilite pentru perioade anterioare, conform legii, impozitul se calculează asupra venitului impozabil lunar, prin aplicarea prevederilor alin. (2), se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății, și se plătește până la data de 25 a lunii următoare celei în care s-au plătit. Diferențele de venituri din pensii, primite de la același plătitor și stabilite pentru perioadele anterioare, se impozitează separat față de drepturile de pensie ale lunii curente.

(8) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii, precum și al sumelor reprezentând actualizarea acestora cu indicele de inflație, stabilite în baza

hotărârilor judecătorești rămase definitive și irevocabile/hotărârilor judecătorești definitive și executorii, impozitul se calculează separat față de impozitul aferent drepturilor lunii curente, prin aplicarea prevederilor alin. (2), impozitul reținut fiind impozit final. Impozitul se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății veniturilor respective. Impozitul astfel reținut se plătește până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care s-au plătit veniturile.

(9) Contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând până la 3,5% din impozitul pe venit datorat pentru susținerea entităților nonprofit care se înființează și funcționează în condițiile legii și a unităților de cult, precum și pentru acordarea de burse private, potrivit legii, în conformitate cu reglementările art. 123^{^1}."

Totodată, pe lângă Codul fiscal, **Legea nr. 282/2023 modifică și completează** următoarele acte normative:

- Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor;
- Legea nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice;
- Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi;
- Legea nr. 216/2015 privind acordarea pensiei de serviciu membrilor Corpului diplomatic și consular al României;
- Legea nr. 223/2007 privind Statutul personalului aeronautic civil navigant profesionist din aviația civilă din România;
- Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar;
- Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat.

Prezenta lege intră în vigoare la data de 1 ianuarie 2024.

ACCES CU PRIORITATE PENTRU FEMEI GRAVIDE, PRECUM ȘI PENTRU PERSOANE ÎNSOȚITE DE COPII CU VÂRSTA DE PÂNĂ LA 5 ANI (LEGEA NR. 280/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 280/2023 privind accesul cu prioritate pentru femei gravide, precum și pentru persoane însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani (M. Of. nr. 944 din 19 octombrie 2023)	<i>Se adoptă Legea nr. 280/2023 privind accesul cu prioritate pentru femei gravide, precum și pentru persoane însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani.</i>

În M. Of. nr. 944 din data de 19 octombrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 280/2023 privind accesul cu prioritate pentru femei gravide, precum și pentru persoane însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani.**

Redăm, în cele ce urmează, conținutul acestei Legi.

Art. 1

Femeile gravide, precum și persoanele însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani au prioritate la casieriile/ghișeele/casele de marcat din cadrul entităților publice și private, precum și la serviciile oferite de acestea, cu excepția cazurilor în care acestea dețin casierii/ghișee/case de marcat speciale pentru categoriile de persoane enunțate.

Art. 2

Se acordă prioritate la casieriile/ghișeele/casele de marcat ale instituțiilor publice, precum și la serviciile oferite de acestea femeilor gravide, precum și persoanelor însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani, cu excepția cazurilor în care în instituțiile publice există casierii/ghișee/case de marcat speciale pentru aceste categorii de persoane.

Art. 3

Entitățile publice și private au obligația de a amplasa la vedere, lângă casele de marcat/casierii/ghișee sau acolo unde se prestează serviciul oferit de acestea, afișe

care să prevadă acordarea de prioritate femeilor gravide, precum și persoanelor însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani, cu excepția cazurilor în care există casierii/ghișee/case de marcat speciale pentru aceste categorii de persoane.

Art. 4

În spațiile de parcare aparținând entităților publice și private, precum și în spațiile de parcare organizate de către acestea, dacă numărul locurilor de parcare este mai mare de 10, vor fi amenajate, rezervate și/sau semnalizate minimum 4% din numărul total al locurilor de parcare, dar nu mai puțin de 2 locuri, pentru parcare mijloacelor de transport folosite de către femeile gravide, precum și de către persoanele însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani. Dacă numărul locurilor de parcare este mai mic de 10, dispozițiile prezentului articol nu se aplică.

Art. 5

Orice persoană care este martoră directă a încălcării prevederilor prezentei legi poate sesiza organele abilitate, prevăzute la art. 6 alin. (3).

Art. 6

(1) Următoarele fapte constituie contravenții și se sancționează după cum urmează:

- a) nerespectarea prevederilor art. 1-3, cu amendă de la 200 de lei la 1.000 de lei;
- b) nerespectarea prevederilor art. 4, prin încălcarea obligațiilor de a amenaja, rezerva și/sau semnaliza locurile de parcare, cu amendă de la 2.000 de lei la 10.000 de lei;
- c) fapta persoanei care folosește, fără drept, locurile de parcare destinate a fi folosite de femeile gravide și/sau persoanele însoțite de copii cu vârsta de până la 5 ani, cu amendă de la 2.000 de lei la 10.000 de lei.

(2) Fapta prevăzută la alin. (1) lit. c) nu constituie contravenție dacă este săvârșită de către angajații Ministerului Afacerilor Interne, ai unităților medicale publice ori private, precum și de către angajații Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, aflați în exercitarea atribuțiilor ori obligațiilor de serviciu.

(3) Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor prevăzute la alin. (1) se fac de către:

- a) personalul de control cu atribuții în acest sens din cadrul Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, pentru faptele contravenționale prevăzute la alin. (1) lit. a);
- b) ofițerii și agenții de poliție din cadrul Poliției Române, care au calitatea de polițist rutier, precum și polițiștii locali, pentru faptele contravenționale prevăzute la alin. (1) lit. b) și c).

(4) Sumele obținute din aplicarea amenzilor se fac venit la bugetul de stat.

Art. 7

În măsura în care prezenta lege nu dispune altfel, contravențiilor prevăzute la art. 6 alin. (1) le sunt aplicabile dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 8

În termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, entitățile publice și private pun în aplicare dispozițiile art. 4.

MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA UNOR REGLEMENTĂRI CONTABILE (OMF NR. 2649/2023)

De Redacția Pro Lege

Actele modificate	Actul modificator	Sumar
1. Reglementările contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate (M. Of. nr. 963 din 30 decembrie 2014; cu modif. și compl. ult.)	Ordinul ministrului finanțelor (OMF) nr. 2649/2023 privind modificarea și completarea unor reglementări contabile (M. Of. nr. 903 din 6 octombrie 2023)	<i>Modifică și completează aceste acte normative.</i>
2. Reglementările contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară (M. Of. nr. 1020 și 1020 bis din 19 decembrie 2016; cu modif. și compl. ult.)		
3. Reglementările contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial (M. Of. nr. 984 din 12 decembrie 2017; cu modif. și compl. ult.)		

În M. Of. nr. 903 din data de 6 octombrie 2023 s-a publicat **Ordinul ministrului finanțelor (OMF) nr. 2649/2023 privind modificarea și completarea unor reglementări contabile.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări și completări aduse respectivelor acte normative.

Reglementările contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate

Pct. 354 alin. (2)

Vechea reglementare

„(2) În această categorie se cuprind: angajamente (giruri, garanții, cauțiuni) acordate sau primite în relațiile cu terții; imobilizări corporale luate cu chirie; valori materiale primite spre prelucrare sau reparare, în păstrare sau custodie; debitori scoși din activ, urmăriți în continuare; stocuri de natura obiectelor de inventar date în folosință; redevențe, locații de gestiune, chirii și alte datorii asimilate; efecte scontate neajunse la scadență; bunuri proprietate publică primite în administrare, concesiune sau cu chirie de către regii autonome, societăți/companii naționale, societăți; bunuri din domeniul privat al statului, care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere ca active; dobânzi aferente contractelor de leasing financiar, neajunse la scadență; certificate de emisii de gaze cu efect de seră primite, care nu au stabilită o valoare și, prin urmare, nu pot fi recunoscute în conturi bilanțiere, precum și alte valori.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 354 alin. (2) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(2) În această categorie se cuprind: angajamente (giruri, garanții, cauțiuni) acordate sau primite în relațiile cu terții; imobilizări corporale luate cu chirie; valori materiale primite spre prelucrare sau reparare, în păstrare sau custodie; debitori scoși din activ, urmăriți în continuare; stocuri de natura obiectelor de inventar date în folosință; redevențe, locații de gestiune, chirii și alte datorii asimilate; efecte scontate neajunse la scadență; bunuri proprietate publică primite în administrare, concesiune sau cu chirie de către entități; bunuri din domeniul privat al statului, care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere ca active; dobânzi aferente contractelor de leasing financiar, neajunse la scadență; certificate de emisii de gaze cu efect de seră primite, care nu au stabilită o valoare și, prin urmare, nu pot fi recunoscute în conturi bilanțiere, precum și alte valori.”

Funcțiunea contului 149

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **funcțiunea contului 149 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Cu ajutorul acestui cont se ține evidența pierderilor legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii,

inclusiv a pierderilor rezultate din reorganizări și care sunt determinate de anularea titlurilor deținute.

Contul 149 «Pierderi legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii» este un cont de activ.

În debitul contului 149 «Pierderi legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii» se înregistrează:

- diferența dintre valoarea de răscumpărare a instrumentelor de capitaluri proprii anulate și prețul lor de vânzare (109);

- diferența dintre valoarea de răscumpărare a instrumentelor de capitaluri proprii anulate și valoarea lor nominală (109);

- valoarea instrumentelor de capitaluri proprii cedate cu titlu gratuit (109);

- valoarea acțiunilor deținute de societatea absorbită la societatea absorbantă, preluate de societatea absorbantă ca urmare a fuziunii prin absorbție și anulate de aceasta (109);

- cheltuieli legate de emiterea instrumentelor de capitaluri proprii, atunci când nu sunt îndeplinite condițiile pentru recunoașterea lor ca imobilizări necorporale (512, 531, 462);

- pierderea rezultată din fuziune, corespunzătoare activului net negativ al societății absorbite, preluat, conform legii, de societatea absorbantă (456);

- alte cheltuieli legate de răscumpărarea instrumentelor de capitaluri proprii (512, 531, 462).

În creditul contului 149 «Pierderi legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii» se înregistrează:

- pierderile legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii, acoperite din rezerve sau rezultatul reportat (106, 117);

- pierderile legate de emiterea instrumentelor de capitaluri proprii, acoperite, potrivit legii, din câștigurile legate de vânzarea acestora (141).

Soldul contului reprezintă pierderile legate de emiterea, răscumpărarea, vânzarea, cedarea cu titlu gratuit sau anularea instrumentelor de capitaluri proprii.”

Funcțiunea conturilor 616, 617 și 618

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la cap. 16 „Funcțiunea conturilor” se introduce funcțiunea următoarelor conturi:

„Contul 616 «Cheltuieli aferente drepturilor de proprietate intelectuală»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor aferente drepturilor de proprietate intelectuală care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere ca activ.

În debitul contului 616 «Cheltuieli aferente drepturilor de proprietate intelectuală» se înregistrează:

- sumele reprezentând cheltuielile aferente drepturilor de proprietate intelectuală (401, 408).

Contul 617 «Cheltuieli de management»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor de management.

În debitul contului 617 «Cheltuieli de management» se înregistrează:

– sumele reprezentând cheltuielile de management (401, 408).

Contul 618 «Cheltuieli de consultanță»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor de consultanță, aferente perioadei curente.

În debitul contului 618 «Cheltuieli de consultanță» se înregistrează:

– sumele reprezentând cheltuielile de consultanță (401, 408)."

Reglementările contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară

Funcțiunea conturilor 616, 617 și 618

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la cap. 11 „Funcțiunea conturilor” se introduce funcțiunea următoarelor conturi:

„Contul 616

Cu ajutorul contului 616 «Cheltuieli aferente drepturilor de proprietate intelectuală» se ține evidența cheltuielilor aferente drepturilor de proprietate intelectuală care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere ca activ.

Contul 617

Cu ajutorul contului 617 «Cheltuieli de management» se ține evidența cheltuielilor de management.

Contul 618

Cu ajutorul contului 618 «Cheltuieli de consultanță» se ține evidența cheltuielilor de consultanță."

Funcțiunea contului 691

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la cap. 11 „Funcțiunea conturilor”, funcțiunea contului 691 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Contul 691

Cu ajutorul contului 691 «Cheltuieli cu impozitul pe profit curent» se ține evidența cheltuielilor cu impozitul pe profit curent, determinat în conformitate cu legislația fiscală.

În cazul grupului fiscal în domeniul impozitului pe profit, definit potrivit Codului fiscal, persoana juridică responsabilă înregistrează în debitul contului 691 „«Cheltuieli cu impozitul pe profit curent» cheltuiala totală cu impozitul pe profit datorat de grupul fiscal."

Reglementările contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial Pct. 46 alin. (7) și (8)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la pct. 46, după alin. (6) se introduc două noi alineate, alin. (7) și (8), cu următorul cuprins:

„(7) În înțelesul alin. (6), un activ este în mod normal pregătit pentru utilizarea sa prestabilită atunci când construcția fizică a activului este terminată, chiar dacă unele lucrări administrative de rutină pot continua încă. Dacă mai sunt de realizat doar modificări minore, cum ar fi decorarea interioară a unei clădiri conform specificațiilor cumpărătorului sau utilizatorului, atunci se consideră că a fost încheiată cea mai mare parte a activităților.

(8) Entitățile care au inclus în valoarea activelor cu ciclu lung de fabricație costuri ale îndatorării prezintă informații corespunzătoare în notele explicative la situațiile financiare.”

Pct. 46¹ și 46²

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după pct. 46 se introduc** două noi puncte, **pct. 46¹ și 46²**, cu următorul cuprins:

„46¹. _

(1) În înțelesul prezentelor reglementări, data începerii capitalizării costurilor îndatorării, ca parte a costului unui activ cu ciclu lung de producție, este data la care entitatea îndeplinește pentru prima dată toate condițiile de mai jos:

a) suportă cheltuielile pentru activul respectiv;

b) suportă costurile îndatorării; și

c) întreprinde activitățile necesare pentru pregătirea activului în vederea utilizării sale prestabilite.

(2) În înțelesul prezentelor reglementări, o entitate suportă cheltuieli pentru un activ cu ciclu lung de fabricație doar atunci când acele cheltuieli au generat plăți în numerar, transferuri de alte active sau asumarea unor datorii purtătoare de dobândă.

(3) Activitățile necesare pregătirii activului pentru utilizarea sa prestabilită nu cuprind numai construirea fizică a activului. Ele includ lucrările tehnice și administrative anterioare începerii construcției fizice, cum ar fi activitățile asociate cu obținerea avizelor anterioare începerii construcției fizice. Totuși, asemenea activități exclud deținerea unui activ atunci când nu are loc nicio activitate care să modifice starea activului. De exemplu, costurile îndatorării suportate în cursul amenajării terenului sunt capitalizate în perioada în care se desfășoară activitățile legate de amenajare. În schimb, costurile îndatorării suportate în perioada în care un teren dobândit în scopul construirii de clădiri este deținut fără a fi supus unor activități asociate de amenajare nu sunt acceptate pentru capitalizare.

46². _

(1) O entitate trebuie să întrerupă capitalizarea costurilor îndatorării pe parcursul perioadelor prelungite în care aceasta nu lucrează efectiv la realizarea activului cu ciclu lung de fabricație.

(2) O entitate poate suporta costuri ale îndatorării în timpul unei perioade prelungite în care ea întrerupe activitățile necesare pregătirii unui activ pentru utilizarea sa prestabilită. Capitalizarea costurilor îndatorării nu se întrerupe pe parcursul perioadei în care

entitatea execută lucrări tehnice și administrative semnificative sau atunci când o amânare temporară este o parte necesară a procesului de pregătire a unui activ pentru utilizarea sa prestabilită.”

Funcțiunea conturilor 616, 617 și 618

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **cap. 10 „Funcțiunea conturilor”** se introduce funcțiunea următoarelor conturi:

„Contul 616 «Cheltuieli aferente drepturilor de proprietate intelectuală»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor aferente drepturilor de proprietate intelectuală care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere ca activ.

În debitul contului 616 «Cheltuieli aferente drepturilor de proprietate intelectuală» se înregistrează:

– sumele reprezentând cheltuielile aferente drepturilor de proprietate intelectuală (401, 408).

Contul 617 «Cheltuieli de management»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor de management.

În debitul contului 617 «Cheltuieli de management» se înregistrează:

– sumele reprezentând cheltuielile de management (401, 408).

Contul 618 «Cheltuieli de consultanță»

Cu ajutorul acestui cont se ține evidența cheltuielilor de consultanță, aferente perioadei curente.

În debitul contului 618 «Cheltuieli de consultanță» se înregistrează:

– sumele reprezentând cheltuielile de consultanță (401, 408).”

**APROBAREA O.U.G. NR. 14/2022 PENTRU MODIFICAREA
LEGII NR. 146/2021 PRIVIND MONITORIZAREA
ELECTRONICĂ ÎN CADRUL UNOR PROCEDURI JUDICIARE
ȘI EXECUȚIONAL PENALE (LEGEA NR. 261/2023)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 261/2023 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 14/2022 pentru modificarea Legii nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale (M. Of. nr. 881 din 29 septembrie 2023)	<i>Se aprobă O.U.G. nr. 14/2022 pentru modificarea Legii nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale.</i>

În M. Of. nr. 881 din data de 29 septembrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 261/2023 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 14/2022 pentru modificarea Legii nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din conținutul acestei Legi.

Articol unic

Se aprobă Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 14 din 23 februarie 2022 pentru modificarea Legii nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 182 din 24 februarie 2022.

ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA POLIȚIEI MILITARE (LEGEA NR. 273/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 273/2023 privind organizarea și funcționarea poliției militare (M. Of. nr. 938 din 17 octombrie 2023)	<i>Se stabilește organizarea și funcționarea poliției militare.</i>

În M. Of. nr. 938 din data de 17 octombrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 275/2023 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 94/2022 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ.**

Redăm, în cele ce urmează, conținutul acestei Legi.

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Organizare și funcționare

CAPITOLUL III: Atribuțiile poliției militare

CAPITOLUL IV: Organizarea și funcționarea organelor de cercetare penală speciale

CAPITOLUL V: Personalul poliției militare

CAPITOLUL VI: Drepturi și obligații

CAPITOLUL VII: Asigurarea logistică și financiară a poliției militare

CAPITOLUL VIII: Dispoziții finale

Art. 1

(1) Poliția militară este componenta specializată a Ministerului Apărării Naționale destinată să îndeplinească atribuțiile prevăzute de Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și de Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Ofițeri din Ministerul Apărării Naționale pot fi desemnați, cu avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, să îndeplinească atribuții de cercetare penală, ca organe de cercetare penală

speciale, în cazul infracțiunilor săvârșite de personalul militar al Ministerului Apărării Naționale.

Art. 2

(1) Asigurarea protecției personalului armatei, a securității obiectivelor militare și a zonelor militare restricționate, conform prevederilor cuprinse la art. 1 alin. (1), nu sunt aplicabile factorilor umani și materiali din responsabilitatea Ministerului Apărării Naționale, ale căror protecție și pază se asigură de către efective și mijloace ale Direcției generale de informații a apărării, potrivit prevederilor art. 15 alin. (9) din Legea nr. 346/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Pentru situațiile în care asigurarea protecției personalului armatei, a securității obiectivelor militare și a zonelor militare restricționate se realizează prin acțiuni comune, care implică atât efective și mijloace ale poliției militare, cât și ale Direcției generale de informații a apărării, potrivit art. 15 alin. (9) din Legea nr. 346/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, controlul operațional este exercitat de către Direcția generală de informații a apărării, prin structura specializată proprie.

Art. 3

În îndeplinirea misiunilor și atribuțiilor ce revin poliției militare, Ministerul Apărării Naționale cooperează cu instituții și structuri din sistemul național de apărare și colaborează cu organizații, instituții, autorități ale administrației publice centrale și locale, precum și cu structuri militare din alte state.

(...)

Art. 12

(1) Pe timpul participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, în baza angajamentelor internaționale asumate de România și a mandatului național, structurile de poliție militară pot executa, în aria de responsabilitate, activități de instruire și misiuni de întărire – consiliere, asistență, formare, control – a forțelor de poliție militară locale.

(2) Pe timpul participării la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, în baza angajamentelor internaționale asumate de România și a mandatului național, structurile de poliție militară execută, ca element de sprijin al forțelor de poliție militară locale, misiuni în cadrul acțiunilor de prevenire a conflictelor și gestionării situațiilor de criză.

Art. 13

Pe timpul stării de urgență, poliția militară continuă să îndeplinească misiunile și să exercite atribuțiile specifice de pe timp de pace, iar numai la solicitare îndeplinește misiuni în sprijinul structurilor Ministerului Afacerilor Interne, conform legislației în vigoare.

Art. 14

(1) Personalul poliției militare este obligat să intervină, inclusiv în afara orelor de program, atunci când situația o impune din cauza caracterului urgent și a gravității faptei descoperite în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșirea acesteia de către personalul Ministerului Apărării Naționale, precum și pentru conservarea probelor, ridicarea corpurilor delictive, a celorlalte mijloace materiale de probă și predarea imediată a acestora autorităților competente.

(2) Structura, metodologiile și procedurile pentru îndeplinirea atribuțiilor poliției militare în domeniile prevăzute prin prezenta lege se stabilesc prin ordine comune ale procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiției, ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, ministrului apărării naționale, după caz.

Art. 15

(1) În statul de organizare al Direcției poliție militară se prevăd funcții distincte pentru ofițeri desemnați în condițiile art. 1 alin. (2).

(2) Calitatea de organ de cercetare penală special a ofițerului desemnat în condițiile legii este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior.

(3) Organele de cercetare penală specială își desfășoară activitatea specifică în cadrul parchetelor militare, la solicitarea conducerii Secției Parchetelor Militare și cu acordul conducerii structurii de poliție militară.

(...)

Art. 18

(1) Personalul poliției militare se compune din personal militar.

(2) Personalul militar al poliției militare este format din cadre militare și soldați și gradați profesioniști.

(3) Cadrelor militare din poliția militară li se aplică dispozițiile Legii nr. 80/1995, cu modificările și completările ulterioare.

(4) Soldaților și gradaților profesioniști li se aplică dispozițiile Legii nr. 384/2006 privind statutul soldaților și gradaților profesioniști, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 19

(1) Numărul posturilor de ofițeri, maiștri militari, subofițeri, soldați și gradați profesioniști, în timp de pace și la mobilizare sau concentrare, se stabilește prin ordin al ministrului apărării naționale, în limita efectivelor aprobate prin hotărâre a Guvernului.

(2) Mutarea, transferarea sau detașarea personalului poliției militare se poate face în cazurile și în condițiile prevăzute prin lege.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 6 DECEMBRIE 2022 ÎN CAUZA S. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 27.122/14)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 6 decembrie 2022 în Cauza S. împotriva României (Cererea nr. 27.122/14)

În M. Of. nr. 898 din 5 octombrie 2023 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 6 decembrie 2022 în Cauza S. împotriva României (Cererea nr. 27.122/14)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. Reclamantul a fost găsit vinovat de pescuit ilegal în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră. El susține că această condamnare este contrară normelor politicii comune în domeniul pescuitului și, prin urmare, constituie o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1.

(...)

5. La momentul faptelor, reclamantul era atât comandantul, cât și proprietarul unei nave de pescuit sub pavilion bulgăresc. Nava era înregistrată în Bulgaria și era folosită pentru practicarea pescuitului în „apele comunitare” din Marea Neagră. Echipajul era format din el însuși și alți nouă resortisanți bulgari.

6. La 13 aprilie 2011, în timp ce se afla în apele teritoriale românești, la o distanță de 20 de mile marine, în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră, nava în cauză a fost abordată în vederea efectuării unui control de către o navă de patrulare maritimă a Poliției de Frontieră Române. Cu ocazia controlului, polițiștii de frontieră au găsit la bordul navei aproximativ 20 de bucăți pește din specia calcan și o plasă de pescuit cu dimensiunea ochiurilor sub dimensiunile (minime) prevăzute de legislația românească privind pescuitul calcanului. La solicitarea polițiștilor de frontieră, reclamantul a ridicat din apă mai multe plase de pescuit aflate în apropierea navei sale.

7. Nava a fost condusă în portul Mangalia, unde nava a fost reținută și calcanii au fost confiscați.

(...)

10. Reclamantul s-a apărut prezentând autorităților române licența și autorizația de pescuit emise de către autoritățile bulgare. Acesta a susținut că documentele respective îi permiteau să pescuiască în zona economică exclusivă a României

din Marea Neagră o anumită cantitate de calcan, care făcea parte din cota de captură pentru calcan alocată Bulgariei în cadrul politicii comune în domeniul pescuitului a Uniunii Europene („UE”).

(...)

16. Printr-un rechizitoriu din 5 septembrie 2011, parchetul l-a trimis pe reclamant în judecată în fața Judecătoriei Mangalia pentru încălcarea art. 64 lit. a), i) și k) și a art. 65 alin. (1) lit. b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 23/2008 privind pescuitul și acvacultura, și anume pescuitul fără deținerea unei licențe, pescuitul cu unelte având ochiul de plasă sub dimensiunile minime legale, folosirea la pescuit de către persoanele neautorizate a unor unelte de pescuit comerciale și pescuitul cu unelte și scule interzise.

(...)

20. Prin decizia din 21 decembrie 2011, Curtea de Apel Constanța a admis recursul declarat de parchet. Aceasta a considerat că, în absența unui acord bilateral între România și Bulgaria privind condițiile de acces al navelor acestora în apele comunitare, instanța de fond ar fi trebuit să își justifice decizia de a aplica art. 17 alin. (1) din Regulamentul (CE) nr. 2.371/2002 și nu legislația națională și Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării.

21. Prin urmare, aceasta a trimis cauza spre rejudecare Judecătoriei Mangalia pentru ca aceasta să pronunțe o decizie motivată cu privire la regimul juridic aplicabil activităților de pescuit în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră.

22. La o dată neprecizată, autoritățile bulgare au sesizat Comisia Europeană („Comisia”) cu privire la incidentul în care a fost implicat reclamantul. Comisia a solicitat explicații autorităților române.

23. La 21 decembrie 2011, Direcția Generală Afaceri Maritime și Pescuit a Comisiei Europene (DG MARE) a adresat autorităților române o scrisoare în care le informa că, la soluționarea cauzei, au comis grave erori de interpretare și aplicare a normelor politicii comune în domeniul pescuitului, în special a Regulamentului (CE) nr. 2.371/2002 și a Regulamentului (UE) nr. 1.256/2010.

24. Aceasta a considerat în special că sechestrarea navei reclamantului, pe motiv că acesta nu deținea o licență de pescuit emisă de autoritățile române, era contrară acestor norme.

(...)

28. La 10 mai 2012, având în vedere poziția Comisiei, parchetul a solicitat Judecătoriei Mangalia să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene („CJUE”) o întrebare preliminară privind interpretarea și aplicarea normelor politicii comune în domeniul pescuitului. Acesta dorea să i se solicite CJUE să precizeze dacă aceste norme împiedicau autoritățile române să adopte ele însele norme de reglementare a pescuitului în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră. Reclamantul s-a alăturat acestei cereri.

29. La 11 octombrie 2012, judecătoria a respins cererea. Aceasta a considerat că întrebările priveau fondul litigiului, și nu dreptul Uniunii, neexistând, în opinia sa, îndoieli cu privire la interpretarea sau aplicarea acestuia în speță.

30. Printr-o sentință penală din 12 februarie 2013, judecătoria a hotărât că regimul juridic aplicabil activităților de pescuit în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră era cel al politicii comune a UE în domeniul pescuitului.

31. Aceasta a constatat că art. 17 alin. (1) din Regulamentul (CE) nr. 2371/2002 reglementa expres principiul accesului liber la zonele de pescuit ale statelor membre pentru orice navă comunitară care deține o licență de pescuit.

32. A subliniat că accesul la zonele de pescuit ale statelor membre aflate în afara zonei de 12 mile marine de la baza țărmlui lor este permis navelor înregistrate în registrul comunitar al flotei de pescuit și care dețin o licență de pescuit eliberată de statul membru de pavilion.

33. Aceasta a subliniat că, în speță, nava reclamantului era o navă de pescuit comunitară, reclamantul deținea o licență de pescuit valabilă, emisă de autoritățile bulgare, iar nava acestuia fusese controlată în apele comunitare, la o distanță mai mare de 12 mile marine de la baza țărmlui românesc.

(...)

II. Elementele relevante din dreptul Uniunii Europene

A. Principiile efectului direct și supremației dreptului Uniunii

59. În *Cauza Costa împotriva E.N.E.L.* (hotărârea din 15 iulie 1964, 6/64, Culegere de jurisprudență 1141), Curtea de Justiție a Comunităților Europene (CJCE) a declarat următoarele:

„[S]pre deosebire de tratatele internaționale obișnuite, Tratatul CEE a instituit o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre în momentul intrării în vigoare a tratatului și care este obligatorie pentru instanțele acestora”.

60. În *Cauza Van Gend și Loos* (hotărârea din 5 februarie 1963, 26/62, Culegere 3), aceasta a precizat următoarele:

„[I]ndependent de legislațiile statelor membre, dreptul comunitar nu numai că impune obligații indivizilor, dar are și scopul de a le oferi drepturi, care devin o parte a patrimoniului lor juridic”.

61. Cu privire la principiile efectului direct și supremației dreptului UE, a se vedea, de asemenea, *Amministrazione delle Finanze dello Stato împotriva Simmenthal SpA* (Simmenthal II), C-106/77, 9 martie 1978, EU:C:1978:49; *Internationale Handelsgesellschaft*, C-11/70, 17 decembrie 1970, EU:C:1970:114 și *Euro Box Promotion*, C-357/19, 21 decembrie 2021, EU:C:2021:1034).

D. Normele politicii comune în domeniul pescuitului

67. Regulamentul (CE) nr. 2.371/2002 al Consiliului din 20 decembrie 2002 privind conservarea și exploatarea durabilă a resurselor piscicole în conformitate

cu politica comună în domeniul pescuitului, în vigoare la momentul faptelor imputate reclamantului, cuprinde următoarele dispoziții:

Art. 1

„(2) Politica comună în domeniul pescuitului prevede măsuri coerente privind:

- (a) conservarea, gestionarea și exploatarea resurselor acvatice vii;
- (b) limitarea impactului pescuitului asupra mediului;
- (c) condițiile de acces la ape și resurse [...]”

Art. 3

Definiții

În sensul prezentului regulament, se aplică următoarele definiții:

(a) „ape comunitare” înseamnă apele aflate sub suveranitatea sau jurisdicția statelor membre, cu excepția apelor adiacente teritoriilor prevăzute în anexa II la tratat;

(b) „resurse acvatice vii” înseamnă specii acvatice marine disponibile și accesibile”;

(d) „navă comunitară de pescuit” înseamnă o navă de pescuit aflată sub pavilionul unui stat membru și înregistrată în Comunitate”.

Art. 8

Măsurile de urgență adoptate de către statul membru

„(1) În cazul în care există dovezi ale unei amenințări grave și neprevăzute pentru conservarea resurselor acvatice vii sau a ecosistemului marin, ce apar ca urmare a activităților de pescuit în apele aflate sub suveranitatea sau jurisdicția unui stat membru și dacă orice întârziere ar produce pagube greu de remediat, respectivul stat membru poate adopta măsuri de urgență cu o durată maximă de trei luni.

(2) Statele membre care doresc să adopte măsuri de urgență notifică în prealabil Comisia, celelalte state membre și consiliile consultative regionale în cauză în legătură cu intenția lor, prezentând un proiect al măsurilor ce urmează să fie adoptate, împreună cu un memoriu explicativ”.

Art. 17

„(1) Navele comunitare de pescuit au acces în mod egal la ape și resurse în toate apele comunitare, altele decât cele prevăzute în art. 2, cu respectarea măsurilor adoptate conform capitolului II.

(2) În apele situate în zona de 12 mile marine de la baza țărmului aflate sub suveranitatea și jurisdicția lor, statele membre sunt autorizate, de la 1 ianuarie 2003 până la 31 decembrie 2012, să limiteze pescuitul pentru navele de pescuit ce operează în mod tradițional în apele respective și provin din porturile de pe țărmurile adiacente, fără a aduce atingere regimurilor aplicabile navelor comunitare de pescuit aflate sub pavilionul altui stat membru, în baza relațiilor de vecinătate existente între statele membre și modalităților prevăzute în anexa I ce stabilește, pentru fiecare stat membru, zonele geografice din interiorul zonelor de coastă ale altor state membre unde se desfășoară activități de pescuit, precum și speciile vizate”.

68. Regulamentul (CE) nr. 1.281/2005 al Comisiei din 3 august 2005 privind gestionarea licențelor de pescuit și informațiile minimale pe care acestea trebuie să le conțină, în vigoare la momentul faptelor, prevedea următoarele:

Art. 3

Exploatarea resurselor acvatice

„O navă de pescuit comunitară poate fi utilizată pentru exploatarea comercială a resurselor acvatice vii numai în cazul în care deține la bord o licență de pescuit valabilă”.

Art. 4

Obligațiile statelor membre

„Statul membru de pavilion emite, gestionează și retrage licența de pescuit în conformitate cu prezentul regulament”.

69. Regulamentul (UE) nr. 1.256/2010 al Consiliului din 17 decembrie 2010 stabilea, pentru 2011, posibilitățile de pescuit pentru anumite resurse halieutice aplicabile în Marea Neagră. În cadrul capturii totale admisibile (TAC), România și Bulgaria puteau pescui fiecare 43,2 tone de calcan.

70. Regulamentul (UE) nr. 227/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 martie 2013 stabilește o dimensiune minimă a ochiurilor de plasă pentru pescuitul de calcan în Marea Neagră.

Motivarea Curții

a) Principiile generale

80. Curtea reamintește că, în hotărârea din Cauza Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2) (MC), nr. 19.867/12, pct. 83, 11 iulie 2017, în care a examinat din perspectiva aspectului penal al art. 6 din Convenție un capăt de cerere întemeiat pe o pretinsă lipsă de echitate a motivării instanțelor naționale, a rezumat principiile generale după cum urmează:

„a) Curtea nu are obligația de a examina erorile de fapt sau de drept comise eventual de o instanță internă, cu excepția cazului în care și în măsura în care este posibil ca acestea să fi adus atingere drepturilor și libertăților protejate de Convenție, de exemplu, dacă acestea pot fi considerate în mod excepțional drept o «inechitate» incompatibilă cu art. 6 din Convenție.

b) Art. 6 § 1 din Convenție nu reglementează totuși admisibilitatea probelor sau aprecierea lor, materie care ține în primul rând de dreptul intern și instanțele naționale. În principiu, chestiuni precum importanța acordată de instanțele naționale diverselor mijloace de probă, concluzii sau aprecieri pe care le-au examinat nu intră în sfera controlului exercitat de Curte. Aceasta nu are obligația să țină locul unei instanțe de gradul patru de jurisdicție și să conteste aprecierea instanțelor interne, în temeiul art. 6 § 1, decât în cazurile în care concluziile acestora pot fi considerate arbitrare sau vădit nerezonabile”.

(...)

87. Curtea observă în primul rând că prezenta cauză diferă în mod semnificativ de cauzele în care Curtea a examinat anterior obligația instanțelor naționale de motivare, în raport cu dreptul aplicabil, a deciziilor prin care acestea refuză să adreseze o întrebare preliminară (hotărârile *Ullens de Schooten* și *Rezabek și Sanofi Pasteur*, citate anterior). În fapt, în speță nu este vorba despre refuzul Curții de Apel Constanța de a sesiza CJUE cu o cerere de interpretare a dreptului Uniunii, care ar fi fost formulată în fața sa de către părți, ci despre a stabili dacă decizia definitivă din 2 octombrie 2013 a fost rezultatul unei vădite erori de drept.

88. Reclamantul consideră că a făcut obiectul unei condamnări arbitrare, întrucât aceasta este contrară normelor dreptului Uniunii. Guvernul contestă acest argument și susține că decizia din 2 octombrie 2013 era motivată în mod corespunzător.

89. Curtea constată că în centrul litigiului se afla problema aplicării normelor dreptului Uniunii în cazul activităților de pescuit desfășurate în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră.

90. Aceasta constată, de asemenea, că instanța de apel a procedat la propria interpretare a acestor norme (*supra*, pct. 41 și 42) și a aplicat în speță legislația națională privind pescuitul.

94. În speță, Curtea subliniază că nava reclamantului a fost abordată (în vederea efectuării unui control) atunci când se afla în apele teritoriale românești, la o distanță de 20 de mile marine, în zona economică exclusivă a României (*supra*, pct. 6). Rezultă că dispozițiile art. 17 din Regulamentul (CE) nr. 2.371/2002, care prevăd accesul în mod egal la ape și resurse în apele comunitare, erau aplicabile în cazul reclamantului. În ceea ce privește dispozițiile art. 8 din regulamentul sus-menționat, Curtea constată că autoritățile interne nu au folosit în niciun fel mecanismul prevăzut la acest articol pentru a limita accesul la aceste resurse.

95. Curtea observă, de asemenea, că Comisia a precizat clar autorităților române faptul că urmărirea penală îndreptată împotriva reclamantului era contrară dreptului UE, în special Regulamentului (CE) nr. 2.371/2002 și Regulamentului (UE) nr. 1.256/2010 (*supra*, pct. 23). Aceasta a precizat că legislația națională care impunea obținerea unei licențe de pescuit emise de statul român și prevedea o dimensiune minimă a ochiurilor de plasă (pentru pescuitul de calcan) în zona economică exclusivă a României din Marea Neagră era contrară normelor politicii comune în domeniul pescuitului (*supra*, pct. 24 și 25). Poziția Comisiei, care viza în mod specific cazul reclamantului, a fost comunicată autorităților române cu mult înainte de pronunțarea deciziei definitive de către curtea de apel (*supra*, pct. 23-26).

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție;

3. hotărăște că a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție;

4. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 6.500 EUR (șase mii cinci sute de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru toate prejudiciile;

(ii) 4.574 EUR (patru mii cinci sute șaptezeci și patru de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamant, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

**LEGEA NR. 303/2022 ȘI ALTE ACTE NORMATIVE
DIN DOMENIUL PENSIILOR DE SERVICIU – MODIFICĂRI
(LEGEA NR. 282/2023)**

De Redacția Pro Lege

Actele modificate	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor (M. Of. nr. 1102 din 16 noiembrie 2022) și Legea nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice (M. Of. nr. 1.197 din 14 decembrie 2004; cu modif. și compl. ult.)	Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu (M. Of. nr. 950 din 20 octombrie 2023)	– modifică: <i>Legea nr.</i> <i>303/2022 – art. 211 alin.</i> <i>(1), (3) și (4), art. 213 alin.</i> <i>(2); Legea nr. 567/2004 –</i> <i>art. 68⁵ alin. (1), (2) și</i> <i>(7),</i> – introduce: <i>Legea nr.</i> <i>303/2022 – art. 211 alin.</i> <i>(4¹); Legea nr. 567/2004</i> <i>– art. 97.</i>

În M. Of. nr. 950 din 20 octombrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 282/2023 pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu**.

Redăm, în cele ce urmează, modificările și completările aduse respectivelor acte normative.

Legea nr. 303/2022**Art. 211 alin. (1), (3) și (4)****Vechea reglementare**

„Art. 211

(1) Judecătorii, procurorii, judecătorii de la Curtea Constituțională, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție și de la Curtea Constituțională și personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, indiferent de vârstă, cu o vechime de cel puțin 25 de ani în funcțiile de judecător, procuror, judecător de la Curtea Constituțională, magistrat-asistent la Înalta Curte de Casație și Justiție și la Curtea Constituțională, personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, judecător financiar, procuror financiar sau consilier de conturi de la secția jurisdicțională a Curții de Conturi, avocat, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, grefier cu studii superioare juridice, consilier juridic sau jurisconsult se pot pensiona la cerere și pot beneficia de o pensie de serviciu în cuantum de 80% din baza de calcul reprezentată de indemnizația de încadrare brută lunară și sporurile avute în ultima lună de activitate înainte de data pensionării.

(...)

(3) De pensia de serviciu beneficiază, la împlinirea vârstei de 60 de ani, judecătorii, procurorii, judecătorii de la Curtea Constituțională, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție și de la Curtea Constituțională și personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor cu o vechime între 20 și 25 de ani numai în aceste funcții, în acest caz cuantumul pensiei fiind micșorat cu 1% din baza de calcul, pentru fiecare an care lipsește din vechimea integrală de 25 de ani în aceste funcții. Prevederile alin. (4) se aplică în mod corespunzător și persoanelor prevăzute de prezentul alineat.

(4) Persoanele care au o vechime de cel puțin 25 de ani numai în funcțiile enumerate la alin. (1) se pot pensiona la împlinirea vârstei de 60 de ani și pot beneficia de pensie de serviciu, chiar dacă la data pensionării au o altă ocupație. În acest caz, pensia de serviciu este egală cu 80% din baza de calcul stabilită prin raportare la un judecător sau procuror în activitate, în condiții identice de funcție, vechime și grad profesional. De această pensie de serviciu pot beneficia numai persoanele care au fost eliberate din funcție din motive neimputabile.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 211 alin. (1), (3) și (4) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„Art. 211

(1) Judecătorii, procurorii, judecătorii de la Curtea Constituțională, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție și de la Curtea Constituțională, precum și personalul de specialitate juridică prevăzut la art. 221 alin. (1), cu o vechime de cel puțin 25 de ani realizată numai în aceste funcții, se pot pensiona la împlinirea vârstei de 60 de ani și pot beneficia de o pensie de serviciu în cuantum de 80% din baza de calcul reprezentată

de media indemnizațiilor de încadrare brute lunare și a sporurilor avute în ultimele 48 de luni de activitate înainte de data pensionării. Quantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din venitul net avut în ultima lună de activitate înainte de data pensionării.

(...)

(3) De pensia de serviciu beneficiază, la împlinirea vârstei standard de pensionare prevăzute de sistemul public de pensii, judecătorii, procurorii, judecătorii de la Curtea Constituțională, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de la Curtea Constituțională și personalul de specialitate juridică prevăzut la art. 221 alin. (1) cu o vechime între 20 și 25 de ani numai în aceste funcții, în acest caz quantumul pensiei fiind micșorat cu 1% din baza de calcul pentru fiecare an care lipsește din vechimea integrală de 25 de ani în aceste funcții. Quantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din venitul net avut în ultima lună de activitate înainte de data pensionării.

(4) Persoanele care au o vechime de cel puțin 25 de ani numai în funcțiile enumerate la alin. (1) se pot pensiona la împlinirea vârstei standard de pensionare prevăzute de sistemul public de pensii și pot beneficia de pensie de serviciu, chiar dacă la data pensionării au o altă ocupație. În acest caz, pensia de serviciu este egală cu 80% din baza de calcul reprezentată de media indemnizațiilor de încadrare brute lunare și a sporurilor avute în ultimele 48 de luni de activitate înainte de data eliberării din funcție, raportate la un judecător sau procuror în activitate, în condiții identice de funcție, vechime și grad profesional. De această pensie de serviciu pot beneficia numai persoanele care au fost eliberate din funcție din motive neimputabile acestora. Quantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din venitul net aferent venitului brut din ultima lună de activitate înainte de data eliberării din funcție, raportate la un judecător sau procuror în activitate, în condiții identice de funcție, vechime și grad profesional. Prevederile alin. (3) se aplică în mod corespunzător și persoanelor prevăzute de prezentul alineat.”

Art. 213 alin. (2)

Vechea reglementare

„(2) Pensii de serviciu, inclusiv pensia de invaliditate și pensia de urmaș, se actualizează procentual ori de câte ori se majorează indemnizația de încadrare brută lunară pentru judecătorii sau procurorii în activitate, în condiții identice de funcție, vechime și grad profesional. Actualizarea se realizează prin aplicarea asupra pensiei a procentului de majorare a indemnizației de încadrare brute lunare pentru judecătorii sau procurorii în activitate, în condiții identice de funcție, vechime și grad profesional. Data actualizării și procentul de majorare a indemnizației de încadrare brute lunare se comunică Casei Naționale de Pensii Publice sau casei de pensii teritoriale ori sectoriale competente de către ordonatorii principali de credite implicați.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 213 alin. (2) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(2) Pensile de serviciu, inclusiv pensia de invaliditate și pensia de urmaș, se actualizează, din oficiu, în fiecare an cu rata medie anuală a inflației, indicator definitiv, cunoscut la data de 1 ianuarie a fiecărui an în care se face actualizarea și comunicat de Institutul Național de Statistică.”

Art. 211 alin. (4¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **la art. 211, după alin. (4) se introduce** un nou alineat, **alin. (4¹)**, cu următorul cuprins:

„(4¹) În baza de calcul pentru stabilirea pensiei de serviciu nu se includ sumele primite cu titlu de prime, premii, decontări, restituirii de drepturi salariale aferente altei perioade decât cea avută în considerare la stabilirea dreptului de pensie, diurne sau oricare alte drepturi care nu au un caracter permanent.”

Mai mult decât atât, prin derogare de la prevederile art. 211 alin. (1) din Lege, pentru **judecătorul, procurorul, judecătorul de la Curtea Constituțională, magistratul-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție și de la Curtea Constituțională sau personalul de specialitate juridică** aflat în funcție la data intrării în vigoare a prezentei legi, la calculul vechimii de cel puțin 25 de ani se poate lua în considerare, eșalonat, în funcție de anul pensionării, și o perioadă maximă de 5 ani în care judecătorul, procurorul sau magistratul-asistent ori personalul de specialitate juridică a îndeplinit funcțiile de **judecător financiar, procuror financiar sau consilier de conturi** la secția jurisdicțională a Curții de Conturi, avocat, notar, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, grefier cu studii superioare juridice, consilier juridic sau jurisconsult, după cum urmează:

- a) în perioada 1 ianuarie 2024-31 decembrie 2031, poate fi valorificată o vechime de cel mult **5 ani** în aceste funcții;
- b) în perioada 1 ianuarie 2032-31 decembrie 2039, poate fi valorificată o vechime de cel mult **4 ani** în aceste funcții;
- c) în perioada 1 ianuarie 2040-31 decembrie 2047, poate fi valorificată o vechime de cel mult **3 ani** în aceste funcții;
- d) în perioada 1 ianuarie 2048-31 decembrie 2054, poate fi valorificată o vechime de cel mult **2 ani** în aceste funcții;
- e) în perioada 1 ianuarie 2055-31 decembrie 2061, poate fi valorificată o vechime de cel mult **un an** în aceste funcții.

Legea nr. 567/2004

Art. 68⁵ alin. (1), (2) și (7)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 68⁵ alin. (1), (2) și (7) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„Art. 68⁵

(1) Personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea prevăzut la art. 3 alin. (2), personalul de specialitate criminalistică și perso-

nalul care ocupă funcții auxiliare de specialitate criminalistică prevăzut la art. 3¹, precum și tehnicienii criminaliști din cadrul parchetelor, cu o vechime de cel puțin 25 de ani în specialitate, pot beneficia de pensie de serviciu la împlinirea vârstei standard de pensionare conform eşalonării prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta lege, în cuantum de 80% din baza de calcul reprezentată de media salariilor de bază brute lunare realizate, inclusiv sporurile cu caracter permanent, corespunzătoare ultimelor 48 de luni consecutive de activitate anterioare lunii în care se depune cererea de pensionare. Cuantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din venitul net avut în ultima lună de activitate înainte de data pensionării.

(2) De pensia de serviciu prevăzută la alin. (1) beneficiază, la împlinirea vârstei standard de pensionare conform eşalonării prevăzute în anexă, și personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea, personalul de specialitate criminalistică și personalul care ocupă funcții auxiliare de specialitate criminalistică, precum și tehnicienii criminaliști din cadrul parchetelor, cu o vechime în specialitate între 20 și 25 de ani, în acest caz cuantumul pensiei fiind micșorat cu 1% din baza de calcul prevăzută la alin. (1) pentru fiecare an care lipsește din vechimea în specialitate integrală.

(...)

(7) Persoanele care îndeplinesc condițiile de vârstă și de vechime prevăzute la alin. (1) numai în funcția de personal auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și parchetelor de pe lângă acestea, de personal de specialitate criminalistică și de personal care ocupă funcții auxiliare de specialitate criminalistică, precum și în cea de tehnician criminalist din cadrul parchetelor beneficiază de pensie de serviciu, chiar dacă la data pensionării au avut sau au o altă ocupație. În acest caz, cuantumul pensiei de serviciu este de 80% din baza de calcul reprezentată de media salariilor de bază brute lunare, inclusiv sporurile cu caracter permanent din ultimele 48 de luni consecutive de activitate, realizate de personalul auxiliar de specialitate aflat în activitate în condiții identice de funcție, vechime, grad sau treaptă și nivel al instanței ori parchetului sau INEC unde a funcționat solicitantul înaintea eliberării din funcția de personal auxiliar de specialitate. Cuantumul net al pensiei de serviciu nu poate fi mai mare de 100% din venitul net aferent venitului brut din ultima lună de activitate înainte de data eliberării din funcție, raportate la personalul auxiliar de specialitate aflat în activitate în condiții identice de funcție, vechime, grad sau treaptă și nivel al instanței ori parchetului sau INEC.”

Art. 97

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după art. 96 se introduce un nou articol, art. 97**, cu următorul cuprins:

„Art. 97

– Anexa face parte integrantă din prezenta lege.”

Important de știut: „Pentru personalul prevăzut la art. 3 alin. (2) și art. 3¹ din Lege, precum și pentru **tehnicienii criminaliști din cadrul parchetelor**, care beneficiază

de pensii de serviciu stabilite în baza unor decizii de pensionare emise până la data intrării în vigoare a prezentei legi sau care îndeplinesc condițiile de pensionare până la data intrării în vigoare a prezentei legi, pentru fiecare an care depășește, la data intrării în vigoare a prezentei legi, vechimea de 25 de ani necesară pentru obținerea pensiei de serviciu, cuantumul net al pensiei de serviciu se majorează cu câte 1%.

Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și persoanelor care au decizii de pensionare emise după data intrării în vigoare a prezentei legi în baza unor cereri înregistrate la casele de pensii înainte de data intrării în vigoare a acesteia.”

Totodată, pe lângă actele normative analizate anterior, **Legea nr. 282/2023 modifică și completează:**

- Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi;
- Legea nr. 216/2015 privind acordarea pensiei de serviciu membrilor Corpului diplomatic și consular al României;
- Legea nr. 223/2007 privind Statutul personalului aeronautic civil navigator profesionist din aviația civilă din România;
- Legea nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar;
- Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat.

Prezenta lege intră în vigoare la data de 1 ianuarie 2024.

LEGEA NR. 95/2006 PRIVIND REFORMA ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII. ACTE NORMATIVE CU IMPACT ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII - MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 88/2023

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificador	Sumar
Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății (M. Of. nr. 652 din 28 august 2015) O.U.G. nr. 144/2008 privind exercitarea profesiei de asistent medical generalist, a profesiei de moașă și a profesiei de asistent medical, precum și organizarea și funcționarea Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România (M. Of. nr. 785 din 24 noiembrie 2008) O.U.G. nr. 77/2011 privind stabilirea unor contribuții pentru finanțarea unor cheltuieli în domeniul sănătății	O.U.G. nr. 88/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative cu impact în domeniul sănătății (M. Of. nr. 963 din 24 octombrie 2023)	– modifică: Legea nr. 95/2006: art. 16 alin. (1) lit. f), art. 53 alin. (3)-(5), art. 135 alin. (1) lit. e), art. 140¹, art. 140², art. 140⁴, art. 140⁷, art. 140¹⁰, art. 165 alin. (1¹), art. 170 alin. (1) lit. h), art. 172 alin. (7), art. 178 alin. (1) lit. a), art. 185 alin. (7), (7¹) și (14), art. 280 alin. (2), art. 302 lit. b), art. 465, art. 550, art. 640, art. 703 alin. (2¹), art. 795, art. 875 alin. (1) lit. z) și ac), art. 876¹, art. 890, art. 931 alin. (1), art. 935 alin. (1) lit. c), h), j); O.U.G. nr. 77/2011: art. 1, art. 1² alin. (1), art. 2, art. 3⁸ alin. (1), art. 4 alin. (2¹), art. 8; Legea nr. 56/2021: art. 1 alin. (2) lit. e) și f), art. 1 alin. (3), art. 2 lit. c), g) și h), art. 3 alin. (2), art. 5 alin. (1) și (6), art. 6 alin. (1), art. 7 alin. (4) și (5),

(M. Of. nr. 680 din 26 septembrie 2011) Legea nr. 136/2020 privind instituirea unor măsurî în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic (rep. în M. Of. nr. 884 din 28 septembrie 2020) Legea nr. 56/2021 privind suplimentele alimentare (M. Of. nr. 332 din 1 aprilie 2021) O.U.G nr. 29/2022 privind stabilirea cadrlui instituțional și a măsurilor necesare pentru punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 536/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind studiile clinice intervenționale cu medicamente de uz uman și de abrogare a Directivei 2001/20/CE, precum și pentru modificarea unor acte normative în domeniul sănătății (M. Of. nr. 283 din 24 martie 2022)		art. 8 alin. (2), art. 15 alin. (1); O.U.G. nr. 29/2022: art. 2 alin. (2), art. 5 alin. (1); Legea nr. 153/2017: anexa nr. 2: art. 3¹ alin. (2); – introduce: Legea nr. 95/2006: art. 169 alin. (4²), art. 699 pct. 44-49, art. 775 alin. (6), art. 875 alin. (1) lit. af) și ag), art. 933 alin. (1) lit. l); O.U.G. nr. 1440/2008: art. 67 alin. (1¹) și (1²); O.U.G. nr. 77/2011: art. 4 alin. (1¹), art. 4 alin. (4); Legea nr. 136/2020: art. 6¹; Legea nr. 56/2021: art. 1 alin. (2) lit. g), art. 3 alin. (3); O.U.G. nr. 29/2022: art. 2 alin. (3), art. 5¹; – abrogă: Legea nr. 95/2006: art. 140³, art. 140¹¹-140¹⁷; Legea nr. 56/2021: art. 5 alin. (2), art. 14 alin. (3).
--	--	---

Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice (M. Of. nr. 492 din 28 iunie 2017)		
--	--	--

În M. Of. nr. 963 din 24 octombrie 2023 s-a publicat **O.U.G. nr. 88/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative cu impact în domeniul sănătății.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări aduse prin respectivul act normativ.

Legea nr. 95/2006

Art. 135 alin. (1) lit. e)

Vechea reglementare

„e) unități medicale ambulatorii ale universităților de medicină și farmacie acreditate și ale universităților care au în structură facultăți de medicină și farmacie acreditate”.

Noua reglementare

La articolul 135 alineatul (1), litera e) **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„e) unități medicale ambulatorii ale instituțiilor de învățământ superior de stat acreditate care au în structură facultăți de medicină sau stomatologie, definite ca ambulatorii universitare”.

Art. 140⁴

Vechea reglementare

În cadrul asistenței medicale mobile se acordă servicii medicale prin următoarele structuri:

„a) cabinete și unități medicale mobile organizate potrivit normelor de aplicare a prezentului titlu, aprobate prin ordin al ministrului sănătății;

b) caravane medicale, organizate în clădiri cu autorizație sanitară de funcționare sau în corturi medicale special amenajate, conform normelor de aplicare a prezentului titlu, aprobate prin ordin al ministrului sănătății”.

Noua reglementare

Articolul 140⁴ **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„În cadrul asistenței medicale mobile se acordă servicii medicale prin:

a) cabinete și unități medicale mobile organizate potrivit normelor de aplicare a prezentului titlu, aprobate prin ordin al ministrului sănătății;

b) caravane medicale, organizate în clădiri cu autorizație sanitară de funcționare conform normelor de aplicare a prezentului titlu, aprobate prin ordin al ministrului sănătății”.

Art. 165 alin. (1[^]1)**Vechea reglementare**

„(1[^]1) Personalul didactic medico-farmaceutic din universități care au în structură facultăți de medicină, medicină dentară și farmacie acreditate beneficiază de integrare clinică în unitățile și instituțiile din subordinea, coordonarea sau sub autoritatea Ministerului Sănătății, în unitățile medicale din subordinea ministerelor și instituțiilor cu rețea sanitară proprie, în unitățile și instituțiile medicale din subordinea autorităților administrației publice locale, precum și în spitale și cabinete private. De aceleași prevederi beneficiază și medicii specialiști/primari care au calitatea de asistenți universitari pe perioadă determinată, pe perioada cât au această calitate. Ministerul Sănătății va aduce în concordanță structurile aferente în vederea asigurării normelor de integrare clinică”.

Noua reglementare

La articolul 165, alineatul (1[^]1) **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(1[^]1) Personalul didactic medico-farmaceutic din instituțiile de învățământ superior acreditate care au în structură facultăți de medicină, stomatologie sau farmacie beneficiază de integrare clinică în unitățile și instituțiile din subordinea, coordonarea sau sub autoritatea Ministerului Sănătății, în unitățile medicale din subordinea ministerelor și instituțiilor cu rețea sanitară proprie, în unitățile și instituțiile medicale din subordinea autorităților administrației publice locale, în spitalele și ambulatoriile universitare aflate în subordinea instituțiilor de învățământ superior acreditate care au în structură facultăți de medicină, stomatologie sau farmacie, precum și în spitale și cabinete private. De aceleași prevederi beneficiază și medicii și farmaciștii specialiști/primari care au calitatea de asistenți universitari pe perioadă determinată, pe perioada cât au această calitate. Ministerul Sănătății va aduce în concordanță structurile aferente în vederea asigurării normelor de integrare clinică”.

Art. 169 alin. (4[^]2)**Noua reglementare**

La articolul 169, după alineatul (4[^]1) **se introduce** un nou alineat, alin. (4[^]2), cu următorul cuprins:

„(4[^]2) În subordinea instituțiilor de învățământ superior de stat acreditate care au în structură facultăți de medicină sau stomatologie se pot înființa spitale clinice publice care asigură asistență medicală și desfășoară activitate de învățământ medical, cercetare științifică medicală și de educație medicală continuă (EMC)”.

Art. 465**Vechea reglementare**

„Ministerul Sănătății, în calitate de autoritate de stat, urmărește ca activitatea CMR să se desfășoare în condițiile legii”.

Noua reglementare

Articolul 465 **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(1) Ministerul Sănătății, în calitate de autoritate de stat, urmărește ca activitatea CMR să se desfășoare în condițiile legii.

(2) Ministerul Sănătății poate desemna observatori la procesul electoral din cadrul CMR.

(3) Condițiile și metodologia de desemnare a observatorilor prevăzuți la alin. (2) se aprobă prin ordin al ministrului sănătății”.

Art. 640

Vechea reglementare

„Ministerul Sănătății, în calitate de autoritate de stat, urmărește ca activitatea CFR să se desfășoare în condițiile legii”.

Noua reglementare

Articolul 640 **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(1) Ministerul Sănătății, în calitate de autoritate de stat, urmărește ca activitatea CFR să se desfășoare în condițiile legii.

(2) Ministerul Sănătății poate desemna observatori la procesul electoral din cadrul CFR.

(3) Condițiile și metodologia de desemnare a observatorilor prevăzuți la alin. (2) se aprobă prin ordin al ministrului sănătății”.

Art. 775 alin. (6)

Noua reglementare La articolul 775, după alineatul (5) **se introduce** un nou alineat, alin. (6), cu următorul cuprins:

„(6) În scopul îndeplinirii responsabilităților stabilite de Regulamentul delegat (UE) 2016/161:

a) deținătorii de autorizații de punere pe piață din România, deținătorii de autorizații de import paralel, titularii de autorizații privind furnizarea de medicamente pentru nevoi speciale eliberate conform art. 703 alin. (2), pentru cazurile de necesitate neacoperite de medicamentele autorizate, și deținătorii de autorizații de punere pe piață a unor medicamente necesare pe motive de sănătate publică pentru rezolvarea unor nevoi medicale neacoperite, emise în conformitate cu dispozițiile art. 883, au obligația de a se conecta la SNVM prevăzut la art. 699 pct. 46, în acord cu prevederile art. 31 și 32 din Regulamentul delegat (UE) 2016/161;

b) utilizatorul final prevăzut la art. 699 pct. 49 este obligat să asigure condițiile necesare în vederea conectării la SNVM prevăzut la art. 699 pct. 46, dacă nu se prevede altfel în legislația națională, în acord cu prevederile art. 23 din Regulamentul delegat (UE) 2016/161”.

Art. 875 alin. (1) lit. af) și ag)

Noua reglementare

La articolul 875 alineatul (1), după litera ae) **se introduc** două noi litere, lit. af) și ag), cu următorul cuprins:

„af) cu amendă de la 50.000 lei la 100.000 lei aplicată persoanelor fizice sau juridice, în cazul preparării, fabricării, oferirii, expunerii spre vânzare, vânzării, distribuirii, livrării cu

orice titlu, importului, exportului ori altor operațiuni privind circulația medicamentelor, inclusiv vânzarea la distanță prin intermediul serviciilor societății informaționale, fără a deține autorizație emisă în acest sens de instituția competentă;

ag) cu amendă de la 50.000 lei la 100.000 lei și cu suspendarea autorizației de distribuție angro a medicamentelor pentru o perioadă de 6 luni, aplicată distribuitorului angro care nu notifică ANMDMR cu 20 de zile înainte de efectuarea unei livrări intracomunitare, inclusiv a tranzacțiilor între două sau mai multe reprezentanțe ale aceleiași companii, aflate în țări diferite”.

O.U.G. nr. 144/2008

Art. 67 alin. (1[^]1) și (1[^]2)

Noua reglementare

La articolul 67 , după alineatul (1) **se introduc** două noi alineate, alin. (1[^]1) și (1[^]2), cu următorul cuprins:

„(1[^]) Ministerul Sănătății poate desemna observatori la procesul electoral din cadrul Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România.

(1[^]2) Condițiile și metodologia de desemnare a observatorilor prevăzuți la alin. (1[^]1) se aprobă prin ordin al ministrului sănătății”.

O.U.G. nr. 77/2011

Art. 4 alin. (1[^]1)

Noua reglementare

La articolul 4, după alineatul (1) **se introduce** un nou alineat, alin. (1[^]1), cu următorul cuprins:

„(1[^]1) Deținătorii autorizațiilor de punere pe piață a medicamentelor prevăzuți la art. 1, care nu sunt înregistrați ca plătitori ai contribuției trimestriale, au obligația să depună la Casa Națională de Asigurări de Sănătate datele de identificare ale persoanelor obligate la plata contribuției trimestriale, precum și lista medicamentelor pentru care se datorează contribuția, în baza metodologiei și a formatului stabilit prin ordin al președintelui Casei Naționale de Asigurări de Sănătate”.

Legea nr. 136/2020

Art. 6[^]1

Noua reglementare

După articolul 6, **se introduce** un nou articol, art. 6[^]1, cu următorul cuprins:

„Declararea, certificarea sau constatarea, după caz, a încetării situațiilor de risc epidemiologic și biologic prevăzute la art. 6 se dispune de către structura care a dispus instituirea acestora”.

Legea nr. 56/2021**Art. 3 alin. (3)****Noua reglementare**

La articolul 3, după alineatul (2) **se introduce** un nou alineat, alin. (3), cu următorul cuprins:

„(3) Certificatul de notificare se anulează dacă suplimentul alimentar periclitează sănătatea umană sau dacă în compoziția acestuia sunt substanțe interzise sau retrase prin acte normative intracomunitare ulterior eliberării Certificatului de notificare”.

O.U.G. nr. 29/2022**Art. 5^{^1}**

După articolul 5 **se introduce** un nou articol, art. 5^{^1}, cu următorul cuprins:

„(1) Veniturile realizate din încasarea tarifului prevăzut la art. 5 alin. (1) pot fi utilizate de Academia de Științe Medicale pentru:

- a) plata remunerației membrilor CNBMDM;*
- b) plata remunerației experților externi contractați;*
- c) cheltuieli de natura bunurilor și serviciilor necesare pentru funcționarea CNBMDM.*

(2) Cuantumul remunerației membrilor CNBMDM și a experților externi contractați nu poate depăși un procent de 70% din veniturile realizate din încasarea tarifului prevăzut la art. 5 alin. (1) de către Academia de Științe Medicale”

Legea nr. 153/2017**Anexa nr. II****Art. 3^{^1} alin. (2)****Vechea reglementare**

„(2) Pentru personalul prevăzut la alin. (1) din unitățile sanitare publice, inclusiv cele care au ca asociat unic unitățile administrativ-teritoriale, aflate în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, influențele financiare determinate de drepturile salariale prevăzute la alin. (1) se asigură prin transferuri din bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate, de la titlul VI «Transferuri între unități ale administrației publice»”.

Noua reglementare

În anexa nr. II, la capitolul II articolul 3^{^1}, alineatul (2) **se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(2) Pentru personalul prevăzut la alin. (1) din unitățile sanitare publice, inclusiv cele care au ca asociat unic unitățile administrativ-teritoriale, aflate în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, influențele financiare determinate de drepturile salariale prevăzute la alin. (1) se asigură prin transferuri din bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate, de la titlul VI «Transferuri între unități ale administrației publice», iar pentru persoanele prevăzute la alin. (1) din unitățile care nu se află în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, drepturile salariale prevăzute la alin. (1) se asigură de la bugetul de stat”.

Art. IX din O.U.G nr. 88/2023

„(1) Prezenta ordonanță de urgență intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, cu următoarele excepții:

a) prevederile art. 280 alin. (2) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare, astfel cum acestea au fost modificate prin prezenta ordonanță de urgență, care intră în vigoare la data de 1 ianuarie 2024;

b) prevederile art. 875 alin. (1) lit. z), ac), af) și ag) și ale art. 935 alin. (1) lit. c) și h) din Legea nr. 95/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, astfel cum acestea au fost modificate prin prezenta ordonanță de urgență, care intră în vigoare la 30 de zile de la data publicării;

c) prevederile art. 933 alin. (1) lit. l) din Legea nr. 95/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, astfel cum aceasta au fost modificate prin prezenta ordonanță de urgență, care intră în vigoare la un an de la data publicării.

(2) În termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, prin hotărâre a Guvernului, se aprobă normele tehnice pentru fabricarea, comercializarea și utilizarea suplimentelor alimentare prevăzute la art. 2 lit. h) și art. 15 alin. (1) din Legea nr. 56/2021 privind suplimentele alimentare.

(3) În termen de 30 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență se aprobă ordinul ministrului sănătății prevăzut la art. 465 alin. (3), art. 550 alin. (3), art. 640 alin. (3) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și la art. 67 alin. (12) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 144/2008 privind exercitarea profesiei de asistent medical generalist, a profesiei de moașă și a profesiei de asistent medical, precum și organizarea și funcționarea Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România, aprobată cu modificări prin Legea nr. 53/2014, cu modificările și completările ulterioare.

(4) La data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 68/2021 privind adoptarea unor măsuri pentru punerea în aplicare a cadrului european pentru eliberarea, verificarea și acceptarea certificatului digital al Uniunii Europene privind COVID pentru a facilita libera circulație pe durata pandemiei de COVID-19, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 644 din 30 iunie 2021, cu modificările și completările ulterioare, se abrogă”.

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

• ABSTRACT

RIL

Regarding the activity of the High Court of Cassation and Justice (Judge Panel on the appeal in the interest of the law), a decision of acceptance was issued regarding: **Tax Code**

HP

In relation to the activity of the High Court of Cassation and Justice (the Panel regarding the settlement of certain legal matters), three decisions were delivered regarding: Code of Civil Procedure, Criminal Code, Law No 85/2006 on Insolvency Procedure, in relation to the *provisions of the Code of Tax Procedure*

RIL

DECIZIE ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 15/2023 (M. OF. NR. 989/31.10.2023): ART. 452 ALIN. (1) LIT. H) DIN CODUL FISCAL

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 15/2023 (M. Of. nr. 989	Complet RIL	Art. 452 alin. (1) lit. h) din Codul fiscal	<i>Drept urmare a ieșirii din fondul legislației active a dispozițiilor art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal, în perioada 5</i>

din 31 octombrie 2023)			<i>mai-16 iunie 2022, deținerea în afara antrepozitului fiscal și/sau comercializarea pe teritoriul României peste limita de 10.000 de țigarete supuse marcării, fără a fi marcate, marcate necorespunzător ori cu marcaje false, provenind din contrabandă, fapte anterioare intrării în vigoare a O.U.G. nr. 85/2022, constituie infracțiunea prevăzută de art. 452 alin. (1) lit. h) din Codul fiscal.</i>
------------------------	--	--	---

În M. Of. nr. 989 din data de 31 octombrie 2023, s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 15/2023 privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor prevăzute de art. 452 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal.**

**Obiectul dezlegării chestiunii de drept
Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal**

„Art. 452: Infracțiuni

(1) Constituie infracțiuni următoarele fapte: (...)

h) deținerea de către orice persoană în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, potrivit prezentului titlu, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false peste limita a 10.000 țigarete, 400 țigări de foi de 3 grame, 200 țigări de foi mai mari de 3 grame, peste 1 kg tutun de fumat, alcool etilic peste 40 litri, băuturi spirtoase peste 200 litri, produse intermediare peste 300 litri, băuturi fermentate, altele decât bere și vinuri, peste 300 litri”.

Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, în vigoare începând cu data de 17 iunie 2022

În urma modificării prin O.U.G. nr. 85/2022 privind modificarea și completarea unor acte normative din domeniul fiscal și vamal, publicată în M. Of. nr. 594 din 17 iunie 2022

„Art. 452: Infracțiuni

(1) Constituie infracțiuni următoarele fapte: (...)

h) deținerea de către orice persoană sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, potrivit prezentului titlu, cu excepția celor deținute în antrepozitul fiscal, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false peste limita a 10.000 țigarete, 400 țigări de foi de 3 grame, 200 țigări de foi mai mari de 3

grame, tutun de fumat peste 1 kg, alcool etilic peste 40 litri, băuturi spirtoase peste 200 litri, produse intermediare peste 300 litri, băuturi fermentate, altele decât bere și vinuri, peste 300 litri”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 15/2023

Prin Decizia nr. 15/2023, ÎCCJ (Complet RIL) *a admis* recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor prevăzute de art. 452 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal stabilește că, drept urmare a ieșirii din fondul legislației active a dispozițiilor art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal, în perioada 5 mai-16 iunie 2022, deținerea în afara antrepozitului fiscal și/sau comercializarea pe teritoriul României peste limita de 10.000 de țigarete supuse marcării, fără a fi marcate, marcate necorespunzător ori cu marcaje false, provenind din contrabandă, fapte anterioare intrării în vigoare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 85/2022, constituie infracțiunea prevăzută de art. 452 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal”.**

HP

**DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 52/2023
(M. OF. NR. 930/16.10.2023): ART. 488 ALIN. (1) PCT. 2
DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 52/2023 (M. Of. nr. 930 din 6 octombrie 2023)	Complet DCD/C	Art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă	<i>În cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă nu pot fi analizate criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței, legalitatea acestei hotărâri putând fi analizată în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare.</i>

În M. Of. nr. 930 din data de 16 octombrie 2023, s-a publicat **Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 52/2023**, în materie civilă, **privind interpretarea și aplicarea art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă**.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept**Art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă**

„Art. 488 : Motivele de casare

(1) Casarea unor hotărâri se poate cere numai pentru următoarele motive de nelegalitate:

2. dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărei compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii;”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 52/2023

Prin Decizia nr. 52/2023, ÎCCJ (Complet DCD/C) *a admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel Pitești – Secția I civilă, în Dosarul nr. 5.465/288/2017** și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă, prin raportare la cele ale art. 19 și 214 din același cod, în cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 din Codul de procedură civilă nu pot fi analizate criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței, legalitatea acestei hotărâri putând fi analizată în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare”**.

**DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 58/2023
(M. OF. NR. 965/25.10.2023): ART. 193 ALIN. (2)
CU APLICAREA ART. 199 ALIN. (1), PRIN RAPORTARE
LA ART. 187 DIN CODUL PENAL**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 58/2023 (M. Of. nr. 965 din 25 octombrie 2023)	Complet DCD/P	Art. 193 alin. (2) cu aplicarea art. 199 alin. (1), prin raportare la art. 187 din Codul penal	<i>Termenul general de prescripție pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe în modalitatea violenței în familie, prevăzută de art. 193 alin. (2) din Codul penal cu aplicarea art. 199 alin. (1) din Codul penal, este cel arătat de art. 154 alin. (1) lit. c) din Codul penal.</i>

În M. Of. nr. 965 din data de 25 octombrie 2023, s-a publicat **Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 58/2023**, în materie penală, privind termenul general de prescripție pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe în modalitatea violenței în familie, prevăzută de art. 193 alin. (2) din Codul penal cu aplicarea art. 199 alin. (1) din Codul penal, ambele norme raportate la art. 187 din Codul penal privind înțelesul noțiunii de pedeapsă prevăzută de lege.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 193 alin. (2) cu aplicarea art. 199 alin. (1), prin raportare la art. 187 din Codul penal

„Termenul general de prescripție pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe în modalitatea violenței în familie, prevăzută de art. 193 alin. (2) din Codul penal cu aplicarea art. 199 alin. (1) din Codul penal, ambele norme raportate la art. 187 din Codul penal privind înțelesul noțiunii de pedeapsă prevăzută de lege, este cel arătat de art. 154 alin. (1)

lit. c) din Codul penal sau cel indicat de art. 154 alin. (1) lit. d) din Codul penal, respectiv natura juridică a art. 199 alin. (1) din Codul penal este:

1. de infracțiune de sine stătătoare (autonomă);
2. de formă agravată a infracțiunii pe lângă care se aplică (în primele 2 situații, termenul general de prescripție fiind astfel de 8 ani) sau
3. de cauză specială de agravare a pedepsei în anumite circumstanțe (în această din urmă situație, termenul general de prescripție fiind astfel de 5 ani)?”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/P) nr. 58/2023

Prin Decizia nr. 58/2023, ÎCCJ (Complet DCD/P) a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Bacău – Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie în Dosarul nr. 2.168/321/2021 și, în consecință, a stabilit că:

„Incriminarea din art. 199 alin. (1) din Codul penal reprezintă o variantă agravată a infracțiunii de lovire sau alte violențe, prevăzută de art. 193 alin. (2) din Codul penal.

Termenul general de prescripție pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe în modalitatea violenței în familie, prevăzută de art. 193 alin. (2) din Codul penal cu aplicarea art. 199 alin. (1) din Codul penal, este cel arătat de art. 154 alin. (1) lit. c) din Codul penal”.

**DECIZIE ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 50/2023
(M. OF. NR. 970/25.10.2023): ART. 138 ALIN. (1) ȘI ART. 139
DIN LEGEA NR. 85/2006 PRIVIND PROCEDURA
INSOLVENȚEI, RAPORTATE LA ART. 220 ALIN. (10)
ȘI ART. 215 DIN C. PR. FISC.**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 50/2023 (M. Of. nr. 970 din 25 octombrie 2023)	Complet DCD	Art. 138 alin. (1) și art. 139 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, raportate la art. 220 alin. (10) și art. 215 din C. pr. fisc.	<i>În cazul în care s-a dispus atragerea răspunderii membrilor organelor de conducere, potrivit prevederilor legislației privind insolvența, în pasivul debitorului insolvent fiind cuprinse și creanțe fiscale, termenul de prescripție a executării silite este cel de 3 ani prevăzut de Codul de procedură civilă.</i>

În M. Of. nr. 970 din data de 25 octombrie 2023, s-a publicat **Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 50/2023**, în materie de contencios administrativ și fiscal, pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în interpretarea dispozițiilor art. 138 alin. (1) și art. 139 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, cu modificările și completările ulterioare, raportate la prevederile art. 220 alin. (10) și art. 215 din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, cu modificările și completările ulterioare.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 138 alin. (1) și art. 139 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, raportate la art. 220 alin. (10) și art. 215 din C. pr. fisc.

Legea nr. 85/2006**„Art. 138**

(1) În cazul în care în raportul întocmit în conformitate cu dispozițiile art. 59 alin. (1) sunt identificate persoane cărora le-ar fi imputabilă apariția stării de insolvență a debitorului, la cererea administratorului judiciar sau a lichidatorului, judecătorul sindic poate dispune ca o parte a pasivului debitorului, persoană juridică, ajuns în stare de insolvență, să fie suportată de membrii organelor de conducere și/sau supraveghere din cadrul societății, precum și de orice altă persoană care a cauzat starea de insolvență a debitorului, prin una dintre următoarele fapte:

a) au folosit bunurile sau creditele persoanei juridice în folosul propriu sau în cel al unei alte persoane;

b) au făcut acte de comerț în interes personal, sub acoperirea persoanei juridice;

c) au dispus, în interes personal, continuarea unei activități care ducea, în mod vădit, persoana juridică la încetarea de plăți;

d) au ținut o contabilitate fictivă, au făcut să dispară unele documente contabile sau nu au ținut contabilitatea în conformitate cu legea;

e) au deturnat sau au ascuns o parte din activul persoanei juridice ori au mărit în mod fictiv pasivul acesteia;

f) au folosit mijloace ruinătoare pentru a procura persoanei juridice fonduri, în scopul întârzierii încetării de plăți;

g) în luna precedentă încetării plăților, au plătit sau au dispus să se plătească cu preferință unui creditor, în dauna celorlalți creditori”.

„Art. 139

Acțiunea prevăzută la art. 138 se prescrie în termen de 3 ani. Prescripția începe să curgă de la data la care a fost cunoscută sau trebuia cunoscută persoana care a cauzat apariția stării de insolvență, dar nu mai târziu de 2 ani de la data pronunțării deschiderii procedurii”.

C. pr. fiscală**„Art. 215: Începerea termenului de prescripție**

(1) Dreptul organului de executare silită de a cere executarea silită a creanțelor fiscale se prescrie în termen de 5 ani de la data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a luat naștere acest drept”.

„Art. 220: Organele de executare silită

(10) În cazul în care, potrivit legii, s-a dispus atragerea răspunderii membrilor organelor de conducere, potrivit prevederilor legislației privind insolvența, și pentru creanțe fiscale, prin derogare de la prevederile art. 173 din Legea nr. 85/2014, executarea silită se efectuează potrivit dispozițiilor prezentului cod, de către organul de executare silită prevăzut de acesta. În situația în care atragerea răspunderii privește atât creanțe fiscale administrate de organul fiscal central, cât și creanțe fiscale administrate de organul fiscal local, competența aparține organului fiscal care deține creanța fiscală mai mare. În acest caz, organul de executare silită distribuie sumele realizate potrivit ordinii prevăzute de Legea nr. 85/2014”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 50/2023

Prin Decizia nr. 50/2023, ÎCCJ (Complet DCD) *a admis* sesizarea formulată de Tribunalul Mureș – Secția civilă în Dosarul nr. 1.627/320/2022 și, în consecință, a stabilit că: *„În interpretarea dispozițiilor art. 138 alin. (1) și art. 139 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, cu modificările și completările ulterioare, raportate la prevederile art. 220 alin. (10) și art. 215 din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, cu modificările și completările ulterioare, în cazul în care s-a dispus atragerea răspunderii membrilor organelor de conducere, potrivit prevederilor legislației privind insolvența, în pasivul debitorului insolvent fiind cuprinse și creanțe fiscale, termenul de prescripție a executării silite este cel de 3 ani prevăzut de Codul de procedură civilă”*.